

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

На правах рукопису

ЧЕРНИШЕНКО ОЛЕНА ІГОРІВНА

УДК 37.013.42(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:
доктор педагогічних наук,
професор Вайнола Ренате Хейкїївна

Київ – 2013

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

ВСТУП.....	3
1.1. Предметне поле соціокультурної діяльності в системі соціально-педагогічної науки.....	12
1.2. Особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів.....	32
1.3. Соціокультурна анімація як вид професійної діяльності соціального педагога зі старшокласниками.....	51
1.4. Зміст та рівні підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.....	72
Висновки до першого розділу.....	112

РОЗДІЛ II. РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

2.1. Диференціація змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.....	117
2.2. Відбір доцільних позааудиторних форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності.....	133
2.3. Актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.....	148
2.4. Аналіз та оцінка експериментальної роботи з перевірки ефективності організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.....	164
Висновки до другого розділу.....	178

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	
181	
ЛІТЕРАТУРА.....	
186	
ДОДАТКИ.....	
211	

ВСТУП

Входження України в європейське освітнє середовище зумовило активні реформування національної освіти, зокрема в контексті звернення до світового досвіду організації соціокультурної діяльності дітей та молоді. Тому перед вищими навчальними закладами нині постає завдання підготовки майбутніх соціальних педагогів, здатних здійснювати підтримку творчої особистості в сучасних умовах соціокультурної сфери, що сприяє прояву ініціативи та самостійності, самореалізації та самоствердження, прийняття молодою людиною позитивних соціальних орієнтирів.

Шляхи реалізації цього завдання знайшли своє висвітлення в держаних документах, а саме: Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, законах України «Про вищу освіту», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та ін.

Соціокультурна діяльність зі старшокласниками нині є одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічної роботи, оскільки залучення учнів старших класів загальноосвітніх закладів до змістовного, корисного дозвілля є також і дієвим профілактичним чинником, який дозволяє запобігти виникненню соціальних негативів у молодіжному середовищі. У зв'язку з цим організація соціокультурної діяльності зі старшокласниками закладена в освітню програму підготовки майбутніх соціальних педагогів, оскільки вони покликані виступити ініціаторами та координаторами соціально-позитивного дозвілля дітей і молоді.

Соціокультурна анімація як вид соціокультурної діяльності найбільш повно відповідає соціальним запитам та потребам старшокласників і забезпечує яскравість, сюжетність, масовість форм соціально-педагогічної роботи; не потребує довгочасних репетицій і підготовки; дозволяє презентувати таланти та здібності старшокласників; передбачає обов'язкове залучення старшокласників до підготовки, проведення та оцінки змісту форм соціокультурної діяльності.

Дослідження теоретичних положень та впровадження технологій соціокультурної діяльності в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів актуалізується низкою причин, серед яких слід назвати такі: зміна духовно-світоглядних засад організації соціокультурної діяльності з дітьми та молоддю; переорієнтація змісту й форм соціокультурної діяльності на урахування потреб дітей та молоді; удосконалення системи підготовки фахівців, здатних до здійснення ефективної соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Теоретико-методичні засади підготовки фахівців соціальної сфери до майбутньої професійної діяльності висвітлені в працях вітчизняних дослідників Р. Вайноли, О. Безпалько, О. Гомонюк, А. Капської, О. Карпенко, І. Ковчиної, Л. Міщик, Ж. Петрочко, В. Поліщук, С. Харченка та інших.

Проблему підготовки фахівців соціальної сфери до соціокультурної діяльності дослідники показують у різних теоретико-методичних ракурсах: А. Рижанова – з позицій розвитку соціальної педагогіки в соціокультурному контексті; Ю. Стрельцов, М. Ярошенко – через обґрунтування науково-методологічних основ соціокультурної діяльності; А. Жарков, І. Генералова – в аспекті технологізації культурно-дозвільної діяльності; Л. Жаркова, В. Чижиков – як характеристику менеджменту соціокультурної діяльності; Ж.-П. Дюмазедьє, Е. Рейно – через призму історичного аспекту соціокультурної діяльності.

Проблема підготовки соціальних педагогів до здійснення соціокультурної діяльності отримала різноаспектне висвітлення в дисертаційних дослідженнях: Т. Лесіної (соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності); С. Пащенко (підготовка соціальних педагогів до різних видів освітньо-дозвільної діяльності); І. Козич (формування комунікативних компетентностей майбутніх соціальних педагогів), О. Пономаренко (формування професійно-етичної культури соціального педагога).

Окремим аспектам практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з різними категоріями населення присвячено роботи О. Міхеєвої, Г. Першко, О. Пожидаєвої, О. Протас, Т. Спіріної, О. Тютюнник, З. Фалинської, Р. Чубук та ін.

Важливими для нашого дослідження стали праці російських дослідників з проблем зарубіжного досвіду соціокультурної анімації, зокрема Г. Вовк, Є. Мамбекова, Л. Тарасова, О. Яценко та ін.

Соціально-педагогічний аспект досліджень у сфері соціокультурної діяльності за кордоном презентовано в працях: Т. Вдовенко, Л. Волик, О. Доронкіної, В. Дулікова, Т. Кісельової, Ю. Красільнікова, Ю. Кротова, Ю. Моздокової, Г. Новікової та ін. Підґрунтям соціокультурної діяльності загалом та анімаційної зокрема стали напрацювання французьких теоретиків і практиків соціокультурної анімації: П. Бернара, А.-М. Гурдон, Р. Лабури, П. Муліньє, Є. Ришара, М. Сімоно та ін.

Водночас аналіз стану проблеми дослідження дозволив зробити висновок, що в підготовці соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками існує низка суперечностей між:

- системою професійної підготовки фахівців соціальної сфери (орієнтованою переважно на формування спеціальних знань) і необхідністю розробки та впровадження нових умов, якщо забезпечуватимуть розвиток практичної професійної готовності майбутнього соціального педагога;

- потребами суспільства в соціальних педагогах, здатних до пошуку та реалізації оптимальних шляхів, умов і засобів соціокультурної діяльності зі старшокласниками, та організаційними формами навчально-виховної роботи сучасної вищої школи, що не повною мірою забезпечують розвиток відповідних

професійних знань та умінь у майбутніх соціальних педагогів;

- усвідомленням майбутніми соціальними педагогами важливості соціокультурної діяльності для розвитку особистості старшокласника і відсутністю в них практичного досвіду організації й проведення форм соціокультурної, зокрема анімаційної діяльності.

Подолання означених суперечностей потребує системної розробки та впровадження організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, створення сприятливого освітньо-виховного середовища для оволодіння технологіями соціокультурної діяльності, формування професійно значущих показників, необхідних для забезпечення успішного розв'язання завдань соціально-педагогічної роботи.

Отже, об'єктивна суспільна значущість якісної професійної підготовки соціального педагога, недостатній рівень теоретичної дослідженості проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та її практичного вирішення в умовах вищого навчального закладу зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 27.11.2008 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 31.03.2009 р.).

Мета дослідження: виявити, обґрунтувати і впровадити організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Відповідно до мети окреслено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити теоретико-методичний аналіз підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності в умовах вищого навчального закладу.

2. Виявити особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками засобами анімації в загальноосвітніх навчальних закладах.

3. Розкрити значення соціокультурної анімації як виду професійної діяльності соціального педагога зі старшокласниками.

4. Обґрунтувати критерії, показники та виявити рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

5. Визначити організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та перевірити їхню ефективність.

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Предметом дослідження є зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Для виконання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – аналіз педагогічної, психологічної літератури, порівняння, узагальнення, систематизація – застосовувалися для обґрунтування та уточнення базових понять дослідження; контент-аналіз документації вищих навчальних закладів (освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, навчальний план, навчальні програми, програми практик тощо) – для з'ясування змісту професійної підготовки соціальних педагогів до соціокультурної діяльності; *емпіричні* – включене спостереження, опитування, тестування, інтерв'ю, експертне оцінювання, експеримент (констатувальний, формувальний, контролюючий) – для визначення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, перевірки ефективності організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності; *методи математичної статистики* (ранжування, порівняння коефіцієнтних величин, визначення t-критерію за методикою Стьюдента) для кількісного та якісного аналізу результатів експерименту.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: особистісно діяльнісний (В. Туєв), соціально-орієнтований (А. Ковальчук), соціокультурний (М. Ярошенко) підходи; сучасні теорії філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.) та вищої освіти (В. Курило, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.); психолого-педагогічні теорії взаємодії людини і суспільства (К. Абульханова-Славська, С. Рубінштейн, Е. Фромм та ін.); теорії соціалізації особистості (Р. Берне, І. Дубровіна, І. Кон, М. Лукашевич, І. Мигович, А. Мудрик та ін.); концепції соціально-педагогічної діяльності (О. Безпалько, В. Бочарова, І. Зверева, А. Капська, Ж. Петрочко, А. Рижанова, С. Савченко та ін.); концепції підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах (Р. Вайнола, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в роботі:

- *вперше* визначено зміст поняття «підготовка соціального педагога до соціокультурної діяльності»; *обґрунтовано* організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності (удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками; відбір доцільних організаційних форм позааудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності; актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної

діяльності); *визначено* критерії (когнітивний, особистісний, операційний), їхні показники та виявлено рівні (високий, достатній, середній, низький) готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками;

- *уточнено*: особливості соціокультурної діяльності соціального педагога та характеристику його професійних функцій як організатора анімаційної діяльності зі старшокласниками; змістові аспекти фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками;

- *подальшого розвитку набули* організаційні форми навчально-виховної роботи вищого навчального закладу з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів: організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками; навчально-методичного комплексу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» (програма курсу, тематичний план, плани лекцій, семінарських, практичних занять, завдання для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання); оновлених програм професійної практики для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка»; методичних рекомендацій щодо оптимізації соціально-культурної діяльності соціального педагога.

Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі професійної підготовки студентів за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціальності «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», у системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, організаторами соціально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, класними керівниками.

Результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 31 від 10.04.2013 р.), Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 274/13 від 31.05.2013 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04 від 24.05.2013 р.), Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (довідка № 05-16/11 від 29.05.2013 р.), соціально-гуманітарного інституту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 122 від 23.05.2013 р.), Інституту педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (№ 06/22 від 12.04.2013 р.).

Педагогічний експеримент було розгорнуто на базі таких вищих навчальних закладів України: Київський університет імені Бориса Грінченка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка, Вінницький

державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

До експериментального дослідження було залучено 579 студентів (з них КГ – 200 осіб, ЕГ – 186 осіб) III-IV курсів спеціальності «Соціальна педагогіка», 27 викладачів вищих навчальних закладів, 29 педагогів та 868 старшокласників (учнів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців дитячих закладів оздоровлення та відпочинку).

Особистий внесок здобувача. У статті «Особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів», опублікованій у співавторстві з Р. Вайнолою, авторським є визначення особливостей соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками та їх характеристика.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження було відображено в доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті» (Київ, 2007 р.), «Формування ціннісно-мотиваційного ставлення педагогів до проблеми збереження здоров'я» (Київ, 2008 р.), «Актуальні питання соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах» (Київ, 2009 р.), «Інновації у вищій школі: проблеми та перспективи освіти і науки» (Кременець, 2013 р.); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді» (Ніжин, 2007 р.), «Роль педагогічної етики у професійній підготовці сучасного вчителя» (Київ, 2008 р.), «Сучасна субкультура та її вплив на формування життєвих орієнтацій молоді» (Київ, 2009 р.); *щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Київського університету імені Бориса Грінченка* (2006 – 2013 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 14 наукових працях; з них: 1 – методичні рекомендації, 1 – навчальна програма, 11 статей у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві), 1 стаття у збірнику матеріалів конференцій.

Загальний обсяг особистого доробку становить 22 др.арк.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота містить 16 таблиць і 2 рисунки на 9 сторінках, 10 додатків на 47 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 262 сторінки, із них – 189 сторінок основного тексту. Список використаних джерел нараховує 282 найменування, з них 6 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

1.1. Предметне поле соціокультурної діяльності в системі соціально-педагогічної науки

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується цілим рядом негативних процесів, які намітилися в сфері духовного життя українського суспільства – втратою духовно-моральних орієнтирів, відчуження від культури і мистецтва дітей, молоді і дорослих, істотним зменшенням фінансової за безпеченості установ культури, у тому числі й діяльність сучасних соціокультурних центрів. Перехід до ринкової системи відносин спричинює необхідність постійно збагачувати зміст діяльності установ освіти і шукати нові технології підготовки фахівців для соціокультурної діяльності. Такими фахівцями здатні стати соціальні педагоги, оскільки їхнє завдання полягає в розвитку соціальної активності і творчого потенціалу особистості, організації різноманітних форм дозвілля і відпочинку, створення умов повної самореалізації особистості в соціокультурній сфері. Саме ці аспекти актуалізують необхідність звернення до засад соціокультурної діяльності як фактору соціалізації молодого громадянина.

Науковий статус і суспільне визнання тієї чи іншої науки значною мірою залежать від ступеня розробленості її теоретичних основ, що, насамперед, розкривають її предметне поле, мету, закономірності, функції, зв'язки з практикою.

Як самостійний фундаментальний науковий і освітній напрямок у соціокультурній сфері, соціально-культурна діяльність стала родовою основою його походження. Вона складає основний зміст практичної праці як професіоналів, так і непрофесіоналів, зайнятих у сучасній соціокультурній сфері.

Ми виходили з того, що соціально-культурна діяльність як цілісне явище може бути описана за допомогою ряду системних ознак (за В. Афанасьєвим): історичність, компоненти; інтегративні якості і комунікативні властивості, властиві кожному з елементів; функціональні характеристики тощо.

Поняття «соціально-культурна діяльність» у повсякденному житті вживається в трьох значеннях: як суспільна практика, у якій задіяна сьогодні безліч професій, край необхідних для сучасної соціокультурної сфери; як навчальний предмет, що має визначену логіку і структуру; як історично сформована галузь наукових знань, теорія, що розвивається завдяки зусиллям значної кількості вчених і практиків. Зміст нашої роботи буде визначати саме останній підхід до соціокультурної діяльності, як предмету наукових досліджень.

Теорія соціально-культурної діяльності є однією зі складових частин теорії педагогіки, індустріально-педагогічної системи наукових знань. Вона базується на фундаментальних для соціальної педагогіки положеннях в галузі людинознавства, соціології, психології, історії, культурології тощо; переводить

ці положення з властивого їм загального рівня на рівень особливого, окремого тим певною мірою розвиває їх. У свою чергу, теорія соціально-культурної діяльності є базовою галуззю наукових знань для безлічі більш вузьких спеціалізованих дисциплін, що входять в освітні стандарти підготовки кадрів для сфери мистецтва, засобів масової комунікації, туризму тощо.

Виникнення і діалектика розвитку категорії «соціально-культурна діяльність» пов'язані з філософським, соціально-психологічним, соціологічним, психолого-педагогічним та соціально-педагогічним обґрунтуванням поняття. Попередні чи супутні поняття «освіта», «просвіта», «позашкільна освіта», «культурно-просвітницька робота», «культурно-масова робота», протягом багатьох років неодноразово змінювали свій зміст.

Культурна діяльність в широкому її розумінні підрозділяється залежно від суб'єкта на два види: індивідуально-культурну, здійснюється однією особою; соціально-культурну, що здійснюється соціальним суб'єктом. Індивідуально-культурна діяльність при цьому трактується як діяльність індивідуального суб'єкта зі створення культурних цінностей, самореалізація особистості, саморозвиток духовного і фізичного потенціалу особистості. Натомість соціально-культурна діяльність визначається як процес збереження та відтворення соціальних ідеалів, дотримання норм культурного використання духовних цінностей, пам'ятників культури і культурних цінностей. Результатом індивідуально-культурної діяльності є індивідуалізація особистості, а результатом соціокультурної діяльності є соціалізація особистості. Саме тому соціокультурна діяльність знаходиться в науковому та професійному полі соціальної педагогіки [140, с.135].

У вітчизняній науці поняття соціально-культурної діяльності прийшло на зміну поняттю «культурно-просвітницька робота», що було загальноприйнятим в радянський час для позначення одного з масових інструментів ідеологічної роботи. З приводу словосполучення «культурно-просвітницька робота» доцільною є точка зору В. Туєва [127], який вважає, що неприйнятність термінів «просвітня» і «робота» які містяться в ньому, обумовлена їхньою крайньою вузькістю, що обмежує уявлення розмаїття видів сучасної суспільної діяльності населення в області культури, освіти, мистецтва, дозвілля, спорту. Тому сучасні зміни в змісті й організації соціально-культурної діяльності потребували переосмислення і корекції сутності змісту відповідних видів професійної діяльності. Традиційне поняття «культурно-просвітницький працівник» сьогодні вже не відповідає якісно іншим функціям фахівця сучасної соціально-культурної сфери. Його традиційна орієнтація на просвітительство не узгоджується з існуючими нині реаліями, не вписується в контури нових парадигм, затребуваних сучасною соціально-культурною практикою. Статус сучасного фахівця соціально-культурної сфери – менеджера, педагога, технолога, соціально педагога – не вигаданий, він не народжується спонтанно, а формується під впливом сьогоднішніх реалій. Подолання негативних наслідків адміністративно-командної системи керування змістило пріоритети в напрямку розвитку ініціативи, заповзятливості, цілеспрямованості, необхідних цьому фахівцю в сучасній соціально-економічній ситуації.

Згодом ця спеціальність піддалася послідовній трансформації в цілий ряд родинних спеціальностей і спеціалізацій: спочатку – організатора-методиста, пізніше – соціолога, режисера, менеджера, економіста соціально-культурної сфери, соціального педагога. Системотвірною ланкою цього ряду, була і залишається соціально-культурна діяльність, спрямована на створення умов для найбільш повного розвитку, самоствердження і самореалізації особистості чи групи осіб (студії, гуртка, аматорського об'єднання) в сфері культури, освіти, мистецтва, спорту. Нині зміст цієї діяльності значною мірою збагатився проте, підлягає коректуванню її структура форми та методи роботи.

Тому, актуалізувалась потреба визначення місця соціокультурної діяльності в змісті соціально-культурної діяльності соціального педагога.

Більшість дослідників даної проблеми [43, 46, 90, 110, 111] вважають, що сутність та зміст соціально-культурної діяльності соціального педагога полягають у спрямованості на активне функціонування особистості в конкретному соціальному середовищі, на формування її соціально-культурного статусу, участь в соціально-культурних процесах.

Як самостійна, самодостатня область людського пізнання соціально-культурна діяльність сформувалася в другій половині ХХ століття.

Перша спроба позначення змісту функціональної потреби особистості та суспільства в збагненні й освоєнні культури за допомогою інтегруючого терміна «соціально-культурна діяльність» була розпочата в середині 50-х років ХХ сторіччя французьким соціологом і культурологом Ж.-П. Дюмазедьє. Це був помітний і по-своєму унікальний крок до залучення соціуму (суспільства) до культури за допомогою інтегрального терміна «соціально-культурна діяльність». Але, на жаль, обмеживши його цільове призначення лише чисто адаптаційною функцією залучення людини до величезного світу культури, Ж.-П. Дюмазедьє не зміг показати, а що ж буде після адаптації; яким чином, залучившись до культури, особистість зуміє максимально використовувати невичерпні креативні резерви свого постадаптаційного самоствердження і самореалізації, семантичний зміст яких закладений у слові «діяльність». Саме цією обставиною і був ініційований подальший пошук (в працях М. Кагана, А. Моля, М.

Вертхеймера, Д. Ельконіна та ін.) найбільш адекватних варіантів трактування поняття «соціально-культурна діяльність».

Наприкінці ХХ століття – на початку ХХІ століття ЮНЕСКО у своїх рекомендаціях почав спробу класифікації і застосування різних видів культурної діяльності. У розроблених рекомендаціях зазначено, що вся «масова робота в соціально-культурній області» обмежував «сприянням розвитку загальних центрів і самодіяльності, церемоніями і заходами, зв'язаними з релігійними, етичними переконаннями, підготовкою кадрів, допоміжними заходами» («Про міжнародну стандартизацію статистики державного фінансування діяльності в області культури». Рекомендації, прийняті на 21-й сесії ЮНЕСКО в Белграді 27 жовтня 1980 року). Нас зацікавили позиції, висловлені в ході даної конференції, де вчені висловлювались щодо штучного звуження зон впливу соціально-культурної сфери. Керуючись логікою поступального розвитку процесів у

духовному житті суспільства, більшість дослідників вийшли на новий етап у визначенні соціально-культурної діяльності, в іншому, більш широкому трактуванні її суті, функцій, принципів і змісту.

Соціокультура – поняття багатопланове, яке можна розуміти ширше чи вужче. Його можна розглядати як суму всіх культурних, соціальних і політичних інтересів. У вужчому розумінні соціокультуру розглядають як культурно-політичне поняття, як пряме звернення митців і мистецьких ініціатив до соціальних актуальних тем щодо включення на рівноправних засадах усіх зацікавлених у процес творення. Сучасні пошуки нового значення соціально-культурної діяльності пов'язані з загальним розвитком демократичних процесів у сучасному світі, з рухом за права людини, з усвідомленням багатьма людьми й у цілому народами своєї значущості в культурному прогресі, з ростом їхньої потреби у внутрішній волі і зовнішніх можливостях творчого самовираження і самореалізації [90, с.44].

На початку 90-х років ХХ сторіччя соціально-культурна діяльність як самостійна навчальна дисципліна і наукова спеціальність вперше одержала наукове обґрунтування і була впроваджена в навчальний процес Московського державного університету культури та мистецтв Т. Киселевою і Ю. Красильниковим [90].

Вченими даного університету розроблено концепцію про необхідність поширення поняття «соціально-культурна діяльність» у якості своєї інтеграційної «парасолі», для об'єднання безлічі видів занять, що з'явилися, у сфері рекреації і творчості та утворених у цьому зв'язку нових напрямків в професійній підготовці кадрів. Таким чином було покладено початок теоретико-методологічному обґрунтуванню нового напрямку в педагогічній і культурологічній науках.

У перших ґрунтовних працях з соціально-культурної проблематики на пострадянському просторі поняття «соціально-культурна діяльність» розглядається вченими як специфічна людська діяльність, спрямована на перетворення особистості та суспільства, певна сфера соціальної діяльності, орієнтована на залучення людини до культури. Так, діяльнісний характер досліджуваного соціального феномену відзначає Е. Соколов, що характеризує соціально-культурну діяльність як культурну діяльність соціальних суб'єктів професійних і непрофесійних соціальних груп зі створення культурних цінностей; розвиток здібностей індивідів і обслуговування їх творчої діяльності, комунікацій, розповсюдження збереження і використання всіх видів культурних цінностей [199, с.150]. Натомість у визначенні соціокультурної діяльності А. Ковальчук перш за все визначає її соціальний характер і пропонує погляд як на суспільне явище, що характеризується сукупністю відносин, занять, що здійснюються специфічними формами, методами і засобами на основі інтересів, що проявляються особистістю в культурному житті, взаємодії і спілкуванні людей в їх вільний час [93, с.56].

Як синтез відносно самостійних видів діяльності, у контексті яких культурна діяльність пов'язується із світом свідомості особистості та її

формуванням, а соціальна діяльність спрямована на розвиток людських взаємин та організацію суспільного життя в цілому розглядає соціально-культурну діяльність Ю. Стрельцов [215, с.80].

Особистісно-процесуальний підхід пропонує В. Туєв, розглядати соціально-культурну діяльність як процес, що управляється суспільством та його соціальними інститутами, як процес, до якого активно залучається людина [204, с.60].

З позиції соціокультурного менеджменту О. Генисаретський вважає, що соціально-культурна діяльність є комплексним об'єктом соціального управління, який охоплює аксіологічні, функціонально-галузеві та територіально-мережеві аспекти життєдіяльності населення [4, с.29].

Проте для нашого дослідження більш близькою є позиція А. Маркова та Г. Бірженюка, що визначають соціально-культурну діяльність як діяльність соціального суб'єкта (особистості, спільноти, соціального інституту, етносу, нації), "сутність та зміст якого складають процеси створення, збереження, трансляції, засвоєння та розвитку традицій, цінностей та норм культури – художньої, історичної, духовно-моральної, екологічної, політичної" [116, с.31].

Відомий український вчений О. Сасихов вважає, що соціально-культурний процес складається з трьох «джерел», трьох взаємопов'язаних видів діяльності: високої культурної творчості, культурно-просвітньої роботи та культурно-дозвілєвої діяльності. Наголошуючи на міждисциплінарному характері соціально-культурної діяльності дослідники мають на увазі що дана діяльність виступає складовою соціальної освіти, що характеризує її форми і методи, спрямованість, побудовану на принципах пріоритету загальнолюдських цінностей, досліджує фактори і умови оптимізації роботи закладів культури, освіти, оцінки її ефективності. Складаючись із духовної творчості і соціальної комунікації, соціально-культурна діяльність – природній соціальний процес, разом із тим і могутній фактор соціального розвитку суспільства. Її феномен, на думку А.Соколова, включає науку, мистецтво, релігію, філософію, освіту, творчість, соціальну комунікацію і соціальну пам'ять, тому соціально-культурна діяльність – не емпірична прикладна наука, а узагальнююча теорія культурознавчого циклу наук. Соціально-культурна діяльність, здійснюється соціальним суб'єктом, великою кількістю людей і, на думку Е. Соколова, може мати таку формулу: культурна діяльність = творча діяльність + комунікаційна діяльність [199, с.106].

Російський дослідник Є. Літовкін визначає соціалізуючий вплив соціально-культурної діяльності, оскільки вона спрямована на створення умов для найбільш повного розвитку, самоствердження і самореалізації особистості та групи (студії, гуртки, аматорські об'єднання) у сфері дозвілля. Автор зазначає, що соціально-культурна діяльність містить різноманіття проблем з організації вільного часу: спілкування, виробництво і засвоєння культурних цінностей тощо [127, с.88]. Таким чином, соціальним педагогам доводиться брати участь у вирішенні проблем сім'ї, дітей в історико-культурній сфері, у створенні сприятливого середовища для соціально-культурної діяльності та ініціатив населення у сфері відпочинку.

При цьому важливо визначити наступні особливості соціально-культурної діяльності: здійснюється у вільний від роботи (навчання) час; відрізняється свободою вибору, добровільністю, активністю суб'єктів; характеризується різноманіттям видів. Саме багатоаспектність видів дозволила дослідникам даної проблеми визначити в структурі соціально-культурної діяльності *дві базові складові*: культурно-дозвіллеву та культурно-просвітницьку діяльність.

Культурно-дозвіллева діяльність, як складова частина соціально-культурної діяльності, допомагає у вирішенні багатьох соціальних проблем своїми своєрідними засобами, формами, методами (мистецтво, фольклор, свята, обряди тощо).

Культурно-просвітницька робота також є частиною соціально-культурної діяльності, переважно впроваджується в діяльність освітніх та культурних установ у формах лекцій, лекторіїв, народних університетів та інших видах просвітницької роботи.

Важливість соціально-культурної діяльності полягає в тому, що це не просто організація вільного часу, а організація в соціально-значущих цілях: задоволення і розвиток культурних потреб та інтересів як окремої особистості, так і соціуму в цілому. Досліджуючи питання принципів соціально-культурної діяльності, Т. Кисельова підкреслює, що «як галузь педагогічної і культурологічної наук, вона відрізняється множинністю принципів». Серед них: педагогізація навколишнього соціально-культурного середовища, особистісний підхід, врахування культурної багатоманітності взаємодіючих суб'єктів і об'єктів соціально-культурної діяльності, орієнтація на культурно-ціннісні відносини та організацію культуротворчості, культуродоцільності технологічного процесу, забезпечення децентралізації та сувереності регіональної політики в соціально-культурній галузі та ін. [203].

Поняття «соціально-культурна діяльність», з моменту своєї появи в працях сучасних вітчизняних вчених і практиків [90, с.47], у своєму обсязі і змісті знайшло істотні відмінності як у термінах «культурно-виховна робота», «культурно-дозвіллева діяльність» (що існують давно), так і у отриманих поширення з 90-х років ХХ століття термінів «соціальна робота» і «соціальна педагогіка».

Особливу теоретичну і практичну цінність для процесу навчання, на наш погляд, має, з одного боку, соціальний компонент знання про сутність і зміст предмету, а з іншого боку – можливість конструктивного використання в цьому досвіді синтезу культурологічних даних з різних галузей сучасної науки. Спираючись на цю тезу, Т.Г.Кисельова обґрунтувала пріоритетне місце таких понять, як «людина», «виховання», «соціалізація», «культура», «суспільство» для того науково-освітнього простору, у рамках якого фактично народилася і виросла «Соціально-культурна діяльність» як напрямок професійної діяльності. В той же час, у зв'язку зі зміною ідеологічних течій пострадянського українського суспільства в області культурно-просвітньої роботи почався інтенсивний перегляд наукової і професійної термінології. Так, у науковій літературі на зміну терміну «культурно-просвітницька діяльність» прийшли

версії, де в якості ключового терміна було обране слово «дозвілля»: «педагогіка вільного часу» і «педагогіка дозвілля» (М. Аріарський) [6], «культурно-дозвіллева діяльність» (А. Жарков, Н. Максютін) [69,136], «культурологія дозвілля» (Ю. Стрельцов) [216].

Інші дослідники, спираючись на ключовий термін «соціально-культурна діяльність», розширюють його значення вводячи в науковий обіг поняття «соціально-культурний менеджмент», «соціально-культурна анімація» (Н.Н. Ярошенко [259]), «соціально-культурне проектування» (Ю.Д. Красильников [110]), «соціально-культурний маркетинг» (В.Е.Новаторов[160]), «соціально-культурна реабілітація» (Ю. Моздокова [150]) тощо. Одночасно практиками пропонувалися і використовувалися терміни «культурно-просвітницька діяльність», «культурно-виховна діяльність», «педагогіка вільного часу», «педагогіка дозвілля», «організація дозвілля», «прикладна культурологія».

Узагальнення підходів до видів, напрямків та функцій соціокультурної діяльності підвело нас до висноку, що даний вид діяльності можна розглядати в контексті технологічного процесу як сукупність форм та методів професійної діяльності професіоналів культурної та освітньої сфери. У сучасній літературі з проблеми дослідження [90, с.143] виділяють такі *види та напрями реалізації технології соціокультурної діяльності*:

1. *Культуротворчі*, що мають широкий спектр на усіх етапах соціалізації особистості, починаючи з ранньої соціалізації дитини, закінчуючи завершальним етапом – пенсійним віком. Вони виконують ряд найважливіших функцій, пов'язаних не тільки зі становленням особистості, але й з розвитком її творчих здібностей. До них відносять: а) технології художньої-творчої діяльності – ці технології дозволяють позитивно впливати на емоційно-чуттєву сферу людини, на процес виховання духовності, культури почуттів, розвитку пізнавальних сторін особистості; б) художньо-розвиваючі технології – забезпечують участь дітей та дорослих у різноманітних формах їх творчої реалізації та соціальних ролей, всіх можливих напрямках творчого саморозвитку; в) культуроохоронні технології – усі творчі технології базуються на створенні та збагаченні культурних цінностей та пов'язані з вивченням, збереженням та відтворенням цих цінностей, засвоєння та використання культурної спадщини та утворюють культуроохоронні технології.

2. *Рекреативно-оздоровчі* технології, що основані на психолого-педагогічних закономірностях розважально-ігрової, фізкультурно-оздоровчої, художньої-споглядацької діяльності, що забезпечують та зберігають життєздатність людини. Основними видами є: а) соціокультурна анімація. Використовуючи різні види художньої творчості у якості методів «оживлення» та «одухотворення» стосунків між людьми, соціокультурна анімація є одним із найбільш привабливих видів соціокультурної діяльності. Мета анімаційних технологій має яскраво виражену гуманітарну спрямованість – попередити відчуження особистості в суспільстві, у суспільних відносинах; б) спортивно-оздоровчі, що сприяють повноцінному відновленню фізичних та духовних сил, зміну вражень, позитивний емоційний настрій, зняття напруги та втоми, а

головним завданням є відновлення сил та здоров'я. Тут, крім традиційних засобів, реалізуються специфічні можливості музично-медіативних та театральних-оздоровчих програм людей; в) педагогічні ігрові технології – володіють педагогічними та організаційно-методичними перевагами. Вони дозволяють у короткий проміжок часу накопичити необхідну інформацію, набути тих чи інших умінь та навиків; сприяють імітації різних видів соціальної діяльності, розширюють сферу контакту особистості з різними соціальними групами, організаціями.

3. *Освітні технології* покликані вирішувати велику кількість виробничих, соціальних, виховних, культурних завдань, що існують у соціокультурній сфері. У широкому педагогічному значенні кожна соціокультурна освітня технологія виступає спеціально організованим процесом та забезпечує взаємодію окремих осіб та груп. У вузькому педагогічному смислі освітня технологія є механізмом формування у дитини, підлітка, дорослого соціально значимих якостей, культурних норм та цінностей, передачі досвіду соціокультурної поведінки та спілкування.

4. *Соціально-захисні та реабілітаційні технології*, що визначають значення соціокультурної реабілітації для особистого розвитку та соціалізації людей, котрі потребують соціального захисту та підтримки [90, с.430].

Як одна із педагогічних і культурологічних наук, теорія соціокультурної діяльності має в якості предмету розгляду соціально-педагогічне, соціально-культурне середовище існування людини, можливі шляхи і форми активної взаємодії на це середовище, функціонування особистості в конкретному соціокультурному середовищі, формування соціокультурного статусу, вибір і проведення адекватних форм участі в соціокультурних процесах

Саме тому в широкий науковий обіг нині запроваджено також поняття «соціокультурне середовище». Оскільки ми будемо розглядати проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи зі старшокласниками в умовах середовища загальноосвітнього навчального закладу, ми вважали за доцільне деталізувати зміст цього поняття. На основі вивчення наукових положень [27, 65, 123] «соціокультурне середовище» можна охарактеризувати як складне організоване багаторівневе утворення, складові якого мають відносно функціональну автономію один від одного і від цілого. У широкому розумінні соціокультурне середовище – це все, що оточує молоду людину і з чим вона взаємодіє: освітнє середовище, виховне, сімейно-побутове, трудове, культурно-просвітницьке середовище, управлінсько-координаційне та ін.

Більшість дослідників проблеми [81, 225, 230] визначають соціокультурне середовище як простір спільної життєдіяльності, що впливає на вибір цінностей, засвоєння життєвого сенсу, розкриття індивідуальних ресурсів особистості та забезпечує успішність освітньої, культурної і професійної самореалізації.

Всі складові соціокультурного середовища об'єктивно постійно змінюються, що свідчить про те, що рух у соціокультурному середовищі є необхідною умовою її розвитку. Окрім того, у характеристиці соціокультурного

середовища слід враховувати фактор часу і простору, які відображають соціальне буття культури.

Виходячи з аналізу суті дефініцій «соціокультурне середовище», можна з впевненістю говорити про наявність у її структурі трьох обов'язкових складових – «людина – культура – середовище». Тому вивчення змісту цієї структури, її «статусу» в суспільстві, закладі, можливостей реалізації інтересів кожної людини і всього суспільства разом є вкрай необхідним.

Отже, у структурі «людина – соціокультурне середовище» центральною є людина. Але у взаємовідносинах організму з середовищем «два члени уже не є рівноправними, оскільки суб'єкт є первинним і вихідним, а середовище виступає як фактор, що має певне значення для організму» [207]. До того ж середовище людини включає комплекс природних (фізичних, хімічних, біологічних) і соціальних факторів, які можуть впливати безпосередньо або опосередковано на життя і діяльність людей. Проте ми повинні пам'ятати і про те, що одна людина щодо іншої також виступає як складова середовища, впливаючи на неї своїм ставленням і діями. Для молоді людини соціальна спільнота існує, перш за все, у її спілкуванні, взаємодії, взаємозв'язку, комунікації та інших процесах.

Це дозволяє нам висловити думку про те, що за своїм соціальним призначенням соціокультурне середовище має відповідати трьом основним вимогам: формувати соціально й особистісно значущі потреби, інтереси, запити і забезпечувати умови для їх задоволення відповідно до соціальних і культурних норм; створювати умови для самореалізації духовних сил особистості дитини чи молоді людини; забезпечити відтворення соціокультурного потенціалу.

Безперечно, означені складові соціокультурного середовища не рівноцінні, але кожна з них може бути значущою для індивіда на певному етапі його життя і відповідно стимулювати його розвиток у певному напрямку. Для розв'язання завдань нашого дослідження ми будемо пріоритетно розглядати соціокультурне середовище, що здійснює основні впливи саме на старшокласників, а саме: середовище загальноосвітнього навчального закладу, соціуму, мікрорайону тощо. Говорячи про соціокультурне середовище, що впливає на формування особистості дитини та молоді людини, ми вважаємо за доцільне підкреслити, що важливим фактором у його позитивному впливі на особистість є чисельні взаємодії, особистісна значущість, емоційна насиченість, високий рівень включення у спільні справи. Все це створює умови для позитивного розвитку особистості.

Паралельно з поняттям соціокультурного середовища в сучасних наукових дослідженнях застосовується термін «соціокультурний простір», який визначається як простір для спільної життєдіяльності молоді людини та інших суб'єктів цього простору, що дозволяє забезпечити вибір цінностей, життєвого сенсу, конкретного мікросередовища діяльності, способів самореалізації, які функціонують на принципах соціально-особистісної детермінації, соціально-культурної обумовленості, інформаційної забезпеченості (вибіркової) та мотиваційної спрямованості [107, с.85]. Ми згодні з думкою автора, що чим

багатшою є соціокультурне середовище, тим легше кожній молодій людині розкрити індивідуальні можливості, спиратися на них з урахуванням виявлених інтересів, нахилів і об'єктивного досвіду, набутого в сім'ї, школі, на роботі, у процесі реальної взаємодії зі світом.

Для виконання завдань нашого дослідження важливо визначити можливі типи взаємозв'язків особистості дитини чи молодої людини з складовими соціокультурного середовища. Ці взаємозв'язки можуть складатися наступним чином: перебування особистості в умовах соціокультурного середовища може бути лише формальним (zareєстрованим), зв'язки з мікрогрупами і сферами середовища – мінімальними; ставлення молодої людини до соціокультурного середовища відображає характер споживання, причому воно використовується, переважно, як сфера послуг; взаємодія молодої людини з соціокультурним середовищем як з полем діяльності: воно продукує нові засоби і форми діяльності, при цьому молода людина бере участь в організаційних заходах, підтримує традиційні для даного середовища види діяльності; молода людина вважає себе суб'єктом розвитку соціокультурного середовища, а його (середовище), відповідно, умовою для особистісного розвитку і соціального становлення.

Отже, незаперечним є факт, що соціокультурне середовище є простором для самореалізації молодої людини, оскільки основні завдання соціального виховання полягають у створенні різних соціосередовищ, в яких відбувається самореалізація її творчих сил. Враховуючи те, що інтереси і потреби молоді є досить різноманітними і динамічними, соціокультурне середовище має бути достатньо багатограним.

Нашим завданням є визначення підходів, що базуються на теоретичному вантажі і суміжних наук, на результати багаторічних фундаментальних досліджень, без яких, було б неможливо говорити про становлення і розвиток такого напрямку теоретичного і практичного знання як соціально-культурна діяльність.

Педагогічна парадигма соціокультурної діяльності як сфери діяльності соціального педагога багато в чому визначає її інтегративний характер відносно цілого ряду сфер наукового знання. Зокрема, культурології, клубознавства, бібліотекознавства, музеєзнавства, краєзнавства та інших наукових дисциплінах що історично склались і зробили свій внесок в теоретичне осмислення практичного досвіду розвитку соціокультурної діяльності в соціально-педагогічній роботі.

Для подальшого аналізу системи соціокультурної діяльності в межах нашого дослідження було важливо визначити засади розмежування та шляхи інтегрування двох близьких соціальних сфер – освітньої та культурної.

Процеси демократизації і духовного оновлення суспільства об'єктивно пов'язані з підвищенням ролі духовної культури. Людина як носій і творець культури має право розраховувати на надання необхідних умов для вільного розгортання своєї культурно творчої діяльності. Культура, на думку більшості дослідників [90, с. 438], покликана стати рушійною силою історично необхідних

змін, засобом інтеграції суспільства.

Для реалізації завдань нашого дослідження базовою стала теза російських дослідників Т. Кисельової і Ю. Красильникова про те, що нині ми є свідками послідовного розгортання, змісту соціокультурної діяльності в напрямку психологізації, оскільки саме психологічні чинники, умови, механізми багато в чому визначають ефективність і результативність індивідуальних і колективних занять учасників соціально-культурних спільнот. Психологія і, зокрема, соціальна психологія служить тією наукою, яка допомагає досягати поставлених цілей, спираючись на творчість, здібності, інтелект. професійні знання і вміння дітей та дорослих – є не лише методологічною підставою заснування всієї соціокультурної діяльності, але і набуває глибокого теоретико-методологічного сенсу, а також практичного значення в соціокультурній діяльності.

Таким чином, говорячи про інтегративність і прийняття соціокультурної діяльності як науки, можна говорити, що ця діяльність є одночасно і наукою і мистецтвом. В якості предмета наукового дослідження вона органічно поєднує систему теоретичних знань і практичних навичок великої кількості споріднених за напрямком наук, передбачає також майстерність і вміння спеціалістів, зокрема соціальних педагогів щодо ефективного використання їх на практиці. Склалася ситуація, що дозволила помітити – лише інтеграція просвіти, освіти і художньої культури, культурології і педагогіки (зокрема соціальної) здатна повернути людині його першочергову роль митця, носія і охоронця духовних надбань.

Аналіз історико-культурних джерел [[HYPERLINK "http://knowledge.allbest.ru/sociology/d-3c0b65625b2ac78a4c53a88421316c27.html"](http://knowledge.allbest.ru/sociology/d-3c0b65625b2ac78a4c53a88421316c27.html) 264] дозволив відзначити, що інтеграція культурологічних і соціально-педагогічних засад художньої культури і просвіти потужно діє на збереження, розповсюдження і засвоєння культурних цінностей. Вона дозволяє державі прямо чи опосередковано реалізовувати гарантоване законодавством право громадян на залучення до культурних цінностей, на гуманітарну і художню освіту, як і інші права і свободи людини в сфері культури. Така інтеграція дає можливість здійснювати істинну гуманітаріцію всієї системи освіти, наділі втілити державний протекціонізм в області культури, мистецтва, спорту, особливо стосовно найменш економічно і соціально захищених прошарків і груп населення.

Інтегративність і прийняття властиві не лише галузевим закладам культури, але і системі професійної підготовки спеціалістів соціокультурної сфери. На рубежі ХХ – ХХІ століть, зокрема в Росії і Україні, накопичувався досвід підготовки кадрів фахівців різних спеціалізацій в області соціокультурної діяльності. У сучасній ситуації, через підвищення вимог до якості професійної підготовки фахівців для соціокультурної сфери, значно виріс рівень компетентності спеціалістів даної галузі. Менеджери, педагоги, соціальні педагоги і працівники, культурологи, соціологи, психологи тощо мають професійні знання в системі «людина – культура – суспільство», мають бути готові до відкритого соціального діалогу з людьми, уміти здійснювати активну роботу в

різних галузях соціокультурної сфери, надавати людям знання в сфері культури, мистецтва, спорту, ігор, реклами тощо. Завдання соціального педагога, таким чином, полягають у створенні сприятливих умов, які б дозволили максимально наблизити до молоді поле задоволення їхніх інтересів, щоб молоді люди мали змогу обрати таку нішу їхньої діяльності, яка б не лише приносила задоволення, але й давала змогу бачити перспективу свого розвитку. Адже, чим ширшим є середовище, яке відкриває людині доступ до загальнолюдських і культурних цінностей, чим воно багатогранніше і чим воно більше надає можливостей для саморозвитку молодій людині, тим більше воно відповідає вимогам і умовам, необхідним для соціального становлення особистості.

Сьогодні склалася тенденція, що найбільш ефективними у формуванні та розвитку молодої людини є такі види впливів соціокультурної діяльності як навчання, виховання, просвітництво, рекреація тощо. Саме в культурно-просвітницькій сфері найбільш невимушено й органічно виявляє свої творчі потенції молода людина. Перевагами змістовної організації вільного часу молоді є те, що молодь має змогу провести вільний час, відпочити, діяти за інтересами, а з другого – соціальні педагоги отримують можливість змодельювати таку культурно-просвітницьку ситуацію, в якій кожна молода людина матиме змогу реалізувати свої культурні потреби, виступити суб'єктом соціокультурної діяльності. Таке розуміння і використання факторів впливу на особистість робить відпочинок специфічною формою самовираження, коли вільний час перетворюється у засіб активного розвитку молоді.

Однак надалі стало вірогідним, що термін «культурно-дозвіллева діяльність», як і «педагогіка дозвілля», «культурологія дозвілля» та інші, зосереджений на суб'єкті, що займається аматорською, тобто непрофесійною культурною діяльністю в години його відпочинку. На думку авторів, термін «культурно-дозвіллева діяльність» правомірно розглядати як позначення «дозвіллевої» частини загальної «соціокультурної діяльності». На наш погляд, термін «культурно-дозвіллева діяльність» не може в повному обсязі позначити дане поняття, що є предметом цілого ряду сфер традиційної і сучасної суспільної соціально-культурної практики.

Сучасні підходи до діяльності, яку вважають соціокультурною [20] дозволяють розглядати її не як заміник чи еквівалент соціальної роботи чи навіть "терапії мистецтвом", а скоріше – як доповнення чи розширення, з одного боку, з метою відкрити простір діяльності для людей, виштовхнутих на маргінес суспільства, з іншого, щоб покращити загальне сприйняття порушуваних у засобах масової інформації тем, пробудити співчуття різних верств населення і протидіяти осуджуванню і дискримінації інакшості. «Живі» соціокультурні проекти і передбачувана участь у них різних людей (і активних учасників, і співчутливої публіки, яка часами ідентифікує себе з ними), формують спільну свідомість і впливають на соціальний розвиток у кращому розумінні класичної освітньої системи. Доступність соціокультурного ангажементу полягає в наголосі на спільності, толерантності, визнанні та співучасті. Таким чином ми розглядатимемо сучасну практику соціокультурної діяльності соціального

педагога як діяльність, що не тільки містить у собі аматорські заняття в сфері дозвілля, але і, що особливо важливо, є величезною педагогічною у своїй основі професійною працею, що поширюється далеко за рамки традиційного дозвілля на такі сфери, як просвітництво, діяльність по самовдосконаленню тощо [79].

Спільність інтересів та функціональну єдність соціокультурної та соціально-педагогічної діяльності підкреслює те, що вони обидві спрямовані на сприяння розвитку особистості в суспільстві, при цьому забезпечується досягнення наступних результатів:

- гносеологічний розвиток особистості, оскільки в процесі соціокультурної діяльності людина пізнає нове про навколишній світ, засвоює нові вміння та навички;
- розкриття аксіологічного потенціалу молодої людини, так як педагогічно спрямована соціокультурна діяльність збагачує ціннісні погляди людини, впливає на її ціннісні орієнтації;
- розвиток творчих здібностей людини, оскільки вирішення творчих завдань стимулює формування уяви, гнучкості мислення, спостережливості, вміння накопичувати та трансформувати досвід у нових умовах;
- реалізація комунікативного потенціалу особистості завдяки тому, що в процесі соціокультурної діяльності розвиваються навички спілкування, вміння кооперувати свої зусилля з діями партнерів, здійснювати комунітавну взаємодію;
- сприяння соціальній допомозі та соціальному захисту людини, оскільки соціально-культурна діяльність стимулює соціальну активність та адаптаційні можливості особистості [203, с.16].

Таким чином, нами здійснена спроба характеристики соціокультурної діяльності соціального педагога як неповторного історико-культурного, просвітницького, рекреаційно та соціально-педагогічно спрямованого і соціально вагомого явища.

Узагальнення теоретичних підходів дозволило нам розглядати у широкому розумінні *соціокультурну діяльність* як історично обумовлений, суспільно спрямований процес перетворення культури і культурних цінностей в об'єкт взаємодії особистості і соціальних груп в інтересах розвитку кожного члена суспільства. Таке розуміння дозволяє визначити наступні функції соціокультурної діяльності: розвиваюча; інформаційно-просвітницька; культурно-мистецька; рекреаційно-оздоровча.

При цьому *умовами ефективності* соціокультурної діяльності ми вважатимемо: добровільну участь особистості в соціокультурних формах роботи, сприйняття соціокультурної діяльності як потреби, а не необхідності; обмін не продуктами діяльності, а самою діяльністю; багатоманітність видів діяльності, що реалізуються в інституційних та неінституційних формах; альтернативність соціально-культурної сфери, що створює можливості для вияву ініціативи та самостійності, творчості та самоствердження людини, свободи у прийнятті

рішень, соціальної поведінки та соціальних орієнтацій; активність та ініціативність різних груп і окремих особистостей у соціально-культурній діяльності; особистісну спрямованість соціально-культурної діяльності, що обумовлює врахування індивідуальних особливостей людини (біологічних, психологічних, соціальних, культурних). На нашу думку, подібне бачення багато в чому ілюструє діалектику соціокультурної діяльності соціального педагога, вихід на новий рівень соціально-педагогічного узагальнення й осмислення величезного технологічного досвіду, накопиченого в соціально-культурній сфері, висуває теорію і практику соціально-культурної діяльності в ряд самостійних соціально-педагогічних дисциплін.

Особливого значення для сучасного українського суспільства набуває діяльність соціальних педагогів, які працюють в соціокультурній сфері, або чия діяльність тісно переплітається з даним напрямком, оскільки дана професія передбачає вміння встановлювати контакт між різними групами населення, враховуючи все розмаїття соціальних умов і факторів, що визначають місце особистості в соціумі, організовувати їх соціальну взаємодію, ініціювати рішення важливих соціальних проблем на локальному рівні. Особливостям соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками присвячено зміст наступного параграфу.

1.2. Особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів

Зважаючи на те, що опосередкованим суб'єктом та об'єктом нашого дослідження є старшокласники загальноосвітніх навчальних закладів ми вважали за доцільне визначити певні індивідуально-психологічні особливості старшокласників у контексті організації їхньої життєдіяльності в соціокультурному середовищі.

Соціокультурна діяльність є сприятливим ґрунтом для випробування юнацтвом своїх творчих потреб і можливостей, оскільки провідну роль у психічному розвитку старшокласників відіграють соціальні фактори. Вони визначають сутність тих змін, завдяки яким старшокласники наближаються до статусу дорослої людини. Ці зміни відбуваються під впливом суспільства, яке їх тією чи іншою мірою проектує, передбачає, готуючи нове покоління своїх членів. Вплив суспільства на становлення їх якостей здійснюється не безпосередньо, а через активність юнаків і дівчат, через різні види їх діяльності, в якій поєднується суспільне й індивідуальне. Такими видами є навчання, громадська діяльність, спілкування, дозвілля тощо, тобто ті види діяльності, що знаходяться в межах соціокультурної [176].

Для визначення сутності та специфіки соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками ми вважали за доцільне деталізувати ті особистісні новоутворення, що з'являються у цьому віці.

Згідно з традиційною віковою періодизацією, створеною Д. Ельконіним, старший шкільний вік, або ж рання юність, охоплює вікові межі 14,5-15 – 17 років і припадає на період навчання в 10-11 класах загальноосвітньої школи. Це вік безпосередньої підготовки особистості молодій людини до життя, вибору

майбутньої професії, шлюбу й створення родини [255].

Як доводять численні дослідження, цей період характеризується відносно спокійним біологічним розвитком організму, більш ритмічною, порівняно з підлітковим віком, життєдіяльністю, збільшенням фізичної сили, росту, активності й витривалості. На цей час припадає завершення формування та функціонального розвитку всіх органів і систем юнаків та дівчат. Розширення кола соціальних ролей і обов'язків сприяє формуванню основних компонентів спрямованості особистості, зокрема, світогляду, переконань, духовних потреб, ідеалів, пізнавальних інтересів тощо.

Саме в ранньому юнацькому віці головним новоутворенням є відкриття власного «Я», розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності та її властивостей, поява життєвого плану, установка на свідому побудову власного життя. Значної ваги у свідомості старшокласників набуває усвідомлення ними тих якостей людей, що їх оточують, і своїх власних, які зумовлюють людські взаємини.

Перш за все, перед старшокласниками постає проблема самовизначення, вибору свого життєвого шляху як завдання першочергової життєвої важливості. Самовизначення є центральним новоутворенням раннього юнацького віку. Головною ознакою цього явища науковці виділяють потребу юнацтва зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити себе членами суспільства, визначити себе в світі, тобто зрозуміти себе і свої можливості поряд з розумінням свого місця і призначення в житті. У вільний час можна побачити свідоме керування старшокласниками своїми потребами і прагненнями, опанування свого внутрішнього світу, формування життєвих прагнень і перспектив, а це засвідчує досить високий рівень особистісного розвитку. Старшокласники починають серйозно замислюватись над питанням про те, чи зможуть вони працювати в тій галузі, яку для себе обирають. Питання такого типу свідчать про те, що школярі, вибираючи свій життєвий шлях, не ідуть в напрямі своїх безпосередніх інтересів, прагнуть вирішити проблему вибору, зважаючи на багато обставин і, головним чином, враховуючи свої здібності. Вони розглядають вибір професії як свого роду висновок з аналізу потреб та наявних здібностей, із зіставлення цих своїх особливостей з тими вимогами, які ставить до людини та чи інша професія. Не випадково старшокласники починають цікавитись питаннями психології здібностей, мислення, самовиховання [269].

Окрім самовизначення, важливим новоутвореннями є новий рівень самосвідомості, а саме відкриття свого внутрішнього Я, виникнення цілісної концепції Я та цілісного, в основному науково і телеологічно обґрунтованого, світогляду. Разом з усвідомленням своєї унікальності, неповторності, неподібності до інших, приходять почуття самотності. Це призводить до двобічного взаємного зацікавлення хлопців і дівчат, яке стає загальним явищем. Настає певна стабілізація в стосунках молоді обох статей, які стають більш натуральними і врівноваженими. Виникають й встановлюються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатії, приязні, флірту, залицяння, закоханості). У вільний час збільшується

зацікавленість танцями, вечірками, побаченнями тощо. Старшокласники навчаються звертати на себе увагу осіб протилежної статі, розуміти смаки і уподобання іншої сторони і намагаються пристосуватися до них [HYPERLINK "<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=57890>" 270].

Фундаментальними потребами у ранній юності є потреба в самореалізації і самовираженні та потреба з'ясування сенсу життя. Як зауважила Л.І. Божович, у цьому віці на основі зовсім нової, виниклої вперше, соціальної мотивації розвитку відбуваються суттєві зміни у змісті і співвідношенні основних мотиваційних тенденцій [31]. Передусім це виявляється в упорядкуванні, інтегруванні всієї системи потреб і світогляду, який формується у них. Старший шкільний вік - це вік інтенсивного формування світогляду. Це починається з практичного засвоєння певних моральних звичок, настанов, симпатій чи антипатій, які пізніше усвідомлюються та виявляються у формі норм і принципів поведінки. Світоглядні пошуки включають в себе соціальну орієнтацію особистості, тобто усвідомлення себе частинкою соціальної спільності, вибір свого майбутнього становища і шляхів його досягнення. Вирішальне значення для формування світогляду має громадянська та громадська активність старшокласників, де відбувається накопичення морального досвіду і засвоєння соціальних та етичних норм поведінки, формування певного емоційного ставлення до різних соціальних явищ поведінки і діяльності інших людей (релігія, культура, політика, ідеологія тощо). Формування світогляду є результатом та умовою все більш глибокого усвідомлення старшокласником себе як особистості з певною власною системою ставлень до всього, що оточує та до самого себе.

Вільний час старшокласники проводять у компаніях, тобто невеликих групах, основою яких є спільність поглядів, уподобань, інтересів, а також взаємна симпатія та приязнь. Компанії можуть складатися з одних хлопців чи дівчат, бувають і змішані компанії. Кожна компанія виявляє властиву їй активність, яка залежить від рівня змужнілості, інтересів і спрямованості членів компанії. Юнаки і дівчата, що об'єднуються в компанії, намагаються якомога більше часу проводити разом, планують спільні справи, підтримують один одного в поглядах, намагаються наслідувати в одязі, зачісках, манерах, поведінці взагалі [31].

Особливістю даного віку є специфічні вимоги старшокласників до використання вільного часу. Вільний час старшокласників, як уже зазначалось вище, – це частина загального бюджету часу, яка залишається після навчання, інших справ, і яка використовується кожним на власний розсуд залежно від інтересів, потреб, схильностей [40, с.72]. Ефективність виховного процесу у вільний час значно підвищується, коли використовувати його раціонально. Це особливо важливо для старшокласників, які стоять на порозі самостійного життя. Але, якщо навчання в школі регламентоване і старшокласникам прищеплюють навички наукової організації, то вільний час зазнає поки що більшої стихійності, мало керований. Важливість проблеми полягає ще й у тому, що при правильному організованому відпочинку не залишається часу на бездіяльність, пияцтво, наркоманію, антигромадські вчинки, тобто є реальні можливості для

зниження правопорушень серед старшокласників.

Усе це свідчить про те, що учням треба допомагати в організації та використанні вільного часу. Соціальні педагоги, вчителі й батьки повинні знати не тільки про те, скільки вільного часу в розпорядженні дітей, а чим вони зайняті в ці години, з якою метою займаються тією чи іншою справою, тощо. Знання характеру використання вільного часу старшокласниками певною мірою допоможе класному керівникові чи соціальному педагогові виявити їхні інтереси, потреби, і спрямувати позанавчальну діяльність таким чином, щоб вона сприяла всебічному розвитку юнаків та дівчат [[HYPERLINK "http://softacademy.lnu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/part_1_2.html"](http://softacademy.lnu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/part_1_2.html) 266]. Крім того необхідно добре уявити собі наявні в мікрорайоні можливості, прилучаючи до цього батьків учнів, соціальні організації, громадськість.

Ми усвідомлюємо, що найбільш поширеними заняттями як у будні, так і в недільні дні у старшокласників є спілкування. Воно характеризується невимушеністю, розважальністю і прямою залежністю від схильності та настрою діючих осіб. Під час відпочинку функціонально-рольові «відстані» між людьми зникають, вони набувають симпатії, спільність захоплень та інтересів, комунікабельність. Спілкування в цей період набуває низки специфічних рис: розширення кола контактних груп, у які включається старшокласник, і в той же час, велика вибірковість у спілкуванні, яка виявляється, зокрема, у чіткій диференціації груп спілкування на товариські, з достатньо широким складом членів і обмеженою інтенсивністю спілкування усередині них, і дружні, з якими підліток ідентифікує себе й які він прагне використовувати як стандарт для самооцінки та як джерело цінностей. Так, Л. Божович [31, с.40] пов'язує перехід від підліткового до раннього юнацького віку з різкою зміною внутрішньої позиції, коли спрямованість у майбутнє стає основною спрямованістю особистості. Насамперед, під відособленням розуміється внутрішнє виокремлення індивідом себе із спільноти, до якої він належить, що є наслідком досягнення ним певного рівня самосвідомості. Як поза процесом спілкування неможливе засвоєння суспільного досвіду, так без процесу відособлення неможливе особистісне набуття цього досвіду. Спілкування старшокласника сприяє включенню індивіда до соціуму, групи, що дає йому відчуття власної певності, співпричетності до життя групи, відчуття емоційного благополуччя та стабільності, значення яких особливо важливе для старшокласників, оскільки для них найбільш значущими є розуміння інших, співпереживання, емоційний контакт у спілкуванні. Відособлення же особистості дозволяє їй персоніфікувати себе, усвідомити свою індивідуальність. Головним психологічним надбанням ранньої юності є відкриття свого внутрішнього світу, усвідомлення своєї унікальності, неповторності та несхожості на інших. Це відкриття безпосередньо пов'язане з відособленням особистості та сприймається старшокласниками як цінність.

У ранній юності значно зменшується гострота міжособистісних конфліктів і проявів негативізму у стосунках з оточенням. Покращується загальне фізичне й емоційне самопочуття дітей, зростає їхня контактність та комунікативність. Відзначається більш витримана поведінка. Усе це засвідчує,

що криза підліткового віку або пройшла, або ж спадає. Одночасно відбувається стабілізація внутрішнього світу, що виявляється у зниженні рівня тривожності, нормалізації самооцінки.

Для цього віку, крім традиційних цінностей соціуму, особливе значення має орієнтація на особисте спілкування, тому в становленні системи ціннісних орієнтацій старшокласників важливу роль відіграє спілкування з однолітками, ситуації зіткнення з протилежними поглядами, думками. Проте процес становлення системи ціннісних орієнтацій старшокласників може й гальмуватися, що призводить до появи феномену морального інфантилізму, який останнім часом викликає стурбованість все більшої кількості психологів і соціальних педагогів.

Ми повністю згодні з тими науковцями, котрі вважають, що найважливішими детермінантами процесу формування особистості старшокласника, які регулюють процес включення його до соціуму і змісту системи його ціннісних орієнтацій, є потреба у спілкуванні та потреба у відстороненні (І. Кон, В. Лисенко, А. Маковецький) [98, 99, 134].

Високого рівня розвитку набуває емоційно-вольова сфера молодшої людини, у якій важливу роль починають відігравати почуття дружби і кохання. Зростає результативність самовиховання як усвідомленої діяльності, спрямованої на вдосконалення себе самого, на вироблення у себе позитивних якостей, звичок і подолання негативних. Цьому сприяє поступове підвищення самокритичності в оцінці власної поведінки, діяльності, наявних рис характеру, реальних можливостей і властивостей. Самовиховання при цьому спрямовується на віддалену мету, пов'язану з життєвими перспективами. У сфері потреб і мотивів спостерігаються новоутворення: потреба й бажання віднайти сенс життя; важливу роль починають відігравати такі особистісні якості, як прагнення до аналізу, оцінки себе та оточуючих, налаштованість на подолання труднощів [101, с.35].

На жаль у дітей старшого підліткового віку стосунки нерідко будуються на «корисності» дорослих чи виконуваних справ, спостерігається прояв легких почуттів, лицемірства, морального пристосування, ускладнень у формуванні самосвідомості (переживання своєї неповноцінності), у спілкуванні виявляється нав'язливість, незаперечна потреба любові й уваги, емоційна вразливість, що свідчить про відкритість для дорослого. Головне, вчасно почати перейматися проблемами дитини, її життям, скорегувати дитячу поведінку.

Юність – пора самоаналізу та самооцінок. Самооцінка у певному віці здійснюється шляхом порівняння ідеального «Я» з реальним. Але ідеальне «Я» ще не вивірене і може бути випадковим, а реальне «Я» ще всебічно не оцінено самою особистістю. Це об'єктивне протиріччя в розвитку особистості старшокласника може викликати в нього внутрішню невпевненість у собі і супроводжується інколи зовнішньою агресивністю, розв'язністю. Питання «Хто я такий?» має на увазі не стільки самоопис, скільки самовизначення: «Ким я можу й повинен стати, які мої можливості й перспективи, що я зробив і ще можу зробити в житті?» [206, 209, 210].

Особливо значущим для школярів загальноосвітніх навчальних закладів є період навчання у старшій школі, оскільки в цьому віці завершується статевая ідентифікація, прийняття дорослих статевих ролей, процес перетворення хлопчиків на чоловіків, дівчаток – на жінок, тобто формується психологічна стать. Рання юність – не менш психологічно складний період, ніж підлітковий. Але на цьому віковому етапі не так гостро відбуваються фізіологічні та ендокринні процеси, відсутні різкі зміни у сприйнятті себе і оточуючих. Натомість, інтенсивніше формується внутрішня позиція молодих чоловіків і жінок, виникає своє ціннісно-сислове розуміння тих якостей людини, які характеризують її як представника певної статі, активізується формування особистих поглядів на характер взаєностосунків чоловіка й жінки. Виникає підвищена потреба у спілкуванні з ровесниками протилежної статі, проявляється власна сексуальність.

Найбільш суттєвий вплив на психосексуальний розвиток юнаків – учнів старших класів інтернатних закладів мають соціальні й культурні чинники. Як доводять вчені, сексуальна активність підлітків і старшокласників не стільки залежить від їх власної статевої зрілості, скільки від культурних норм їх вікової групи, соціальних умов розвитку. Водночас, доведено суперечність у статевому розвитку молоді, що об'єктивно існує – великий розрив між статевою й соціальною зрілістю та культурою. Відомо, що статеве дозрівання у дівчаток настає у 14-15 років, у більшості хлопців – у 16-17 років. Однак статевая зрілість у цьому віці перебуває в дисгармонії з фізичним і психічним розвитком, що загострюється й різними соціальними факторами (дорослі ще не визнають права юнака на соціальну незалежність, наголошуючи в основному на його матеріальній залежності та відсутності життєвого досвіду).

Сукупний вплив різних чинників може спричинити у цей період найрізноманітніші проблеми, як підтверджують факти сьогодення, переважно, негативного спрямування. Маємо на увазі те, що під впливом різноманітних соціальних негараздів чи, навпаки, сучасних модних тенденцій (ліберальна сексуальна мораль, «сексуальність» ЗМІ, доступність порнографічної продукції тощо) у старшокласників виникають і закріплюються певні уявлення про сексуальність, статеві чи сексуальні стосунки, формуються основи сексуального здоров'я.

Старший підлітковий вік і юність визначаються також ситуаціями здійснення конкретного вибору й планування майбутнього в умовах розмитості, невизначеності та суперечності суспільних та культурних цінностей. Цей процес взагалі є досить складним для будь-якої молодої людини, а для учнів старших класів – за відсутності чи при недостатній сформованості уявлень про життєві цінності, це може призвести до асоціальної орієнтації.

Зважаючи на те, що період переходу від підліткового до юнацького віку припадає на старші класи школи, перехід від дитинства до дорослості саме і пов'язаний з необхідністю самовизначення й вибору життєвого шляху по закінченню школи, водночас, цей процес ускладнюється тим, що для старшокласників ще залишається актуальною проблема формування самосвідомості (центрального новоутворення підліткового віку).

Старший підлітковий вік, безперечно, є періодом інтенсивного формування системи ціннісних орієнтацій, що впливає на становлення характеру й особистості в цілому, та характеру старшокласників. Це пов'язано з появою на даному віковому етапі розвитку необхідних для формування ціннісних орієнтацій передумов: оволодіння понятійним мисленням, накопичення достатнього морального досвіду, вибір певного соціального становища. А поява переконань у старшому підлітковому віці свідчить про нову значну якісну тенденцію в характері становлення системи моральних цінностей.

На формування та зростання особистісного потенціалу старшокласників впливає найближче оточення молоді людини, можливість використання потенціалу в повсякденному житті, усвідомлення того, наскільки важливо використовувати й розвивати свій особистісний потенціал, та всебічна підтримка цього важливого для молоді людини життєвого процесу. Плани на майбутнє становлять інтерес не тільки окремо, а в тісному взаємозв'язку з підготовкою молоді до самостійного життя [153, с.18].

Враховуючи вище визначені особливості розвитку та формування особистості в старшому шкільному віці ми ставили перед собою завдання визначити, як соціальний педагог має врахувати особливості старшого підліткового та раннього юнацького віку в організації соціокультурної діяльності старшокласників.

Професійна кваліфікація соціального педагога як організатора навчально-виховної роботи з учнівською молоддю в аспекті організації соціокультурної та просвітницької роботи вимагає особливої уваги. Здійснення завдань із організації змістовного та корисного проведення вільного від навчання часу старшокласників можливе лише за умови високої компетентності педагога. Розв'язання даного завдання потребує врахування таких аспектів: формування творчої ініціативи старшокласників, готовності щодо участі в організації соціокультурної діяльності; забезпечення єдності й узгодженості трьох провідних чинників, які впливають на організацію соціокультурної діяльності старшокласників: школи, сім'ї та громадськості; створення у старшокласників особистої установки на здійснення організації вільного часу; ознайомлення суб'єктів соціокультурної діяльності з особливостями організації і проведення вільного часу; формування потреби у самовихованні і самоосвіті з метою підвищення загального рівня з даної проблеми; ознайомлення старшокласників з науковими дослідженнями і практичними досягненнями в галузі організації соціокультурної діяльності.

Аналіз професійних функцій соціального педагога, що задекларовані в Державному галузевому стандарті підготовки фахівців за напрямом “Соціальна педагогіка”, дозволили нам визначити ряд *функцій соціального педагога як організатора соціокультурної діяльності зі старшокласниками*:

1. *Діагностична* (соціальний педагог здійснює вивчення індивідуально-психічних особливостей і рівня вихованості старшокласників, виявлення і визначення рівня їхньої загальної освіченості та культури; на основі аналізу особливостей розвитку та становлення особистості старшокласника у різних видах соціокультурного середовищах робить висновки щодо планування,

доцільності залучення старшокласників до певних видів участі в формах організації вільного часу та навчально-виховної роботи). Діагностика індивідуально-психічних особливостей набуває важливого значення у організації соціокультурної діяльності. Ще К. Ушинський наголошував, щоб виховувати людину всебічно, насамперед слід знати її всебічно. Безперечно, для цього вихователь повинен досконало володіти технологією і процедурою вивчення індивідуально-психічних особливостей вихованців, вмінням ставити обґрунтований діагноз на основі цих досліджень [232].

Отже, він водночас повинен бути психологом-дослідником і мати для цього відповідні навички та вміння;

2. *Прогностична* (прогностична діяльність соціального педагога полягає в здійсненні програмування та прогнозування розвитку соціокультурної ситуації в конкретному соціумі; умінні педагога визначати конкретні цілі, зміст, методичку соціокультурної діяльності, добирати адекватні меті зміст, форми та методи соціально-педагогічної роботи; передбачити найближчі та перспективні результати соціокультурної діяльності; уміння педагога ставити соціальний діагноз, визначати орієнтири для формування і розвитку особистості кожного старшокласника і всього колективу в організації змістовної культурної діяльності);

3. *Посередницька* (соціальний педагог виконує роль посередника між старшокласником і соціокультурним середовищем у вирішенні соціально-педагогічних проблем, здійснює консультування, надає допомогу тим старшокласникам, які цього потребують, виступає координатором культурних зв'язків школярів та різних організацій, які спроможні виступити партнерами соціокультурної діяльності);

4. *Профілактична* (організація соціокультурної діяльності виступає дієвим профілактичним засобом, сприяє попередженню соціальних негативів та спрямуванню життєдіяльності старшокласника на вивчення та дотримання соціальних норм, ініціативу щодо організації здорового та змістовного відпочинку);

5. *Корекційно-реабілітаційна* (засобами соціокультурної діяльності соціальний педагог допомагає в здійсненні пошуку шляхів і варіантів виходу з складних життєвих обставин, в які потрапив старшокласник, у здійсненні підтримки обдарованих старшокласників; здійснює соціокультурну реабілітацію старшокласників, що виховуються в сім'ях групи ризику);

6. *Рекреаційна* (соціальний педагог засобами соціокультурної анімації сприяє відновленню життєвих сил старшокласників, створенню творчої невимушеної атмосфери; враховує потреби і запити старшокласників щодо організації вільного часу; методично підтримує організацію соціокультурної діяльності, виступає безпосереднім ініціатором та організатором форм змістового дозвілля старшокласників, сприяє трансформації соціокультурних молодіжних ініціатив в середовище територіальної громади). Рекреаційна функція соціального педагога є провідною в контексті завдань нашого дослідження. Вона передбачає організацію вільного часу вихованців, сприяння всебічному творчому розвитку особистості, організацію проведення вільного

часу, залучення до культурних надбань рідного краю і світу тощо;

7. *Комунікативна* (соціальний педагог, залучаючи старшокласників до участі в різних формах соціокультурної діяльності допомагає розширити комунікативні кордони, навчити здійснювати комунікативну презентацію, взаємодію, уникати самотності, вербалізувати власні проблеми, навчає прийомам толерантного та емпатійного спілкування);

8. *Організаційна* (створення соціальним педагогом умов для об'єднання зусиль волонтерів і громади по організації ефективної соціокультурної діяльності, налагодження взаємодії між різними соціальними інститутами в їхній роботі для вирішення актуальних проблем організації соціокультурної діяльності; спрямування діяльності педагогічного колективу та сімей на розвиток індивідуальних схильностей і здібностей старшокласників у конкретних видах соціокультурної діяльності; формування досвіду соціокультурної діяльності, втілення навичок в реалізації цієї діяльності);

9. *Методична* (розробка, впровадження, узагальнення та розповсюдження навчально-методичних матеріалів з проблем оптимізації соціокультурної діяльності зі старшокласниками; організація підготовки добровільних помічників по впровадженню соціокультурних проєктів; проведення методичних семінарів, тренінгів для педагогічного колективу та батьківської громади).

Визначаючи особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів ми вважали за потрібне охарактеризувати деякі змістові напрямки цієї діяльності. У цій характеристиці ми спиралися на підходи до класифікації соціокультурних технологій (за Ю. Красільниковим та Т. Кисельовою), що були деталізовані в п.1.1.

Культуротворчий напрям соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками містить такі види діяльності, як: художньо-творча, художньо-розвивальна та культуроохоронна.

Першим видом соціально-педагогічної роботи за даним напрямком є *театральна діяльність*. З'ясовано, що участь учнів старшого шкільного віку в театральній діяльності зумовлена наступним: прагненням до самореалізації, самоствердження, можливістю вільного вибору діяльності відповідно до власних інтересів, потреб, бажань та отримання задоволення від неї. Вона приваблює школярів різноманітністю видів і форм діяльності, можливістю реалізації особистісної свободи, імпровізації, ідей і задумів; розвитку здібностей тощо.

Процес задоволення потреби в самовизначенні та самореалізації старшокласників відбувається особливо успішно завдяки участі їх у виборі театральних матеріалів, організації репетицій, оскільки це сприяє формуванню творчої особистості, соціально необхідних якостей, ціннісних орієнтацій, створює засади для подальшого психічного розвитку, для зростання духовної культури особистості старшокласника. Наприклад, інтерес старшокласників до театру може виявитись тільки в участі в театральних постановках, а й у

відвідуванні вистав, п'єс, в їх обговорюванні, у вивченні історії театру.

Залучення старшокласників до театральної діяльності робить їх причетними до світу мистецтва, активізує їх почуття, дає можливість пережити творче натхнення, спробувати, помиляться, пережити невдачі та успіхи [HYPERLINK "<http://www.theater111.ru/science03.php>" 268].

Для соціального педагога важливим є той факт, що у підготовці і проведенні театралізованих форм роботи беруть участь не тільки ті старшокласники, що виступають на сцені в якості акторів. Розробка макетів та виготовлення декорацій, робота з гримом, створення костюмів, світлових та звукових ефектів, реклами вистави чи спектаклю – все це надає можливість залучити старшокласників до роботи на спільну користь. Окрім того в соціально-педагогічній роботі використовуються інноваційні інтерактивні форми

театральної діяльності, такі як: форум-театр, вуличний соціальний театр, участь в яких будується на засадах імпровізації, що дозволяє залучити значну кількість старшокласників без попередньої підготовки.

Ми вважали за доцільне надати характеристику такого малодосліджуваного виду культуuroохоронної соціокультурної діяльності як *робота парків культури та відпочинку*. Паркова мережа є провідною рекреаційно-педагогічною системою і посідає помітне місце у сфері культурного обслуговування населення. Парки є невід'ємною частиною міської культури, що міцно увійшли в наш побут і відпочинок. Поєднання в одному об'єкті художньо-впорядкованого середовища і спрямованої рекреаційної діяльності надає паркам неповторної специфіки та привабливості, визначає їх роль у житті людини, суспільства. Зanedбання систем парків, вилучення їх з культурного комплексу, збіднять і спрimitивізують національно-культурну свідомість. Сутність соціокультурної роботи парку полягає в створенні сприятливих умов для організації відпочинку широких верств населення, найбільш повного задоволення, глибокого емоційного сприйняття і активного споживання ними духовних цінностей шляхом безпосереднього спілкування з природою. Залучення старшокласників до соціокультурної діяльності парків сприяє формуванню раціонального природокористування, підвищенню рівня екологічної культури і виступає дієвим засобом екологічного виховання.

Оскільки головним мотивом відвідування сучасними старшокласниками парків є відпочинок, то необхідно використовувати цей час для екологічного виховання та навчання, спираючись при цьому на їх поліфункціональність і комплексний характер впливу. Такими формами соціокультурної діяльності можуть бути екскурсії, експозиції, екологічні десанти. Окрім того територія парку може стати майданчиком для проведення свят, рекламних акцій, ігортек та інших форм соціально-педагогічної роботи. Отже, парки культури і відпочинку є особливим чином організоване природне середовище, роль якого слід визначити як культурну цінність, мистецький витвір та засіб, що формує певне ставлення старшокласників до природи та культури [48].

Одним з найцікавіших процесів індивідуальної форми організації соціокультурної діяльності є *колекціонування*. Поняття «колекціонування» виникло понад дві тисячі років тому. Цицерон в одній зі своїх промов словом

“колекція” назвав збирання різних предметів. Люди колекціонують різні речі: значки, марки, праски, автографи, грамплатівки та інше. Звичайно, збирати все, що потрапить під руку у наш час неможливо й недоцільно. Рекомендується вибирати для колекціонування один-два типи предметів за бажанням і цього досить, щоб вільний час був змістовним і цікавим [238]. Для соціального педагога важливим є те, що залучаючи старшокласників до колекціонування він організовує достатньо довготривалу і серйозну науково-пошукову та дослідницьку роботу, оскільки юному колекціонеру необхідно визначитись з напрямком пошуку предметів колекціонування, придбати літературу, налагодити контакти з колекціонерами; відомості про кожний придбаний предмет потрібно занести до свого каталога, в якому зазначити його назву, місце і час придбання, особливості, дати коротку характеристику. Колекціонування як форма проведення свого вільного часу морально і естетично не менш захоплююча, ніж пристрасть до читання, подорожування, художнього ремесла. Але справжнє колекціонування не самоціль, не просто збирання – це вивчення літератури, мистецтва, знайомство з різними галузями науки, участь у виставках, відвідування лекцій, тобто воно передбачає широкий спектр форм соціокультурної діяльності координатором якої має виступити соціальний педагог [208, с.135].

Рекреативно-оздоровчий напрям соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками передбачає такі види діяльності, як спортивно-оздоровча діяльність, соціокультурна анімація та застосування ігрових форм роботи.

Помітною складовою соціокультурної діяльності старшокласників є заняття *фізичною культурою*. Участь в спортивно-оздоровчих формах роботи сприяє формуванню здоров'я старшокласника, забезпечує всебічний розвиток, що є основою соціального зростання. Займаючись фізичною культурою старшокласники розвивають свої фізичні можливості, силу волі, кмітливість, спритність, відвагу та інші. Усі названі якості старшокласники можуть продемонструвати під час змагань, спортивних ігор, водночас перевірити свої можливості, зрівняти себе з іншими, виявити сильні і слабкі сторони фізичної підготовки, відчувати бажання бути кращими і потрібними команді, колективу [230, с.85].

Організуючи заняття фізкультурою зі старшокласниками соціальний педагог має враховувати фізіологічні, психологічні та індивідуальні особливості дітей, передбачати всі заходи щодо запобігання дитячого травматизму, дбати і про власну спортивну форму аби слугувати за наочний приклад. Важливим на напрямку роботи соціального педагога може стати залучення родин старшокласників до таких форм спортивно-оздоровчої діяльності як спортивні свята, “Веселі старты”, сімейні спартакіади, турніри тощо. Для цього соціальний педагог може проводити індивідуальні консультації з батьками, готувати корисну інформацію з питань загартовування, виконання фізичних вправ, рухливих ігор.

Один з найпривабливіших для старшокласників видів спортивно-оздоровчої роботи та формою дозвіллевої активності є *туристсько-краєзнавча*

діяльність. Сутність туристсько-краєзнавчої роботи полягає у тому, щоб відшукати, обґрунтувати і розкрити всю сукупність особливостей, зосереджених на певній території і надати старшокласникам комплексну картину життя усієї території у природно-історичному і соціально-культурному контекстах. У процесі туристсько-краєзнавчої діяльності створюються сприятливі умови, за словами А. Макаренка, для «соціального тренінга» старшокласників, який полягає у добрих вчинках, справах і звичках. До форм туристсько-краєзнавчої роботи належать подорожі, екскурсії, походи, туристичні естафети, конкурси знавців рідного краю, етнографічні експедиції, пікніки на природі тощо.

Участь старшокласників у даних формах роботи, на нашу думку, дозволяє сформувати дбайливе ставлення до природи рідного краю, допомогти побачити її чарівність, красу, навчити турботливо ставитись до традицій, культурних пам'яток. Участь в поході, зокрема, дозволить соціальному педагогові побачити сильні чи слабкі, позитивні чи негативні сторони старшокласника, його ставлення до колективу і до навколишнього середовища. В туристичних формах роботи формуються різні якості старшокласників: витривалість, сила волі, спритність, мужність, спостережливість, колективність, організованість, впевненість в собі та багато інших [HYPERLINK "<http://pedagog.pspu.ru/conference/novoselova/digest/section-2/121-obogashchenie-sotsialnogo-opyta-starsheklassnika-v-protsesse-turisticheskoy-deyatelnosti--odno-iz-vazhnejshikh-sredstv-razvitiyalichnosti>" 265].

Ігрові форми роботи як вид рекреативно-оздоровчого напряму соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками мають свою специфіку. Специфіка ігрової діяльності в системі соціально-педагогічної роботи полягає в профілактичній, превентивній спрямованості гри як засобу організації змістовного дозвілля. Метою таких ігор може бути як безпосередній розвиток якостей особистості, так і демонстрація творчого стану учасників, їх позиції і можливих перспектив розвитку. Специфічними є також форми та техніки ігрової діяльності: тематичні та сезонні ігротеки, станційні експresi, тематичні ігрові програми. Залучення старшокласників до підготовки та проведення форм ігрової взаємодії створює бар'єри для негативних соціальних явищ, виступає кордоном для девіантної поведінки старшокласників, спричиняє їх залучення до волонтерської діяльності.

Освітній напрям соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками представлений широким спектром просвітницьких форм роботи на форм роботи інтелектуально-пізнавального характеру.

Особливе місце у видах соціокультурної діяльності займає *читання*. Сучасні старшокласники, як відомо, надають перевагу таким видам соціокультурної діяльності, як перегляд телепередач, прослуховування музичних записів, он-лайн спілкування в мережі Інтернет тощо. Що ж до читання, то все більша частина старшокласників обмежується обов'язковими для програми творами. І лише для небагатьох художня література – це невичерпна духовна скарбниця, звідки вони беруть необхідні знання про людину, розвиток суспільства тощо. Саме тому завдання організаторів соціокультурної діяльності – дати пораду: яку б літературу можна прочитати

для того, щоб якнайбільше збагатити себе духовно, взяти з прочитаного корисну інформацію для себе, для свого розвитку. Для того, щоб викликати в старшокласників цікавість до читання, необхідно організовувати заохочення, пояснити користь його для збагачення свого внутрішнього світу, розумового розвитку. Формами роботи зі старшокласниками за даним напрямом можуть стати читацькі конференції, літературні вечори, вітальні, конкурси знавців поезії, вечори романсів, любовної лірики, конкурси читців, літературний брейн-ринг, зустрічі з авторами тощо. Важливим напрямом роботи соціального педагога є за безпечення взаємодії школи з бібліотеками мікрорайону, міста та організація сумісної соціокультурної діяльності.

Ще одним ресурсом освітньої соціокультурної діяльності є музеї. Діяльність класичного музею спрямована на зберігання культурних пам'яток, історичних відомостей з метою поширення та популяризації їх в соціокультурному середовищі. Музейне середовище в даному контексті можна розглядати як сукупність музейних предметів (джерел інформації про людей і події), за допомогою яких здійснюється освітній процес старшокласників. На сучасному етапі розвитку музейної освіти для учнів старшої школи накопичено ряд різноманітних методів і форм музейної педагогіки з використанням музейних матеріалів. Музейна робота не обмежується лише екскурсіями та оглядом експозицій. У практиці соціально-педагогічної роботи нині є такі форми роботи як: театралізовані екскурсії, музейні вечори, зустрічі з учасниками та свідками історичних подій, конференції, дебати, лекції, поїздки до музеїв інших міст чи країн. Якщо старшокласники зацікавлені змістом роботи музею, то на його базі може бути організовано гурток, музейне товариство, видання путівників, журналів, створення відеофільмів, розробка музейних екскурсійних й індивідуально-освітніх маршрутів для решти учнів. Результатом науково-пошукової роботи старшокласників на базі музею може бути підготовка доповідей, рефератів, записів спогадів, написання наукових робіт та їхня презентація.

Таким чином, узагальнивши інформацію про вікові та психологічні особливості старшокласників, функціонал та види діяльності соціального педагога, *ми визначили особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів*, які мають бути враховані в системі соціально-педагогічної роботи:

1. Соціокультурна діяльність зі старшокласниками має враховувати такі індивідуально-психологічні властивості старшокласників, як: стала Я-концепція, розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності та її властивостей, поява життєвого плану, настанова на свідому побудову власного життя.

2. Соціокультурна діяльність соціального педагога зі старшокласниками має базуватися на засадах самовизначення, професійного та особистісного вибору молодих людей, урахування їх соціальних та індивідуальних потреб та інтересів.

3. Зміст та організація соціально-педагогічної роботи соціокультурного спрямування мають відповідати завданням, вимогам

навчально-виховного процесу.

4. Соціальний педагог має виступити посередником та координатором соціокультурних зв'язків старшокласника з територіальною громадою та її інститутами.

5. Соціокультурна діяльність має забезпечити новий рівень комунікації старшокласника, який сприяє включенню молодшої людини до соціуму, групи, що дає йому відчуття власної впевненості, співпричетності до культурного життя, емоційного благополуччя та стабільності.

6. Соціальний педагог повинен надати старшокласникам можливість участі в різноманітних формах соціокультурної діяльності, які мають стати засобами розваги і розрядки індивідуального і групового напруження; поповнення психофізичних сил, відновлення творчого потенціалу; залучення до особистісно-значущих культурних цінностей; залучення до неформальних громадських процесів і структур; втілення індивідуальних творчих інтересів, а також саморозвитку і самореалізації в культурно-значущих сферах життєдіяльності старшокласника.

Здійснений нами аналіз особливостей соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів ми свідомо обмежили в характеристиці такого виду рекреативно-оздоровчої соціокультурної діяльності як соціокультурна анімація. Оскільки в центрі змісту нашої подальшої експериментальної роботи буде знаходитися саме анімаційна діяльність, ми присвятили дослідженню її сутності та специфіки наступний параграф.

1.3. Соціокультурна анімація як вид професійної діяльності соціального педагога зі старшокласниками

Соціокультурна анімація є однією з відносно молодих галузей синтезу педагогіки, соціальної психології і соціальної педагогіки, яку все частіше позначають як педагогіку соціально-культурної сфери. Як особливий і цілком самодостатній елемент соціально-культурної діяльності, анімація, що є напрямком професійної діяльності, входить у соціокультурну інфраструктуру населення сучасної Франції, Італії, Іспанії, Німеччини, Туреччини, Росії. Зародки використання анімаційних технологій та вивчення анімації, як галузі соціокультурної діяльності почали зустрічатися в Україні [261].

Принципова новизна анімаційної діяльності може бути охарактеризована новими цілями, завданнями і прикладними технологіями, які визначають процес оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин. Разом з цим треба відмітити, що анімаційний підхід є новим лише для вітчизняної педагогіки і соціально-культурної сфери. Гуманістична традиція соціального виховання, характерна для західної педагогіки, мала постійний і варіативний вихід в педагогічну практику протягом всього ХХ століття, відображаючись в діяльності аніматорів, організаторів дитячих громадських рухів, художнього виховання тощо.

Отже, одним з основних завдань нашого дослідження стало вивчення сутності явища соціокультурної анімації від появи терміну, до використання засобів анімації в технологіях соціокультурної діяльності.

Слово «anima» (з лат. – душа) стало корінним джерелом походження багатьох понять, наприклад, музичних – «son-anima» (з душею), animato (натхненно), зокрема і поняття «соціокультурна анімація». Термін «анімація» став уживатися з моменту виникнення мультиплікаційного кіно. Офіційною датою народження цього напрямку анімації прийнято вважати 1892 рік, коли з'явився оптичний театр французького винахідника і художника Еміля Рейно (1844-1918) і відбувся перший сеанс «світлових пантомім» в цьому театрі [260, с. 56].

Через три роки (1895) з'явився кінематограф, а через декілька років перші анімаційні (мультиплікаційні) фільми, в яких за допомогою спеціальних технологій відбувалося «одушевлення» і «оживлення» мальованих картинок, що справляли враження руху живих персонажів. Анімаційне кіно з часом стало самостійним видом мистецтва, а фахівець, що займається цим видом кінематографічної творчості, – художником – аніматором («той, що дає життя»).

У середині 50-х років ХХ століття французький учений-соціолог Ж. Дюмазедьє вводить поняття «соціокультурна анімація», яким позначаються соціокультурні процеси у сфері вільного часу, в центрі яких виступає особистість з її внутрішнім світом проблем і суперечностей, що виникають в умовах технократичного суспільства [259, с.12].

Англійський вчений етнограф Е.-Б. Тейлор (1832-1917), що дослідив культуру первісної людини, дав наукове визначення цьому явищу – «первісний анімізм» як зачаток первинного релігійного світогляду, що поступово розвинувся і історично еволюціонував до анімістичної теорії, що згодом стала невід'ємною частиною будь-якої релігії, спочатку – політеїстичні уявлення про богів, потім — монотеїстська віра в Бога [280].

Доречно підкреслити, що дослідження Е.-Б. Тайлора і наукова інформація, що міститься в його «Первісній культурі», мають велике значення для осмислення таких питань, досить значимих для соціокультурної анімації, як зародження міфів, обрядів, ігор, що є основою народної художньої культури, а також дає можливість глибше зрозуміти зародження таких феноменів мислення, як асоціація, аналогія, метафора, фантазія, вигадка, уява, алегорія і дати наукове пояснення їх походженню.

Сутнісні властивості анімації, безумовно, сходяться до вчення «про душу», яке виникло ще в глибокій старовині. Перші уявлення про душу вже складаються у первісних народів, згідно яким у людини, тварин, рослин, предметів існує якась субстанція – душа, яка може тимчасово або назавжди покинути своє тіло. Намагаючись пояснити явища сну, смерті, навколишньої природи, але не володіючи при цьому абстрактним мисленням і не маючи в своєму розпорядженні засобів причинного пояснення явищ, первісна людина породила культове відношення до душі.

Історія становлення вчення про душу починається з наукових пошуків мислителів Стародавньої Греції. Представники різних філософських напрямів при певній відмінності й еволюції їх ідей, заклали основи розуміння душі як того органу, що оживляє тіло, що несе функцію керівництва всім процесом життя. Так, Платон в своєму діалогічному трактаті «Федон», доводячи ідею безсмертя душі, висунув тезу про виховання душі – «душа не відносить з собою в лід нічого крім виховання і способу життя». По Платону – від правильного виховання душі залежить мудрість, справедливість, правильний лад в державі [177].

Найяскравішим представником давньогрецької наукової школи, що зробив великий внесок у вчення про душу, був Арістотель. Подолавши помилки багатьох своїх попередників, зокрема і свого вчителя Платона. Наприклад, Арістотель висунув ідею про нероздільну душу і живе тіло, обґрунтувавши первинні пізнавальні здібності людини – відчуття, заклавши тим самим основи психології як науки [8].

Протягом подальших епох історич поняття «душа» було предметом вивчення одного з напрямів філософії. Наукові відомості про душу були закладені в основу первинної психології, педагогіки, медицини тощо. Стародавні лікарі Алкмеон, Гіппократ, що відкрили залежність типологічних відмінностей між людьми, тобто темпераментів, зробили істотний внесок до наукового знання про душу.

Наукова революція XVII століття відкрила нову епоху в розвитку вчення про душу. Найбільш значними є вчення про асоціації (Т. Гоббс, Д. Локк, Д. Юм, Е. Гартман), про афекти (Б. Спіноза), про залежність особи від її інтересів і дій соціального середовища (французькі матеріалісти, А. Радіщев). У XIX столітті «психологія» як наука про душу виділилася в самостійну наукову галузь. У цей період були закладені основи такого напрямку, як психофізика (Е. Вебер, Р. Фехнер).

Здійснений нами ретроспективний аналіз вчень про душу ставить своєю метою підкреслити значення і усвідомити, наскільки значимою є методологія, історія і теорія предмету «соціокультурна анімація». Такі напрями психології, як психоаналіз, психофізика, психосоматика, психогігієна, соціальна і профільована психологія розкривають глибинні процеси станів душі людини в тих або інших соціальних умовах, причинно-наслідкові зв'язки, їх дії тощо.

У межах нашого дослідження було важливо визначити сутнісні властивості такого психічного явища, як катарсис, що закладено в основу анімаційної діяльності як діяльності душі. Поняття «катарсис» (з із грец. – очищення (душі)) пронизує багатовікову історію поглядів і концепцій естетичної дії мистецтва на людину. Так, давньогрецький філософ Піфагор і його послідовники розробляли теорію очищення душі від шкідливих пристрастей – гніву, страху шляхом дії музики; давньогрецький філософ Платон висунув вчення про катарсис як звільнення душі від всього матеріального, тілесного, що може затінювати і спотворювати красу ідей.

Науково-естетичне осмислення поняття «катарсис» визначене Арістотелем. Він обґрунтував значення музики, співів, драматичного мистецтва в збудженні психіки людини, виникненні сильних афектів – жалості, співчуття, страху, ентузіазму – в переживанні яких відбувається очищення душі.

У наступні століття розвиток вчення про катарсис зазнав безліч суперечливих концепцій і поглядів. Так, християнська концепція від епохи Відродження до епохи Просвіти тлумачила це явище, спостерігаючи в ньому тенденцію «перемагає зло». Французький мислитель Ж.-Ж. Руссо вважав, що театр народжує швидкоплинні почуття, які відразу зникають разом із зникненням ілюзії театру. Французький філософ Д. Дідро і німецький драматург Г. Лессінг, навпаки, доводили, що катарсис повинен не витіснити погані пристрасті, та перетворювати їх в чесноти і посувати глядача до досконалості і гармонії [68, 279].

Німецький мислитель Ф. Ніцше, завершуючи цю еволюцію поглядів, стверджував, що глядач, вбачаючи боротьбу добрих і благородних принципів і героїв, що приносять себе в жертву в ім'я цих принципів, підводяться над реальною дійсністю, надихаються, отримують моральне і етичне полегшення [158].

Сучасні філософи розглядають катарсис як найважливішу виховну функцію мистецтва. В процесі сприйняття творів мистецтва людина знаходить можливість розрядити внутрішню напругу, відновити психічну рівновагу. Художник-митець, створюючи витвір мистецтва, озброює особу художньо організованим, відібраним, узагальненим, осмисленим і оціненим досвідом, дозволяє людині розширити історично обмежені рамки його досвіду, виробити власні ставлення і ціннісні реакції по відношенню до типових життєвих обставин.

Відзначимо, що анімаційні властивості катарсису активно реалізуються у сфері туризму. Широкий діапазон туристичної анімації – від споглядання витворів мистецтва, історичних пам'яток архітектури, природних ландшафтів і заповідних зон до активної розважальної діяльності, створює певний «катарсичний простір», в якому людина, відпочиваючи і пізнаючи, отримує цілковитий духовне і фізичне задоволення та насолоду.

Таким чином, сьогодні анімація виступає одним з напрямків соціокультурної діяльності, яка набуває все більшого поширення в діяльності соціальних педагогів, соціальних працівників, педагогів-організаторів тощо.

Соціокультурна анімація в традиційних наукових підходах розглядається як особливий вид соціокультурної діяльності індивідів, заснованої на сучасних соціальних, педагогічних, психологічних культурно-творчих технологіях, що забезпечують подолання соціального і культурного відчуження.

Нині в науковому трактуванні анімаційної діяльності підкреслюється її захисна роль відносно тиску на особистість стандартизованих і комерціалізованих видів діяльності (Д. Пісмен).

Соціокультурна анімація визнає особистість як унікальну цілісність, яка є не щось, дане заздалегідь, а «відкрита можливість» самоактуалізації, якою

наділена лише людина.

Таким чином, узагальнення теоретичних та методичних підходів до соціокультурної анімації і запропонувати *визначення соціокультурної анімації, як особливого виду соціально-культурної діяльності соціальних груп і окремих індивідів, заснований на сучасних технологіях (соціальних, педагогічних, психологічних, культуротворчих), що забезпечують інтеграцію особистості в соціокультурний простір та оздоровлення соціального клімату*. Як основні напрямки соціально-культурної анімаційної діяльності ми визначаємо: шкільну анімацію, театральну анімацію, соціальну (муніципальну) анімацію, арт-терапію, комунікативну реабілітацію тощо.

Основним завданням соціально-культурної анімації є вивчення соціальних умов розвитку людини, а також реалізація соціально-культурних технологій та методів, за допомогою яких можна сприяти особистісному розвитку та подоланню негативних тенденцій в соціумі.

Аналіз досвіду анімаційної діяльності в країнах Європи, дозволив визначити, що поняття «анімація» стало широко вживатися у сфері театральної режисури. Цим поняттям позначається процес створення театального спектаклю, що супроводжується активною культурно-просвітницькою освітою і агітаційною діяльністю, мета яких – підготувати ґрунт для глибокого сприйняття глядачем майбутнього спектаклю. Ця діяльність настільки необхідна для успіху спектаклю, що режисер, виступаючи як «аніматор», не тільки «пожвавлює» п'єсу на сцені, але і відповідає за зв'язок з публікою. Форми аніматорської діяльності режисера – це зустрічі і дискусії після спектаклю, робота народного театру. Особливе значення в цьому процесі набуває «шкільна анімація» – залучення дітей до драматичної гри з метою формування майбутнього театального глядача [259, 260].

У вітчизняній літературі поняття «соціокультурна анімація» російською мовою вперше запровадив Є.Б. Мамбеков, що дослідив проблему організації вільного часу Франції засобами анімаційної діяльності.

Нині в нашій країні спостерігається підвищений інтерес до соціокультурної анімації як серед молодих учених, так і серед практиків соціокультурної діяльності. Є цікаві дослідження в науковому і практичному планах дослідження аніматорської діяльності в соціальній педагогіці і у сфері туристичної діяльності.

Аналіз низки досліджень [64, 91, 259] дозволив дійти висновку про аналогію і навіть деяку ідентичність зарубіжної соціокультурної анімації з формами і змістом культурно-просвітницької та соціокультурної діяльності, що здійснювалася в нашій країні раніше і що розгортається нині.

Наприклад, якщо порівняти таке явище, як «шкільна анімація» (як застосування театального мистецтва в школах Франції), і вітчизняні моделі аналогічної діяльності (І. Генералова), то в них, при відповідному аналізі, можна виявити багато схожості не тільки в приватних методиках, але і в загальних питаннях педагогіки, психології, театального мистецтва – в тих фундаментальних основах, на яких будується дана анімація.

Дещо відмінною є думка М. Ярошенко, що розглядає соціокультурну анімацію як «альтернативний напрям розвитку дозвіллево-культурної діяльності», хоча практика анімаційної діяльності в нашій країні поки підтверджує зворотнє [261, с.69].

Ми розглядатимемо соціокультурну анімацію як інноваційний напрям соціокультурної діяльності, сукупність форм та методів організації дозвіллевої діяльності суспільства.

Анімаційна діяльність в сфері соціальної роботи, високоякісні анімаційні програми служать багатофункціональним проектом «для передачі» соціальної, культурної інформації, сприяють збереженню естетико-культурних цінностей, систематизації інформації й придбанню естетичного досвіду [259].

Базування соціокультурної анімації на психологізації діяльності передбачає уміння фахівців в цій галузі вивчати умови навколишнього соціального і природного середовища, виявляти чинники сприятливого або негативного впливу на психічний стан особистості, створювати засобами та методами анімації умови для відновлення душевної рівноваги, стійкого позитивного настрою, попереджувати, хворобливі психічні реакції в процесі спілкування, забезпечувати психологічний комфорт під час відпочинку, враховувати, що людина в період рекреації прагне позбавитися від перевантажень повсякденного життя, прагне до відновлення душевних і фізичних сил.

Повертаючись до соціально-культурної цінності туристичної анімації треба сказати, що теорія туристичної діяльності обґрунтована в багатьох наукових дослідженнях, також підтверджена історичною практикою розвитку міжнародного і вітчизняного туризму. Розглядаючи вітчизняний туризм як один з пріоритетів національної економіки і культури, розробляючи цілісну інфраструктуру туризму, окремі дослідники ведуть наукові пошуки в такому напрямі, як туристична анімація. Тут анімаційна діяльність розглядається як система культурно-пізнавальних, розважальних і туристичних заходів [259, с. 87].

Анімація за кордоном давно посіла міцне місце в структурі відпочинку, особливо в таких «морських» країнах, як Туреччина, Греція, Італія, Іспанія, Кіпр, Туніс, Єгипет, Арабські Емірати. Для туристичних груп з країн СНД на роботу найчастіше запрошуються фахівці з Росії, а також України, Молдови. Серед них, як правило, професійні танцюристи, спортсмени, гімнасти, педагоги-вихователі, диск-жокеї, гримери, костюмери тощо.

Установами, де функціонує «служба анімації», є готелі, будинки відпочинку, дитячі і підліткові оздоровчі заклади (в основному ті, де присутня динаміка груп відпочиваючих). Тут анімація представлена як специфічна розважальна діяльність, що є невід'ємною частиною діяльності таких установ по наданню послуг відпочиваючим, умовою їх якісного обслуговування і своєрідною формою реклами, спрямованої на багаторазове залучення гостей і їх знайомих [261].

Організація діяльності такої служби анімації заснована на так званій «анімаційній філософії», зміст якої зводиться до наступного: використання

кожної можливості, щоб залучити відпочиваючих до активного життя; створити гарний настрій; отримати позитивні враження; відновити фізичні і духовні сили; примусити забути про повсякденні проблеми; спрямувати розваги в творче русло; придбати додаткові знання в області культури і мистецтва.

Основними змістовними напрямками є: анімація в русі, анімація через переживання, анімація через спілкування, анімація через заспокоєння, культурна анімація, творча анімація.

Певний інтерес представляють анімаційні програми – які поділяються на вранішні і денні, дорослі і дитячі. Особливе місце в структурі програм належить «тематичним акціям», присвяченим святковим датам. У список включаються – державні, міжнародні, всесвітні, релігійні, професійні і народні свята. Особливий статус мають вечірні розважальні заходи – шоу-програми, конкурсні програми і дискотеки [259, с.69].

При розробці програм враховуються такі напрями, як доросла анімація, дитяча анімація, корпоративна анімація. Остання спрямована на обслуговування специфічних груп – клієнтів від фірм і корпорацій. «Корпоративна вечірка» – одна з інноваційних форм анімації у сфері відпочинку і розваг таких груп.

Центром таких досліджень виступають туристські анімаційні програми, які класифікуються за наступними напрямками – спортивні, розважальні, рекреаційні, екскурсійні, театральні, дитячі, бізнес-анімація тощо [261, с.97].

Цікаво те, що туристичні анімаційні програми розглядаються дослідниками як додаткові, що додають суто розважального характеру і характеризує тенденцію тісного злиття туристичної анімації з із діяльністю різного типу.

Ще один напрям, на якому дослідники зосереджують свою увагу – це підготовка кадрів тур-аніматорів, що виконують роль організатора вільного часу, менеджерів-аніматорів, що займаються розробкою і організацією анімаційних програм. З цією метою досліджується ефективність освітніх програм, до яких входять спецдисципліни: «Анімація в рекреації і туризмі»; «Анімаційна майстерність»; «Програмна анімація»; «Менеджмент анімаційних програм туристських маршрутів». У змісті предметів переважно зустрічаються такі теми, як: «Технологія культурно-дозвільної діяльності», «Акторська майстерність», «Імідж особи менеджера по розробці анімаційних програм туристських маршрутів». Автори досліджень прогнозують в недалекому майбутньому створення спеціально організованих анімаційних інформаційно-методичних центрів по організації вільного часу дітей та молоді [260, с.120].

Проте основний інтерес в контексті нашого дослідження привертає соціальна педагогіка як наука, що на новому рівні реалізує експериментальні дослідження з проблем соціокультурної анімації. У більшості з них [91, 121, 123 137, 220, 259] сутність педагогічної анімації розглядається як сукупність педагогічно організованої взаємодії соціального педагога і вихованця в соціокультурній сфері, за допомогою яких задовольняються і розвиваються оздоровчі, культурно-освітні, культурно-творчі потреби і інтереси, створюються умови для формування соціальної активності особистості, здібної до

перетворення навколишньої дійсності. Даний напрям дослідження пропонує такий підхід до визначення функцій педагогічної анімації:

- релаксація – відновлення витраченої енергії, психосоматичне розслаблення, відпочинок, емоційна розрядка;
- комунікація – спілкування і взаємодія;
- когнітивізація – відкриття нового;
- креативізація – творчий розвиток у дії, в русі.

Підкреслюючи творчу природу аніматорської діяльності і необхідність формування нових професійних якостей соціального педагога-аніматора, дослідники акцентують свою увагу на його «харизматичних» якостях і здібностях, а саме: можливості впливати на вихованців, надихати, активізувати їх участь у процесі спілкуванні тощо.

У контексті даних питань не можна не сказати про практику анімаційної діяльності, що здійснюється поза якими-небудь науковими дослідженнями і технолого-методичними підходами. В першу чергу, насамперед це практика анімації в деяких зарубіжних країнах та досвід залучення аніматорів із Росії та України.

Ми вже визначили в параграфі 1.2., що підготовка майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками здійснюється переважно засобами соціокультурної анімації; що це є цікава та не достатньо розвинена в Україні техніка соціально педагогічної діяльності. Детальніше розкриємо, чому саме ми обрали соціокультурну анімацію як провідний засіб соціокультурної роботи зі старшокласниками.

Дослідження особливостей соціокультурної анімації та підготовки соціальних педагогів до здійснення її завдань в Україні проводилась такими авторами як: Т. Лесіна [120], Н. Максимовська [135].

Українська дослідниця Т. Лесіна визначає анімацію як свідому діяльність, спрямовану на спонукання певного індивіда, групи, громади до усвідомлення прихованого потенціалу, створення умов для повнішої реалізації різнобічних можливостей людини, здійснення соціокультурних та соціоосвітніх програм і проєктів. У педагогічному контексті анімацію автор розглядає як вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на реалізацію певних дій з метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, допомоги людям адаптуватися до соціальних змін, сприяння їх інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії та порозуміння людей в групі [65, с.383]. Об'єктом нашого впливу під час експериментальної роботи є старшокласники, а саме в цьому віці необхідна допомога у інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії з людьми тощо.

На Першому Національному Конгресі з питань Анімації, який відбувся в 1966 р., соціолог Ж.-П. Імоф визначив у доповіді анімацію як таку діяльність у групі чи з групою, колективом, соціальним середовищем, яка націлена на розвиток взаємодії всередині цієї групи з використанням методів прямої участі

та інтеграції. Провідною ж функцією анімації було визнано адаптацію особистості до нових форм соціального життя з урахуванням таких аспектів, як робота з адаптації та розвиток особистості й колективу. Анімація поступово набуває ознак методології встановлення взаємовідносин між людьми та їх зв'язків з культурою на різних рівнях її вияву. П. Бенар, відомий французький науковець, зазначив, що в основу анімації покладено синтез таких різних і складних наукових галузей, як психологія, історія, соціологія, політичні науки тощо. У науковій літературі виділяють анімацію соціальну, культурну, соціокультурну, соціовиховну, педагогічну тощо [65, с.383].

Професійне поле фахівця анімаційної діяльності досить велике. У залежності від різних критеріїв анімацію підрозділяють на: міську, вуличну (за географічним критерієм); соціальну, культурну (за змістом, специфікою рівня впровадження); політичну, комерційну, шкільну, естетичну (за сектором основної діяльності); професійну, волонтерську (за статусом аніматора); суспільну, приватну; прибуткову, неприбуткову (за видом фінансування); анімацію сконцентровану на змісті, групі, взаєминах, навчанні (за педагогічним критерієм) [65, с.384].

За визначенням І. Шульги [252] соціокультурна анімація використовується для задоволення і розвитку культурно-освітніх та творчих проблем та інтересів та стимулювання соціальної активності особистості. Автор Н. Максимовська [135] визначає анімацію як один із напрямків соціально-педагогічної роботи під час якої відбувається активізація бажання індивіда до соціального вдосконалення в умовах повсякденного простору.

На наступному етапі теоретичного аналізу проблеми дослідження ми звернулися до зарубіжного досвіду анімаційної роботи, з метою запозичення його і подальшого впровадження деяких аспектів в нашій експериментальній діяльності. Дослідники різних країн світу досліджували і вивчали феномен соціокультурної анімації. Тому одним з завдань нашого дослідження стало здійснення детального аналізу зарубіжного теоретичного і практичного досвіду застосування соціокультурної анімації в педагогіці і психології, і на його основі визначення необхідності використання соціокультурної анімації як сфери діяльності соціального педагога в Україні

Соціально-культурна анімація тісно пов'язана з розвитком соціальної активності громадян, їхньої соціальної творчості. Варта уваги думка Жофра Пиці Дюмазедьє, який є автором вчення про соціокультурну анімацію. Характеризуючи соціально-культурну анімацію, він наводив дані про значний ріст об'єднань громадян, що діють у соціально-культурній сфері. Наприклад, якщо з 1960 по 1980 роки число об'єднань й асоціацій виросло з 12633 до 30543, то за три роки, з 1981 по 1983 рік, це збільшення було значно більше різким: з 33977 до 46857. Ці дані виключають політичні партії, церкви.

Розуміючи це, у суспільно-політичному житті сучасної Франції особлива увага від початку до сьогодні приділялася і приділяється формуванню « оптимістичної» спрямованості соціально-культурної анімації.

В 1997 році Міністерство культури Франції мало у своєму розпорядженні бюджет в 15 млрд. франків (2,5 млрд. доларів США), що склало 0,95% державного бюджету. В 1996 році французькі родини витратили на культурне дозвілля 178 млрд. франків (29,6 млрд. доларів США), що склало 4% їхніх витрат на споживання. Порівняння цифр державних витрат і витрат громадян на культуру показує, що структура культурного споживання у Франції характеризується високою активністю населення. У зв'язку із цим дозвіллева сфера перетворюється в простір реалізації цивільних ініціатив, залучення населення до участі в значних культурно-виховних і соціально-педагогічних проектах [259, 261].

В українському суспільстві тенденція посилення активності суспільних рухів у сфері відпочинку лише останнім часом стає актуальною. От чому важливо звернутися до світового досвіду організації доцільної, доступної й ненав'язливої соціально-культурної діяльності. Вивчення теоретичних ідей і технологій французької соціально-культурної анімації актуалізується цілим рядом типово українських причин, серед яких необхідно зазначити такі:

- зміна духовно-світоглядних причин в організації педагогічної роботи в українському суспільстві;
- зміна економічного статусу соціально-культурної діяльності, потреба в освоєнні «підприємницької ніші» у сфері вільного часу;
- переорієнтація соціально-культурної діяльності на різноманітний спектр реальних потреб населення, що виявилися в період соціальної дезінтеграції, роз'єднання, втрати ціннісних орієнтирів соціального й особистісного розвитку.

Принципова новизна соціокультурної анімаційної діяльності може бути охарактеризована новими цілями, завданнями і прикладними технологіями, які визначають процес оптимізації між особистісних і міжгрупових взаємин. Гуманістична традиція соціального виховання, характерна для західної педагогіки, мала постійний і варіативний вихід в педагогічну практику протягом всього ХХ століття, відображаючись в діяльності аніматорів, організаторів дитячих громадських рухів, художнього виховання тощо. Більш того, анімація як особливий спосіб інституалізації громадянського суспільства знайшли собі унікальне місце – яке не співпадає з соціальними «нішами» політичних партій, релігійних та інших організацій [261, с. 58].

Так, у Франції виникнення анімації як соціально культурного феномена соціологи умовно пов'язують з 1901 роком, коли було введено новий закон про створення різноманітних асоціацій. У ІХ столітті право на створення асоціацій було надзвичайно регламентовано, контролювалося владою. Асоціація розглядалася в якості підозрілого посередника між індивідом і державою, що прагнула всіляко принизити чи зіпсувати владу останнього, що представляв «загальний інтерес». Це було спадком Французької революції. Після 1901 року ситуація різко змінилася. В зв'язку зі збільшенням об'єму вільного часу (зарахунок поступового скорочення робочого часу) широкого розвитку набули любительські асоціації. Якщо на початку ХХ століття вони були тісно пов'язані

з політичними і релігійними інститутами, то потім набули розвитку процеси «звільнення» асоціацій від політико-релігійних впливів, їх значного кількісного зростання [259, с. 63].

До кінця ХХ століття соціально-культурна анімація перетворилася в самосійний напрямок психолого-педагогічної діяльності в сфері вільного часу. Але не можна говорити про те, що це стало єдиним напрямком її застосування.

Нами здійснено спробу аналізу традиційних організацій, створених з метою проведення культурно-дозвілєвої роботи. З цією метою нами було вивчено досвід анімаційної роботи у Франції [260].

Питаннями організації дозвілля діяльності опікується Асоціація культурного розвитку (АДАК), що зародилася у 1990-х роках в Парижі. Вона підпорядковується управлінню культури міської мерії. Основною метою діяльності асоціації є надання людям можливості вибрати собі хобі до смаку, спробувати розкрити творчі здібності. В 25 містах Франції працюють біля 400 майстерень, що охоплюють у цілому 175 найрізноманітніших напрямків. Так, скажемо, у культурному центрі в Парижі, що об'єднав кілька майстерень, працюють секції ікебани і китайського живопису, музики, комп'ютерної техніки. Є майстерні, які називаються, ательє, наприклад: палітурної і столярної справи, класичного танцю і скульптури, ритмічної гімнастики тощо. Ці ательє виступають свого роду культурними центрами міських кварталів, місцем, де можуть зібратися ентузіасти, щиро захоплені тією чи іншою справою. Цікаво, що дослівний переклад із французької офіційної назви цих центрів звучить приблизно так – «ательє культурного самовираження і добросусідства» [261, с. 56].

Нами вивчено досвід роботи ще однієї з дуже авторитетних французьких організацій, що спеціалізуються в галузі соціально-культурної анімації – Семеа (Centre d'entraîne ment aux Me thode s d'e ducation Active). Семеа ставить перед собою мету поширення ідей так званого нового виховання як особливої практики гуманістичної педагогіки. Назва організації Семеа перекладається як Центр залучення до методів активного виховання. Семеа – це національна асоціація, яка визнана суспільно корисною і юридично правомірною різними державними відомствами і громадськими організаціями. Діяльність Семеа схвалена Міністерством молоді і спорту. Семеа активно взаємодіє з міністерствами Народної освіти, досліджень і технологій, Міністерством праці і зайнятості, культури і комунікацій. Крім того, партнерські відносини підтримуються з регіональними організаціями, організаціями збройних сил, міжнародними, федеральними і місцевими асоціаціями [260, с.89].

Семеа – це національна асоціація, утворена мережею територіальних асоціацій, що пропагують ідеї активного соціального виховання. Засновниця Семеа Жизель де Феллі підкреслювала, що асоціація була створена в 1937 році під впливом таких педагогічних течій початку ХХ століття, як рух С. Френе, скаутизм тощо. Саме ідеї гуманізму, свободи, творчості визначили вид анімаційної діяльності у Франції [259].

В асоціації працюють професійні аніматори, безліч педагогів на умовах постійного і непостійного членства, а також волонтери. Ми відзначили такі напрямки розвитку національної Асоціації, як: розширення й узагальнення педагогічного досвіду, виробництво і поширення засобів освіти, публікація теоретичних і методичних матеріалів, підвищення кваліфікації аніматорів, розробка інноваційних акцій, залучення освітніх установ і вчителів до міжнародного партнерства.

За час свого існування Семей заснувала наступні асоціації: асоціацію дитячого і юнацького телебачення, притулки для молодих людей в Авіньоні, Французьку федерацію розумового здоров'я, європейську мережу установ по дослідженню способу життя і споживання молодих людей тощо. Нам було цікаво ознайомитись з напрямками анімаційної діяльності даної організації. Серед них: добровільна, волонтерська анімація (керівництво діяльністю центрів відпочинку); професійна анімація; анімаційна робота з інвалідами і психологічна допомога населенню; підготовка і перепідготовка педагогів-аніматорів, а також допоміжного персоналу (доглядальниць, вихователів тощо) [259, с. 45].

Активна освітня і виховна діяльність аніматорів у соціальному середовищі є, на думку теоретиків Семей, важливим засобом соціалізації особистості, сприяння її духовному росту. Діяльність асоціації ґрунтується на принципах нового виховання Жуель Руж:

1. Ритм – кожна людина розвивається і змінюється протягом усього свого життя відповідно до своїх індивідуальних можливостей. Треба дотримуватись ритму в розвитку кожного індивіда і давати йому можливість впливати на свій розвиток.

2. Бажання – дитячий розвиток і еволюція дорослої людини залежать, великою мірою, від власного бажання індивіда. Важливо підтримувати людину в задоволенні його бажань, а також стимулювати особистість, особливо в тому випадку, якщо це бажання нестабільне.

3. Самостійність – кожна людина з раннього віку, має потребу самостверджуватися, розвиватися, відчувати повноту життя. Треба залишити дитині волю починати, вибирати добровільно свою діяльність відповідно до свого інтересу і своїх особистих потреб. Педагог-аніматор надає необхідну допомогу, щоб людина самостійно будувала свій розвиток. Він повинен допомогти діяти самостійно.

4. Обмеження – не обмежувати дитину в його самостійних діях. Не обмежувати її свободу дій, інакше це буде формувати у неї відчуття фізичної й емоційної незахищеності.

5. Дотримання поваги – рівність – усі люди рівні в гідності, незважаючи на різницю у віці, статі, походженні, переконаннях, культурі, суспільному становищі. «Нове Виховання» вибудовується з рівною повагою до кожної особистості, з огляду на всі її особливості й індивідуальність [259, с.56].

З 1997 року асоціація розпочала розвивати свою діяльність щодо видання книг, журналів, газет, створення відеофільмів, мультимедійних освітніх

програм тощо. Зараз Семей видає три спеціалізовані журнали: «Vers l'education nouvelle», «Les cahiers de l'animation vacances-loisirs», «Vie sociale et traitements», які широко розповсюджуються по всій території Франції (школи, дитячі будинки, позашкільні установи, ВНЗ, спортивні школи тощо).

Досвід французьких аніматорів знаходить підтримку в інших європейських державах. Це добре ілюструють результати дослідження Л. Тарасова, який узагальнив основні напрямки і методи роботи Європейської асоціації аніматорів (ENOA): У 2000 році була створена Європейська асоціація аніматорів, що об'єднує аніматорів багатьох європейських країн, таких, як Франція, Італія, Фінляндія, Португалія тощо [261, с. 65].

Мета Європейської асоціації аніматорів полягає в тому, щоб: показати, що в кожного є можливість щось робити для поліпшення свого життя; повернути людям бажання працювати для себе і суспільства; задіяти потенціал конкретних учасників проекту і місцевих організацій; закріпити зв'язки конкретних людей, з числа біженців, з місцевими організаціями для здійснення спільних проектів надалі; використовувати навички конкретного індивіда для того, щоб забезпечити його участь у тій сфері діяльності, що могла б забезпечити його подальший розвиток у плані самоорганізації [259,260].

Ми вважали за можливе здійснити аналіз одного з проектів асоціації, що показує спрямованість роботи на виявлення потенціалу особистості і створення духовного потенціалу в співтоваристві. У вересні 2001 року асоціація здійснила проект у таборах біженців Боснії і Герцеговини. В описі проекту констатується, що гуманітарна допомога біженцям найчастіше концентрується навколо задоволення основних потреб людини: у їжі, житлі і безпеці. Але проблеми біженців мають і психологічний характер. Сотні людей, позбавлених житла, проводять багато часу в таборах. У них народжуються діти, які взагалі не мають уявлення про цивілізоване життя. У результаті цього люди стають пасивними, сприймають себе викинутими із соціального, культурного і політичного життя, як у оздоровчому закладі, так і за його межами. Методика проекту передбачає втручання аніматорів у повсякденне життя біженців на рівних з ними умовах. Головним завданням є активізація здібностей біженців для того, щоб зробити їх самодостатніми і здатними до самореалізації – реалізувати потребу в активному суспільному, культурному і політичному житті. У проекті використовувалися техніки вуличної анімації: театралізовані вистави, ігри [259].

За початковим етапом іде сходи́нка, що має на меті виявити навички людей. За допомогою «нерегламентованого мозкового штурму» виявлялися приховані здібності, такі, як артистизм, рукоділля, кулінарія тощо. Виявлені навички використовувалися надалі у процесі анімації: так вулична анімація переростає в соціокультурну. Прикладом роботи на даному етапі може бути робота в «конструкторській майстерні». Метою відкриття даної майстерні було залучення чоловіків (дорослих і підлітків) до поліпшення власних умов життя, стимулювання до праці. Завдання аніматора тут зводилося до того, щоб заохочувати ініціативу, прийняття людьми відповідальності на себе і стимулювати активну участь у житті оздоровчого закладу [261, с.58].

Аналіз змісту даного проекту дозволив засвідчити, що анімаційний процес не обмежується розвитком потенціалу особистості. Засобами анімації створюється суспільна система, що самоорганізується, ядром якої є найбільш активні і свідомі особистості. На цьому етапі важливо вибрати людей, що змогли б організувати життя співтовариства надалі. Роль аніматора зводиться тут до структурування всього процесу і допомоги у вирішенні конфліктів [261].

Останніми роками явище соціокультурної анімації почало активно поширюватись в Україні та країнах СНД. Зокрема Львів зарекомендував себе як найактивніше місто щодо проведення різноманітних соціокультурних заходів з широким наповненням анімаційних елементів і технік. Так, наприклад, з 2012 року проходить щорічний фестиваль вуличного мистецтва «Lviv Street Art». Це унікальний захід, що об'єднає вуличних музикантів, художників графіті, творців хенд-мейду та вуличних артистів, феєристів, ходулістів, мімів та живі скульптури. Вуличні митці створюють унікальну атмосферу міста. На кожному тематичному майданчику можна зустріти анімаційні форми роботи. Всюди проводять майстер класи, показові виступи, інтерактивні театральні дійства. Також, як один із прикладів назвемо вуличне дійство «вулична мода», акція проходила під гаслом «Нові старі речі». Організаторами виступили благодійні організації, які збирають одяг і речі, дають їм нове життя і потів роздають всім, хто цього потребує. Вулицями Львова пройшли паради бездомних людей у «нових старих речах». На головній площі було організовано подіум, де дефілювали прості люди, бідняки, бездомні, самі організатори. Навколо було кілька тематичних майданчиків які виділялись за стилем одягу – наприклад «Сільський стиль», або за часом «Мода 40-х років» тощо. Ввечері було організовано масштабне феєричне театралізоване дійство і були залучені майже всі гості та глядачі.

Треба сказати, що останнім часом в Україні, як і в усьому світі, все більше поширюється таке соціокультурне явище, як флеш-моб. Тож з початку 2013 року, в рамках міжнародного інтернет руху «Гарлем шейк» (масовий танець під музику «Гарлем шейк» і обов'язково у чудернацьких костюмах) прийшло більше ніж 30 флеш-мобів, більше ніж у 15 містах України. Активісти перевдяглися прибульцями, муміями з туалетного паперу, мавпами, спортсменами, джедаями з «Зоряних війн», скелетами. Так, у Львові в такому шоу взяло участь більше 300 осіб, в Одесі близько 250, також сюди приєдналися Харків, Луганськ, Дніпропетровськ та Київ.

З 2008 року у Львові традиційно проходить свято «День ботяря», яке дуже щільно насичено анімаційною діяльністю. Тут є і майданчики із різними ремеслами, з народними іграми, танцями, грою на музичних інструментах. Всюди проходять майстер класи, люди, проходячи повз ці майданчики мають змогу навчитися, або хоча б спробувати себе у тій чи іншій сфері діяльності.

З 2012 року в Тернополі було проведено велике міське спортивно-розважальне свято в рамках проекту «Осередок здорового дозвілля». Цей проект передбачає встановлення у загальнодоступних місцях комплексу, що дозволить одночасно та змістовно проводити своє дозвілля батькам та їхнім дітям, молоді та людям похилого віку. Це комплекс для всієї родини, кожен

знайде тут собі заняття до душі. Таку універсальність проекту «Осередок здорового дозвілля» забезпечує унікальне модульне наповнення. Він складається з 4-х модулів, кожен з яких призначено для організації здорового дозвілля різних вікових груп – дітей та їх батьків, молоді, людей похилого віку:

- модуль здоров`я (майданчик для занять вуличним фітнесом);
- модуль спорт (майданчик для ігрових видів спорту);
- модуль дитина (ігровий майданчик для дітей);
- модуль дозвілля (зона для відпочинку, де можна перекусити, переглянути пресу, почитати книгу та взяти напрокат спортивний інвентар).

Відкриття і повсякденна робота «Осередку» супроводжується анімаційними програмами для дітей та дорослих, спортивними розвагами для всіх, вуличними змаганнями з фітнесу, виступами вуличних митців, організація інтерактивних театралізованих постановок. Цього року подібні «Осередки» з'являться ще мінімум у 4 великих містах України.

2012 року в Україні, зокрема в Києві було проведено перший Благовест (благодійний фестиваль). Метою даного фестивалю став збір коштів для лікування дітей від страшних недругів, для надання допомоги притулкам та дитячим будинкам по всій Україні. Фестиваль пройшов під гаслом «Сладость в радость». Організатори набирали волонтерів, які робили домашню випічку і продавали її на Благофесті. Всі отримані кошти йшли на допомогу дітям. В межах благовесту були запрошені зірки кулінарних телепередач для проведення майстер класів для всіх бажаних, було організовано розважальні майданчики для дітей різного віку від 2 до 17 років, які могли взяти участь в естафетах, пограти в настільні ігри, пройти цікаві «Квести», навчитися малювати, робити «хенд-мейд» вироби тощо.

Отже ми в змісті даного параграфу розкрили значення соціокультурної анімації як виду професійної діяльності соціального педагога. На основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду анімаційної діяльності з дітьми та молоддю ми визначили, що соціокультурна анімація як вид соціокультурної діяльності найбільш повно відповідає соціальним запитам та потребам старшокласників і забезпечує яскравість, сюжетність, масовість форм соціально-педагогічної роботи; не потребує довгочасних репетицій і підготовки; дозволяє презентувати таланти та здібності старшокласників; передбачає обов'язкове залучення старшокласників до підготовки, проведення та оцінки форм соціокультурної діяльності. Узагальнення теоретико-методичних засад анімаційної діяльності соціального педагога потребувало аналізу стану проблеми дослідження в практиці вищих навчальних закладів України, що і стало змістом наступного параграфу.

1.4. Зміст та рівні підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Сучасний етап входження України в Європу несе за собою велику кількість змін в усіх сферах життєдіяльності людей, зокрема в освітній. Якщо

говорити про підготовку соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України, то варто вказати, що основним завданням соціально-педагогічної освіти є підвищення рівня гуманізації соціального виховання, соціального захисту та підтримки незахищених верств населення, набуття молодим поколінням соціального і професійного досвіду, забезпечення високоякісними фахівцями соціальної і освітньої сфер.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем соціокультурної діяльності дозволив нам зробити висновки щодо великого розмаїття сфер її застосування, зокрема, в соціально-педагогічній роботі. Соціальний педагог – це спеціаліст, який працює з незахищеними верствам населення: людьми, які перебувають в складних життєвих обставинах, людьми з обмеженими функціональними можливостями, а також з дітьми та молоддю. Нашим наступним завданням стала деталізація змісту соціально-педагогічної роботи по виконанню рекреаційної функції соціального педагога. Соціальна педагогіка, як напрям професійної діяльності плідно розвивається в Україні вже понад 20 років. Зараз професійною підготовкою майбутніх соціальних педагогів займаються близько 50-ти вищих навчальних закладів різного рівня акредитації. Спеціалізації їх підготовки досить різні, це і: спеціалісти з соціально-правового захисту, соціальної роботи в дитячих та юнацьких громадських організаціях, фахівці з соціально-психологічної та реабілітаційної роботи, з організації соціально-виховної діяльності, позашкільної та позакласної роботи тощо.

Узагальнення та порівняльний аналіз підходів до визначення понять «соціальний педагог», «професійна підготовка», «професійна підготовка соціального педагога» в психолого-педагогічній літературі [16, 41, 81, 148] дозволило визначити підготовку майбутніх соціальних педагогів як процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність до виконання соціально-педагогічної діяльності.

Характеристика змісту професійної підготовки соціального педагога дозволяє визначити такі її особливості:

- професійна підготовка є процес і результат формування готовності до певного виду діяльності, що здійснюється шляхом оволодіння сукупності знань, умінь і навичок;
- в основу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів має бути покладено системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підхід;
- професійна підготовка має враховувати особистісний потенціал студентів і бути особистісно-орієнтованою;
- важливим є врахування закономірностей організації навчально-виховного процесу та розробка відповідних організаційно-методичних умов.

При цьому відзначено недостатній рівень теоретичної дослідженості проблеми підготовки соціального педагога до соціокультурної діяльності та умов забезпечення ефективності даного процесу.

Проблемам професійної підготовки фахівців соціокультурної анімації присвячений ряд досліджень, зокрема: аспектам професійної підготовки фахівців сфери туристичної анімації в освітніх установах туристичного профілю (Ф. Лаврів), розкриттю педагогічних умов підготовки студентів до анімаційної діяльності в процесі професійного туристичного навчання (Е. Приєзжева), методичним основам підготовки організаторів туристичної анімації (І. Булигіна), анімаційній підготовці студентів туристичного вузу. Дослідженню проблем теорії й практики анімаційної діяльності в туризмі, формулюванню теоретичних засад анімаційної діяльності, уточненню основних понять й термінології анімаційної діяльності в туризмі присвячено працю Л. Курило. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності (Т. Лесіна). Проте аспекти професійної підготовки фахівців анімаційної діяльності, майбутніх соціальних педагогів в умовах ВНЗ є недостатньо досліджені. Використовуючи можливості анімації в навчально-виховному процесі, можна здійснити інтеграцію теорії й практики на внутрішньо предметному й між предметному рівнях, забезпечити набуття соціального досвіду, формування свідомості особистості, досвіду творчої діяльності, що в свою чергу є необхідними умовами та якостями для майбутніх організаторів анімаційної діяльності.

Можливість застосування теоретичних знань, умінь і навичок в організації різнопланової соціокультурної діяльності різних категорій, закономірно сприяє розкриттю творчих здібностей, сил людини, обдарувань і надає реальну можливість активізації творчого потенціалу. Все це дозволяє задовольняти потреби студентів, що безпосередньо впливає на формування особистісних якостей фахівця соціокультурної анімації.

Соціальний педагог, що працює в соціально-культурній сфері повинен володіти базовими характеристиками, що утворюють зміст його професійно-особистісного розвитку та професійної діяльності. Педагогічне управління формуванням і розвитком соціального педагога, що працює в соціокультурній сфері нині здійснюється шляхом особистісно-орієнтованих розвиваючих технологій [91, с.54]. Виявлення механізмів професійно-особистісного розвитку спеціаліста соціально-педагогічної сфери в умовах вищого навчального закладу дозволить будувати педагогічний процес на базі тих освітніх технологій, що дозволять максимально досягти результату – показників професіоналізму і майстерності у діяльності соціального педагога що працює в сфері організації вільного часу.

Таким чином, узагальнення підходів до професійної підготовки соціальних педагогів до різних видів професійної діяльності [94, 96, 130, 131, 179, 183, 213] дозволило нам визначити *підготовку майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності* як процес професійного становлення, поступового формування та розвитку показників ціннісної, операційної та особистісної готовності до здійснення соціокультурної діяльності.

Готовність майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками ми визначаємо як результат підготовки та

інтегральне особистісне утворення, що ґрунтується на знаннях сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками, мотиваційно-особистісному ставленні до соціокультурної діяльності, характеризується застосуванням необхідних операційних умінь і навичок соціокультурної діяльності.

Процес професійного розвитку спеціаліста соціальної педагогіки, що займається соціокультурною діяльністю, є поступовим набуттям професійно значимих характеристик, оволодіння професійними знаннями і вміннями. Становлення особистості як професіонала безумовно відбувається в умовах вищого навчального закладу. Професійна освіта є підґрунтям, основою для досягнення високого професіоналізму і майстерності. З метою здійснення оцінки рівня і аналізу умов готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками нами було розгорнуто *констатувальний* експеримент, що тривав протягом 2007-2008 рр.

Базами проведення констатувального експерименту стали: Інститут психології і соціальної педагогіки Київського міського педагогічного університету імені Бориса Грінченка, Гуманітарний інститут Ніжинського університету імені М.В. Гоголя, Інститут соціальної роботи і управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка, соціально-гуманітарний інститут Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Експеримент відбувався у три етапи та передбачав:

-контент-аналіз змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів (на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр»);

-контент-аналіз змісту навчальних програм предметів, які, на нашу думку, впливають на формування готовності соціального педагога до соціокультурної анімації;

-анкетування студентів з метою здійснення оцінки обізнаності щодо поняття соціокультурної діяльності та соціокультурної анімації.

У вищих навчальних закладах України здійснюють підготовку спеціалістів соціально-педагогічної сфери за спільною навчальною програмою визначеною Державним галузевим стандартом спеціальності. Нами проведено аналіз навчальних планів підготовки за напрямом «Соціальна педагогіка», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» (6.010106). Ми визначили, що за напрямком соціокультурної діяльності студенти вивчають такі курси, як: Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля, Технології соціально-педагогічної роботи, Технології роботи соціального гувернера, Етнопедагогіка, Педагогіка сімейного виховання тощо, що допомагають майбутнім соціальним педагогам підготуватись до соціокультурної діяльності. Аналіз змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» ми здійснювали на основі навчального плану Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, напряму «Соціальна педагогіка» (6.010106).

Навчальний план – це основний нормативний документ закладу освіти, за допомогою якого здійснюється організація навчального процесу. Навчальний план регламентує особливості побудови навчального процесу, його графік, бюджет часу і план теоретичних занять. Він містить: графік навчального процесу, бюджет часу, розподіл залікових кредитів між дисциплінами, план навчального процесу за семестрами, який визначає перелік і обсяг вивчення навчальних дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, види практик, форми проведення поточного і підсумкового контролю, державної атестації.

На першій стадії експерименту, нами здійснено аналіз навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» для спеціальності «Соціальна педагогіка», що надало нам можливість виокремити основні змістові компоненти формування необхідних якостей соціального педагога для роботи в соціокультурній сфері.

Дисципліни, які вивчаються соціальним педагогом протягом навчання, об'єднані в цикли: цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, цикл природничо-наукової предметної підготовки та цикл професійно-орієнтованої підготовки.

До циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки входять такі предмети як Історія України, Іноземна мова, Культурологія, Філософія, Соціологія, Політологія та інші.

Цикл природничо-наукової предметної підготовки включає в себе дисципліни: Основи дефектології, Основи медичних знань, Основи охорони праці, Безпека життєдіяльності, Інформаційні технології навчання.

Найбільш вагомий внесок для майбутньої соціально-педагогічної діяльності здійснюють дисципліни циклу професійно-орієнтованої підготовки. Цей цикл навчальних дисциплін становить той комплекс базових предметів, що формують професійні знання, уміння, навички, становить основу для професіоналізму та формування професійної майстерності соціального педагога, зокрема для сфери соціально-культурної діяльності. Даний цикл підготовки містить два блоки: професійно-педагогічної підготовки та науково-предметної підготовки. Кожен з блоків поділяється ще на тематичні підблоки, такі як: Психологія (Загальна психологія, Вікова та педагогічна психологія, Історія психології, Соціальна психологія), Педагогіка (Історія педагогіки, Педагогічна творчість і майстерність), Соціальна педагогіка (Соціальна педагогіка, Соціалізація особистості, Теорія і історія соціального виховання, Етика соціально-педагогічної роботи, Менеджмент соціально-педагогічної роботи), Вступ до спеціальності (Вступ до спеціальності, Людина у сучасному соціумі, Основи соціально-правового захисту особистості, Етнопедagogіка), Технології соціально-педагогічної роботи (Технології соціально-педагогічної діяльності, Технології роботи соціального гувернера, Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах, Соціально-педагогічна профілактика правопорушень, Методики соціально-виховної роботи). Окрім цього в даному циклі містяться навчальні дисципліни, які обумовлюють практичну підготовку соціальних

педагогів до роботи з певними групами клієнтів: блоки соціально-педагогічна робота з сім'єю (Педагогіка сімейного виховання, Етика і психологія сімейного життя, Соціальний супровід сім'ї), Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю (Соціальна молодіжна політика, Основи проф орієнтаційної роботи, Соціально-педагогічна робота в закладах освіти, Методика роботи з дитячими і молодіжними організаціями), Прикладні методики (Основи красномовства, Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля, Основи сценарної роботи соціального педагога, Дисципліна спеціалізації).

Таким чином, проведений нами аналіз дозволив помітити що, майбутні соціальні педагоги вивчають цілий комплекс предметів, що стають підґрунтям для їх успішної діяльності в соціокультурній сфері. Аналіз навчального плану спеціальності «Соціальна педагогіка» (на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр») дозволив нам виокремити такі навчальні дисципліни, які на нашу думку, формують основні якості соціального педагога для діяльності в соціокультурній сфері та сприяють підвищенню рівня його професійної майстерності.

Аналіз результатів даного етапу експериментальної роботи дозволив нам визначити перелік професійно-орієнтованих дисциплін, зміст яких пріоритетно визначає процес формування готовності студентів – майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності. Це такі навчальні дисципліни як:

- «Вступ до спеціальності»;
- «Технології соціально-педагогічної діяльності»;
- «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля»;
- «Основи сценарної роботи соціального педагога»;
- «Дисципліни спеціалізації» (театральне і образотворче мистецтво);
- «Технології роботи соціального гувернера».

На другій стадії нашого констатувального експерименту, ми спираючись на навчально-методичний комплекс, розроблений колективом кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.

Драгоманова [211], зупинилися детальніше на тих фундаментальних дисциплінах, що виділили в контексті нашого дослідження.

Особливість курсу «Вступ до спеціальності» полягає в наданні студентам можливості ознайомитися з основними напрямками майбутньої спеціальності, дізнатися про специфіку роботи. Особлива увага приділяється розгляду професійних якостей соціального педагога, професійної етики соціально-педагогічної діяльності. Це предмет, завдяки якому студенти вперше дізнаються про функції діяльності соціального педагога, зокрема про рекреаційну, яка є основною в контексті нашого дослідження. Курс «Вступ до спеціальності» виконує такі основні завдання, як: формування у студентів умінь наукової організації навчальної діяльності, що є підґрунтям оволодіння подальшою професійною діяльністю; розкриття актуальних проблем соціально-педагогічної діяльності в Україні; формування гуманістично-орієнтованого професійного світогляду майбутнього соціального педагога, який розуміє

потреби та проблеми різних соціальних груп дітей та молоді; ознайомлення із сферами діяльності соціального педагога як можливими місцями майбутньої роботи (див. табл 1.1).

Таблиця 1.1.

Характеристика зв'язків змісту курсу «Вступ до спеціальності» зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога

Теми предмету «Вступ до спеціальності»	Характеристика змістових зв'язків
Модуль 1	
Тема 1. Наукова організація праці студента	Підготовка студентів до СКД потребує умінь і навичок аналізу, синтезу і систематизації матеріалу
Тема 2. Актуальність соціальної роботи в Україні	У даній темі студенти вивчають роль соціального педагога в розв'язанні соціальних проблем суспільства. Організація соціокультурної діяльності українського суспільства є однією з найбільш актуальних проблем нашої країни. Дана тема закладає потрібні знання та інтерес студентів до вивчення соціокультурної діяльності
Тема 3. Соціальне виховання як предмет соціальної педагогіки	Соціокультурна діяльність в своєму широкому і вузькому розумінні тісно переплітається з соціальним вихованням, а також з його принципами та концепціями

Тема 4. Структура і функції органів соціальної роботи	Робота неурядових та благодійних організацій, а також соціальна допомога особам, що її потребують (багатодітні сім'ї, інваліди, люди похилого віку тощо). Знання, безпосередньо пов'язані з соціокультурною та дозвіллевою діяльністю
Модуль 2	
Тема 1. Кваліфікаційна характеристика соціального педагога	Професійні функції соціального педагога. Загальні і професійні вимоги до спеціаліста. Посадові обов'язки соціального педагога. Професійні знання та уміння спеціаліста соціально – педагогічної роботи. Всі ці знання необхідні для вивчення соціокультурної діяльності як сфери діяльності соціального педагога
Тема 2. Особистість соціального педагога (професійні та духовно – моральні якості)	Якості соціального педагога та їх зміст. Зміст основних вимог до особистісних якостей соціального педагога та їх групи (психофізіологічні, морально – етичні, психоаналітичні). Основні підходи у роботі соціального педагога. Дані знання потрібні майбутнім соціальним педагогам для соціокультурної діяльності
Тема 3. Клієнти соціально – педагогічної роботи як вразливі верстви населення	Усвідомлення майбутніми соціальними педагогами поняття «клієнт», роль соціального педагога у роботі з ними тощо. Відповідно соціокультурна діяльність соціального педагога відбувається з клієнтом. Дана тема необхідна для усвідомлення, яким категоріям клієнтів і чому потрібна соціокультурна діяльність
Тема 5. Сфери діяльності соціального педагога	Основні підходи до виділення сфер діяльності соціального педагога. Загальноосвітня школа як сфера діяльності соціального педагога. Класифікація сфер діяльності
Тема 6. Професійно – етичний кодекс діяльності соціального педагога	Знання етичного кодексу необхідні в усіх сферах діяльності соціального педагога, зокрема у соціокультурній

Курс спрямований на оволодіння студентами наступних умінь: добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей клієнтів і реальної ситуації технології соціально-педагогічної роботи, методи та прийоми реалізації завдань соціально-педагогічної роботи; проектувати, планувати, організувати та аналізувати організаційні форми соціально-педагогічної роботи; будувати

стратегію соціально-педагогічної роботи спрямовану на саморозвиток особистості дитини та молодої людини, реалізацію її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізації зусиль клієнтів (індивідів, груп, спільнот) на вирішення власних проблем. В основі курсу лежить концепція соціально-педагогічного підходу до соціальної роботи як сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізації зусиль клієнтів (індивідів, груп, спільнот) на вирішення власних проблем. Даний курс лежить в основі соціально-культурної діяльності майбутнього соціального педагога.

Для нас важливо також, що зміст даного курсу спрямований на підготовку студентів до проходження навчальної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, де значною мірою відбувається саме соціокультурна та анімаційна діяльність майбутнього соціального педагога. В таблиці 1.2. ми відобразили змістові зв'язки даного курсу зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога.

Таблиця 1.2.

Характеристика зв'язків змісту курсу «Технології соціально-педагогічної діяльності» зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога.

Теми предмету «Технології соціально-педагогічної діяльності»	Характеристика змістових зв'язків
Модуль 1. Технології соціально-педагогічної роботи: теоретичні засади	
Тема 1. Технології соціально-педагогічної роботи: сутність та специфіка	У характеристиці основних видів технологій соціально-педагогічної роботи визначаються технології соціальної терапії та реабілітації, що реалізуються засобами соціокультурної діяльності

Тема 3. Організаційні форми соціально-педагогічної роботи	У характеристиці організаційних форм соціально-педагогічної роботи особливе місце відводиться художньо-естетичним формам та формам анімаційної роботи
Модуль 2. Педагогічні методи в системі технологій соціально-педагогічної роботи	
Тема 5. Методи формування свідомості	Надається характеристика таких форм роботи як читацька конференція, бесіда, усний журнал, що збагачує знання майбутніх соціальних педагогів про освітні форми соціокультурної діяльності
Тема 7. Методи організації діяльності клієнтів соціально-педагогічної роботи	Гра визначається як впливовий засіб соціально-виховної роботи та форма організації дозвілля. Дається характеристика базових ігрових технік
Модуль 3. Загальні технології соціально-педагогічної роботи	
Тема 8. Соціальна вулична робота як метод соціально-педагогічної діяльності	Надано характеристику основних форм вуличної соціальної роботи. Розглядається методика підготовки та проведення вуличної ігротеки, дискотеки, ходи тощо
Тема 9. Рекламно-інформаційні технології в соціально-педагогічній роботі	Закладаються основи розробки та створення рекламної продукції соціального спрямування
Тема 11. Особливості соціально-педагогічної роботи в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку	Здійснена характеристика традиційних для таборової зміни форм організації соціокультурної діяльності: таборових днів-свят, конкурсів, фестивалів тощо
Модуль 4. Технології соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів	
Тема 12. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю	Представлена методика організації роботи сімейного клубу. Технології підготовки і проведення сімейного свята
Тема 14. Технології роботи з обдарованими дітьми та молоддю	Виховання людей з високим творчим потенціалом як актуальна проблема сучасної соціально-педагогічної науки і практики. Діяльність соціального педагога в будинках творчості, клубах, студіях. Характеризуються форми селекції та підтримки обдарованих дітей: творчі огляди, конкурси, фестивалі

Курс «Основи сценарної роботи соціального педагога» передбачає оволодіння студентами змістом та методикою сценарно-режисерської роботи, широким спектром естетичних стилів та форм театралізованих дійств, складним комплексом знань, пов'язаних зі специфікою драматургічного дійства, з вихованням творчого колективу. Основними завданнями дисципліни є: теоретичне оволодіння закономірностями драматургічного дійства; практичне опанування образними засобами сценічної виразності для відображення реальної дійсності; виховання у студентів жаги до творчого пошуку, до експериментальних методів сценічного відтворення суспільних явищ різними видами мистецтв. Курс є дуже плідним для подальшого опанування студентами анімаційних технологій, більшість яких побудовані на основі театралізованих вистав і відпрацьовуються згідно сценарію, так званої, анімаційної програми (зокрема в формах шкільної та туристичної анімації). Зв'язки даного курсу зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога відображено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Характеристика зв'язків змісту курсу «Основи сценарної роботи соціального педагога» зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога

Теми предмету «Основи сценарної роботи соціального педагога»	Характеристика змістових зв'язків
Модуль I. Теоретичні засади розвитку та становлення театралізованого дійства	
Тема 1. Сценарна робота в системі професійної діяльності соціального педагога	Дозволяє студенту актуалізувати вже набуті знання щодо значення сценарію в діяльності соціального педагога
Модуль II. Моделювання театралізованих дійств в соціально-педагогічній роботі	

Продовження таблиці 1.3.

Тема 3. Монтаж драматургічного матеріалу та технологія монтажу	Дана тема дозволяє студенту вірно підібрати та скомпонувати матеріал для сценарію на певну тему.
Модуль III. Жанрові види театралізованих дійств	
Тема 1. Театралізація як засіб активізації інтересу дітей і молоді до проблеми. Характеристика змісту і засобів його реалізації	Під час вивчення курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» ми використовуємо актуальні соціально-педагогічні теми для складання сценаріїв анімаційних акцій, отже дана тема дозволяє зробити студенту вірні акценти у власних розробках анімаційних дійств
Модуль IV. Технологічні аспекти створення сценарію театралізованого дійства	
Тема 3. Активізація учасників свята як педагогічний процес	Під час використання анімаційних технологій використовується стихійна взаємодія зі стихійно сформованою аудиторією, тому знання студентами засобів активізації учасників є дуже корисним в даному сенсі

Курс «Дисципліни спеціалізації» (театральне мистецтво) має на меті не лише розвиток індивідуальних здібностей і таланту студентів, а й забезпечення їх самореалізації.

Для підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності, зокрема до анімаційної, необхідно сприяти розвитку таких особистісних якостей, як: адекватна самооцінка, відповідальність, гуманність, доброта, емоційна врівноваженість, емпатійність, комунікабельність, наполегливість, оптимізм, тактовність, творче мислення тощо. На це спрямовано проведення практичних занять з курсу «Дисципліни спеціалізації, театральна майстерність» завдяки застосуванню інтерактивних форм та методів роботи.

Основними завданнями курсу є: ознайомлення студентів зі специфікою, різними формами театрального мистецтва та його функціями, допомогти студентам оволодіти технологіями організації та проведення творчих занять в театральному колективі, методикою підготовки колективу до виступу; удосконалити набуті знання й уміння з виконавської майстерності. Змістові зв'язки даного курсу з характеристиками соціокультурної діяльності соціального педагога відображено в змісті таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Характеристика зв'язків змісту курсу «Дисципліни спеціалізації» (театральна діяльність) зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога

Теми предмету «Дисципліни спеціалізації»	Характеристика змістових зв'язків
--	-----------------------------------

(театральна діяльність)	
Модуль I. Специфіка театрального мистецтва	
Тема 1. Історія народження театру	Під час викладання курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» ми широко використовуємо театральну дію. Тому студентам необхідні загальні знання щодо поняття про театр, історію його становлення і розвитку
Модуль II. Основи сценічної грамоти	
Тема 2. Сценічна свобода. Сценічна віра. Виправдання мотивація	У процесі вивчення анімаційних технологій студенти використовують набуті в даному курсі знання і вміння щодо почуття себе під час сценічної дії
Модуль III. Логіка словесної дії	
Тема 1 Техніка мовлення	Техніка мовлення необхідна в педагогічній діяльності, зокрема в діяльності соціального педагога, який працює в соціокультурній сфері, дані знання є дуже важливими
Тема 4. Сценічне спілкування Логіка взаємодії з партнером у словесній дії.	Матеріал теми використовується нами під час опрацювання технологій театральної анімації
Модуль V. Соціально – педагогічні основи керівництва театральним колективом	

Продовження таблиці 1.4.

Тема 1. Педагог як режисер театрального колективу.	У процесі вивчення курсу «Соціально-педагогічна діяльність в сфері дозвілля» студенти навчаються складати сценарії анімаційних акцій, де користуються вже набутими знаннями і уміннями щодо режисерської і сценарної роботи
Модуль VI. Художньо – естетичні принципи театрального колективу	
Інтерактивний театр. Вуличний, психологічний театр. Соціально-виховна функція	Соціокультурна анімація заснована на принципах інтерактивної дії. Саме тому майбутнім соціальним педагогом необхідні знання з даної теми

Курс «Дисципліна спеціалізації» (художньо-прикладна діяльність) передбачає підготовку майбутніх соціальних педагогів до ефективної співпраці з вихованцями завдяки знаходженню предмету взаємодії і взаєморозуміння зокрема, в сфері образотворчого мистецтва. Соціальний педагог повинен мати навички організації діяльності колективу за інтересами, що можуть знадобитися в дитячих оздоровчих таборах, гуртках за місцем проживання, групах подовженого дня, на анімаційних майданчиках, в кураторській роботі тощо, так як одним з найпопулярніших видів діяльності людини, котрий тісно пов'язаний з побутом, поєднує в собі трудові навички, художній смак, художні вміння та емоційне задоволення, як самим процесом творіння, так і кінцевим результатом є художня діяльність.

Саме тому для підготовки соціального педагога було обрано види образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва при підготовці майбутніх фахівців. Змістові зв'язки з даним курсом деталізовано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Характеристика зв'язків змісту курсу «Дисципліни спеціалізації» (художньо-декоративна діяльність) зі змістом соціокультурної діяльності соціального педагога

Теми предмету «Дисципліни спеціалізації» (художньо-декоративна діяльність)	Характеристика змістових зв'язків
Модуль I. Художня діяльність як засіб духовного розвитку особистості	

Тема 1. Особливості образотворчого мистецтва як форми пізнання дійсності	Важлива інформація для вивчення соціокультурної діяльності, так як образотворче мистецтво ми відносимо до сфер соціокультурної діяльності. Ми звертаємось до образотворчого мистецтва під час проведення лабораторних, практичних, виїзних занять, а також під час навчальних екскурсій
Модуль III. Значення живопису для творчого розвитку особистості	
Тема 15. Живопис – вид образотворчого мистецтва	У процесі вивчення курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» ми проводимо екскурсію до галереї з метою вивчення і споглядання шедеврів живопису
Модуль IV. Роль декоративно-прикладного мистецтва у естетичному розвитку особистості	
Тема 19. Види декоративно-прикладного мистецтва. Особливості українського національного костюму	У соціокультурній діяльності ми використовуємо різновиди декоративно-прикладного мистецтва як приклад використання анімаційних технологій
Тема 20. Писанкарство. Особливості писанкарства в Україні	У соціокультурній діяльності ми використовуємо різновиди декоративно-прикладного мистецтва як приклад використання анімаційних технік
Тема 22. Виготовлення м'якої іграшки	В Європі даний вид образотворчого мистецтва широко розвинутий в анімаційних центрах, ми вивчаємо його як зарубіжний досвід соціокультурної діяльності

Модуль V. Особливості виконання апікаційних робіт	
Тема 24. Апікація. Ї види. Техніка і технологія створення апікаційних робіт	З цими темами ми перетинаємось в процесі підготовки студентів до роботи в дитячих оздоровчих таборах
Модуль VI. Зображення у просторі	
Тема 31. Скульптура – вид образотворчого мистецтва, її корекційні можливості	До даної теми ми повертаємось під час проведення навчальних екскурсій
Модуль VII. Організаційно-педагогічні основи художньої діяльності	
Тема 40. Зміст роботи гуртка. Оформлення документації відповідно до вимог сучасної педагогіки	Гурток, один з основних елементів дозвіллевої інфраструктури в нашій країні, саме тому ми присвячуємо велику увагу гурткам під час викладання курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля»

Курс «Технології роботи соціального гувернера» відіграє важливу роль у формуванні особистості майбутнього соціального педагога, так як метацією дисципліни – сформувати у студентів наукові поняття про теорію і методику домашнього виховання та навчання, її цілі та завдання; допомогти їм в оволодінні основними теоретичними знаннями та практичними вміннями щодо навчання і виховання особистості в сім'ї та навчити їх застосовувати ці знання і вміння в майбутній педагогічній діяльності. Завдання дисципліни: ознайомити студентів з методикою роботи гувернера; озброїти майбутніх соціальних педагогів методиками вивчення, навчання та виховання дітей різних вікових груп.

У результаті вивчення дисципліни майбутні соціальні педагоги отримують такі знання, як: особливості роботи гувернера в сім'ї, встановлення взаємовідносини з дитиною та її батьками; особливості підготовки дітей до шкільного навчання; особливості виховання культури поведінки у дітей в громадських місцях, на природі, вдома, в гостях, під час приймання гостей; методику загартування і фізичного виховання дітей у сім'ї.

В результаті вивчення дисципліни студенти отримують ряд професійних умінь, а саме: здійснення вивчення особистості дитини, встановлення її готовності до навчання в школі; розробка режиму дня для дітей різних вікових груп; розробка сценарій сімейного свята; допомога батькам у підготовці дитини до навчання в школі; допомога дитині у підготовці уроків; організація дозвілля дітей різного віку.

Особливу увагу ми приділили аналізу змісту курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля», що є одним з важливих складових підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної, дозвіллевої та анімаційної діяльності.

Метою вивчення курсу є: формування у студентів знань про дозвілля, як діяльність людини; засвоєння знань про позанавчальний та позашкільний процес виховання і навчання за допомогою засобів дозвіллевої діяльності, анімаційних та соціально-культурних технологій; усвідомлення сутності, соціального призначення та функцій дозвілля і соціокультурної анімації в соціальній роботі; усвідомлення проблем, пов'язаних зі становленням особистості вихованця, його соціалізацією та життєдіяльністю незахищених верств населення, як об'єктів соціально-педагогічної роботи, і вміння організації дозвіллевої та соціокультурної діяльності для подолання цих проблем.

Після вивчення даного курсу студент отримує такі знання про: об'єкт, предмет і методи соціокультурної діяльності, зокрема дозвіллезнавства і соціокультурної анімації, володіти їх понятійно-категоріальним апаратом; концепції і напрямки соціокультурної діяльності, зокрема дозвіллезнавства і соціокультурної анімації; особливості соціальної роботи в сфері дозвілля в різних країнах світу; нормативно-правову базу, яка регулює позанавчальний виховний процес в різних державах і в Україні. Також студенти опановують ряд умінь, а саме: організація дозвілля вихованців різного віку та категорій, в різних умовах; орієнтація в методах і технологіях соціально-культурної діяльності; складання сценаріїв, плани організаційних форм роботи, анімаційні програми, концепції анімаційних акцій; проведення форм анімаційної та соціокультурної роботи з вихованцями.

Програма курсу також передбачає підготовку студентів до літньої практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку що обумовлює наявність великої кількості годин відведених на практичні і лабораторні заняття, а не лише на семінарські. Також структура курсу побудована на активізації і розвитку творчого потенціалу студентів, навчання анімаційним технологіям соціально-педагогічної діяльності. Детальніше змісту та впровадженню програми даного курсу ми приділимо увагу у другому розділі нашого дисертаційного дослідження.

Отже, здійснений нами контент-аналіз змісту предметів, що розглядають ті чи інші аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками дозволив дійти таких висновків:

- проблематика соціокультурного змісту недостатньо відображена в предметах фахових (професійно-орієнтованих) дисциплін;

- в темах змістових модулів даних предметів розглядаються окремі питання, пов'язані з формами, техніками соціокультурної діяльності;

- зміст базового для даного виду підготовки курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» не дозволяє побачити всі аспекти соціокультурної діяльності та визначити роль соціального педагога в організації такої діяльності з учнями старших класів;

•відзначено недостатню кількість змістових модулів, що характеризували б форми анімаційної роботи соціального педагога, ігрову, інтелектуальну та туристичну анімацію тощо.

Таким чином, аналіз змісту навчального процесу переконливо довів необхідність оновлення чи часткової модернізації навчального матеріалу з проблем соціокультурної діяльності, розробки окремих змістових модулів до професійно-орієнтованих предметів.

На наступному етапі нашого дослідження було проведено анкетування з метою виявлення рівня обізнаності студентів щодо досвіду соціокультурної та анімаційної роботи, форм роботи та предметів, які допомогли опанувати технології соціокультурної діяльності. Анкетування дало змогу побачити розуміння студентами понять «соціокультурна діяльність», «соціокультурна анімація», визначити їх бачення щодо навчальних дисциплін і позанавчальних форм соціально-виховної роботи, що сприяють засвоєнню технологій соціокультурної та, зокрема, анімаційної роботи, а також бачення того які основні якості мають бути притаманні соціальному педагогу, що займається соціокультурною діяльністю.

Програмою констатувального експерименту були охоплені студенти I-IV курсів Інституту психології та соціальної педагогіки КУ імені Бориса Грінченка, Інституту соціальної роботи і управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та гуманітарного інституту Ніжинського університету імені М.В.Гоголя. В опитуванні брало участь 193 студенти – майбутні соціальні педагоги III -IV курсів.

Наша анкета складалася з одинадцяти запитань, що торкалися основних складових поняття «соціокультурна анімація» (додаток А).

На питання «Ваше розуміння терміну соціокультурна діяльність» нами були отримані такі відповіді: 45% студентів вважають, що це сукупність форм і методів дозвільної діяльності; 25% стверджують, що це діяльність соціального педагога, спрямована на організацію дозвілля; 25% переконані, що це організація вільного часу; 5% обрали свій варіант.

На питання «Чи є у вас досвід анімаційної діяльності?» 80% відповіли «так», і 20% студентів відповіли «ні» – це були студенти I курсу які не мали взагалі досвіду соціально-педагогічної роботи, не проходили практику і тільки розпочали своє професійне навчання.

Відповідаючи на запитання «Які курси і навчальні предмети сприяли розвитку ваших умінь та навичок організації змістовного дозвілля клієнтів, організації їх вільного часу тощо?», респонденти вказували переважно «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» – 40%, «Технології соціально-педагогічної роботи» – 38%, «Основи сценарної роботи соціального педагога» – 24%, «Вступ до спеціальності» – 22%, «Дисципліни спеціалізації» – 20%, «Технології роботи соціального гувернера» – 18%. Також студентами були згадані такі курси, як: «Соціальна педагогіка» – 5 %, «Основи педагогічної творчості» – 3%, «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах» – 3%, «Педагогіка сімейного виховання» 2,5%, «Соціально-психологічний тренінг» –

1%. Та специфічні предмети: «Хореографія» – 1,5%, «Ритміка» – 1%. Ми можемо зробити висновок, що студенти не мають уявлення про організацію соціокультурної діяльності з таких основних предметів, як: «Основи сценарної роботи соціального педагога», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля», «Вступ до спеціальності», «Дисципліни спеціалізації», «Технології роботи соціального гувернера», аналіз програм, яких ми привели вище. Предмети, які отримали менше 5 % ми детально не розглядали.

Ми також проаналізували відповіді на питання «Які з організаційних форм навчально-виховного процесу сприяли вашій готовності до соціокультурної діяльності?». Нами були отримані наступні відповіді: 70% – практичні заняття, 60% – лабораторні заняття, 50% – семінарські заняття, 45% – лекційні заняття, 15% – навчальні екскурсії, 13% – літня практика в дитячому оздоровчому закладі, 10% студентів обрали свій варіант відповіді, де відмітили позанавчальну діяльність. Результат відображено на рис. 1.1.

Наступним питанням нашої анкети було: «З наведеного переліку якостей, притаманних соціальному педагогу, виберіть 10 найбільш важливих, на Вашу думку, для його соціокультурної діяльності». Аналізуючи відповіді на дане запитання, ми визначили 10 основних якостей: відповідальність – 95%, комунікабельність – 82%, емпатійність – 79%, оптимізм – 74%, наполегливість – 70%, справедливість – 66%, творче мислення 65%, послідовність в діях – 51%, сміливість – 48%, почуття гумору – 40%.

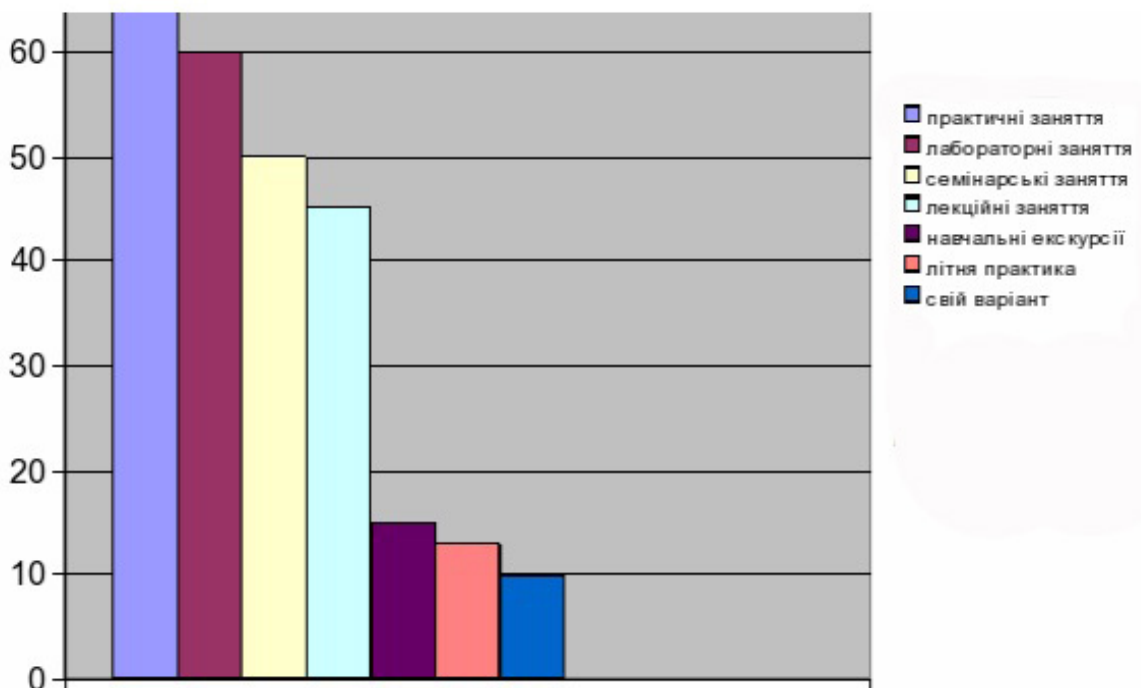

Рис.1.1. Кількісні показники використання організаційних форм навчально-виховного процесу, у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності

На питання « В яких напрямках діяльності соціального педагога, на Вашу думку, можна використовувати соціокультурну анімацію?» ми отримали наступні відповіді: формування здорового способу життя – 92%, профілактика – 85%, організація дозвілля 80%, робота з людьми з особливими потребами 74%, робота з людьми похилого віку 62%, корекція – 52%, превенція 50%, реабілітація 44%. Робота з наркоманами – 1%, робота в дитячих будинках – 1%, адаптація – 1%, акції – 1%, виховання – 1%, навчання – 1%, формування якостей особистості – 1%.

Отже за результатами анкетування 193 студентів III-IV курсів спеціальності «Соціальна педагогіка» встановлено, що в 68 студентів (35,23%) відсутні знання про соціокультурну діяльність; у 108 майбутніх соціальних педагогів (55,96%) не сформовано достатнє уявлення про характеристику видів соціокультурної діяльності. Проте 158 студентів (81,87%) виявили бажання ознайомитися з технологіями реалізації анімаційних програм, 131 респондент (67,88%) вважають анімацію видовищним видом мистецтва, 141 студент (72,80%) бажать взяти участь в анімаційних програмах як різновиді соціокультурної діяльності. Актуальність даної теми підтверджується оцінкою результатів дослідження, яке проводилось нами серед студентів НПУ імені М.П. Драгоманова, КУ імені Бориса Грінченка, Ніжинського педагогічного університету імені М.В. Гоголя: 82% студентів висувають високі вимоги до рівня проведення анімаційних програм, 68% вважають анімацію видовищним видом мистецтва, 73 % очікують культурно-пізнавальних анімаційних програм у спеціально-організованому дозвіллі.

За результатами анкетування нами встановлено, що 35% студентів взагалі не знають, що таке соціокультурна діяльність, 56% мають недостатньо знань у сфері культури й мистецтва, в 19% проявлялася непевність в характеристиці складових соціокультурної діяльності. Таким чином, можна констатувати, що потреба у фахівцях, здатних до високого рівня організації соціокультурної діяльності, не вирішується через недостатній рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, недостатнє змістове та технологічне забезпечення навчально-виховного процесу вищого навчального закладу з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Як показує проведений нами аналіз, професійна освіта є підґрунтям, основою для досягнення високого професіоналізму в організації соціокультурної діяльності в соціально-педагогічній сфері. Проаналізувавши навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» для спеціальності «Соціальна педагогіка» ми змогли виокремити деякі негативи у підготовці майбутніх соціальних педагогів, що працюють в соціокультурній сфері. На нашу думку, у навчальному процесі присутня недостатня кількість навчальних предметів, що сприяють достатній мірі засвоєнню знань, умінь та навичок

організації соціокультурної діяльності, розкривають розмаїття граней анімаційної діяльності; недостатня кількість практичних і лабораторних форм роботи. Так як розвиток творчого потенціалу є ключовим елементом для організатора соціально культурної діяльності, то необхідно збільшити кількість навчальних екскурсій та виїзних занять, інтерактивних форм роботи під час лекційних і семінарських занять. Проведене анкетування дозволило визначити рівень обізнаності студентів різних курсів стосовно поняття соціокультурної діяльності, сфер застосування анімації в соціально-педагогічній роботі. Переважна більшість респондентів розуміє значення терміну «соціокультурна діяльність» як сукупність форм і методів дозвілєвої діяльності, всі респонденти практично вірно визначили основне поняття. Велика кількість опитаних вважають, що мали досвід анімаційної роботи (окрім студентів I курсів) – це свідчить про усвідомлення мети і завдань своєї професійної діяльності під час навчання, практики, роботи та відпочинку. Анкетування дало нам змогу визначити основні якості, що мають бути притаманним соціальному педагогу, який займається соціокультурною діяльністю зі старшокласниками. На основі отриманих даних ми будемо будувати наш формувальний експеримент.

Особливу увагу ми звернули на те, що переважно увага та бажання удосконалення майбутніх соціальних педагогів зосереджувались на видах анімаційної діяльності соціального педагога. Саме цей напрям соціокультурної діяльності найбільше відповідає запитам, інтересам та віковим особливостям старшого підліткового та молодшого шкільного віку. Тому для подальшої експериментальної роботи ми обрали як провідний напрям соціокультурної діяльності соціокультурну анімацію.

Проведене нами анкетування показало низький рівень орієнтації студентів у сферах застосування соціокультурної анімації. Хоча відповіді, які отримали найбільші відсотки переважно є вірним, але в сукупності з іншими відповідями ми можемо зробити висновок, що студенти різних курсів погано орієнтуються в напрямках, в яких можливе застосування соціокультурної діяльності, зокрема соціокультурної анімації. Проведені індивідуальні бесіди дозволили нам дійти висновку, що недостатня орієнтація в напрямках обумовлена тим, що під час викладання курсів, які не мають соціокультурного спрямування, не виокремлюється специфіка соціокультурної анімації та можливості її використання в діяльності соціального педагога.

Відповіді студентів дозволили відзначити, що професійно організована анімаційна діяльність в сфері соціально-педагогічної роботи, вміння створювати високоякісні анімаційні програми, вміння професійно організувати анімаційний процес, залучити всіх бажуючих клієнтів до участі в анімаційних акціях тощо служать багатофункціональним проектом «для передачі» соціальної, культурної інформації, сприяють збереженню естетично-культурних цінностей, нагромадженню інформації й придбанню досвіду як самими клієнтами, так і майбутніми соціальними педагогами. Таким чином, нашу подальшу роботу ми спрямовували не лише на розвиток умінь та навичок соціально-культурної діяльності, не лише на засвоєння і практичне відпрацювання анімаційних форм

роботи а й на забезпечення комплексності міжпредметних зв'язків в підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. На реалізацію цих завдань було спрямовано удосконалення навчально-методичного комплексу до курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля», удосконалення програм до виробничих практик студентів 3 – 4 курсів.

Розглядаючи аспекти професійного становлення і професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів, що працюють в сфері соціокультурної анімації, ми визначили основною ланкою підготовки спеціалістів даного профілю створення відповідних організаційно-методичних умов, що забезпечуватимуть високий рівень професійно-педагогічної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності. З метою визначення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками нами було розроблено критеріальний апарат нашого дослідження.

На наступному етапі констатувального експерименту ми визначили критерії готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Визначаючи критерії ми виходили з положень критеріального підходу про те, що «критерії» повинні фіксувати діяльнісний стан суб'єкта, мають чітко відтворювати природу вимірювального об'єкта і динаміку змін, що відтворюються критерієм явища [18, с.61] Критерій – це певна ознака, відповідно до якої одна властивість суб'єкта (об'єкта) виокремлюється з багатьох інших [114 с.28].

Аналіз літературних джерел та змісту діяльності соціального педагога по організації соціокультурної діяльності старшокласників дозволив нам визначити такі *критерії підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками*: когнітивний, особистісний та операційний.

Визначення показників виявлення даних критеріїв в діяльності майбутніх педагогів ми здійснювали методом ранжування. З переліку, який ми отримали за результатами бесід та анкетування, ми отримали по три найважливіші показники для кожного критерію. Здійснимо характеристику критеріїв та показників, що їх ілюструють.

Когнітивний критерій передбачає наявність базових знань з теорії і технології соціокультурної діяльності. Виходячи із завдань нашого дослідження, ми враховували, що показниками когнітивного критерію мають стати не лише знання проявів соціокультурної діяльності, а й показники обізнаності студентів щодо культури прояву отриманих знань, готовності особистості до пошуку такої інформації, знання ресурсів, що забезпечуватимуть оперативність надходження даної інформації. Високий рівень сформованості показників когнітивного критерію, що, на нашу думку, забезпечуватиме ефективність осмисленості, усвідомленості та самостійності дій студента. Будемо розглядати показники когнітивного критерію у широкому розумінні як здатність майбутнього соціального педагога розвивати й використовувати власні інтелектуальні ресурси, створювати сприятливу для пізнавальної діяльності ситуацію шляхом зміни

свого внутрішнього стану, набувати, закріплювати, контролювати знання, перелаштовуватись при виникненні непередбачених обставин, створювати вольову установку на досягнення значущих інтелектуальних результатів та у вузькому – як обізнаність майбутнього соціального педагога у способах інтелектуального самовдосконалення, а також у сильних і слабких сторонах власної особистості та діяльності, знання, що і як треба робити щодо самого себе для підвищення якості власних знань.

Показниками когнітивного критерію є: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності.

Особистісний критерій підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками визначаємо як складову загально-психологічної готовності, що передбачає сукупність індивідуально-психологічних, характерологічних рис особистості і сформованість мотивації до реалізації соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Ми дотримуємося позиції згідно з якою існує певна кількість базових властивостей (рис особистості), а особистісні відмінності визначаються мірою їх виразності в діяльності особистості. Відповідно до цього підходу, ми розглядатимемо риси особистості як показники особистісного критерію, тобто як «точні» (в межах статистично значущої надійності, достовірності та валідності вимірювання) характеристики властивостей особистості. Таким чином, показниками особистісного критерію виступають риси характеру та мотиваційні прояви (бажання, прагнення) майбутнього соціального педагога, що забезпечуватимуть успішність в здійсненні соціокультурної діяльності.

Показниками особистісного критерію діяльності визначено: комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Операційний критерій визначаємо як здатність переносити набуті теоретичні знання на практику, володіти техніками соціокультурної діяльності зі старшокласниками, що передбачає сформованість практичних умінь і навичок, які мають першочергове значення в організації соціокультурної діяльності. Для нас було важливо усвідомити, що коли йдеться про діяльність майбутнього соціального педагога зарано визначати якісь результати його професійної діяльності, проте ми з впевненістю можемо говорити про сформованість навичок та умінь, оволодіння техніками та прийомами соціокультурної діяльності. Ми також усвідомлювали, що виявлення й оцінка таких показників можлива лише за умови включення майбутніх соціальних педагогів в процес практичної діяльності.

Саме тому показниками операційного критерію є: наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; вміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; вміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Визначення критеріїв і показників підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками надало нам можливість упровадити рівневий підхід в оцінці даного процесу. Нами введено поняття “рівень готовності майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками”. Під *рівнем готовності* ми будемо розуміти постійність, яскравість та ситуативність виявлення показників підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в знаннях, характерологічних та операційних властивостях студентів.

Для здійснення педагогічної оцінки рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками визначено чотири рівні: низький, середній, достатній і високий. Визначеним рівням було надано змістові характеристики.

Низький рівень передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Показники готовності в знаннях, характерологічних властивостях, мотивації та поведінці студентів проявляються рідко, майже непомітно і мають епізодичні прояви. Студенти, показники яких сформовані на низькому рівні, не виявляють прагнення долучатися до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, уникають участі у формах роботи за даним напрямком соціально-педагогічної роботи.

Середній рівень. Студентів цього рівня готовності вирізняє відносна комунікабельність, нестійкість мотивації щодо участі в соціокультурній діяльності. Вони мають певні теоретичні знання, але недостатньо вміють їх реалізовувати в організації соціокультурної діяльності. У студентів, показники яких сформовані на середньому рівні, помітними є прояви свідомої поведінки щодо соціокультурної діяльності, у певних ситуаціях вони демонструють обізнаність з теорією соціокультурної діяльності, беруть участь у формах соціально-педагогічної роботи за цим напрямком. Проте ці прояви не мають постійного характеру, виникають під контролем викладача чи в тих ситуаціях, коли студент сам у цьому зацікавлений.

Достатній рівень виявлення показників готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками характеризується наявністю проявів всіх показників. Студенти, показники яких сформовані на достатньому рівні комунікабельні, достатньо вмотивовані щодо здійснення соціокультурної діяльності, володіють основними теоретичними знаннями щодо соціокультурної діяльності, вміють самостійно організовувати даний вид діяльності зі старшокласниками. Проте діяльність цих студентів часто буває вмотивована прогностичними мотивами академічної успішності, а знання вирізняються певною нестійкістю та відсутністю системи.

Високий рівень. Для студентів, показники яких сформовані на високому рівні характерне чітке розуміння сутності, специфіки соціокультурної діяльності зі старшокласниками, комунікабельність, стійка мотивація до соціокультурної діяльності, прагнення професійно вдосконалюватись, знання технологій даної роботи, вміння добирати доцільні техніки, прийоми відповідно до ситуації

соціально-педагогічної роботи. Ці студенти демонструють широкий спектр умінь планування та організації соціокультурної діяльності зі старшокласниками, прагнуть долучити інших студентів та клієнтів соціально-педагогічної роботи до форм соціокультурної діяльності.

Характеристика рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками викликала потребу розроблення бальної шкали для подальшого педагогічного оцінювання.

Для проведення оцінювання нами була розроблена трибальна шкала оцінювання: за найвищий бал прояву показника було прийнято 2, найнижчий 0. Тоді загальна сума балів дев'яти показників готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками для чотирьох рівнів знаходитиметься в інтервалах значення від 0 до 24. Таким чином, мінімальна кількість балів за всіма показниками становить 0, а максимальна – 24.

Відповідно до наданих нами характеристик рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками ми визначили, що інтервали даної шкали в межах від 0 до 5 балів будуть відповідати низькому рівню, в межах від 6 до 11 – середньому, в межах від 12 до 17 – достатньому, і, відповідно, інтервал від 18 до 24 балів буде характеризувати високий рівень сформованості показників.

Педагогічна оцінка рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками полягала в застосуванні комплексу діагностичних методик з метою виявлення сформованості індивідуальних особливостей, мотивації, знань, умінь і навичок майбутніх соціальних педагогів.

До різних форм педагогічного оцінювання було залучено 386 студентів III-IV курсів. У процесі констатувального експерименту були сформовані контрольна та експериментальна групи, до яких увійшло відповідно 200 та 186 студентів, які здобувають фах соціального педагога за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”. Контрольні і експериментальні групи визначалися за тим, що в контрольних групах проводився констатувальний і контрольний експеримент, а в експериментальних констатувальний, формувальний і контрольний. Склад і характеристики контрольної та експериментальної групи подано в таблиці 1.6.

Авторська програма педагогічного оцінювання передбачала застосування як відомих методик (в адаптованому варіанті), так і розробку нами тестових методик та анкетування. Педагогічне оцінювання здійснювалось поетапно, відповідно до визначених критеріїв і показників. При цьому ми не ставили перед собою завдання добирати методику до кожного показника. Деякі методи, зокрема, метод незалежних експертних оцінок ми вважаємо універсальним і використовували його для оцінки всіх показників.

Таблиця 1.6

**Склад і кількісні характеристики
контрольних та експериментальних груп (на кінець констатувального
експерименту)**

Вищий навчальний заклад	Контрольні групи	Експериментальні групи
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	84	
Київський університет імені Бориса Грінченка		56
Вінницький державний педагогічний університет імені М. М. Коцюбинського		62
Кам'янець-Подільський Національного університету імені Івана Огієнка		68
Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка	47	
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	69	
Усього	200	186

Для зручності сприйняття ми подали визначену нами сукупність критеріїв та показників підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками у табличній формі. У таблиці 1.7 нами також визначено той діагностичний інструментарій, який ми використовували з метою педагогічної оцінки рівня готовності майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Таблиця 1.7

Критерії та показники підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Критерії	Показники	Діагностичний інструментарій
Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> • розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; • знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; • знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності; • дослідження ціннісних орієнтацій; • дослідження професійної мотивації 	<ul style="list-style-type: none"> • анкетування; • метод незалежних експертних оцінок; • методика Рокіча; • „Професійна мотивація” за А.А.Криловим. • готовність до професійної діяльності В.Сластьоніна

Особистісні	<ul style="list-style-type: none"> • комунікабельність; • прагнення до участі в соціокультурній діяльності; • спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками 	<ul style="list-style-type: none"> • методика дослідження комунікативних і організаторських схильностей (КОЗ); • готовність до професійної діяльності В.Сластьоніна
Операційні	<ul style="list-style-type: none"> • наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; • уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; • уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками 	<ul style="list-style-type: none"> • метод незалежних експертних оцінок; • дослідження ціннісних орієнтацій Рокіча; • „Професійна мотивація” за А.А.Криловим

Основним індикатором показників когнітивного критерію, а саме – знань теоретичних положень про процес соціокультурної діяльності та її специфіку в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками ми використали тестування (Додаток Б). Запитання тесту були спрямовані на виявлення знань про види соціокультурної діяльності, умови досягнення успіху соціокультурної діяльності, знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності. Отримані в ході цього тестування дані були нами узагальнені на основі такого критерію як кількість правильних відповідей. Відповідно до числа правильних відповідей були виділені рівні знань студентів про теоретичні засади процесу консультування: високий, достатній, середній, низький.

Аналіз даних дозволив відзначити, що студенти в цілому недостатньо володіють термінологією, розуміють суть категорій, вміють диференціювати та інтерпретувати їх зміст. Підрахунки та їх інтерпретація дозволили засвідчити, що у респондентів контрольної – 12,0% і експериментальної груп – 14,0%, достатній рівень знань продемонструвала незначна кількість студентів. Натомість продемонстрували низький та середній рівень знань (84,0% і 86,0% у КГ та ЕГ відповідно). Дещо різними є показники високого рівня знань: 4% для студентів КГ і 0% – для ЕГ. Отриманий розподіл дає змогу висунути припущення, що у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної педагогіки питанням формування у студентів знань про суть та теоретичні основи соціокультурної діяльності не приділяється належна увага. Проте ми з'ясували, що існує певне протиріччя у показниках, які були нами зафіксовані при діагностиці знань студентів теоретичних засад соціокультурної діяльності (в основному студенти продемонстрували середній та низький рівень знань) та знань термінології, яка використовується в цьому процесі, її розуміння та інтерпретації (значно більше студентів, які продемонстрували високий та достатній рівень знань). Тобто існує розрив між засвоєнням категоріального апарату та розумінням місця даних категорій у процесі соціокультурної

діяльності зі старшокласниками. До даних, отриманих в ході тестування та анкетування ми додали інформацію незалежних експертів.

Узагальнення результатів педагогічного оцінювання показників когнітивного критерію (табл. 1.8.), дало можливість констатувати, що базові теоретичні знання у майбутніх соціальних педагогів з теорії і технології соціокультурної діяльності сформовані в цілому на середньому (46,5%, 46,8% – КГ і ЕГ) та низькому рівнях (34,8%, 34,2% – КГ і ЕГ). Достатній рівень знань продемонстрували 16,5% респондентів, а високий – 2,3%.

Аналіз табличних даних дозволив відзначити, що студенти у процесі фахової підготовки належним чином не засвоїли знання про сутність та специфіку соціокультурної діяльності соціального педагога, її технологічні аспекти: етапи, прийоми, техніки, засоби, методики та інше. Це не дасть їм змоги у майбутньому здійснювати ефективну соціокультурну діяльність зі старшокласниками, яка є невід’ємною складовою роботи соціального педагога. Таким чином, усунення цих недоліків потребує внесення зміни у зміст програми підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності.

Таблиця 1.8

Розподіл рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (когнітивний критерій)

Загальна кількість	Рівні готовності %							
	високий		достатній		середній		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
%	2,5	2,2	16,5	16,8	46,5	46,8	34,5	34,2
№ = 386 (КГ -200; ЕГ – 186)	5	4	33	31	93	87	69	64

Відповідно до особистісного критерію готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками ми досліджували наявність у майбутніх соціальних педагогів особистісних рис, а саме комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності; спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Ми провели оцінку комунікабельності студентів, як показника сформованості вмінь діалогічного спілкування. З цією метою було проведено тестування майбутніх соціальних педагогів за методикою дослідження комунікативних і організаторських схильностей (Додаток В). Аналіз цифрових даних, показує, що серед респондентів високий рівень комунікабельності був зафіксований у незначній частині (6,0% і 2,2% у КГ та ЕГ відповідно. Основна частина студентів характеризується середнім (46,0% – 47,3% у контрольній та експериментальній групах) та достатнім (26,0% – 30,1% у контрольній та експериментальній групах) рівнями комунікабельності. Це допитливі студенти, досить терплячі у спілкуванні з іншими, здатні відстоювати свою точку зору без негативних емоцій, охоче слухають цікавого співрозмовника, контактні, досить

товариські, люблять висловлюватися з різних питань, бути в центрі уваги, охоче знайомляться з новими людьми. Поряд з цим, практично у кожного четвертого студента було виявлено низький рівень комунікабельності.

Зрозуміло, що низький чи середній рівень сформованості комунікабельності (а це, приблизно, три четверті респондентів) може бути перешкодою у здійсненні продуктивної соціокультурної діяльності. Результати оцінювання дозволили нам усвідомити необхідність внесення корекції до змісту та форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності.

Ефективність соціокультурної діяльності у великій мірі залежить від того, наскільки соціальний педагог вмотивований до участі в соціокультурній діяльності, чи є в нього прагнення до участі в соціокультурній діяльності; спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками. Враховуючи це, ми провели опитування студентів, спрямоване на виявлення рівня сформованості даних показників у майбутніх фахівців (Додаток Г) та визначили їх ціннісні орієнтації за тестом Рокіча (Додаток Д).

Аналіз цифрових даних засвідчив що в досить невеликої частини респондентів мотивація до здійснення соціокультурної діяльності сформована на високому та достатньому рівнях (22,0% і 28,0% у КГ та ЕГ відповідно). Для цих студентів характерним є те, що соціокультурна діяльність цікавить їх як напрямок діяльності, у своїй професійній діяльності вони хотіли б надавати перевагу саме формам такої роботи. Основна ж частина опитаних майбутніх соціальних педагогів це студенти з низьким (КГ – 29,0%, ЕГ – 24,7%) та середнім рівнем мотивації (КГ – 49,0%, ЕГ – 47,3%), що не відчувають особливого прагнення до участі в соціокультурній діяльності; у них низький рівень спрямованості на соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Узагальнення результатів педагогічного оцінювання показників за особистісним критерієм готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками подано в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Розподіл респондентів за рівнями готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (особистісний критерій)

Загальна кількість	Рівні готовності							
	високий		достатній		середній		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
%	5,5	4,9	21,5	25,3	46,0	43,5	27,0	26,3
№ = 386 (КГ -200; ЕГ – 186)	11	9	43	47	92	81	54	49

Здійснено аналіз табличних даних. Зведення до середнього емпіричних даних по всіх показниках особистісного критерію готовності майбутніх

соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, бачимо, що в цілому відзначається загальна тенденція: у основній частини студентів (73,0% у контрольній та 69,9% у експериментальній групах) наявність особистісних рис, професійна спрямованість до соціокультурної діяльності сформовані на низькому та середньому рівнях. Достатній рівень продемонстрували 21,2%, у контрольній та 25,2% у експериментальній групах. Високий рівень продемонстрували менше 6% респондентів (від 5,8% до 4,9% – бакалаврів).

Останнім завданням оцінки показників готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками стало визначення рівня сформованості показників операційного критерію, а саме: наявності в студентів досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками. В оцінці дій студентів брали участь, перш за все, експерти – методисти виробничої практики, що могли засвідчити динаміку в розвитку показників під час виконання ними функціоналу соціального педагога.

Серед практичних умінь і навичок, які мають першочергове значення в організації соціокультурної діяльності, важливу роль відіграють операційні уміння, тобто уміння планувати, організовувати, здійснювати різні форми роботи соціокультурної діяльності та надавати об'єктивну оцінку їх ефективності. Узагальнення результатів педагогічного оцінювання показників операційної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками відображено у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10

Розподіл респондентів за рівнями готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (операційний критерій)

Загальна кількість	Рівні готовності %							
	високий		достатній		середній		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
%	1,5	0,5	13,0	14,6	46	46,2	39,5	38,7
№ = 386 (КГ -200; ЕГ – 186)	3	1	26	27	92	86	79	72

Аналіз цифрових даних, отриманих у результаті педагогічного оцінювання за показниками операційного критерію дозволив спостерігати, що такі показники сформовані у студентів переважно на середньому (46,5% – 46,3% КГ і ЕГ) та низькому рівні (39,2%, 38,3% – КГ і ЕГ). Достатній рівень виявлення в практичній діяльності операційних умінь та навичок продемонстрували 14% студентів, а високий лише 1%.

Отримані кількісні результати підтверджують наші висновки щодо недостатнього рівня підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Дані висновки дозволили нам надалі конкретизувати зміст та завдання формульованого етапу експерименту щодо необхідності оновлення змістового та технологічного забезпечення фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Отже, нами було здійснено аналіз результатів педагогічного оцінювання рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за трьома критеріями. Дані, отримані в результаті застосування комплексу діагностичних методик узагальнено в змісті таблиці 1.11

Таблиця 1.11

Узагальнені дані розподілу респондентів за трьома критеріями і рівнями готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Критерії	Рівні готовності %							
	високий		достатній		середній		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Особистісно-мотиваційний	5,8	4,9	21,2	25,2	46,0	43,3	27,0	26,6
Когнітивний	2,5	2,2	16,2	16,8	46,5	46,8	34,8	34,2
Операційно-технологічний	1,3	0,6	13,0	14,8	46,5	46,3	39,2	38,3
Загальні дані	3,2	2,6	16,8	18,9	46,3	45,5	33,7	33,0

Аналіз даних, поданих у таблиці 1.11 дозволив засвідчити низький та середній рівень готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками у значній частини респондентів (КГ – 33,7% і ЕГ – 33,0% та КГ – 46,3% і ЕГ – 45,5). На достатньому рівні показники варіюють в межах 16,8% – 18,9%. Високий рівень продемонстрували лише КГ – 3,2%, ЕГ – 2,6%.

Таким чином, здійснена нами педагогічна оцінка рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками дозволила визначити певні тенденції:

1. Існує нагальна потреба оновлення змістового та технологічного забезпечення фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками з метою підвищення рівня їх когнітивної, особистісної та операційної готовності.

2. Особлива увага має бути приділена посиленню зв'язку між теорією та практикою, оскільки помітним є розрив між засвоєнням категоріального апарату та наявністю практичних умінь. Саме тому, на нашу думку, рівень сформованості у студентів практичних умінь і навичок соціокультурної діяльності є переважно середнім та низьким.

3. Потребує суттєвих видозмін форми аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, оскільки аналіз навчальних програм професійно-орієнтованих дисциплін дозволив засвідчити, що кількість змістових модулів та тем, пов'язаних з видами та формами соціокультурної діяльності є недостатньою. Ця проблема може бути вирішена шляхом удосконалення курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля».

4. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками набуде іншого особистісно-мотиваційного забарвлення в разі залучення студентів до різноманітних позааудиторних організаційних форм соціально-педагогічної роботи.

5. Недостатність сформованості операційних показників готовності до соціокультурної діяльності зі старшокласниками засвідчує актуальність внесення змін в програму та хід проведення виробничої практики майбутніх соціальних педагогів.

Отже, здійснений нами аналіз результатів констатувального експерименту дозволив нам гіпотетично визначити *організаційно-методичні умови* підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Такими умовами є:

- удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- відбір доцільних організаційних форм позааудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності;
- актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності;

Визначення даних умов дозволило нам спроектувати подальшу дослідницьку роботу та розробити програму формувального експерименту.

Висновки до першого розділу

У розділі обґрунтовано теоретико-методичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності: здійснено теоретико-методичне обґрунтування процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками як соціально-педагогічної проблеми; визначено особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів; розкрито значення соціокультурної анімації як виду професійної діяльності соціального педагога за старшокласниками; здійснено змістову характеристику критеріїв та показників, визначено рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Установлено, що поняття соціокультурної діяльності розглядається як різновид соціальних технологій (Ж.-П. Дюмазедьє, А. Моль); як самостійна навчальна дисципліна та наукова спеціальність (Т. Кісельова, Ю. Красільников); з позицій різних підходів, зокрема діяльнісного (Д. Ельконін, М. Каган, К. Соколов

), соціально-орієнтованого (А. Ковальчук), особистісно-процесуального (В. Туєв), суб'єктного (Г. Бірженюк, А. Марков). Узагальнення теоретичних підходів дозволило розглядати в широкому розумінні *соціокультурну діяльність* як історично обумовлений, суспільно спрямований процес перетворення культури та культурних цінностей в об'єкт споживання особистості й соціальних груп в інтересах розвитку кожного члена суспільства.

Охарактеризовано (за класифікацією Т. Кісельової та Ю. Красільнікова) *технології соціокультурної діяльності*: культуротворчі (художньо-творчі, художньо-розвиваючі, культуроохоронні); рекреативно-оздоровчі (анімаційні, спортивно-оздоровчі, ігрові); освітні; соціально-захисні та реабілітаційні.

Визначено *особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками* загальноосвітніх навчальних закладів, а саме: необхідність урахування індивідуально-психологічних властивостей старшокласників; базування на засадах самовизначення, професійного та особистісного вибору молодих людей, урахування їхніх потреб та інтересів; обумовленість змістом, завданнями та вимогами навчально-виховного процесу; залежність від соціокультурних зв'язків старшокласника з різними інституціями виховання тощо. Охарактеризовано типові для соціально-педагогічної роботи *види соціокультурної діяльності* (театральна діяльність, робота парків культури та відпочинку, колекціонування, заняття фізичною культурою, туристично-краєзнавча діяльність, ігрові форми роботи, діяльність бібліотек, читання, музейна діяльність тощо).

Соціокультурну анімацію (за підходами А.-М. Гурдона, Ж.-П. Дюмазедьє, Т. Лесіної) визначено як особливий вид соціокультурної діяльності соціальних груп і окремих індивідів, заснований на сучасних технологіях (соціальних, педагогічних, психологічних, культуротворчих), що забезпечують інтеграцію особистості в соціокультурний простір та оздоровлення соціального клімату. Уточнено зміст виконання функцій соціального педагога (діагностичної, прогностичної, посередницької, профілактичної, корекційно-реабілітаційної, рекреаційної, комунікативної, організаційної та методичної) як організатора анімаційної діяльності зі старшокласниками. Охарактеризовано основні на прямки соціально-культурної анімаційної діяльності зі старшокласниками: шкільну, театральну, соціальну (муніципальну), терапевтичну та комунікативну анімацію тощо.

Підготовку майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності визначено як процес професійного становлення, поступового формування та розвитку когнітивної, особистісної та операційної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності.

Готовність майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками представлено як результат підготовки, що ґрунтується на знаннях сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками, мотиваційно-особистісному ставленні до соціокультурної діяльності, та характеризується застосуванням необхідних операційних умінь і навичок соціокультурної діяльності. Визначення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі

старшокласниками потребувало розгортання експериментальної роботи.

На першому етапі констатувального експерименту (2007-2008 рр.) на базі чотирьох вищих навчальних закладів України було здійснено: контент-аналіз змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів (на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр»); контент-аналіз змісту навчальних програм предметів; анкетування студентів з метою здійснення оцінки обізнаності щодо соціокультурної діяльності. Аналіз змісту навчального процесу переконливо довів необхідність оновлення чи часткової модернізації навчального матеріалу з проблем соціокультурної діяльності, розробки окремих змістових модулів до професійно орієнтованих предметів.

У розділі розроблено *критерії* та визначено *показники готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками*: *когнітивний* (розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності); *особистісний* (комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками) та *операційний* (наявність досвіду участі у формах соціокультурної діяльності; уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками).

Визначено та охарактеризовано рівні (низький, середній, достатній, високий) готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та надано їх характеристику.

Здійснена педагогічна оцінка засвідчила переважно низький та середній рівень сформованості показників готовності до соціокультурної діяльності зі старшокласниками як для студентів експериментальних, так і контрольних груп, а саме: середній рівень – 46% (92 особи) у КГ, 45,70% (85 осіб) в ЕГ; низький рівень – 33% (66 осіб) у КГ, 32,80% (61 особа) в ЕГ. Отримані результати підтвердили існування нагальної потреби в оновленні змістового та технологічного забезпечення фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками з метою підвищення рівня їхньої когнітивної, особистісної та операційної готовності.

На основі аналізу дисертаційних досліджень з проблем підготовки майбутніх соціальних педагогів (Р. Вайнола, О. Міхеєва, О. Пожидаєва, А. Приходько тощо) та результатів констатувального експерименту визначено *організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності* зі старшокласниками, а саме:

- * удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- * відбір ефективних організаційних форм позааудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності;
- * актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності.

Визначення названих умов дозволило спроектувати подальшу дослідницько-експериментальну роботу.

РОЗДІЛ II РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

2.1. Диференціація змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

У державних програмах з проблем вищої освіти наголошується на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Вирішення цієї проблеми в сучасних умовах підготовки майбутніх соціальних педагогів вимагає від викладача глибокого усвідомлення особистісно-орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу.

Нині перетворення торкнулись кожної ланки освіти. Так, Болонський процес є об'єктивною перспективою, яка не має альтернативи, тому що в світі, зокрема і в Європі, відбуваються інтеграційні процеси, обумовлені глобалізацією, яка охоплює і сферу освіти в цілому, і сферу вищої педагогічної освіти зокрема. Значення останнього посилюється тим, що входження України у Європейській освітній простір, приєднання до Болонського процесу підвищує попит на соціальне замовлення на справжнього професіонала і надає нашій країні змогу поглибити відносини з європейськими державами. За таких умов, підвищення рівня якості професійної підготовки майбутнього соціального педагога є нагальною потребою сучасної психолого-педагогічної науки і практики, а також одним з пріоритетних напрямів модернізації і фундаменталізації вищої педагогічної освіти в Україні на сучасних теоретико-методологічних засадах.

Загальновідомо, що офіційне введення інституції соціальних педагогів та соціальних працівників відбулося в Україні у квітні-березні 1991 року. Це було обумовлено зміною соціально-економічних умов, які поряд із позитивними явищами в державі спричинили і цілу низку негативних. Потрібні були фахівці, які за своїм професійним означенням здатні зосереджувати зусилля на залученні дітей до засвоєння вироблених людством цінностей, попередженні відхилень у поведінці, особливо тих, хто перебуває у несприятливих умовах виховання, характеризується негативною поведінкою, а також тих, хто став на шлях асоціальної і протиправної поведінки, забезпечуючи таким чином науково обґрунтовані і своєчасно вжиті заходи, спрямовані на запобігання виникненню життєвих колізій в окремих індивідів і в групах ризику; збереження, підтримку та захист нормального життя та здоров'я дітей, своєчасну превенцію різного виду відхилень – соціальних, моральних, педагогічних.

Все це актуалізувало гостру необхідність у фахівцях, соціальних педагогах, головною метою яких було б створення умов для саморозвитку, самоствердження особистості, підтримки й стимулювання людини до активної життєдіяльності.

Визначені нами в ході констатувального етапу недоліки в змісті та організаційних формах підготовки майбутніх соціальних педагогів обумовили необхідність експериментального впровадження організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

У ході формувального експерименту (2008-2013 рр.) нами в навчально-виховний процес трьох вищих навчальних закладів України було впроваджено визначені організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. До участі в якості студентів експериментальних груп було долучено майбутніх соціальних педагогів Київського університету імені Бориса Грінченка, Вінницького державного педагогічного університету імені М. М. Коцюбинського, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка загальною кількістю — 186 осіб.

Першою такою умовою стало удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної

діяльності зі старшокласниками.

Основним змістовим компонентом формувального етапу експериментальної роботи став курс «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля», що викладається для студентів III курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» спеціальності «Соціальна педагогіка» денної та заочної форм навчання. Викладання згаданого курсу ґрунтується на попередньому вивченні студентами таких предметів як: «Вступ до спеціальності», «Технології соціально-педагогічної діяльності», «Основи сценарної роботи соціального педагога», «Дисципліна спеціалізації» (театральне і образотворче мистецтво) «Технології роботи соціального гувернера».

«Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» є складовою частиною дисциплін соціально-педагогічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, зокрема: опанування системою знань про види і форми дозвіллевої діяльності, опанування вмінь організації і проведення дозвіллевих програм; засвоєння зарубіжного досвіду щодо організації дозвіллевої діяльності; форми, методи і засоби формування особистості майбутнього фахівця, необхідні для дозвіллевої діяльності; соціально-педагогічну діяльність з використанням технологій дозвіллевої діяльності.

Метою курсу є – формування у студентів знань про дозвілля, як діяльність людини; засвоєння знань про позанавчальний та позашкільний процес виховання і навчання за допомогою засобів дозвіллевої діяльності, анімаційних та соціально-культурних технологій; усвідомлення сутності, соціального призначення та функцій дозвілля і соціокультурної анімації в соціальній роботі; усвідомлення проблем, пов'язаних зі становленням особистості дитини, її соціалізацією та вміння організації дозвіллевої та соціокультурної діяльності вихованців.

Ми визначили такі основні завдання курсу: засвоєння загальних положень соціокультурної діяльності, зокрема сфери дозвілля; ознайомлення з інноваційними технологіями, формами організації, методами, організації дозвілля вихованців; прогнозування перспектив розвитку вихованців за допомогою проведення дозвіллевих заходів; вивчення, аналіз та узагальнення практики, досвіду дозвіллевої діяльності в зарубіжних країнах та в Україні.

Ми усвідомлюємо, що в процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на засвоєнні таких знань: об'єкт, предмет і методи соціокультурної діяльності, зокрема дозвіллезнавства і соціокультурної анімації, володіти понятійно-категоріальним апаратом дозвіллезнавства; засвоїти концепції і напрямки соціокультурної діяльності, зокрема дозвіллезнавства і соціокультурної анімації; особливості соціально-педагогічної роботи в сфері дозвілля в різних країнах світу; знати нормативно-правову базу, яка регулює позанавчальний виховний процес в різних державах і в Україні.

Підвищенню ефективності семінарських, лабораторних і практичних занять сприятиме передбачене програмою виконання навчально-дослідницьких завдань, зокрема реферативних досліджень з актуальних проблем дозвіллевої діяльності майбутніх соціальних педагогів в контексті інтеграції в європейський освітній

простір.

Ми передбачали, що під час вивчення курсу, а саме у процесі семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти набувають таких умінь та навичок:

- 1) добирати приклади педагогічних ситуацій з діяльності соціальних педагогів, де доцільно використовувати дозвілєві методи роботи;
- 2) складати плани дозвілєвих заходів, сценарії, анімаційні програми, визначати їх методичне забезпечення;
- 3) опрацьовувати інформаційні джерела з метою ознайомлення з технологіями і методиками використання соціокультурних технологій в роботі з клієнтами соціально-педагогічної служби;
- 4) аналізувати нормативно правову базу, зокрема: Декларацію ООН про права дитини; Конвенцію ООН прав дитини; Закон України «Про освіту», Закон України «Про позанавчальні заклади» тощо;
- 5) організувати дозвілля вихованців різного віку та категорії, в різних соціокультурних умовах;
- 6) орієнтуватися в методах і технологіях соціально-культурної діяльності;
- 7) сприяти організації та розгортанню соціокультурної роботи з дітьми та молоддю.

Курс викладається в 6 або 8 семестрі (залежно від програми університету), містить 4 кредити (144 години), складається з трьох змістових модулів: модуль I «Загальні основи соціально-культурної діяльності в організації дозвілля», модуль II «Суб'єкти соціально-педагогічної діяльності в контексті організації дозвілля», модуль III «Технології соціокультурної та дозвілєвої діяльності в роботі соціального педагога».

Навчальним планом (за Державним галузевим стандартом) на вивчення даного курсу відведено 144 год., із них: 18 год. – лекції, 4 год. – семінарські заняття, 28 год. – практичні заняття, 6 год. – лабораторні заняття, 16 год. – індивідуальна робота, 9 год. – консультації, 64 год. – самостійна робота, 18,23 год. – підсумковий контроль [239].

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» завершується складанням екзамену.

Ефективність професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи.

Згідно з навчальним планом аудиторна робота з курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» містить лекційні, семінарські, практичні та лабораторні заняття.

Ми вважали за доцільне більш детально розглянути значення лекції у викладанні даного курсу. Лекції – це організований у доступну форму систематизований виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, сутності тієї чи іншої проблеми [174, с. 478]. Це логічно стрункий, системний і послідовний виклад передбаченого програмою наукового питання, побудований на діалектико-матеріалістичній основі. Лекція дає студентам уявлення про науку в цілому, знайомить їх з основними теоретичними

питаннями певної галузі науки та її методологією. Як правило, лекції не вичерпують предмета науки і призначаються для того, щоб закласти основи наукових знань, визначити напрям, основний зміст і характер усіх видів навчальних занять і головним чином самостійної роботи студентів. Вони спонукають студентів до роздумів над науковими проблемами, до пошуку відповідей на запитання, що виникли, до перевірки найцікавіших і найважливіших положень. Під впливом лекції у студентів виробляється певний погляд на науку, її завдання і перспективи, складаються наукові переконання. До структурної побудови лекції можна віднести: формування теми, повідомленні плану, рекомендованої літератури для самостійної роботи і поступовий виклад.

У ході формувального експерименту нами здійснено аналіз традиційних підходів до класифікації лекцій та запропоновано такі види лекційної роботи.

1. Вступна лекція. Дає цілісне уявлення про навчальний предмет, орієнтує студента у системі роботи з курсу педагогіки. Лектор знайомить студентів з призначенням, завданнями курсу, його роллю і місцем у системі підготовки спеціаліста. Дається стислий огляд курсу, етапи розвитку педагогічної науки, досягнення у цій сфері наукової думки, імена видатних вчених, викладаються перспективні напрями дослідження. На цій лекції зазначаються методичні та організаційні особливості роботи у межах курсу, а також аналізується навчально-методична література. У нашому курсі перша лекція «Соціокультурна діяльність. Історія становлення і розвитку» є вступною лекцією, з матеріалу якої студенти мають змогу дізнатися про значення курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» у їх професійній підготовці. Отримати знання про історію становлення соціокультурної діяльності взагалі і дозвілля зокрема, про значення вмінь і навичок організації дозвілля в соціально-педагогічній роботі з дітьми та молоддю.

2. Лекція-інформація. Орієнтована на виклад і пояснення студентам наукової інформації, яка потребує осмислення і запам'ятовування. Це найбільш традиційний тип лекцій у практиці вищої школи. До даного типу лекцій ми можемо частково віднести всі лекції нашого курсу.

3. Оглядова лекція. Відзначається систематизацією наукових знань на високому рівні. У процесі викладу матеріалу розкриваються внутрішні і між предметні зв'язки. Стрижнем теоретичних положень є науково-поняттєва і концептуальна основа всього курсу. В ході нашого експерименту лекцією такого типу стала лекція №2 «Теоретичні основи соціокультурної діяльності».

4. Проблемна лекція. Знання вводяться за допомогою проблемного питання, задачі, ситуації. До даного виду належить лекція на тему «Місце дозвілля в соціально-педагогічній діяльності». Тут процес пізнання студентів у співробітництві і діалозі з викладачем наближається до дослідницької діяльності. Зміст проблеми розкривається шляхом організації пошуку її вирішення або аналізом та узагальненням традиційних і сучасних точок зору на роль і місце дозвіллевої діяльності соціального педагога.

5. Лекція-візуалізація. Проходить через візуальну форму подання лекційного матеріалу засобами ТЗН або аудіо відеотехніки. На даному етапі розвитку нашого суспільства і науки технічні засоби використовуються нами під

час майже всіх видів і типів занять. На лекціях викладач користується комп'ютерними технологіями, на практичних і семінарських – студент. Але найбільш «візуалізованою» в нашому курсі є лекція на тему «Сфери реалізації соціокультурної діяльності». Тут студентам демонструються не лише текстові слайди з класифікаціями та визначеннями, а відео та фото елементи різноманітних сфер соціокультурної діяльності та застосування їх в роботі соціального педагога.

6. Бінарна лекція. Різновид викладу матеріалу у формі діалогу двох викладачів (як представників різних наукових шкіл) або вченого і практика, викладача і студента. Проводячи лекційні заняття ми постійно намагаємось вести діалог між студентом і викладачем, для кращого засвоєння та розуміння матеріалу. У межах нашої експериментальної програми ми використовували бінарну лекцію як діалог викладача і студента; як діалог викладача предмету «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» та викладача предмету «Соціальний супровід клієнта».

7. Лекція із попередньо запланованими помилками. Розрахована на стимулювання студентів до постійного контролю за інформацією, що викладається (пошук помилки: змістової, методологічної, методичної), і Наприкінці лекції проводиться діагностика слухачів і аналіз зроблених помилок. До даного типу лекції ми в ході експерименту зверталися після проходження матеріалу I модулю в темі «Соціально-педагогічні та виховні можливості позашкільних навчально – виховних установ». Базуючись на вже пройденому матеріалі і набутих знаннях, студенти знаходили помилки у поданому матеріалі.

8. Лекція-конференція. Проводиться як науково-практичне заняття із задалегідь поставленою проблемою і системою доповідей тривалістю 5-10 хвилин. Кожен виступ являє собою логічно закінчений текст у межах програми, що запропонована викладачем. Сукупність представлених виступів дозволяє всебічно висвітлити проблему. У кінці лекції викладач підводить підсумки самостійної роботи і виступів студентів, формулює основні висновки. До даного типу лекції ми не звертаємось у викладанні курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля», але вважаємо за доцільне згадати про нього у поданні класифікації.

9. Лекція-консультація. Може проходити за різним сценарієм. Перший варіант – за типом «питання – відповіді»; другий – за типом «питання – відповіді – дискусія». До даного типу лекції, а точніше її елементів ми зверталися наприкінці викладання кожної лекційної теми.

На нашу думку, доцільним під час лекції є використання такого наочного методу, як ілюстрація. Ілюстрація передбачає показ і сприймання предметів, процесів і явищ у їх символічному зображенні за допомогою карт, плакатів, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій тощо. Якщо ж необхідно усвідомити суть явища, взаємозв'язки між його компонентами, використовують ілюстрацію. Результативність ілюстрації залежить від методики показу. Велика кількість ілюстрацій відволікає студентів від з'ясування суті явищ, що вивчаються. В окремих випадках ми використовувати роздатковий матеріал (фотографії, діаграми, таблиці). Так, наприклад в темі практичного заняття

«Характеристика основних напрямів соціокультурної діяльності» ми використовували слайди та відео матеріали щодо театральної та шкільної анімації і її використання і застосування в закордонних країнах. Під час проведення лекції на тему «Соціально-педагогічна діяльність в позашкільних закладах» нами були використані плакати та слайди з зображенням різних видів позашкільної діяльності дітей та молоді, а також приклади різноманітних виробів, які соціальний педагог або аніматор робить з вихованцями в позашкільних закладах.

Також в нашому курсі ми часто використовували ілюстрацію у вигляді фото і відео матеріалів, мультимедійних презентацій; під час вивчення структури та способів складання сценаріїв, свят, ігор, анімаційних акцій, шоу тощо – ми використовували приклади готових сценаріїв якими студенти можуть користуватися як при первинному вивченні теоретичного матеріалу, так і при виконанні творчих завдань і складанні власних сценаріїв [239].

Курс «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» містить 9 лекцій у трьох структурних модулях. Кожна тема обов'язково супроводжується застосуванням «Smart board», за допомогою якої ми можемо супроводжувати лекційний матеріал інтерактивною презентацією, демонстрацією відеороликів, фотографій, таблиць, схем тощо. За допомогою інтерактивного програмно-технологічного навчального комплексу на основі SMART Board майбутні соціальні педагоги набували досвіду проведення інтерактивних лекторіїв, демонстрації презентацій, що стане в нагоді під час майбутньої соціокультурної діяльності [239].

Важливою проблемою вищої школи є співвідношення лекцій і семінарських занять: в одних випадках семінарські заняття проводяться слідом за лекціями, в інших – випереджають читання лекцій, передбачають самостійне засвоєння знань, усвідомлення фактів, у третіх – лектор взагалі може не читати тем, які достатньо висвітлені у навчальній літературі, відсилаючи студентів до підручника або першоджерела, орієнтуючи їх на наступне обговорення питань на семінарі. Під час викладання нами курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» ми забезпечували попередню вчитку лекційного матеріалу, що випереджав проведення семінарських, практичних, а особливо, лабораторних занять.

Курс «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» містить 4 години, відведені на семінарські заняття. Для проведення семінарських занять з курсу визначено такі теми: «Теоретичні основи соціокультурної діяльності» та «Узагальнення соціально-педагогічного досвіду організації дозвілля в зарубіжних країнах». Аналіз літератури з проблеми дослідження [41, 81, 90, 259] дозволив визначити, що метою семінару є певний синтез опрацьованої студентами літератури, співвіднесення її з матеріалом лекцій, формування у майбутніх соціальних педагогів вміння критично оцінювати різні джерела знань. Вітчизняний педагог, Н. Волкова, вважає, що семінарському заняттю притаманні чотири основні функції, а саме: поглиблення, конкретизація і систематизація знань набутих студентами на попередніх етапах навчання (лекція, самостійна робота, консультація); розвиток навичок самостійної роботи, формування

творчого мислення; розвиток уміння формулювати і відстоювати свою думку; контроль за ступенем та характером засвоєння матеріалу студентами [51]. У процесі викладання курсу ми використовували три типи семінарських занять: дискусія за темою, заздалегідь підготовленою студентами, розгорнута бесіда за планом, з яким студентів також ознайомлюють заздалегідь або захист, шляхом обговорення рефератів, доповідей, виступів тощо.

У ході експериментальної роботи ми під час проведення семінарських занять розглядали проблеми організації соціокультурної діяльності у формі дискусій. Переваги даного виду навчальних занять полягають в тому, що в процесі дискусії здійснюється не стільки перевірка знань, скільки розвиток самостійності мислення студентів, уміння відстоювати свою власну позицію. Так, наприклад, семінарське заняття на тему «Узагальнення соціально-педагогічного досвіду організації дозвілля в зарубіжних країнах» ми провели у формі «парламентської дискусії». Під час дискусії ми об'єднували студентів у кілька груп, залежно від того, яку позицію вони займають. Найбільш типовими рольовими позиціями є «прихильники», «противники» та «незацікавлені». Позицію кожної групи представляв по черзі кожен студент. Таким чином усі учасники дискусії по черзі можуть висловлювати та відстоювати свої думки. Саме такий підхід гарантує «джентльменську» поведінку учасників, формує повагу до інших, почуття такту, терпимість до думок, що не збігаються з позицією учасника. Студенти заздалегідь підготували матеріали за темою і в процесі заняття вони мали змогу доводити і відстоювати свою думку щодо таких питань, як: «Чи можна обмежити соціокультурну діяльність старшокласників лише вечорами відпочинку?», «Розвиток творчого потенціалу старшокласника: сценарні форми роботи чи анімаційні програми?» тощо. За нашими спостереженнями в ході проведених дискусій отримали розвиток такі показники підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками як: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками та спрямованість майбутніх соціальних педагогів на соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Варто відзначити, що проведені нами семінарські заняття не відповідали стовідсотково вимогам класичного семінару, а були, скоріше, міксовою формою семінарсько-практичного заняття, яке уособлює три дидактичні функції: поглиблювальну, контрольну і методико-практичну. Проведені в ході формування експерименту семінарські заняття будувалися за такими ж підходами, як і класичний семінар, проте передбачає наявність практичної частини, що містить виконання конкретного завдання – планування організаційної форми соціально-педагогічної роботи. Дана діяльність дозволяє визначити міру засвоєння теоретичного матеріалу, трансформації знань у вміння та навички, сприяла формуванню таких умінь, як: уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Поряд із вищезазначеними формами навчального процесу нами в процесі експериментальної роботи використовувалися практичні заняття. Практичне заняття з предмету «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» полягає в

опрацюванні тих завдань, що їх студенти мають підготувати самостійно у позааудиторних умовах. Основна мета цієї форми навчання – набуття практичних умінь і навичок соціокультурної діяльності. Найчастіше практичні заняття містять в собі не лише планування будь-якої організаційної форми, а відпрацювання її на практиці, в аудиторії чи в «польових» умовах. Як правило, ми заздалегідь об'єднуємо студентів в творчі групи, що відпрацьовують певне завдання вдома а потім вже влаштовують презентацію під час практичного заняття.

У курсі «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» заплановано 6 тем практичних занять. Студенти мають змогу, за заздалегідь відомим планом підготувати питання у формі виступів, презентацій, доповідей. Заняття проходять у формі діалогу між студентами і викладачем із застосуванням прийомів проблемного обговорення. Формою такого обговорення може бути дискусія, дебати, ток-шоу тощо [239].

Зміст практичних занять полягає в підготовці завдань прикладного характеру: складання синопсисів, проектів форм роботи, підготовки презентацій результатів роботи на різних етапах її виконання. Під час практичних занять студенти мали можливість неодноразово відпрацювати ту чи іншу форму роботи, наприклад розробку та впровадження проекту дозвіллевої або анімаційної програми. Ми підходили до виконання завдання такого типу досить демократично: якщо студент зробив помилки у висвітленні власного творчого задуму, то він має змогу проконсультуватись зі студентами та викладачем і виправити їх, а вже потім отримати оцінку за виконане завдання. У творчих практичних завданнях ми оцінюємо не точність або правильність виконання, а творчий підхід та бажання зробити свою роботу кращою. Як правило, студенти отримували завдання для практичної роботи заздалегідь, деякі індивідуально, а деякі – на мікро групу з 3-4 осіб. Захист роботи студентами відбувався у різних формах. Наприклад: по темі «Місце дозвілля в соціокультурній діяльності» ми проводили заняття у виїзній формі в Київському палаці дітей та юнацтва. Завданням до заняття було обрати гурток, який сподобався найбільше, в письмовій формі описати діяльність гуртка (напрямок, вік, кількість учасників) та презентувати елементи діяльності в групі. На цьому практичному занятті мікрогрупа студентів з 5 осіб влаштували презентацію 10 гуртків для дітей різного віку, та різного творчого спрямування. Було презентовано гуртки «Спортивного орієнтування», «Телецентр», «Циркової майстерності», «Декоративно прикладної творчості для малюків», «Ритмічної хореографії для дітей з 2-х років», «Театральної майстерності», «КВк для школярів», «Молодіжний мистецький центр», «Гурток журналістики», «Раннього розвитку дитини (від 1 року)». Кожен студент презентував 2 гуртки, таким чином ми за одне семінарське заняття детально розглянули майже всі сфери і напрями діяльності КПДЮ. Під час презентацій студенти використовували необхідні матеріали та обкладення (фото та відеокамери, мікрофони) для презентації гуртка телебачення та журналістики; веселі монологи та жарти для КВК; фарби, папір, глину, підручні матеріали, клей тощо – для презентації творчих гуртків. Найцікавіше те, що в кожній презентації брала участь уся група, і що

використані наочно прикладні матеріали дали змогу всім, без винятку студентам добре засвоїти не лише структуру Палацу дітей та юнацтва, а запам'ятати і засвоїти різноманітні форми організації дозвілля дітей різного віку та за різними напрямками.

Важливим засобом координації підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності стала *консультаційна робота зі студентами*. Під час консультацій ми мали здійснювати аналіз тих форм роботи, що студенти відпрацювали на практичних, чи деталізувати зміст підготовки до тих організаційних форм, які студент не засвоїв, чи з якоїсь причини пропустив. Зокрема, в темі «Соціокультурна робота за місцем проживання» ми опрацьовували кожну форму, яку використовує соціальний педагог, який організовує даний вид соціально педагогічної роботи. Так, наприклад, в підготовці до проведення Фестивалю молодіжних клубів кожен студент розробляв авторську презентацію свого клубу і саме на консультаційних заняттях студенти отримували можливість поділитися сумнівами, порадитися щодо дієвості, доцільності певних клубних форм роботи.

У ході нашого формувального експерименту в процесі проведення практичних занять ми використовували *метод кейс-стаді*. Зокрема, кейси, як матеріал для обговорення ми застосовували під час вивчення таких тем: «Сфери реалізації соціокультурної діяльності», «Суб'єкти соціокультурної діяльності», «Технології соціально-культурної діяльності», «Значення суб'єктів соціокультурної діяльності в роботі соціального педагога», «Соціально-педагогічні та виховні можливості позашкільних навчально-виховних установ», «Характеристика основних напрямків соціокультурної анімації». Під час проведення практичних занять нами було використано ряд соціальних ситуацій за запропонованими темами. Студенти повинні були проаналізувати ситуацію розібратися в суті проблеми, запропонувати можливі рішення і вибрати краще з них. Кейси (ситуації) базувалися на реальному фактичному матеріалі, або були наближені до реальної ситуації (Додаток Е). Метод кейсів ми часто поєднували з *рольовою грою або ситуаційною вправою* – це реальна ситуація, яку ми пропонували групі студентів для аналізу. Вона була запозичена лише з матеріалу прослуханих студентами лекцій або додаткового роздаткового матеріалу. Також ми використовували ситуації з реального життя студентів, звертаючись до їх життєвого досвіду. За допомогою цього методу ми проводили аналіз реальних ситуацій, визначали в них ключові проблемні питання, формулювали ідеї щодо можливого розв'язання таких ситуацій. У ході використання кейс-методу ми роздавали учасникам, або міні-групам матеріали з описом певної ситуації. Наприклад: «Літній дитячий заклад оздоровлення та відпочинку. Є загін в якому перебуває 35 дітей віком 15-16 років. Табір знаходиться біля села в Київській області. Які ресурси та можливості для організації соціокультурної діяльності старшокласників ви бачите? Запропонуйте форми роботи, які б сприяли інтеграції старшокласників в соціокультурне середовище». Під час вирішення ситуації спочатку студенти запропонували понад п'ятнадцять варіантів форм роботи, але потім, за допомогою обговорення, дискусії та мозкового штурму лишилося лише чотири

найбільш дієві форми роботи, що на думку студентів сприяли б розвитку соціокультурної компетентності старшокласників. Це такі форми роботи, як: проведення ігротеки на майданчику в селі, екскурсія в місцевий краєзнавчий музей, концерт для працівників села в місцевому клубі та одноденний похід по місцям бойової слави з вшануванням пам'яті мешканців села, що загинули в роки війни.

Метод кейсів ми визнали як дуже корисний для засвоєння матеріалу тому, що всі студенти мали швидко прийняти рішення, зорієнтуватись в точках зору оточуючих та зуміти відстояти свою, або зуміти поступитися власною точкою зору прийнявши аргументи інших учасників обговорення. На нашу думку, залучення студентів до роботи на практичних заняттях з використанням методу кейс-стаді сприяє розвитку таких особистісних показників підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками як: комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками тощо.

Також під час нашого формувального експерименту ми використали таку форму контролю за навчальною діяльністю студентів, як індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ). На початку курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» студенти отримали індивідуальні завдання – розробити міні-проекти анімаційної акції чи програми. У ході засвоєння матеріалів курсу студенти усвідомлювали чим саме відрізняється анімаційна акція, від звичайного сценарію шкільного чи загальнотаборового свята. Захист міні-проектів проходив в формі «онлайн», тобто студенти презентували свої проекти, використовуючи в ролі «старшокласників» своїх однокласників. Тобто кожен проект анімаційної програми студентська група «програла» на собі. Більшість презентацій проходили в позааудиторних умовах (бібліотека, парк, літня естрада, танцювальний майданчик тощо). Студенти мали забезпечити всі матеріальні ресурси: реквізит, обкладення, музику, костюми тощо. Так, наприклад, під час презентації ігротеки «Швидка, ще швидша, найшвидша допомога», спрямована на актуалізацію знань про першу медичну допомогу, студенти забезпечили наявність бутафорських медикаментів, носилки, бинти, шини, джгути. Під час презентації «Вечірки по Гавайськи» студенти оформили галявину в гавайському стилі, підготували костюми, муляжі екзотичних коктейлів, намиста з штучних квітів, і навіть зробили муляжі пальм. Отже, в ході експериментальної роботи ми спрямовували індивідуальні навчально-дослідні завдання студентів на формування та розвиток таких показників підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності зі старшокласниками як: наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності, вміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників, вміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля». ІНДЗ дозволяє студентам

опанувати необхідні практичні навички при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень, пов'язаних з темою ІНДЗ. Метою виконання ІНДЗ є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять. При виконанні ІНДЗ студент повинен продемонструвати вміння в сфері науково-дослідної діяльності, роботи з готовими матеріалами, вміння творчого й оригінального вирішення поставлених завдань. ІНДЗ студенти виконують самостійно протягом вивчення дисципліни «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

ІНДЗ з курсу містило наступні елементи наукового дослідження:

- 1) практична значущість пропонованого виду соціокультурної діяльності;
- 2) комплексний і системний підходи до вирішення завдання організації соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- 3) використання сучасних наукових досліджень та інноваційних методичних розробок заданим напрямом роботи;
- 4) застосування творчого підходу й відбиття власного бачення вирішення завдання організації соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Практична значущість даного виду роботи полягала в тому, що студент має змогу не лише теоретично викласти необхідний матеріал, але і в обов'язковому порядку практично відпрацювати його на захисті проекту ІНДЗ.

Отже, нами відбулося впровадження в практику аудиторної роботи з майбутніми соціальними педагогами такої організаційно-методичної умови, як удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Дана реалізація даної умови виявилася можливою при впровадженні таких її складових, як:

- доповнення змісту лекційного матеріалу питаннями, пов'язаними з різними аспектами соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- модернізація лекційного процесу за рахунок впровадження таких форм роботи, як: лекція-візуалізація, бінарна та проблемна лекція;
- трансформація традиційних семінарських занять в заняття з більшою практичною спрямованістю соціокультурної роботи засобами дискусійних аудиторних форм роботи;
- організація виїзних практичних занять з метою включення студентів в соціокультурне середовище міста та формування досвіду участі в формах соціокультурної діяльності;
- використання інтерактивних технік проведення практичних занять (кейс-стаді, рольові ігри, проблемні завдання) з метою формування умінь добирати, планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Звичайно ми усвідомлювали, що набуття досвіду соціокультурної діяльності зі старшокласниками вимагатиме від майбутніх соціальних педагогів значно вищого рівня оволодіння навичками професійної діяльності. Саме тому в змісті наступного параграфу ми звернулися до арсеналу можливостей організаційних форм позааудиторної виховної роботи з майбутніми соціальними педагогами щодо підготовки їх до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

2.2. Відбір доцільних позааудиторних форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності

Упровадження в практику навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів України організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками передбачало деталізацію підходів до характеристики позааудиторної роботи за цим напрямом.

Цілісна система організації позааудиторної роботи студентів формувалась поступово, на ґрунті інтенсивного розвитку наукової роботи. Ми виходили з того, що у вищих навчальних закладах вона виконує частково функцію удосконалення навчального процесу, сприяє вихованню рис дослідника, підвищує якість професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Якісне проведення позааудиторної роботи забезпечується дотриманням вимог нормативно-законодавчими документами, серед яких – Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Національної доктрини розвитку освіти».

Організовуючи позааудиторну роботу студентів – майбутніх соціальних педагогів, вважаємо за доцільне враховувати й історико-педагогічний досвід, відображений у працях А. Алексюка [5], В. Майбороди [133], О. Микитюка [HYPERLINK "http://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Levkivskyj-ist.ped..doc" \o "Левківський М.В., Микитюк О.М. Історія педагогіки: Навчальний посібник/ За редакцією М.В. Левківського. — Харків: «ОВС», 2002. — 240 с." 119].

Проблеми формування та розвитку особистості студента вищого навчального закладу в формах позааудиторної роботи розглянуто в працях І. Булах [21], В. Курило [117], С. Пащенко [168], Г. Троцько [225], Н. Чернухи [242] та ін.

Теоретико-методичні засади соціально-виховної роботи зі студентами вищого навчального закладу обґрунтовано в працях Р. Вайноли [41], А. Капської [81], С. Карпенчук [61] та ін. Окремі аспекти студентської позааудиторної роботи розглядали Н. Пузирьова (історичний аспект організації позааудиторної роботи студентів) [222], О. Микитюк (становлення наукової роботи студентів як виду поза аудиторної роботи) [143].

Грунтуючись на даних дослідженнях ми усвідомлювали, що важливу роль у виборі форм і методів позааудиторної роботи майбутніх соціальних педагогів має реалізація системного підходу до позааудиторної роботи у вищому

навчальному закладі, орієнтація на науково-методичне забезпечення позааудиторної роботи студентів.

Організуючи формувальний експеримент, ми узгодили плани позааудиторної роботи на факультеті з планами виховної роботи кураторів академічних груп (на тиждень, місяць, семестр, навчальний рік). Ми прагнули, щоб наша експериментальна робота відображала традиційні та експериментальні (розроблені та запропоновані нами) форми позааудиторної роботи зі студентами. Виходячи з принципів послідовності та наступності у підготовці майбутніх соціальних педагогів в умовах позааудиторної роботи, ми передбачали планування роботи для кожного курсу. Це забезпечило доступність у сприйнятті інформації дозволило компенсувати брак інформації, насамперед першокурсникам про сутність та специфіку соціокультурної діяльності.

Ми виходили з припущення, що позитивна динаміка в підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками можлива за таких умов, що стимулюють педагогічну доцільність організації різних форм та методів позааудиторної роботи, відображають специфіку соціально-педагогічної діяльності і пов'язані з рівнем професіоналізму викладачів та кураторів академічних груп.

У ході формувального експерименту протягом (2008-2013 рр.) в процесі викладання курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» нами було розроблено та впроваджено ряд організаційних форм позааудиторної роботи. У вищих навчальних закладах, де впроваджувався формувальний етап експерименту ми використовували кілька видів позааудиторної роботи майбутніх соціальних педагогів, зокрема:

- проведення екскурсійно-лабораторних занять з курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля»;
- організація роботи наукового студентського гуртка «Рекламно-інформаційні технології в соціально-педагогічній роботі»;
- підготовка та впровадження творчих проектів форм соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- проведення масових комплексних форм соціокультурної роботи за участю студентів;
- використання можливостей індивідуальної та самостійної роботи майбутніх соціальних педагогів.

Деталізуємо змістове наповнення даних видів позааудиторної роботи та наведемо приклади їх використання в ході нашої експериментальної роботи.

Однією з експериментальних форм позааудиторної роботи, що були впроваджені нами в ЕГ визначених вищих навчальних закладів стали *екскурсії*, що здійснювались в межах годин лабораторних занять. Ми вважали, що залучення студентів експериментальних груп до ознайомлення в ході екскурсій з різними видами соціокультурної роботи зі старшокласниками сприятиме формуванню та розвитку таких *показників*, як: прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками, уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників, уміння планувати,

здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

За оновленою нами програмою курсу було заплановано та проведено три позааудиторні лабораторні роботи – екскурсії:

Першу екскурсію ми проводили в Київському міському палаці дітей та юнацтва. Метою її було ознайомлення студентів зі сферами соціокультурної діяльності палацу дітей та юнацтва зі старшокласниками, відвідування занять різного профілю, ознайомлення з програмами гуртків. Найбільш цікавий досвід форм організації соціокультурної діяльності студенти отримали під час відвідування методичного центру палацу, гуртків кіно-мистецтва та театральної студії.

У ході другої екскурсії ми ставили за мету ознайомити майбутніх соціальних педагогів зі соціокультурною діяльністю громадських організацій. Базою для проведення екскурсії було обрано центр розвитку бразильської культури в Україні. В ході екскурсії студенти ознайомилися з метою та завданнями діяльності громадської організації Центр розвитку бразильської культури, з формами роботи бібліотеки Центру. Корисним стало вивчення міжнародного досвіду організації дозвілля в зарубіжних країнах, зокрема в Бразилії. Дана форма роботи дозволила майбутнім соціальним педагогам долучитися до традиційних для бразильської молоді способів проведення вільного часу (самба, бойові мистецтва, футбол, вуличний театр тощо).

Третя екскурсія була проведена у Французький культурний центр. Метою даного заняття стало: актуалізувати знання студентів щодо зарубіжного досвіду соціально-педагогічної роботи, зокрема у Франції, систематизувати знання щодо соціокультурної діяльності з молоддю цієї країни, сприяти створенню такої соціально-виховної ситуації що вплине на формування бажання набуття додаткових знань про інновації в соціокультурній діяльності, про батьківщину соціокультурної анімації. Майбутні соціальні педагоги отримали можливість побачити матеріали, присвячені традиційним видам діяльності Центру, а саме: дням французької культури в Україні, фестивалю «Французька весна».

У межах даного фестивалю студенти київських експериментальних груп відвідали вуличне шоу «Шалені звонарі», де вони отримали можливість познайомитись з традиційним для Франції, досвідом організації соціокультурної роботи з молоддю в умовах вуличного середовища. Такий вид позааудиторної роботи майбутніх соціальних педагогів цікавий тим, що студенти отримують змогу ознайомитись з елементами роботи зі старшокласниками, пережити емоційну ситуацію, що схожа на ту, що чекає їх під час майбутньої професійної діяльності. Даний вид позааудиторної роботи незамінний для напрацювання власної бази анімаційних технік, практичних прийомів для майбутньої соціокультурної діяльності.

Після проведення даних занять студенти виконували завдання для самостійної роботи: скласти порівняльну таблицю на тему: «Особливості соціально-педагогічної діяльності в сфері дозвілля», в якій вимагалось порівняти діяльність Французького та культурного центру та Центру розвитку бразильської культури. Залучення студентів до участі в соціокультурній діяльності шляхом екскурсійної роботи мало продовження в виконанні ІНДЗ, які отримали студенти. Протягом семестру вони мали розробити екскурсійний план для старшокласників

(відповідного міста), обґрунтувати доцільність та необхідність вибору екскурсійних об'єктів, представити детальний опис кожного об'єкта, здійснити його фото-презентацію, чи в PowerPoint.

Ми вважали, що одним з найважливіших завдань позааудиторної роботи зі студентами є формування наукового світогляду, опанування методології і методів наукового пошуку. Ефективність науково-пошукової роботи студентів залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки, спрямованості мотиваційної сфери студента на дослідницький пошук. У той же час дослідники [84, 95, 121, 129, 146] відзначають недостатню мотивацію науково-дослідницької діяльності, нечіткий характер зв'язку з майбутньою професійною діяльністю, відсутність наукової ініціативи з боку самих студентів. Проте дослідницька робота в позанавчальний час є ефективним засобом реалізації творчих здібностей студентської молоді, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Ми в ході організації та проведення формувального експерименту обрали таку форму залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, як науковий гурток, членами якого стали учасники ЕГ. Для цього ми об'єднали гуртківців в наукові «лабораторії», відповідно до їх академічних груп. Науковий гурток в ході нашого експерименту став формою позааудиторної наукової роботи, метою якої є ознайомлення із соціокультурною проблематикою, глибше вивчення окремих напрямків соціокультурної діяльності, опанування, формування у студентів основних навичок, необхідних для подальшої самостійної роботи по формуванню таких показників, як: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності.

Наступною ланкою в системі поза аудиторної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності є проведення занять наукового гуртка за напрямом «Рекламно-інформаційні технології в соціокультурній роботі». Метою роботи гуртка стало поповнення знань студентів щодо значення соціальної реклами в роботі соціального педагога, актуалізація вміння студентів створювати принципово нові зразки рекламно-інформаційної продукції соціального спрямування, систематизація набутих студентами знань в процесі практичної підготовки. Також ми ставили за мету сприяти розвитку таких *показників*, як: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками; уміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників тощо. Ми в гуртковій роботі прагнули створити таку соціально-виховну ситуацію, що вплине на бажання студентів, майбутніх соціальних педагогів створювати таку рекламно-інформаційну продукцію, яка сприятиме зміні поведінки молоді на краще, появи відчуття власної професійної значущості студентів, відчуття професійного становлення як фахівців соціокультурної діяльності.

У ході формувального етапу експерименту позааудиторна гурткова робота здійснювалася за такими напрямками:

- теоретична підготовка студентів до такого виду соціокультурної діяльності зі старшокласниками як рекламно-інформаційна робота соціального спрямування;

- практичне відпрацювання методик та технік створення рекламно-інформаційного продукту певного типу (поліграфічна реклама різних типів, відеореклама, аудіо-реклама);

- формування у студентів – майбутніх соціальних педагогів навичок творчого практичного застосування зразків соціальної реклами в соціокультурному середовищі ;

- набуття студентами умінь аналізу рекламно-інформаційної продукції: визначення мети, завдань даної роботи, доцільності використання тих чи інших елементів та прийомів в авторських зразках рекламно-інформаційної продукції.

За період з 2008 по 2012 рік до участі в роботі гуртка протягом експерименту було залучено більшість студентів-членів експериментальних груп. Студентами було розроблено понад 150 зразків рекламно-інформаційної продукції, починаючи від інформаційних закладок, листівок, календарів, буклетів, закінчуючи проектами бігбордів, відео-роліками з використанням фото та відео матеріалів та відеофільмів.. У процесі експерименту гуртківцями було проведено тематичні заняття-презентації: «Кожна дитина має право на сім'ю», «Мій відпочинок – моє здоров'я», «Сімейне дозвілля: проведіть час разом», «Захисти свої права» та інші (Додаток Ж). Про результативність роботи гуртка свідчить факт отримання студентами-гуртківцями дипломів за кращий рекламний продукт на Всеукраїнських олімпіадах з соціальної педагогіки (2009 та 2010 рр.)

Наступним напрямком експериментальної роботи з підготовки студентів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками засобами позааудиторної роботи стала підготовка та впровадження творчих проектів (дозвілєвих програм, сценаріїв анімаційних акцій, вуличних ігротек тощо). У ході формувального експерименту ми проводили виїзні лабораторні заняття в рекреаційних зонах міста: парках, скверах, в зоні набережних та пляжів, на дитячих майданчик тощо.

Розглянемо на прикладі заняття на тему «Технології соціально-культурної діяльності». Дане заняття мало на меті відпрацювання студентами окремих технік соціокультурної діяльності, а саме ігрових анімаційних методик для роботи з молоддю в умовах вуличного чи іншого соціокультурного середовища великого міста. На підготовчому етапі в ході самостійної домашньої роботи кожен студент готується до анімації, складає сценарій, визначає кількість, категорію учасників, планує всі етапи проведення. На етапі проведення студенти -майбутні соціальні педагоги мали змогу на практиці відпрацювати технології анімаційної діяльності, взяти участь в анімаційному заході яку проводять інші члени групи. Під час проведення студент, отримує зовсім інші враження, враховує можливі зауваження викладача, і перевіряє ефективність кожного етапу анімаційної роботи. Це заняття виступає в якості підготовчого етапу до захисту творчого проекту наприкінці курсу. В ході таких практичних занять студенти отримують змогу на практиці відпрацювати основні елементи соціокультурної діяльності зі старшокласниками, побачити та взяти участь у вуличних діях,

відразу виправити допущені помилки, попрацювати в команді, отримати необхідну підготовку до практичної роботи у системі організації дозвілля дітей та молоді. Майбутніми соціальними педагогами були відпрацьовані різні форми соціокультурної діяльності зі старшокласниками: «Пляжна ігротека»; «Екстрім-ігротека» «Ретро-дискотека в парку», Квест «По двориках нашого дитинства», флеш-моб «Жива архітектура міста», «Графіті-фестиваль».

Для перевірки наявності показників операційного критерію у впровадженні даної умови були залучені старшокласники базових загальноосвітніх навчальних закладів (№ 252, 139, 188, 204, 303 м. Києва, №7 м. Кам'янець-Подільського, № 3 м. Вінниці).

Наступним напрямом поза аудиторної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності стало проведення масових комплексних форм роботи за участю студентів. Ми обирали ті форми роботи, які студенти зможуть використати в соціокультурній роботі зі старшокласниками. Студенти-учасники експериментальних груп розробили та провели загальноінститутську акцію до Дня захисту прав дітей. Протягом трьох років в акції взяло участь біль ніж 763 осіб.

Метою акції стало: поповнити та актуалізувати знання студентів про організацію та проведення святкування календарно-тематичних подій (таких, як Міжнародний день захисту прав дітей); систематизувати знання студентів щодо проведення акції як виду соціокультурної роботи; сприяти розвитку у студентів таких *показників*, як: знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності, наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності, уміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників, уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

На етапі підготовки акції в ході практичних занять були підготовлені оголошення про проведення акції, проведено інформування груп, розроблено емблеми для учасників акції, рекламно-інформаційні буклети, стрічки, здійснено підбірку відеоматеріалів з теми. У ході проведення акції студенти сприяли наданню учасникам інформації про День захисту прав дітей; організували демонстрацію відеоматеріалів по даній темі, провели роздачу рекламно-інформаційного матеріалу власного виробництва. Головне, на нашу думку, що дана акція сприяла виникненню ситуації занурення як організаторів, так і учасників у проблему захисту прав дітей. Студенти ЕГ під час участі в підготовці та проведенні даної щорічної акції отримали неоціненний організаційний досвід, який знадобиться їм в подальшій соціально-педагогічній діяльності не лише соціокультурного профілю, але і багатьох інших.

Ще однією комплексною формою позааудиторної роботи, яку ми проводили зі студентами третього курсу спеціальності «Соціальна педагогіка», стала підготовка та організація випускного вечора як форми соціокультурної роботи. На підготовчому етапі студенти виконували такі завдання: розробку сценарного ходу випускного вечора для студентів вищого навчального закладу; презентація авторських сценаріїв в групах; в рамках дискусії з елементами мозкового штурму здійснити розробку синтетичного варіанту сценарію випускного вечора (Додаток 3).

У сценарії повністю були прописані технологічні складові: від місць для розміщення в залі випускників, викладачів і гостей, оформлення актової зали, підбору фонограм до власне урочистої та концертної частини. Загалом, треба відзначити, всі моменти були добре відпрацьовані, про що свідчить високий організаційний рівень проведення даного свята протягом трьох років. Підготовка та апробація сценарію даного свята забезпечила розвиток таких умінь соціокультурної діяльності, як: креативність, вміння готувати та проводити комплексні форми соціокультурної роботи, зокрема, розробляти сценарний план, добирати базу фонограм, розробляти та впроваджувати дизайн приміщення, готувати оголошення, запрошення, проводити репетиції, здійснювати фото та відео зйомки, підводити підсумки даної форми роботи, розміщувати інформацію в мас-медіа.

Наступним блоком позааудиторної роботи ми виділяємо види індивідуальної та самостійної роботи студентів. У курсі «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» ми маємо 16 годин, відведених на індивідуальну роботу та 64 години на самостійну роботу студентів.

У ході формувального експерименту ми надавали студентам експериментальних груп завдання розробити авторський сценарій анімаційної акції. Студент має змогу виконувати дане завдання протягом усього часу коли читається курс і презентувати його наприкінці курсу, що автоматично стає допуском до здачі іспиту. За індивідуальну роботу студент отримує 30 балів. Виконання завдання проходить у кілька етапів, коли студент може проконсультуватись з викладачем щодо вірності ходу його думок стосовно завдання. Наприклад: спочатку студент створює план анімаційної акції, потім додає детальний опис організаційних форм що входять в акцію, додає ілюстрації або мультимедійну презентацію. Під час проведення практичних і лабораторних занять, зокрема по відпрацюванню анімаційних технологій студенти мають змогу спробувати на практиці провести уривки з власної анімаційної акції, що також допоможе уникнути помилок в остаточному оформленні та здачі завдання. Під час захисту індивідуальних проєктів студенти розробили сценарії таких анімаційних програм, як: «Моя родина за активний спосіб життя», «Зупинись мить, ти — прекрасна», «Сімейне свято», «Святий Валентин запрошує». Так, під час проведення акції «Улюблені ігри нашого двору» студенти організували проведення та ігрових майданчиків: ігор-естафет; ігор на знайомство; ігр в колі; ігор з м'ячем; танцювальних ігор, настільних ігор тощо. Для старшокласників було організовано проведення майстер-класів з баскетбольного фрістайлу, байк-джампінгу, монументального графіті тощо.

Ми оцінювали ІНДЗ студентів за такими критеріями: обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів що застосовані в сценарії, складання змісту (плану) соціокультурної форми роботи, відповідність змісту віковим потребам старшокласників, обґрунтованість авторської позиції, пропозиції щодо удосконалення, визначення перспектив дослідження, дотримання вимог щодо оформлення роботи. При цьому ми прагнули оцінити апробацію студентами розроблених сценаріїв, готовність до їх втілення в практику соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Удосконалення самостійної роботи студентів є одним з шляхів підготовки кваліфікованого спеціаліста соціальної сфери. У сучасній психолого-

педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «самостійна робота студента». Частина авторів характеризують її як специфічний вид, чи сполучення декількох видів навчально-пізнавальної діяльності. Визначаючи зростання ролі самостійної роботи в підготовці майбутнього фахівця А. Нісімчук під самостійною роботою розглядає діяльність студентів, котра протікає поза межами аудиторії без безпосереднього керівництва викладача, хоча спрямовується і організовується ним [159, с.51]. Саме цього визначення та його трактування ми будемо дотримуватися.

Згідно з Положенням «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань, засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

У ході формувального етапу експерименту нами розроблено ряд завдань для організації самостійної роботи студентів експериментальних груп.

У I модулі «Загальні основи соціально-культурної діяльності соціального педагога», студенти отримували 4 завдання, виконання яких оцінюється загалом у 85 балів. У II модулі «Суб'єкти соціально-педагогічної діяльності в контексті організації дозвілля» студенти отримали 3 завдання, максимальна оцінка за які максимальна 75 балів. В III модулі «Технології дозвілєвої діяльності в роботі соціального педагога», студенти опрацьовували 5 тем, за які отримають 105 балів. У ході курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля використовувалися такі види самостійної роботи студентів, як: робота з періодичними виданнями, підготовка анотацій, розробка бібліографії, складання тематичного словника, розробка тематики форм роботи, створення картотеки ігрових технік, заповнення таблиць, розробка сценаріїв, написання міні-творів.

Наведемо приклади таких завдань:

- 1) написати міні-твір «Який напрям соціокультурної діяльності в обрала для себе як спеціалізацію?»;
- 2) скласти список основних понять, які найчастіше використовуються в практиці соціокультурної діяльності, знайдіть їх визначення;
- 3) розробити інтерв'ю для старшокласника з метою визначення пріоритетних видів соціокультурної діяльності;
- 4) описати зміст соціокультурної роботи п'яти закладів;
- 5) обрати п'ять громадських організацій соціокультурного спрямування і описати досвід їх діяльності (заповнити таблицю);
- 6) розробити сценарій вуличної комплексної форми соціально-педагогічної роботи для проведення в мікрорайоні;
- 7) розробити зміст та структуру дозвілєвої програми для старшокласників;
- 8) скласти тематику анімаційних форм роботи для різних категорій старшокласників;
- 9) розробити картотеку анімаційних ігрових технік.

Характеристика позааудиторної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Вид позааудиторної роботи	Форми роботи	Показники, що отримали розвиток
Екскурсії	1. Екскурсія в палац дітей та юнацтва; 2. Екскурсія в Центр розвитку бразильської культури; 3. Екскурсія до Французького культурного центру; 4. Екскурсія на відкриття фестивалю «Французька весна»; 5. Вуличне шоу «Шалені звонарі»; 6. Майстер-клас з бразильського двобою	1. Прагнення до участі в соціокультурній діяльності; 2. Спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками; 3. Уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; 4. Уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками
Науковий студентський гурток	Рекламно-інформаційні кампанії: «Кожна дитина має право на сім'ю», «Мій відпочинок – моє здоров'я», «Сімейне дозвілля: проведіть час разом. », «Захисти свої права».	1. Розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; 2. Знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності; 3. Комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності; 4. Спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками; 5. Уміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників

Продовження таблиці 2.1.

Упровадженн я проєктів форм соціокультурн ої діяльності	День захисту прав дітей; “Пляжна ігротека”; “Екстрим-ігротека” “Ретро-дискотека в парку”, Квест “По двориках нашого дитинства”, флеш-моб “Жива архітектура міста”, “Графіті-фестиваль”.	1.Знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності; 2.Наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; 3.Уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; 4.Уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками
Проведення масових комплексних форм соціокультурн ої роботи	День захисту прав дітей; Свято Миру; Випускний вечір	1.Наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; 2.Уміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників,
Індивідуальна та самостійна робота	ІНДЗ: розробка сценарію програми „Моя родина за активний спосіб життя”, “Зупинись мить, ти прекрасна”, “Сімейне свято”, “Святий Валентин запрошує”. “Улюблені ігри нашого двору”. Форми самостійної роботи: робота з періодичними виданнями, підготовка анотацій, розробка бібліографії, складання тематичного словника, розробка тематики форм роботи, створення картотеки ігрових технік, заповнення таблиць, розробка сценаріїв, написання міні- творів.	1.Розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; 2.Знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; 3.Знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності; 4.Уміння добирати форми, прийому соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; 5.Уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками

Результатом виконання запропонованих нами завдань для самостійної роботи майбутніх соціальних педагогів стало формування таких *показників* готовності до соціокультурної діяльності, як: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її

специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками.

Для полегшення характеристики запропонованих нами форм позааудиторної роботи з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками ми запропонували підсумкову таблицю 2.1.

У попередніх параграфах було розглянуто хід реалізації організаційно-методичних умов підготовки студентів – майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками шляхом використання аудиторних та позааудиторних форм навчально-виховної роботи вищого навчального закладу. Ще однією сходинкою нашого дослідження є використання потенціалу виробничої практики у підготовці студентів до соціокультурної діяльності.

2.3. Актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Практичний курс підготовки студентів є зв'язною ланкою між теоретичним навчанням, їх самостійною роботою, формами атестації знань, умінь та навичок майбутніх фахівців. Практика виступає показником того, наскільки глибоко і усвідомлено студенти засвоїли теоретичні основи психолого-педагогічних та професійно-орієнтованих дисциплін. Педагогічна практика посідає важливе місце у процесі формування особистості майбутнього педагога. Цій проблемі присвячено праці Ф. Гоноболіна, О. Щербакова, Е. Гришина, Н. Кузьміної, В. Сластеніна та ін.

Здійснено ряд досліджень з питань удосконалення підготовки соціального педагога в процесі педагогічної практики (О. Міхеєва [146], Т. Спіріна [213], О. Пожидаєва [180], Г. Першко [171]). У цих дослідженнях визначено, що основні завдання соціально-педагогічної практики полягають у: перенесенні студентом набутих теоретичних знань в площину практичної роботи; розвитку професійних якостей, які необхідні соціальному педагогу; знайомстві з специфікою роботи в різних організаціях, державної та недержавної форми власності, які надають соціально-педагогічну допомогу дітям та молоді; засвоєнні студентами сучасних технологій соціально-педагогічної роботи; формуванні в студентів творчого та дослідницького підходів до професійної діяльності; розвитку в майбутніх спеціалістів соціальної сфери навичок професійної самоорганізації та самоменеджменту.

Практика є частиною державного галузевого стандарту освіти бакалавра спеціальності «Соціальна педагогіка». Вона організовується та проводиться відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 року №93 і Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах від 08.04.1993 №93, затвердженого наказом Міністерство освіти України 02.06.1993 року №161.

Наступною умовою підвищення ефективності підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками є

актуалізація потенціалу практики.

Ми вважали за доцільне визначити потенціал практики, яку проходять соціальні педагоги на третьому курсі по закінченню викладання курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля». Даний вид практики має назву *навчально-виховна (літня)* практика і є першим для рівня «бакалавр» видом виробничої практики. Літня навчально-виховна практика триває 4 тижні. Проходить вона в VI семестрі і є завершальним етапом навчання на III курсі. А також ми визначили потенціал *стажерської* практики студентів четвертого курсу. Вона проходить протягом 6 тижнів у VIII семестрі (Додаток К).

Базами для проведення даного виду практик є дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, дитячі санаторії, центри психолого-педагогічної реабілітації, реабілітаційні центри денного перебування дітей тощо.

Переважає більшість студентів проходить літню практику в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. Деталізуємо зміст та виховні завдання даного закладу.

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку є позашкільним виховним закладом, що створюється з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб дітей та підлітків. Соціально-виховна робота в цих закладах передбачає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, екологічною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи визначаються Статутом, педагогічним колективом і будуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Говорячи про роботу в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, слід відзначити, що нині з'являється велика кількість таких закладів, вихованці яких потребують соціально-педагогічного супроводу. Це: наметові табори, табори волонтерського активу, табори дитячих та молодіжних громадських організацій, табори еколого-захисного спрямування, спеціалізовані табори для обдарованих дітей та молоді тощо.

Саме в літній період дитячих канікул як ніколи важливим є завдання щодо створення сприятливого соціального середовища для організації вільного часу дітей. Особливо актуальним постає це завдання відносно старшокласників, оскільки їх незайнятий чи недоцільно організований вільний час може створити передумови для бездоглядності та девіантної поведінки. Тому ми розглядатимемо роботу даних канікулярних установ як своєрідний каталізатор системи соціально-виховних впливів, що спрямований на розв'язання завдання оптимізації соціокультурної діяльності вихованців і студентів-практикантів.

При організації даного виду практики ми взяли за основу підходи Р. Вайноли, що визначила низку вимог для підвищення ефективності процесу організації і проведення практики: неперервність включення студента в процес практичної підготовки; поступове ускладнення завдань педагогічної практики; зміна позиції студента-практиканта (від спостерігача до стажера); змістовий взаємозв'язок між всіма видами практики; одночасне виконання під час

практики різноманітних професійних функцій; врахування особистісних інтересів та потреб студента під час вибору місця проходження практики; співробітництво студента і керівника в процесі педагогічної практики [41, с.271].

У процесі проходження літньої навчально-виховної практики студенти, насамперед, адаптуються до майбутньої професійної діяльності соціального педагога, знаходять своє місце у взаємодії дитячого і педагогічного колективу, усвідомлюють й оцінюють правильність професійного вибору, наявність у себе необхідних для організації соціокультурної діяльності якостей. Цей етап ми вважали важливою ланкою підготовки майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності.

Літня педагогічна практика майбутніх соціальних педагогів має наступні завдання: студенти мають ознайомитися з умовами функціонування дитячого закладу оздоровлення та відпочинку; вміти включати кожен дитину в цікаву справу; вміти проводити організаційну роботу на рівні колективу; знати дитячі пісні, ігри, танці та вміти розучувати їх з вихованцями; вести облік своєї роботи у педагогічному щоденнику; здійснювати виховну роботу з дітьми, враховуючи специфіку таборової зміни, пропагувати здоровий спосіб життя; висувати єдині педагогічні вимоги до всіх вихованців [89, с.43].

У процесі літньої навчально-виховної практики студенти мають *знати*: права і обов'язки вожатих; правила техніки безпеки та поведінки на території оздоровчого закладу, в лісі, на воді тощо; особливості тимчасового дитячого колективу; закони і традиції оздоровчих закладів, режимні моменти; форми виховної роботи в умовах оздоровчого закладу; психолого-педагогічні особливості заgonу [144, с.5].

Ми передбачали, що в процесі даного виду виробничої практики студенти оволодіють такими *вміннями*:

- організаційними (організувати власну діяльність і діяльність вихованців, вміло застосовувати елементи взаємодії і співпраці, творити колективну спільноту);
- фаховими (науково і методично підходити до відбору змісту та обсягу виховної роботи відповідно до програми закладу і тематики блоку, враховувати вікові та індивідуальні особливості вихованців, оперувати оптимальними формами, методами, засобами розважальної, спортивної, виховної діяльності, застосовувати інноваційні технології в організації різних заходів);
- комунікативними (налагоджувати спілкування з вихованцями і колегами на основі взаєморозуміння, взаємоповаги, емпатії і партнерства);
- проєктивними (вміти планувати власну практичну діяльність, визначати мету й основні завдання, які ставить студент перед собою і вихованцями, вміти діагностувати виховні ситуації і ефективно й коректно проєктувати свої подальші практичні дії);
- рефлексивно-творчими (бути здатними до гуманного сприймання оточення, конструктивно аналізувати власну професійну діяльність, прогнозувати майбутні дії, розвивати особисті та творчі якості вихованців, налагодити доброзичливе порадництво для вихованців і колег,

проводити педагогічне спостереження і аналіз поведінки вихованців та надавати їм допомогу, що ґрунтується на повазі і любові до дитини.

Проходження літньої навчально-виховної практики передбачає виконання таких *видів діяльності з вихованцями*: ознайомлення з умовами роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, правилами внутрішнього розпорядку, традиціями оздоровчого закладу, планами виховної роботи; дотримання правил внутрішнього розпорядку, розпоряджень адміністрації дитячого закладу оздоровлення та відпочинку та керівників практики; слідкування за дотриманням правил техніки безпеки, охорони праці; вивчення специфіки прояву вікових та індивідуальних особливостей вихованців, стану їх здоров'я, умов життя вихованців; організація колективної творчої діяльності (пізнавальної, трудової, спортивно-оздоровчої, естетичної, екологічної); організація та проведення форм роботи в загоні та в усьому закладі; проведення санітарно-гігієнічної роботи і роботи з самообслуговування; проведення індивідуальної роботи з дітьми і підлітками [191, с.53].

У процесі літньої навчально-виховної практики студенти повинні оволодіти такими *професійними навичками*: визначати мету і завдання оздоровчо-виховної роботи з дітьми та підлітками в оздоровчому закладі; складати план виховної роботи на кожну зміну і на кожний день з врахуванням інтересів та індивідуальних особливостей дітей; організовувати самоуправління в колективі та спрямовувати його діяльність; створювати умови для розвитку самодіяльності, творчості дітей та підлітків; організовувати різні форми виховної роботи, поєднуючи колективну діяльність з індивідуальною; встановлювати педагогічно правильні стосунки з дітьми та підлітками, колегами; педагогічно усвідомлювати і аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності [219, с.89].

Ми вважали за доцільне визначити *особливості соціально-виховного середовища дитячого закладу оздоровлення та відпочинку*, оскільки їх урахування дозволить оптимізувати роботу з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Ми визначаємо такі особливості:

1. Виховний процес у літньому оздоровчому закладі планується і здійснюється з урахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї, батьківського піклування і захисту. Тому на педагогічний колектив оздоровчого закладу покладається завдання забезпечити захист життя та здоров'я дітей, всіх видів життєдіяльності вихованців.

2. Робота дитячого закладу оздоровлення та відпочинку характеризується надзвичайною інтенсивністю, насиченістю форм соціально-виховної роботи (звичайний день роботи оздоровчого закладу може включати 8-10 різних організаційних форм соціально-виховної роботи).

3. Всі види виховної діяльності здійснюються в тимчасових різновікових дитячих колективах з різним соціальним досвідом дітей, умовами життя і виховання. Тому в оздоровчому закладі мають бути створені умови сприятливі для розвитку соціального досвіду вихованців та перенесення кращих здобутків суспільно-корисної, художньо-естетичної,

дозвіллевої діяльності в постійні дитячі колективи.

4. Виховна робота в оздоровчому закладі будується на принципах добровільної участі дітей в різних справах, у вільному виборі ними занять. Це передбачає необхідність створення соціальними педагогами варіативних програм діяльності з урахуванням індивідуальних запитів вихованців.

5. У новому оточенні, під час активного спілкування інтенсивніше, повніше розкривається особистість дитини, інколи в таких умовах швидше можна помітити те, що в школі залишається прихованим, тобто, краще вивчити і зрозуміти дитячу психологію.

6. Сприятлива психологічна атмосфера дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, доброзичливе ставлення однолітків і педагогів до кожної дитини створює умови для самоствердження, розкриття творчого потенціалу, ініціативи, кмітливості, активності; допомагає в вихованні навіть тих дітей, які вважались важковиховуваними.

7. У виховному процесі в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку беруть участь як професійні педагоги, так і представники інтелігенції, робітників, студентства, які будують свої стосунки з дітьми часто на засадах творчого аматорства, педагогічної інтуїції та власного досвіду.

8. Виховний процес в дитячому оздоровчому закладі здійснюється в сприятливих умовах природного середовища, що сприяє рекреації дітей та молоді.

Ми визначили ресурси даного виду практики, що забезпечують підготовку майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності:

1. Ресурси педагогічного колективу. Педагоги-вихователі, вожаті, соціальні педагоги дитячого закладу оздоровлення та відпочинку володіють потужним арсеналом форм соціокультурної діяльності. Засобами гурткової роботи, творчих груп, майстерень цей досвід має бути переданим вихованцям.

2. Ресурси середовища. Для організації соціокультурної роботи з вихованцями необхідно використовувати умови природного середовища (відпочинок в лісі, на морі, в горах); форми краєзнавчої діяльності (екскурсії, походи, відвідування музеїв, етнографічні експедиції тощо).

3. Ресурси вихованців. Діти володіють чималим досвідом соціокультурної діяльності, відвідують школи мистецтв, клуби, секції та гуртки. Набутим досвідом творчої діяльності протягом зміни вони мають обмінятися і поділитися з однолітками та педагогами.

У ході формувального експерименту нами протягом 2008-2013 рр. було організовано проведення літньої навчально-виховної практики зі студентами експериментальних груп. У київських експериментальних групах автор виступив в ролі методиста та старшого вожатого дитячого закладу оздоровлення та відпочинку. В ЕГ Вінницького державного педагогічного університету імені М. М. Коцюбинського та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка практика була організована за нашими авторськими завданнями.

Студенти згаданих вище університетів проходили практику в таких дитячих закладах оздоровлення та відпочинку як: «Антеї» (Київська область), «Зміна» (АР Крим с. Понизівка), «Сонячний берег» (с. Сергіївка, Одеса), «Дніпро» (Арбатська стрілка, с. Щасливцеве), «Прибережний» (АР Крим м.Саки), «Петрос» (Карпати) та інші.

Метою практики стало залучення студентів до самостійної творчої виховної, соціально-педагогічної діяльності, актуалізація соціокультурного потенціалу студента, сприяння формуванню системи педагогічних умінь і навичок педагогічної діяльності в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, формування у практикантів вміння організації форм соціокультурної діяльності, опанування техніками соціокультурної анімації в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Нами визначено головні завдання даної педагогічної практики для студентів експериментальних груп:

- 1) встановлення зв'язків між знаннями щодо соціокультурної діяльності соціального педагога, отриманими під час вивчення курсів «Технології соціально-педагогічної діяльності» та «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» та практикою в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку;
- 2) ознайомлення з сучасним станом соціокультурної діяльності і її специфічними формами в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку;
- 3) вироблення у студентів навичок соціокультурної діяльності з дітьми та підлітками в умовах канікулярних установ;
- 4) організація міжособистісної взаємодії з вихованцями засобами соціокультурної діяльності;
- 5) набуття навичок використання анімаційних технік (проведення ігротек, анімаційних програм різного типу);
- 6) оволодіння студентами методами і прийомами соціокультурної діяльності зі старшокласниками в умовах відпочинку;
- 7) сприяння розвитку обдарувань та творчих здібностей старшокласників шляхом залучення до занять в гуртках, секціях, клубах за інтересами.

Під час літньої практики майбутні соціальні педагоги виконували, відповідно до програми такі види роботи: розробка авторських планів соціокультурної діяльності, організація та проведення авторських форм соціокультурної роботи, відвідування та аналіз форм роботи з вихованцями своїх колег; організації соціальної взаємодії з вихованцями і колегами та культурного обміну у процесі професійної діяльності.

Ми визначили такі основні напрями роботи з підготовки студентів до соціокультурної діяльності в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку: організаційна, соціально-виховна, методична.

Організаційна робота передбачає: організацію соціокультурної роботи відповідно до традицій виховного закладу, підбір та розробку методичних матеріалів, визначення ресурсів соціокультурної діяльності оздоровчого закладу,

педагогічного колективу, територіальної громади та самих вихованців.

Соціально-виховна робота передбачає: відвідування та аналіз соціокультурних форм роботи, які проводяться на базі практики; самостійна підготовка і проведення форм соціокультурної діяльності з урахуванням інтересів вихованців.

Методична робота передбачає: систематичний аналіз власної соціокультурної діяльності та його фіксація у звітних документах; вивчення досвіду роботи бази практики, обмін матеріалами з іншими вожатими, вихователями, систематизація напрацювань за напрямком соціокультурної діяльності (картотеки, конспекти), діагностика успішності соціокультурної діяльності, прогнозування подальшої діяльності, захист практики.

На етапі підготовки студентів до даного виду практики, нами було проведено методичний семінар (6 годин), де разом зі студентами ми розробляли складові методичного вантажу вожатого. Студенти визначали, що повинен мати з собою вожатий для організації соціокультурної діяльності:

- картотеку ігор та анімаційних технік;
- розроблені анімаційні програми (ігрові, інтелектуальні, художньо-естетичні, спортивно-туристичні, краєзнавчі тощо);
- розроблений перелік форм соціокультурної діяльності для тематичних днів;
- розроблені маршрути та завдання для станцій тематичних експресів;
- перелік конкурсів, турнірів з підібраними завданнями;
- тексти і фонограми пісень, музику для підготовки кліпів та танців;
- підготовлені заохочувальні дипломи, грамоти, медалі для вихованців;
- сценарії театралізованих казок, вистав.

У ході формувального експерименту під час безвідривної практики нами було розроблено зміст та проведено методичні семінари для студентів, як: «Що чекати від оздоровчого закладу», «Вожаті – батьки загону», «Соціокультурна робота в оздоровчому закладі» тощо.

Деталізуємо зміст окремих аспектів підготовки студентів до соціокультурної діяльності під час проходження виробничої практики. У ході формувального етапу експерименту студенти-практиканти практично ознайомилися з більшістю суб'єктів соціокультурної діяльності, а саме соціокультурними інститутами, людьми, як суб'єктами соціокультурної діяльності, галузевими закладами соціокультурного профілю тощо.

Важливою ділянкою педагогічної практики стало виконання студентами творчих завдань. Ми усвідомлювали, що на прикладі поглибленого аналізу однієї з педагогічних проблем студенти легше включаються в процес соціокультурної діяльності. Виконання творчої роботи в ході практики сприяло формуванню комплексу умінь: обрати проблему, сформулювати завдання, визначити їх місце в ієрархії виховних цілей, обґрунтувати шляхи вирішення, дати аналіз з науково-теоретичних позицій. Творчі роботи студентів стимулюють дослідницький підхід до професійної діяльності соціального педагога. Як правило, про найцікавіші і найзначніші результати цієї роботи студенти доповідають на заключних (підсумкових) конференціях. Основними формами соціокультурної

діяльності в умовах дитячого дитячого закладу оздоровлення та відпочинку студентами було обрано: фестивалі, свята, конкурсні програми, тематичні дні, ігротеки тощо. Коротко охарактеризуємо деякі з них.

Студентами експериментальних груп було організовано підготовку та проведення *Фестивалю мистецтв*. Фестиваль мистецтв є своєрідним оглядом талантів вихованців: поетів, співаків, танцюристів, музикантів, читців. За умови ефективного проведення фестиваль може виступити дієвим засобом соціокультурної діяльності. Він проводиться між загонами в різних номінаціях. У процесі його підготовки було проведено вікторини з літератури, живопису, музики, організовано екскурсії по літературним місцях, підготовлено художні виставки. Радіовузол організував передачу «У світі прекрасного». Студенти допомагали вихованцям у визначенні репертуару, проведенні репетицій для кожного колективу. Фестиваль проходив як комплексне змагання за напрямками: «Музика» (виконавське мистецтво, співи, естрадні виступи); «Хореографія» (народні, бальні, сучасні танці, тер пантоміми); «Літературна творчість» (конкурс читців, ораторів, літературна вітальня); «Архітектура та скульптура» (конкурс проектів «Табір мрії», конкурс живих скульптур). Учасники, що виступали в даних номінаціях отримували дипломи «майстра», «маєстро», «митця» чи «таланта». Під час проведення нашого експерименту студенти демонстрували наступні приклади творчої роботи під час літньої практики. Студенти експериментальної групи, які проходили педагогічну практику в оздоровчому закладі «Орфей» (лісова місцевість) презентували тематичний день Екології. Цікавою формою роботи в цей день стало проведення «Екологічної стежини» (загони збирали сміття, обгороджували мурашники). Вихованці старшого шкільного віку брали участь в конкурсі екологічних плакатів «Природа – я люблю тебе!», конкурсі костюмів з підручних «Я в природі». На цьому конкурсі діти демонстрували костюм моря, дощу, скелі, ялинки, шишки тощо.

В експериментальних пришкольніх літніх таборах студентами-практикантами було організовано проведення *Фестивалю квітів*. Оргкомітетом було напередодні фестивалю організовано екскурсії в ботанічні сади, оранжереї, організовано виставку книг про квіти і способи їх вирощування; отримано консультації педагогів-біологів, оформлено приміщення, де буде проводитись фестиваль, коридори, рекреації навчального закладу, залів, де експонуватимуться виставки. В межах фестивалю було проведено такі форми роботи:

1) відкриття фестивалю загальним танцем учасників «Вальс квітів» в костюмах різних квітів під музику з балету П.І. Чайковського «Лебедине озеро». Конкурс плакатів «Символіка кольору»;

2) випуск бюлетенів: «Календар цвітіння квітів», «Кращі строки зрізання квітів», «Шкідники квітів»;

3) виставка фотографій і малюнків квітів;

4) конкурс на знання висловів видатних людей про квіти;

5) конкурс-захист костюмів квітів: виконання авторами костюмів відповідних темі костюма віршів, пісень, сценок;

б)вікторина «Чи знаєте ви квіти?»; У ній можуть бути питання, що перевіряють знання конкретних кольорів і різних відомостей про квіти;

7)виступ флористів «Мистецтво дарувати квіти» про квіти і їх символіку, мистецтво аранжування квітів, техніку ікебани;

8)виставка-продаж виробів, виготовлених учнями: штучних квітів, виготовлених з тканини, паперу, соломки, кераміки, композицій з них, вишивок квітів, малюнків, картин (акварель, масло), виробів з природного матеріалу;

9)перегляд відео-презентації про рідкісні екзотичні квіти;

10) майстер-класи квітників-любителів (батьків, педагогів, спеціалістів) і демонстрація ними результатів своєї селекційної діяльності;

11) висадка квітів на клумбах мікрорайону;

12) підведення підсумків фестивалю квітів, нагородження переможців.

Технікою проведення *станційного експресу* оволоділи студенти, які проходили практику в дитячому оздоровчому закладі «Зміна» (с.Понізовка., Крим). Вони провели в день Кіно станційний кіно-експрес «Мистецтво чарівного променя». Вихованці старшого шкільного віку мандрували по станціям «Чорнобілий чарівник»; «Легенди Голлівуду»; «Українське кіно»; «Музика в кіно»; «Танці з улюблених кінострічок»; «Кіно для дітей».

У цьому ж оздоровчому закладі студенти-практиканти підготували і провели *конкурсну тематичну програму «Сюрпризи лісової галявини»*. Програма проходила проводиться на одній з красивих лісових галявин. Старшокласники, підлітки під керівництвом педагогів в процесі підготовки свята проводять з малюками бесіду про ліс, про його користь і красу, про його захист, показують фільми про лісову природу, рослинний і тваринний світ Криму, керують читанням книжок про ліс, розучують пісні. Перед проведенням програми вихованці виходили в ліс, збирали природний матеріал, була організована зустріч з лісником, бесіда про правила безпеки в лісовому поході.

Початком програми є сама дорога в ліс. Під час «марш-кидка» до галявини, де проводитиметься програма, команди зображують із себе «розвідників Лісових таємниць». На лісовій галявині проходить «Естафета лісових сюрпризів». Завдання «естафети» передбачають підготовку кожною командою повідомлення про один з видів лісових рослин (конвалія, чорниця, малина тощо), його театралізовану презентацію.

Лісник дає хлопцям доручення: зібрати насіння дерев, щоб допомогти птахам і звірам лісу взимку. Потім проводиться турнір лісових ігор-конкурсів (на кращу халабуду, лісовий обід, місце для відпочинку загону, конкурс-блискавка на кращі вироби з шишок, гілок, сучків, моху, пир'я, чаги).

Для старшокласників проходить туристична «естафета лісових сюрпризів». Дівчата беруть участь в конкурсі лісових зачісок, лісової моди. По закінченню конкурсної програми всі учасники з піснями повертаються в оздоровчий заклад.

Варто відзначити, що в роботі з студентами-практикантами ми робили акцент на залученні до соціокультурної діяльності саме вихованців старшого шкільного віку. Старшокласники в умовах підготовки та проведення форм соціокультурної діяльності в оздоровчому закладі очолювали тимчасові оргкомітети. «штаби підготовки», виступали інструкторами в роботі з молодшими

вихованцями, проводили заняття гуртків, давали мистецькі майстер-класи.

Після повернення з літньої практики студенти-майбутні соціальні педагоги оформлювали звітну документацію і організували відкриту підсумкову конференцію. Перед студентами III курсу практиканти проводили презентацію виконання своїх командних творчих завдань, демонстрували фото-колажі, відеороліки проведення форм соціокультурної роботи. Це стало цікавою формою трансформації та узагальнення досвіду соціокультурної діяльності.

На четвертому курсі (стажерська) практика має навчально-технологічний характер. Вона знайомить з основними соціально-педагогічними технологіями. Практика проходить у восьмому семестрі та триває 6 тижнів.

Метою даного виду практики є формування соціально-педагогічних умінь роботи з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Об'єктами практики є заклади державної системи опіки, притулки, приймальники-розподільники, реабілітаційні центри.

Завданнями стажерської практики є:

- ознайомитися з функціями соціального педагога в закладах державної системи опіки;
- організувати ігрові години для вихованців інтернату після закінчення уроків;
- підготувати і провести одну комплексну організаційну форму (конкурс, свято, вечір);
- провести бесіду з проблеми здорового способу життя;
- узагальнити досвід роботи школи-інтернату;
- провести 3 заняття соціокультурного спрямування з урахуванням спеціалізації студента;
- відвідати та проаналізувати одну організаційну форму, яку готує соціальний педагог чи студент-практикант;

У ході практики студент працює як з дитиною в соціально-педагогічних закладах, так і з її найближчим оточенням (сім'єю, школою, колективом однолітків) та іншими організаціями. В даному виді практики студент під керівництвом соціального педагога та методиста оволодіває вміннями проектувати соціально-педагогічну діяльність, зокрема соціокультурну, як з окремою дитиною, так із цілою групою; вчиться застосовувати різні технології при роботі з різними категоріями дітей, виконувати професійні функції спеціаліста в комплексі.

Під час практики студенти оволодівають та перевіряють соціально-педагогічні технології роботи з різними категоріями дітей, сім'ями, соціальними службами, організаціями та закладами соціального спрямування; оволодівають технологіями соціально-педагогічної діагностики, профілактики, корекційно-реабілітаційної роботи.

У процесі практики у студентів четвертого курсу формуються наступні знання:

- змісту загальнопедагогічних методів та форм виховання;
- особливостей соціально-педагогічних технологій та механізмів їх реалізації;

- особливостей морально-етичних взаємовідносин соціального педагога з батьками та колегами;

Також студенти оволодівають такимим вміннями:

- зберігати, обробляти, інтерпретувати інформацію та встановлювати соціальний діагноз дітей різних категорій;

- спостерігати та інтерпретувати поведінку дитини;

- активізувати зусилля вихованців та їх батьків для вирішення проблеми;

- проєктивати та втілювати соціокультурну діяльність;

- проєктувати соціально-педагогічну діяльність;

- аналізувати конкретну соціальну ситуацію та визначати свою роль в її вирішенні;

- аналізувати свою професійну діяльність. [41, с.280].

Повертаючись з практики студенти обов'язково готують звіти, які представляють на звітних конференціях.

Для оптимізації виконання мети стажерської практики, нами було розроблено низку завдань (Додаток Л). Наприклад: розробити план-проспект однієї масової форми соціокультурної роботи; розробити проєкт проведення анімаційної ігрової програми; скласти соціальний паспорт мікрорайону школи з позначенням соціокультурних об'єктів; розробити та провести одне тренінгове заняття на тему організації дозвілля старшокласників тощо.

Реалізація даної умови стала закінченням нашої експериментальної роботи. У змісті наступного параграфу ми визначимо та здійснимо аналіз результатів експериментальної роботи з перевірки ефективності організаційно-методичних умов соціокультурної діяльності майбутніх соціальних педагогів.

2.4 Аналіз та оцінка експериментальної роботи з перевірки ефективності організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками

Здійснена нами в параграфах 2.1-2.3 характеристика впровадження організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками потребували проведення контрольного етапу експерименту з метою аналізу та оцінки результатів.

На констатувальному та формуальному етапі експерименту до складу експериментальних та контрольних груп було залучено 386 студентів III-IV курсів, що навчаються за напрямом підготовки «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в шести вищих навчальних закладах України. До складу контрольних груп увійшли 200 студентів (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова – 84; Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка – 47; Ніжинський державний університет імені М.В. Гоголя – 69). Експериментальні групи утворили 186 студентів (Київський університет імені Бориса Грінченка – 56; Вінницький державний педагогічний університет імені М. М. Коцюбинського – 62; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка – 68). Експериментальна робота (констатувальний та формуальний етап) тривала

протягом 2008-2013 рр. Сукупну кількість студентів нами подано за три роки. Студенти експериментальної групи залучались до участі в формах роботи передбачених програмою формувального експерименту, а студенти контрольної групи навчались за традиційною програмою.

Контрольний етап експериментальної роботи тривав протягом 2012-2013 рр. і передбачав виконання наступних завдань:

- опис та узагальнення емпіричних даних;
- побудову частотних та відсоткових розподілів (за кожним з визначених критеріїв підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та відповідними показниками);
- табличне та графічне представлення одержаних рядів та їх аналіз;
- оцінку достовірності змін у рівнях готовності підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками що відбулися в контрольній та експериментальній групах;
- виявлення динаміки в рівнях підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками;
- визначення показників підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, що набули найбільшого та найменшого рівня розвитку;
- виявлення перспективних напрямків дослідження даної проблеми;

На контрольному етапі експериментальної роботи нами повторно була застосована авторська програма педагогічного оцінювання рівнів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Діагностичні методики були ідентичні тим, що використовувались на етапі констатувального експерименту. Ця програма передбачала застосування низки як відомих, так і авторських діагностичних методик (див. табл. 1.6). Педагогічне оцінювання здійснювалось поетапно, відповідно до визначених критеріїв і показників. Бажаним для себе результатом ми вбачали досягнення позитивних зрушень в розвитку показників готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за всіма критеріями.

Відповідно до когнітивного критерію оцінювалися такі показники готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, як: розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності. Провідними методами для оцінки даних показників стали: авторська методика тестування, анкетування та метод незалежних експертних оцінок, тест Рокіча, тест «Професійна мотивація» за А. Криловим, Готовність до професійної діяльності В. Сластьоніна.

Аналіз даних дозволив відзначити, що студенти КГ недостатньо володіють термінологією щодо змісту та сутності соціокультурної діяльності. При цьому вони в цілому розуміють суть категорій, вміють диференціювати та

інтерпретувати їх зміст. Натомість студенти ЕГ виявили значно більшу обізнаність. Вони не тільки краще засвоїли термінологію, але виявили вміння застосовувати поняття «соціокультурна діяльність», «форми соціокультурної діяльності», «анімаційні техніки» стосовно соціально-виховної роботи зі старшокласниками. Підрахунки та їх інтерпретація дозволили засвідчити, що по закінченню експерименту високий рівень знань основних понять теорії соціокультурної діяльності, форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності виявлено у 4,0% респондентів контрольної і в 12,9% респондентів експериментальної груп, що відповідно становить 8 і 24 особи. Відрив достатньо суттєвий. Схожий відрив спостерігається і в порівнянні показників когнітивного критерію на достатньому та середньому рівнях. Усереднення всіх даних за когнітивним критерієм дозволило нам отримати результати подані в таблиці 2.2.

З метою визначення показників когнітивного критерію, що набули найбільшого та найменшого розвитку нами додатково було проведено інтерв'ю експертів (викладачів фахових дисциплін, методистів практики, кураторів ISTS). Даний вид опитування дозволив встановити, що найбільш розвинутим у студенті в експериментальних груп виявився показник «знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності». Він був сформований на високому рівні у 32 студентів (17,2 %). Дещо нижче експерти оцінили сформованість таких показників, як «знання основних понять теорії соціокультурної діяльності» та «розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками» (відповідно – 22 особи (11,83%) та 18 осіб (9,68%)).

Таблиця 2.2.

Розподіл за рівнями підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (когнітивний критерій)

Рівні	КГ – 200 осіб		ЕГ – 186 осіб	
	До експер. Після експер.		До експер. Після експер.	
Високий	2,5 (5)	4 (8)	2,15 (4)	12,9 (24)
Достатній	16,5 (33)	19,5 (39)	16,13 (30)	27,42 (51)
Середній	46,5 (93)	50,5 (101)	46,24 (86)	49,46 (92)
Низький	34,5 (69)	26 (52)	35,48 (66)	10,22 (19)

У студентів контрольних груп показники когнітивного критерію теж зазнали позитивної динаміки: 1,5% для високого рівня, 3% для достатнього і 4% для середнього. Проте в студентів КГ ця динаміка виявилася не такою помітною. Якщо порівняти середнє арифметичне позитивної динаміки ЕГ та КГ отримуємо 2,17% для студентів КГ та 8,42% для студентів ЕГ. Якщо говорити про

абсолютні показники готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за когнітивним критерієм, то вони стали більш розвиненими у 17 студентів КГ та у 47 ЕГ.

Нашим наступним завданням на контрольному етапі експерименту стало визначення динаміки в розвитку показників готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності за особистісним критерієм. Ми визначали рівень сформованості таких показників, як: комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками. Основною діагностичною методикою, якою ми користувалися стала методика дослідження комунікативних і організаторських схильностей. Також було враховано результати авторського анкетування. Результати опитувань та тестових методик дозволили засвідчити, що є суттєва позитивна динаміка в розвитку показників комунікативного критерію студентів експериментальних груп: 13 осіб в КГ та 45 осіб в ЕГ покращили свої показники. Даний арифметичний показник у відсотках становить 6,5% у КГ та в ЕГ – 24,19%.

Результати анкетування дозволили виявити, що найбільший розвиток отримав такий показник, як “прагнення до участі в соціокультурній діяльності”. Проте для показників особистісного критерію характерним є відсутність в розриві між розвитком показників. Так, якщо прагнення до участі в соціокультурній діяльності сформовано на високому рівні у 34 (18,28%) студентів, то показники комунікабельності та спрямованості на соціокультурну діяльність зі старшокласниками виявилися близькими (відповідно: 33 (17,74%) та 32 (17,20%) студенти). Для достатнього та середнього рівнів картина лишається схожою.

Значно гіршими є результати в контрольних групах. Так, показники високого рівня сформованості прагнення до участі в соціокультурній діяльності виявило всього 8 (4%) осіб; комунікабельності 10 осіб (5%) та спрямованості на соціокультурну діяльність зі старшокласниками відповідно 6 осіб (3%).

Після застосування кожної методики, отримані дані ми зводили до єдиної шкали, виводились усередненні дані сформованості кожного показника та усереднені данні сформованості показників за особистісним критерієм. Результати відображено в таблиці 2.3.

На контрольному етапі експериментальної роботи ми також здійснили опис та узагальнення емпіричних даних щодо сформованості та розвитку показників операційного критерію, а саме: наявності досвіду участі в формах соціокультурної діяльності; уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками. Для діагностики рівня професійної мотивації та ціннісні орієнтації студентів, а також результати незалежного експертного оцінювання. Визначальною для нас стала оцінка експертів – методистів, що координували проходження літньої навчально-виховної практики, оскільки саме методисти могли оцінити в реальній практиці наявність відповідних умінь та навичок соціокультурної діяльності у студентів – майбутніх соціальних педагогів.

Таблиця 2.3.

Розподіл за рівнями підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (особистісний критерій)

Рівні	КГ – 200 осіб		ЕГ – 186 осіб	
	До експер.	Після експер.	До експер.	Після експер.
Високий	5,5 (11)	6 (12)	4,84 (9)	16,67 (31)
Достатній	21,5 (43)	24 (48)	25,27 (47)	33,87 (63)
Середній	46 (92)	49,5 (99)	43,55 (81)	47,31 (88)
Низький	27 (54)	20,5(41)	26,34 (49)	2,15 (4)

Після встановлення частотних та відсоткових розподілів за операційним критерієм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та відповідними показниками ми змогли узагальнити дані в таблиці 2.4.

Аналіз табличних даних дозволив засвідчити суттєву динаміку в сформованості показників операційного критерію підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками: 64 особи (59,26%) в студентів експериментальних груп. Це найбільша динаміка, порівняно з показниками когнітивного (47 осіб -25,27%) та особистісного критерієв (45 осіб — 24,19%). Водночас у студентів контрольних груп динаміка також позитивна, проте результати дещо менші 13 осіб (6,5%).

Таблиця 2.4

Розподіл за рівнями підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (операційний критерій)

Рівні	КГ – 200 осіб		ЕГ – 186 осіб	
	До експер.	Після експер.	До експер.	Після експер.
Високий	1,5 (3)	2 (4)	0,5 (1)	13,98 (26)
Достатній	13 (26)	14,5(29)	14,6 (27)	25,27 (47)
Середній	46 (92)	50,5 (101)	46,2 (86)	56,45 (105)

Низький	39,5 (79)	33 (66)	38,7 (72)	4,3 (8)
---------	-----------	---------	-----------	---------

Щодо окремих показників, то найбільш сформованим (як для ЕГ, так і для КГ) виявився такий показник, як «наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності». За даним показником оцінки високого рівня в ЕГ отримало 36 студентів (19,36%). Ще 52 (27,96%) студенти продемонстрували прояви даного показника на достатньому рівні. Достатньо помітну динаміку в студентів ЕГ виявлено в сформованості таких умінь, як: уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників (високий рівень – 22 студенти (11,83%)) та уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками (20 осіб (10,75%)). У студентів контрольних груп сформованість даних показників становить для високого рівня: 5 (2,5%), 3 (1,5%) та 4 (2%) відповідно.

Отже, на контрольному етапі експерименту нами було здійснено педагогічну оцінку та аналіз результатів рівнів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за всіма критеріями, показниками та рівнями. Узагальнені дані для КГ та ЕГ (у % та абсолютних величинах) та показники динаміки представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками (за трьома критеріями)

Критерії	Рівні	200 осіб				Динаміка	186 осіб				Динаміка
		КГ до експ.		КГ після експ.			ЕГ до експ.		ЕГ після експ.		
		к-ть	%	к-ть	%		%	к-ть	%	к-ть	
Когнітивний	Високий	5	2,5	8	4	4,5		2,15	24	12,9	10,75
	Достатній	33	16,5	39	19,5	3	30	16,13	51	27,42	11,29
	Середній	93	46,5	101	50,5	4	86	46,24	92	49,46	3,22
	Низький	69	34,5	52	26	-8,5	66	35,48	19	10,22	-25,26
Особистісний	Високий	11	5,5	12	6	0,5	9	4,84	31	16,67	11,83
	Достатній	43	21,5	48	24	2,5	47	25,27	63	33,87	8,6
	Середній	92	46	99	49,5	3,5	81	43,55	88	47,31	3,76
	Низький	54	27	41	20,5	-6,5	49	26,34	4	2,15	-24,19
	Високий	3	1,5	4	2	0,5	1	0,5	26	13,98	13,48

Операційний	Достатній	26	13	29	14,5	1,5	27	14,6	47	25,27	10,75
	Середній	92	46	101	50,5	4,5	86	46,2	105	56,45	10,22
	Низький	79	39,5	66	33	-6,5	72	38,7	8	4,3	-34,4

Здійснений нами аналіз даних порівняльної таблиці (до початку та після закінчення експериментальної роботи) дозволяє підтвердити наявність суттєвої відмінності в рівнях підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками для студентів контрольних та експериментальних груп.

Нас приємно вразило, що негативна динаміка в студентів усіх груп спостерігається на низькому рівні. Для контрольних груп цей усереднений показник дорівнює – 7,17, для експериментальних груп – 27,95%.

Проте ми відзначили, що є певна група студентів (10 осіб в ЕГ), що не подолали меж низького рівня. Це значить, що створених умов та форм педагогічного впливу для цих студентів виявилось недостатньо. Проте в контрольних групах таких студентів в рази більше, а саме – 48 осіб.

Ми вважаємо, що позитивну динаміку в рівнях готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в КГ можна пояснити тим, що курс «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» є складовою освітньо-професійної програми галузевого стандарту і відповідно, викладається у всіх вищих навчальних закладах, що і забезпечило позитивну динаміку в студентів контрольних груп.

Найбільша сукупна позитивна динаміка для ЕГ відзначена в показниках високого рівня (операційний критерій +13,48%(25 особи); особистісного +11,83% (22 особи) та достатнього рівня когнітивного критерію +11,29% (21 особа).

Якщо порівняти ці показники позитивної динаміки з результатами в КГ, то ми побачимо, що максимальні результати позитивних зрушень проявляються лише на середньому рівні: для когнітивного, особистісного та операційного критеріїв відповідно: + 8% (4 особи); + 3,5% (7 осіб); + 4,5% (9 осіб).

Отже аналіз даних експериментальної роботи дозволяє стверджувати, що існує істотна відмінність в рівнях підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в студентів контрольних та експериментальних груп. Аналіз експериментальних даних показує, що абсолютний приріст на кінець експерименту має суттєву відмінність: (21,5% – 43 особи) для учасників контрольних груп та 83,87% (156 осіб) для учасників експериментальних груп, що в 3,6 рази більше.

На початку експериментальної роботи ми відповідно до наданих характеристик рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками визначили підходи до бальної оцінки рівнів за єдиною шкалою. Нами було встановлено, що інтервали даної шкали в межах від 0 до 5 балів будуть відповідати низькому рівню, в межах від 6 до 11 – середньому, в межах від 12 до 17 – достатньому, і, відповідно, інтервал від 18 до 24 балів буде характеризувати високий рівень сформованості

показників.

З метою більш яскравої ілюстрації даних результатів експерименту ми представили на діаграмі (рис.2.1) співвідношення рівнів підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками для студентів контрольних та експериментальних груп (до початку і по закінченню експерименту).

Аналіз показників бальної шкали дозволяє підтвердити наявність суттєвої позитивної динаміки в розвитку рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Рівневі показники кінцевого зрізу в КГ не перетинають меж середнього рівня сформованості, тоді як усереднені рівневі показники ЕГ знаходяться в межах достатнього та високого рівнів.

Таким чином, здійснений нами аналіз результатів експериментального дослідження дозволив засвідчити ефективність впровадження в практику організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

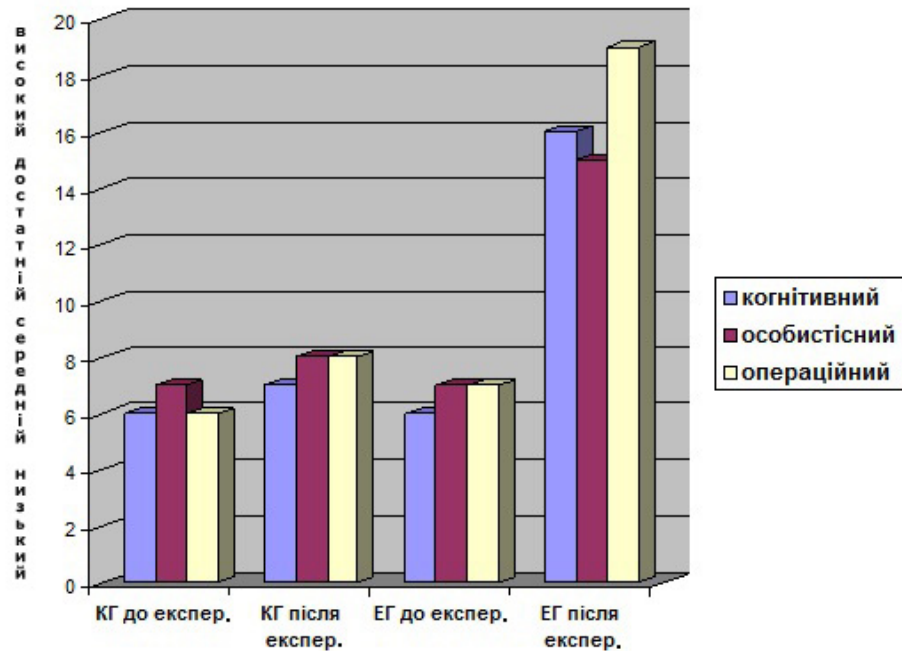

Рис.2.1. Оцінка рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками студентів КГ та ЕГ за бальною шкалою

Для остаточного підтвердження результатів нашого дослідження необхідно врахувати статистичну достовірність істотної різниці в значеннях показників експериментальної та контрольної груп.

За допомогою t – критерію Стьюдента нами було перевірено гіпотези, сформульовані відносно визначених рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. А саме:

Когнітивна готовність. Гіпотеза H_{01} : показники досягнутого рівня когнітивної готовності студентів в експериментальній та контрольній групах статистично не відрізняються. Гіпотеза H_{11} : показники досягнутого рівня когнітивної готовності студентів в експериментальній та контрольній групах статистично відрізняються.

За допомогою математичних розрахунків ми визначили середні значення показників когнітивної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в експериментальній та

контрольній групах (відповідно: $\bar{x}_1 = 4,3$ та $\bar{x}_2 = 3,2$), дисперсію ($S_1^2 = 0,35$ та $S_2^2 = 0,64$) та провели розрахунки t-критерію Стьюдента за формулою (1.2):

$$t = \frac{|\overline{43} - \overline{32}|}{\sqrt{\frac{035 + 064}{26} + \frac{0062}{244}}} \approx \frac{11}{17} \approx 1,77$$

За отриманими даними $t_{\text{табл}} < t_1 = 2,58 < 17,7$, а це вказує, що гіпотеза H_{01} відхилена і прийнята гіпотеза H_{11} . Тобто між студентами експериментальної та контрольної груп існують статистично значущі відмінності щодо досягнення когнітивної готовності на кінець експерименту.

Особистісна готовність. Гіпотеза H_{02} : показники досягнутого рівня особистісної готовності студентів в експериментальній та контрольній групах статистично не відрізняються. Гіпотеза H_{12} : показники досягнутого рівня особистісної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в експериментальній та контрольній групах статистично відрізняються.

За допомогою математичних розрахунків ми визначили середні значення показників особистісної готовності студентів в експериментальній та

контрольній групах (відповідно: $\bar{x}_1 = 3,8$ та $\bar{x}_2 = 2,8$), дисперсію ($S_1^2 = 0,49$ та $S_2^2 = 0,93$) та провели розрахунки t-критерію Стьюдента за формулою (1.2):

$$t = \frac{|\overline{38} - \overline{28}|}{\sqrt{\frac{049 + 093}{26} + \frac{0075}{244}}} \approx \frac{1}{13,27} \approx 1,37$$

За отриманими даними $t_{\text{табл}} < t_1 = 2,58 < 13,27$, а це вказує, що гіпотеза H_{02} відхилена і прийнята гіпотеза H_{12} . Тобто між студентами експериментальної та контрольної груп існують статистично значущі відмінності щодо досягнення особистісної готовності на кінець експерименту.

Операційна готовність. Гіпотеза H_{03} : показники досягнутого рівня операційної готовності студентів в експериментальній та контрольній групах статистично не відрізняються. Гіпотеза H_{13} : показники досягнутого рівня операційної готовності студентів в експериментальній та контрольній групах статистично відрізняються.

За допомогою математичних розрахунків ми визначили середні значення показників операційної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в експериментальній та

контрольній групах (відповідно: $\bar{x}_1 = 3,6$ та $\bar{x}_2 = 2,8$), дисперсію ($S_1^2 = 0,58$ та $S_2^2 = 0,97$) та провели розрахунки t-критерію Стьюдента за формулою (1.2):

$$t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{\frac{S_1^2 + S_2^2}{2}}} = \frac{|3,6 - 2,8|}{\sqrt{\frac{0,58 + 0,97}{2}}} \approx \frac{0,8}{\sqrt{0,775}} \approx 0,916$$

За отриманими даними $t_{\text{табл}} < t_1 = 2,58 < 10,16$, а це вказує, що гіпотеза H_{03} відхилена і прийнята гіпотеза H_{13} . Тобто між студентами експериментальної та контрольної груп існують статистично значущі відмінності щодо досягнення операційної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками на кінець експерименту.

Разом з тим, для підтвердження отриманих результатів ми скористалися і алгоритмом розрахунку χ^2 – критерію, який визначали шляхом порівняння відсоткових показників рівнів готовності студентів майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за формулою:

$$\chi^2 = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^m \frac{(n_{k1} - n_{k2})^2}{n_{k1} + n_{k2}} \quad (2.1)$$

де χ^2 – показник χ^2 – критерію,

m – загальна кількість груп, на які розділені результати,

n_1 – обсяг вибірки експериментальної групи,

n_2 – обсяг вибірки контрольної групи,

n_{k1} – частоти результатів в експериментальній групі,

n_{k2} – частоти результатів в контрольній групі.

Підставивши відповідні значення, ми отримали $\chi^2_{\text{експер}} = 54,2$, тоді як $\chi^2_{\text{табл}} = 7,81$ при заданій імовірності допустимої помилки, рівної 0,05. Виходячи з того, що $\chi^2_{\text{експер}} > \chi^2_{\text{табл}} = 54,2 > 7,81$ слід констатувати, що значення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі

старшокласниками організаціями в експериментальній та контрольній групах статистично достовірно відрізняються.

Виходячи з цього, варто зазначити, що за результатами констатувального етапу експерименту, які наведені у першому розділі нашого дослідження, студенти контрольної групи були на однаковому рівні готовності зі студентами експериментальної групи. Після проведення формувального етапу – рівень готовності студентів експериментальної групи, як загальної, так і за окремими компонентами, виявився вищим.

Це дозволяє припустити, що розроблені і впроваджені нами в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками є дієвими.

Висновки до другого розділу

У розділі визначено шляхи реалізації організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками: розкрито можливості диференціації змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками; визначено доцільність позааудиторних форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності; продемонстровано засоби актуалізації потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності; здійснено аналіз та оцінку експериментальної роботи з перевірки ефективності організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

У процесі *формувального етапу експерименту* (2008-2013 рр.) в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів України було впроваджено зазначені вище організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Реалізаторами завдань експериментальної роботи виступав особисто автор та 27 викладачів фахових кафедр соціальної педагогіки, що здійснювали підготовку студентів за запропонованими авторськими програмами та методичними рекомендаціями.

Експериментальні групи були представлені студентами Київського університету імені Бориса Грінченка (56 осіб), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (62 особи) та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (68 осіб).

Першою умовою стало *удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками*. Реалізація цієї умови стала можливою завдяки впровадженню таких її складових, як: доповнення змісту лекційного матеріалу курсу «Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля» питаннями, пов'язаними з різними аспектами соціокультурної діяльності зі старшокласниками;

модернізація лекційного процесу за рахунок упровадження таких його форм, як: лекції-візуалізації; бінарні лекції; проблемні лекції тощо; надання традиційним семінарським заняттям більшої спрямованості на практику соціокультурної роботи засобами дискусійних форм роботи; організація виїзних практичних занять, зокрема відвідування Французького культурного центру і Центру розвитку бразильської культури; використання інтерактивних технік під час проведення практичних занять (кейс-стаді, рольові ігри, проблемні завдання).

Друга організаційно-методична умова – *відбір доцільних організаційних форм позааудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності* – передбачала реалізацію таких напрямів роботи, як: організація навчальних екскурсій до закладів, установ, що здійснюють соціокультурну діяльність зі старшокласниками (культурні центри, палаци та будинки дитячої творчості, музеї); організація гурткової роботи з майбутніми соціальними педагогами з метою оволодіння ними різними видами соціокультурної (зокрема рекламно-інформаційної) діяльності; розробка та впровадження студентами проектів різних організаційних форм соціокультурної діяльності для старшокласників; організація та проведення масових комплексних форм соціокультурної роботи для студентів; удосконалення форм індивідуальної та самостійної роботи (індивідуальні науково-дослідні завдання); модернізація форм самостійної роботи тощо.

У процесі впровадження такої організаційно-методичної умови, як *актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності*, проведено такі види роботи: методичні семінари для студентів; виконання упродовж зміни творчих завдань, зокрема: впровадження авторських проектів (фестивалю, свята, конкурсної програми чи станційного експресу); проведення підсумкової конференції (презентації виконання командних творчих завдань, фрагментів форм соціокультурної роботи зі старшокласниками, демонстрація фотоколажів, відеороликів).

Контрольний етап експерименту передбачив: опис та узагальнення емпіричних даних; побудову частотних та відсоткових розподілів (за кожним з визначених критеріїв підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками та відповідними показниками); табличне та графічне відображення одержаних рядів та їх аналіз. Аналіз результатів експериментального дослідження дозволив виявити суттєві відмінності в динаміці готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками для студентів контрольних та експериментальних груп.

Встановлено, що абсолютний приріст на закінчення експерименту становить: 21,5% (43 особи) для учасників КГ та 83,87% (156 осіб) для учасників ЕГ, що в 3,6 рази більше. Найбільшу динаміку виявлено в розвитку показників за операційним критерієм: 64 особи (59,26%) в студентів ЕГ (для порівняння в КГ – 4 особи (1,88%). Найбільшого розвитку зазнали такі показники, як: «знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності» (високий рівень у 32 студентів ЕГ (17,2%); «прагнення до участі в

соціокультурній діяльності» (високий рівень у 34 студентів ЕГ (18,28%); « наявність досвіду участі в формах соціокультурної діяльності» (високий рівень у 36 студентів ЕГ (19,36%).

За допомогою t-критерію Стьюдента нами було підтверджено гіпотезу про те, що показники досягнутого рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками в експериментальній та контрольній групах статистично відрізняються. Це дозволило стверджувати, що розроблені та впроваджені нами в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками є дієвими.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками, що представлено в обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-методичних умов реалізації навчально-виховного процесу за даним напрямом. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких *висновків*:

1. Здійснено теоретико-методичний аналіз підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності в умовах вищого навчального закладу. Соціокультурна діяльність розглядається як історично обумовлений, суспільно спрямований процес перетворення культури і культурних цінностей в об'єкт споживання особистості та соціальних груп в інтересах розвитку кожного члена суспільства. Охарактеризовано технології соціокультурної діяльності: культуротворчі, рекреативно-оздоровчі, освітні, соціально-захисні та реабілітаційні. *Підготовку майбутнього соціального педагога до соціокультурної діяльності* визначено як процес професійного становлення, поступового формування та розвитку когнітивної, особистісної та операційної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності. Готовність майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками представлено як результат підготовки, що ґрунтується на знаннях сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками, особистісному ставленні до соціокультурної діяльності та характеризується застосуванням необхідних операційних умінь соціокультурної діяльності.

2. Виявлено *особливості соціокультурної діяльності соціального педагога* зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів: необхідність урахування індивідуально-психологічних властивостей старшокласників, базування на засадах самовизначення, професійного та особистісного вибору молодих людей, урахування їхніх потреб та інтересів;

обумовленість змістом, завданнями та вимогами навчально-виховного процесу; залежність від соціокультурних зв'язків старшокласника з різними інституціями виховання тощо. Встановлено, що цим особливостям найбільше відповідає такий вид соціокультурної діяльності як соціокультурна анімація. Розкрито можливості реалізації культуротворчого напрямку соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками, що полягають у застосуванні таких видів роботи, як: театральна, музейна, ігрова читання, заняття фізичною культурою тощо. Деталізовано зміст соціокультурної роботи зі старшокласниками парків культури та відпочинку, туристсько-краєзнавчої та екологічної діяльності.

3. Розкрито значення соціокультурної анімації в діяльності соціального педагога зі старшокласниками. *Соціокультурну анімацію* визначено як особливий вид соціально-культурної діяльності соціальних груп і окремих індивідів, заснований на сучасних технологіях (соціальних, педагогічних, психологічних, культуротворчих), що забезпечують інтеграцію особистості в соціокультурний простір та оздоровлення соціального клімату. Соціокультурна анімація подана як найбільш дієвий засіб соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками. Уточнено зміст виконання функцій соціального педагога (діагностичної, прогностичної, посередницької, профілактичної, корекційно-реабілітаційної, рекреаційної, комунікативної, організаційної та методичної) як організатора анімаційної діяльності зі старшокласниками. Охарактеризовано основні напрямки соціально-культурної анімаційної діяльності зі старшокласниками: шкільну, театральну, соціальну (муніципальну), терапевтичну та комунікативну анімацію тощо. Розкрито можливості інноваційних анімаційних форм роботи: квестів, флеш-мобів, благофестів тощо.

4. У дисертації обґрунтовано *критерії та показники* готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками: *когнітивний* (розуміння сутності соціокультурної діяльності та її специфіки в роботі зі старшокласниками; знання основних понять теорії соціокультурної діяльності; знання форм, прийомів, технік соціокультурної діяльності); *особистісний* (комунікабельність, прагнення до участі в соціокультурній діяльності, спрямованість на соціокультурну діяльність зі старшокласниками) та *операційний* (наявність досвіду участі у формах соціокультурної діяльності; уміння добирати форми, прийоми соціокультурної діяльності відповідно до вимог та потреб старшокласників; уміння планувати, здійснювати та оцінювати соціокультурну діяльність зі старшокласниками). Охарактеризовано *рівні* (низький, середній, достатній та високий) готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. На етапі констатувального експерименту виявлено переважно низький та середній рівень сформованості показників готовності як для студентів експериментальних, так і контрольних груп: середній – 46% (92 особи) у КГ, 45,70% (85 осіб) в ЕГ; низький – 33% (66 осіб) у КГ, 32,80% (61 особа) в ЕГ. Контент-аналіз змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів підтвердив необхідність оновлення змістового та технологічного забезпечення

фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками з метою підвищення рівня їхньої когнітивної, особистісної та операційної готовності.

5. Визначено організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Реалізація першої умови – *удосконалення змісту, форм та методів аудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів* – здійснювалась за рахунок: доповнення та модернізації змісту лекційного матеріалу темами соціокультурного спрямування, використання лекцій-візуалізацій, бінарних лекцій тощо; трансформації форм семінарських занять засобами дискусійних форм роботи; організації виїзних практичних занять; використання інтерактивних технік, таких як кейс-стаді, дискусія, рольові ігри, проблемні завдання. Реалізація другої умови – *відбір доцільних організаційних форм позааудиторної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності* – відбувалась через: організацію навчальних екскурсій (культурні центри, палаци та будинки дитячої творчості, музеї); розгортання гурткової роботи (гурток рекламно-інформаційної діяльності); упровадження проєктів анімаційних форм соціокультурної діяльності; проведення анімаційних масових комплексних форм соціокультурної роботи для студентів; удосконалення форм індивідуальної та самостійної роботи. Третя умова – *актуалізація потенціалу виробничої практики в контексті підготовки студентів до соціокультурної діяльності* – упроваджувалась шляхом проведення: настановчих методичних семінарів; реалізації авторських анімаційних проєктів; організації свят, екскурсій, фестивалів тощо; проведення підсумкової конференції; доповнення завдань літньої навчально-виховної та стажерської практик.

6. Перевірено та доведено ефективність упровадження організаційно-методичних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками. Здійснений аналіз даних експерименту підтвердив наявність значущої відмінності в рівнях готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками для студентів експериментальних груп у порівнянні з контрольними: абсолютний приріст на кінець експерименту становив 83,87% для учасників експериментальних груп та 21,5% для учасників контрольних груп, тобто в 3,6 разів менше. Найбільш яскрава динаміка зафіксована в показниках готовності майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками за операційним критерієм: 59,26% серед студентів ЕГ (для порівняння в КГ 1,88%). Помітною була динаміка розвитку показників когнітивного критерію, що становить в ЕГ – 25,27%, а в КГ – 4,23%; особистісного критерію – в ЕГ – 24,19%, а в КГ – 2,82%. Отримані результати підтвердили ефективність упровадження в навчально-виховний процес вищої школи організаційно-методичних умов, спрямованих на підготовку майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками не вичерпується результатами проведеного дисертаційного дослідження.

Перспективними напрямками дослідження порушеної проблеми можуть стати: визначення особливостей підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності в умовах великого міста; деталізація музейної та паркової роботи зі старшокласниками як видів соціокультурної діяльності; характеристика форм та методів соціокультурної діяльності соціального педагога з учнями інших вікових груп тощо.

Список використаних джерел

1.Абульханова-Славская К. А. Социально-психологические аспекты активности личности // К. А. Абульханова-Славская // Социально-психологические проблемы

производственного коллектива. – М., 1983. – С. 7 – 21.

2. Абульханова-Славская К. А. О путях построения типологии личности / К. А. Абульханова-Славская // Психологический журнал. – 1983. – Т. 4, № 1. – С. 14 – 29.

3. Агапова И. А. Школьный театр. Создание, организация, пьесы для постановок: 5-11 классы / И. А. Агапова. – М., 2006.

4. Актуальные проблемы социально-культурной деятельности. – М.: МГУК, 2004. – 213 с.

5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підручник для студ., аспірантів та молодих викладачів навч. закладів. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

6. Андрущенко В. П. Філософія соціальної роботи в Україні на рубежі століть / В. П. Андрущенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2002. – № 1. – С. 41- 45.

7. Ариарский М. А. Досуговоедение в системе человекознания / М. А. Ариарский. – Л.: ЛГИК, 1990. – 343 с.

8. Аристотель. Сочинения, в 4 т. – М.: Мысль, 1975 – 1983. – Т.1-4. – (Серия «Философское наследие»).

9. Арнольд А. И. Социальная педагогика: восхождение к новому гуманизму / А. И. Арнольд // Актуальные проблемы социально-культурной деятельности: сб.ст. / МГУК. – М., 1996. – 198 с.

10. Артеменкова Т. А. Управление образовательным учреждением культуры.: дис докт. пед. наук / Т. А. Артеменкова. – М.: МГУКИ, 2002. – 217 с.

11. Афанасенко Е. Х. Детский музыкальный театр: программы, разработки занятий / Е. Х. Афанасенко, С. А. Ключенева [и др.]. – Волгоград: Учитель, 2008. – 342 с.

12. Бондаренко Т. В. Методичні рекомендації для соціальних працівників щодо соціального супроводу випускників соціальних закладів (зокрема інтернатних) / Т. В. Бондаренко, О. В. Вакуленко, Н. М. Комарова. – К.: Держсоцслужба, 2006. – 168 с.

13. Байкова В. Т. Досуг, свободное время / В. Т. Байкова. – М., 1985. – 169 с.

14. Бартків О. С. Діяльність соціального педагога в дитячому оздоровчому таборі / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, В. Г. Грановський. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 168 с.

15. Батіщева Г. О. Робота соціальних служб для молоді з молодією сім'єю / Г. О. Батіщева, З. Г. Зайцева. – К., 1996. – 75 с.

16. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

17. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.

18. Беляева Л. А. Категории “социальная работа” и “социально-педагогическая деятельность” в их взаимосвязи / Л. А. Беляева, М. А. Беляева // Понятийный аппарат педагогики и образования: сб. науч. тр. / отв. ред. М. А. Галагузова. – Екатеринбург: Изд-во “СВ-6”, 1998. – Вып. 3. – С. 185–196.

19. Бестужев-Лада И. В. Молодость и зрелость: Размышления о некоторых социальных проблемах молодежи / И. В. Бестужев-Лада И. – М: Политиздат, 1984. – 231 с.

- 20.Бетіна Меснер [Bettina Messner] // Über Soziokultur Kulturmanagement. – 2010. – N4. – S. 6-9
- 21.Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посібник / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998.
- 22.Белецька І. В. Сучасна соціокультурна ситуація у сфері дозвілля молоді / І. В. Бежецька // Вісник Луганського національного ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2010. – № 9. – С. 71 – 76.
- 23.Биржаков М. Б. Введение в туризм / М. Б. Биржаков. – СПб.: Издательский Торговый Дом "Герда", 2000. – 167 с.
- 24.Бирженюк Г. М. Основы региональной культурной политики и формирования культурно-досуговых программ / Г. М. Бирженюк, А. П. Марков. – СПб., 1992. – 213 с.
- 25.Білик Е. В. Сучасна енциклопедія етикету: 1000 правил і корисних порад / Е. В. Білик. – Донецьк: ТОВ ВКФ "БАО", 2005. – 112 с.
- 26.Бовкун В. В. Образ жизни современной молодежи: тенденции, проблемы, перспективы / В. В. Бовкун. – М., 1997. – 432 с.
- 27.Богданова Н. Соціокультурне середовище як визначальний фактор формування культури життєтворчості особистості / Н. Богданова // Вісник інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія. Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць / НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 15. – С. 26-31.
28. Богданова О. С. Моральне виховання старшокласників: книга для вчителя / О. С. Богданова, С. В. Черепкова. – М.: Просвещение, 1988. – 206 с.
29. HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%B8>" \o "Васильки" Василькова Ю. В. Методика й досвід роботи соціального педагога: навчальний посібник для студ. вищих пед. учеб. закладів / Ю. В. HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%B8>" \o "Васильки" Василькова. – М.: Изд-во центр "Академія", 2002 – 160 с.
30. HYPERLINK "[http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR="](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%20%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0)" Соціальна педагогіка : навч. посібник / І. М. Богданова. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
- 31.Божович Л.И. Психологические особенности личности старшего школьника /Л. И. Божович // Комсомол в школе. – М. : Молодая гвардия, 1972. – С. 201-216.
- 32.Бойко М. Г. Організація готельного господарства: підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2006. – 448 с.
- 33.Бойцова М. Усе про облік та організацію готельного бізнесу / М. Бойцова, О. Піроженко. – Харків: Фактор, 2005. – 232 с.
- 34.Большая прогулка: Транспорт. Турбизнес. Путешествия. Отдых. – 2002. – №№ 1-5.

35. Бочарова Н. М. Организация досуга детей в семье: учебное пособие / Н. М. Бочарова. – М., 2001. – 208 с.
36. Буєва Л. П. Соціальне середовище і [HYPERLINK "http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C"](http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C) "Свідомість" свідомість особистості / Л. П. Буєва. – М.: МГУ, 2003. – 217 с.
37. [HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR="](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%91%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%85,%D0%86%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97%D0%B2%D0%BD%D0%B0) Психологічні основи особистісного зростання підлітків: дис. д-ра психол. наук: спец. 19.00.07 / Булах Ірина Сергіївна; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 581 с.
38. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка: монографія / І. С. Булах. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 340 с.
39. Бушканец М. Г. Педагогическая сущность современного времени школьников / М. Г. Бушканец // Начальная школа. – 1988. – № 6. – С. 71-74.
40. Вайнола Р. Х. Підготовка майбутніх вчителів до виховної роботи з дітьми та молодіжними організаціями / Р. Х. Вайнола // Науково-педагогічні проблеми підготовки учителя у вузі: матеріали міжвуз. наук. – практ. конф., присвяченої 70-річчю КДП ім. О. М. Горького (Київ, 31 жовтня – 1 листопада 1990 р). – К.: КДП, 1991. – С. 237-238.
41. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: монографія / Р. Х. Вайнола; ред. С. О. Сисоева; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2008. – 460 с.
42. Вайнола Р. Х. Особливості соціокультурної діяльності соціального педагога зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів / Р. Х. Вайнола, О. І. Чернищенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 16. – С. 116-123.
43. Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога / Ю. В. Василькова. – М., 2001. – 160 с.
44. Василькова Ю. В. Социальная педагогика / Ю. В. Василькова. – М., 1999. – 440 с.
45. Вступ до соціальної роботи: навч. посібник / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
46. Вдовенко Т. В. Социальная работа в сфере досуга в странах Западной Европы / Т. В. Вдовенко. – СПб.: СПбГУП, 1999. – 164 с.
47. Вечканова Є. Читач-школяр у соціокультурному просторі / Є. Вечканова // Педагогіка. – 2007. – № 2. – С. 45-47.
48. Викторов В. Я. Социально-воспитательная работа с подростками в условиях городского парка культуры и отдыха: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.06 / В. Я. Викторов; Ин-т педагогики соц. работы Рос. акад. образования. – М., 1998. – 28 с.

- 49.Вишняк А. И. Культура молодежного досуга / А. И. Вишняк, В. И. Тарасенко. – К.: Вища школа, 1988 – 53 с.
- 50.Вовк Г.С. Организация зрелищ во Франции.// Культура в современном мире. – М., 1998.-Вып. 1. – С. 70-86.
- 51.Волик Л. В. Освітньо-виховний феномен в анімаційній діяльності майбутніх педагогів : монографія / Л. В. Волик. – Харків : Полтавський літератор, 2009. – 350 с.
- 52.Волик Л.А. Освітньо-виховний феномен анімаційної діяльності майбутніх педагогів – Монографія. Полтава: Полтавський літератор, 2010 р. – 324 с.
- 53.Вульф ов Б. З. Основы педагогики в лекциях, ситуациях, первоисточниках: учебное пособие /Б. З. Вульф ов, В. Д. Иванов. — М.: Изд-во УРАО, 1997.– 288 с.
- 54.Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: дис. ... д-ра пед. наук: 14.00.08 / Ю. Н. Галагузова. – М., 2001. – 373 с.
- 55.Галагузова Ю. Н. Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов: пособие для студентов / Ю. Н. Галагузова, Г. В. Сорвачева, Г. Н. Штинова. – Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 224 с.
- 56.Генералова И. А. Театр: пособие для дополнительного образования. 2, 3,4 класс / И. А. Генералова. – М., 2004.
- 57.Гомонюк О.М. Значення педагогічної практики у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів / О.М. Гомонюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Збірник наукових праць. Вип. 16.– Харків, Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА). – №16. – :УІПА, 2007. – С.325-333
- 58.Гуров В.М. [HYPERLINK "http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0"](http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0) \o "Соціальна робота" Соціальна робота школи з сім'єю. М: Педагогічне товариство Росії, 2003 – 192 с.
- 59.Гур'янова М.П. Сільська школа та [HYPERLINK "http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0"](http://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0) \o "Соціальна педагогіка" соціальна педагогіка: посібник для педагогів /М. П. Гур'янова. – Минск: Амалфея, 2000. – 448 с.
- 60.Дзиов А. Х. О целях и условиях организации деятельности в парках культуры и отдыха / А. Х. Дзиов. – М.: МГУК, 1992. – 264 с.
- 61.До вершин досконалості: науково-методичний посібник з проблем самовиховання / С. Г. Карпенчук; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне: Волинські оборони, 2009. – 260 с.
62. Доронкина Е. Г. Организация рекреационной деятельности в США: учеб. пособие / Е. Г. Доронкина. – Тамбов, 2006.
- 63.Доронкина Е. Г. Проблемы осознания сущности досуга / Е. Г. Доронкина // Социально-культурная деятельность: поиски, проблемы, перспективы: сборник статей /науч. ред. Т. Г. Киселёва, Ю. А. Стрельцов. – М.: МГУК, 1996. – С. 5-14.
- 64.Дубровина И.В. и др. Психология: Учебник для студ. сред. пед. учеб. заведений /И.В. Дубровина, Е.Е. Данилова, А.М. Прихожан; Под ред. И.В. Дубровиной. -- М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 464 с.

65. Дуликов В. З. Критерии социально-культурной деятельности / В. З. Дуликов // Вестник МГУКИ. – 2004. – №1. – С.94-103.
66. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Зверевої. – Київ, Сімферополь: Універсам, 2012. – 536.
67. Єрьомін В. А. Вулиця – підліток – вихователь / В. А. Єрьомін. – М., 1991. – 85 с.
68. Ж.-Ж. Руссо: Pro et Contra / автор: Златопольская А. А. [и др.]. – Издательство: Русской Христианской гуманитарной академии. 2005. — 798 с.
69. Жарков А. Д. Организация культурно-просветительной работы: учеб. пособие / А. Д. Жарков. – М.: Просвещение, 1989. – 388 с.
70. Жарков А. Д. Технология культурно-досуговой деятельности / А. Д. Жарков. – М., 1998. – 248 с.
71. Жаркова Л. С. Культурно-досуговая деятельность: теория, практика и методика научных исследований / Л. С. Жаркова, А. Д. Жарков, В. М. Чижиков. – М.: МГУК, 1994. – 111 с.
72. Жидков, В. С. Культурная политика России: теория и история [Текст]: учеб. пособие / В. С. Жидков, К. Б. Соколов. – М.: Академ. проект, 2001. – 592 с.
73. Журавлев В.И. Основы педагогической конфликтологии. – М., 1993. – 167 с.
74. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. посібник. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.
75. Зарубина Н. Н. Социально-культурные основы хозяйства и предпринимательства / Н. Н. Зарубина. – М.: Магистр, 1998. – 298 с.
76. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи [текст] // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: [монографія] / І. А. Зязюн. – К.; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18.
77. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.05 / Ірина Дмитрівна Зверева. – К., 1999 – 451 с.
78. Іванцев Л. І. Становлення майбутнього вчителя як суб'єкта життєтворчості: монографія / Л. І. Іванцев. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2007. – 208 с.
79. Каган М. С. Философия культуры / М.С. Каган; Акад. гуманит. наук и др. — Спб.: Петрополис, 1996. — 414 с.
80. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B0%20%D0%99%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Капська А. Й. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=" Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання): навч. посіб. / А. Й. Капська [та ін]; ред. І. Зверева, Г. Лактіонова; Християнський дитячий фонд, Київський національний педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова. – К.: Науковий світ, 2001. – 129 с.
81. Капська А. Й. Соціокультурне середовище і ціннісні орієнтації особистості / А. Й. Капська // Вісник Черкаського Національного педагогічного університету. – Черкаси: ЧНПУ, 2012. – С. 85-87

82. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B0%20%D0%99%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Капська А. Й. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=" Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч. посібник / А. Й. Капська; Український державний центр соціальних служб для молоді. – К.: УДЦССМ, 2001. – 219 с

83. Карпенко О. Г. Виховання жіночності у творчих змаганнях / О. Г. Карпенко // Технологія виховної роботи в умовах табірної зміни: теорія і практика. – К.: Грайлик, 1998. – С.54-57.

84. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. Г. Карпенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 546 с.

85. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспект: монографія / за ред. С. Я. Харченко. – Дрогобич: Коло, 2007. – 170 с.

86. Карпенко О. Г. Соціальний працівник: деякі аспекти професійної підготовки: навчально-методичний посібник / О. Г. Карпенко. – К.: ДІРСМ, 2007. – 144 с.

87. Карпенко О. Г. Технології робот із дітьми в дитячих оздоровчих закладах: організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / О. В. Биковська, В. М. Горбинко, Ж. В. Петрович [та ін.]. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с

88. Квартальнов В. А. Туризм: учебник / В. А. Квартальний. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 320 с.

89. Кириченко Л. М. Організація педагогічної практики у літніх дитячих оздоровчих закладах: метод. рекомендації / Л. М. Кириченко, Н. П. Онищенко, Ю. Г. Підборський, О. М. Сергійчик. – К.: Знання України, 2004. – 60 с.

90. Киселева Т. Г. Социально-культурная деятельность: учебник / Т. Г. Киселева, Ю. Д. Красильников. – М.: МГУКИ, 2004. – 539 с.;

91. Киселева Т. Г. Теория досуга за рубежом: курс лекций / Т. Г. Киселева. – М., 1992. – 163 с.

92. Ковальов А. Г. HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3>" \o "Психолог" Психологія особистості / Т. Г. Киселева. – М.: Академія, 2001. – 452 с.

93. Ковальчук А. С. Социально-культурная деятельность / А. С. Ковальчук. – 2-е изд. – Орел, 2000. – 178 с.

94. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи / І. М. Ковчина. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 373 с.

95. Когут С. Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Теорія та історія педагогіки / С. Я. Когут. – Івано-Франківськ, 2005. – 21 с.

96. Козич І. В. Формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / І. В. Козич ;

Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний ун-т", МОН України. – Запоріжжя, 2008. – 254 с.

97. Колчеев Ю. В. Театрализованные игры в школе / Ю. В. Колчеев, Н. М. Колчеева. – М., 2000. – 98 с.

98. Кон И. С. Психология ранней юности: книга для родителей / И. С. Кон. – М., 1989. – 144 с.

99. Кон И. С. Психология старшеклассника / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с.

100. Кон И. С. Юність як соціальна проблема / И. С. Кон // Молодь і суспільство. – М.: Просвещение, 1973. – 250 с.

101. Корінна Л. В. Формування громадянських цінностей старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Л. В. Корінна. – Житомир, 2004. – 226 с.

102. Короткова Р. І. Використання елементів театральної педагогіки в роботі соціального педагога / Р. І. Короткова // Соціалізація особистості: зб. наук. праць / НПУ імені М. П. Драгоманова – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. – Вип. 15. – С.24-30

103. Короткова, Раїса Іванівна. Особливості формування режисерських знань та умінь у майбутніх соціальних педагогів [Текст] / Р. І. Короткова // Соціалізація особистості. Педагогічні науки : Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2008. – Т. 30. – С. 179-185

104. Корсун І. В. Соціалізація старшокласників у сфері вільного часу / І. В. Корсун. – Луганськ, 1996. – 201 с.

105. Косовець В. І. Ефективність дії моделі соціокультурного середовища села як педагогічна умова розвитку соціальної активності молоді / В. І. Косовець // Соціалізація особистості: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. — Вип. XXX. – С.69-79.

106. Косовець В. І. Моделювання процесу розвитку соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села. / В. І. Косовець // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 7. – С.21-30.

107. Косовець В. І. Особливості соціокультурного середовища як педагогічного феномена. / В. І. Косовець // Наукові записки : зб. наук. статей НПУ імені М.П. Драгоманова / укл. П.В. Дмитренко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – Вип. LXV (65). – С.81-89.

108. Костылева, Т. В. По дорогам культуры индивидуальных миров / Т. В. Костылева // От массовой культуры к культуре индивидуальных миров: новая парадигма цивилизации. М., 1998. – 95 с.

109. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / под ред Л.Н. Прокопиенко. / Г.С. Костюк – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.

110. Красильников Ю. Д. Методика социально-культурного проектирования: учеб. Пособие Ю. Д. Красильников. – М.: МГУК, 1993.

111. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти [текст] / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – № 45-46. – С. 6–7.

112. Кротова Ю. Н. Педагогика досуга в англоязычных странах: учеб. пособие / Ю. Н. Кротова. – СПб.: СПбГАК, 1994. – 162 с.

113. Кузин Г. М. Проектирование социально-культурных процессов: учеб. Пособие / Г. М. Кузин. – Пермь, 2001. – 340 с.
114. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования: [учеб.-метод. пособие] / Н. В. Кузьмина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 172 с.
115. Культура – суспільство – особистість: навч. посібник / за ред. Л. Скокової. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – 396 с.
116. Культура на перепутье: сборник / сост.: Б. Ю. Сорочкин, Л. М. Зайцева; под. общ. ред. Б. Ю. Сорочкина. – М., 1994. – 248 с.
117. Курило В. С. Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти Східноукраїнського регіону / В. С. Курило // Нові технології навчання : зб. наук. ст. – К., 2000. – Вип. 26. – С. 10–20.
118. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навч. посібник / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков. – К.: Вища школа, 2000. – 288 с.
119. HYPERLINK "<http://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Levkivskyj-ist.ped..doc>" \o "Левківський М.В., Микитюк О.М. Історія педагогіки: Навчальний посібник/ За редакцією М.В. Левківського. — Харків: «ОБС», 2002. — 240 с." Левківський М. В. Історія педагогіки: навч. посібник / М. В. Левківський, О. М. Микитюк; за ред. М. В. Левківського. — Харків: ОБС, 2002. – 240 с.
120. Лесіна Т. М. Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.05 / Т. М. Лесіна. – Луганськ, 2009. – 20 с.
121. Лесіна Т. М. Деякі аспекти проблеми практичної підготовки майбутнього соціального педагога до анімаційної діяльності / Т. М. Лесіна // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2006. – Вип. 89. – С.35-40.
122. Лесіна Т. М. Соціальна анімація як інноваційне явище у вітчизняній соціально-педагогічній сфері / Т. М. Лесіна // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Суми, 16-17 квітня 2008 р.) / Сумський обласний інститут післядипломної освіти. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2008. – С. 337-338.
123. Лесіна Т. М. Соціальний педагог-аніматор: шляхи професійного зростання: навч.-метод. посіб. / [укл. Т. М. Лесіна]. – Ізмаїл: Вид-во ІДГУ, 2008. – 104 с.
124. Лесіна Т. М. Соціально-педагогічні аспекти анімаційної діяльності майбутнього фахівця / Т. М. Лесіна // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Педагогічні науки. – Ізмаїл, 2005. – Вип. 19. – С. 87-90.
125. Лисенко В. П. Особливості ціннісної структури підростаючої особистості / В. П. Лисенко // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб./ за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К.: АПНУ, 1997. – С.65-67.
126. Литвинцева Г. Ю. Культурно-досуговая деятельность в Петровский период : автореф. дис. ...канд. пед. наук / Г. Ю. Литвинцева. – СПб., 1993. – 196 с.
127. Литовкин Е. В. Социально-культурная деятельность в контексте современного исторического знания / Е. В. Литовкин // Вестник МГУКИ. – 2003. – №1. – С.86-94.
128. Лидерс А. Г. Психологический тренинг с подростками : учеб. пособие для студ. висших учебных заведений / А. Г. Лидерс. – М.: Изд. центр "Академия", 2001. – 256 с.

- 142.Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посіб. / Мигович І.І., Лукашевич М.П. – К.: МАУП, 2002. – 183 с.
- 143.Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект): [монографія] / О. М. Микитюк; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х.: ОВС, 2001. – 256 с.
- 144.Михайлова Л. М. Організація літнього відпочинку оздоровчих закладів для дітей та підлітків / укл.: Л. М. Михайлова, І. В. Петрова, Л. І. Коцюбіна. – Луганськ, 2000. – 66 с.
- 145.Михеева Н. А. Менеджмент в социально-культурной сфере: учеб. пособие / Н. А. Михеева, Л. Н. Галенская. – СПб., 2000. – 170 с.
- 146.Міхеєва О. Ю. Загальна характеристика професійної підготовки соціальних педагогів в Україні / О. Ю. Міхеєва // Соціалізація особистості. Педагогічні науки / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Т. 32. – С.21-29.
- 147.Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: монографія / Л. І. Міщик; відп. ред. Л. Г. Коваль. – Запоріжжя: Промінь, 1997. – 370 с.
- 148.Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / Л. І. Міщик; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 1997. – 358 с.
149. HYPERLINK "http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KV&P21DBN=KV&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%9C%D1%96%D1%89%D0%B8%D0%BA,%20%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B0%20%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: навчальний посібник / Л. І. Міщик; М-во освіти України; ІЗМН. – Київ: ІЗМН, 1997. – 140 с.
- 150.Моздокова Ю. С. Коммуникативно-деятельностный подход к интеграции инвалидов: социально-культурный аспект: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / Ю. С. Моздокова; МГУКИ. – М., 2006. – 50 с.
- 151.Моздокова Ю. С. Технологии межкультурных коммуникаций в социальной работе / Ю. С. Моздокова // Страны БРИК в условиях глобального кризиса: потенциал и проблемы консолидации. – М.: РГСУ, 2010. – С. 348-349.
- 152.Моль А. Социодинамика культуры: Пер. с фр. / Предисл. Б. В. Бирюкова. Изд. 3-е. — М.: Издательство ЛКИ, 2008. — 416 с.
- 153.Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов.- 3-е изд., испр. и доп./ А. В. Мудрик; под ред. В. А. Сластенина. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. – 200 с.
- 154.Муляр В. І. Проблема становлення особистості в системі „індивід – суспільство” (філософсько-культурологічний аналіз) / В. І. Муляр. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 320 с.
- 155.Наседкіна Г. А. Досвід соціокультурної діяльності школярів у системі додаткової освіти / Г. А. Наседкіна // Додаткова освіта. – 2006. – № 5. – С.14-18.
- 156.Нейгруц Т. В. Інтеграція освітніх програм художньо-естетичної спрямованості в освітньому просторі заклади додаткової освіти / Т. В. Нейгруц // Додаткова освіта і виховання. – 2008. – № 9. – С.37-41.

157.Немов Р. С. Психология, в 2-х кн. /Р. С. Немов. – М.: Вид-во "Владос", 2004. – Кн. 2. – 240 с.

158.Ницше Ф. Полное собрание сочинений: в 13 томах / пер. с нем. В. М. Бакусева, Ю. М. Антоновского, Я. Э. Голосовкера [и др.]; ред. совет: А. А. Гусейнов [и др.]; Ин-т философии РАН. – М.: Культурная революция, 2005. – Тт. 1-13.

159.Нісімчук А. С. Педагогічні технології у сучасному вузі / А. С. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. С. Падалка. – К.: ІСДО, 1994. – 123 с.

160.Новаторов В. Е. Интернальный маркетинг в организациях социально-культурной сферы / В. Е. Новаторов. – Омск, 2001. – 190 с.

161.Новаторов В. Е. Организаторы досуга / В. Е. Новаторов. – М., 1987. – 117 с.

162.Новикова Л. Л. Клуб как функциональная модель культурной деятельности: дис. ... канд. философ. наук / Л. Л. Новиков. – М., 1990. – 141 с.

163.Объединения культурно-просветительной и культурно-творческой направленности: справочник. – М.: Культура, 1992. – 57 с.

164.Овчарова Р. В. Довідкова книга соціального педагога / Р. В. Овчарова.- М.: ТЦ Сфера, 2002. – 480 с.

165.Огнев'юк В.О. Школа у пошуку нової ідентичності / В.О.Огнев'юк // Школа повного року навчання : теорія і практика : [наук.-метод. посіб. / за заг. ред. В.О.Огнев'юка, Л.Л.Хоружої.- К.: КМПУ ім.Б.Д.Грінченка, 2008. – С.4-6.

166.Організація літнього відпочинку дітей та молоді, у 2-х ч. /С. Я. Марченко, Л. Ц. Ваховський, О. П. Песоцька. – Луганськ: Альма-матер, 2003.- Ч. 1. – 138 с.; ч. 2. – 165 с.

167.Орлов Г. Л. Активный отдых как фактор развития личности / Г. Л. Орлов, А. Б. Букреев. – М., 1991. – 222 с.

168.Пашенко С. Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / С. Ю.Пашенко / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 19 с.

169.Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997. – 349 с.

170. HYPERLINK "http://www.psych.kiev.ua/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%BE_%D0%93.%D0%9E." \o "Першко Г. О." Першко Г. О. Професійні особистісні якості соціального педагога як базова умова соціально-педагогічної діяльності / HYPERLINK "http://www.psych.kiev.ua/%D0%93.%D0%9E._%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%BE" \o "Г.О. Першко" Г. О. Першко // Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки.– Черкаси, 2008 . – Вип. 122. – С. 102-105.

171. HYPERLINK "[http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%BE,%20%D0%93.%20%D0%9E.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%BE,%20%D0%93.%20%D0%9E.$)" \o "Пошук за автором" Першко Г. О. Підготовка соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Г. О. Першко; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К., 2011. – 20 с

172. HYPERLINK "http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KAD&P21DBN=KAD&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%BA%D0%BE

%20%D0%96%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Петрочко Ж. В. HYPERLINK "http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KAD&P21DBN=KAD&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=" Формування духовних потреб молодших школярів у позанавчальній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ж. В. Петрочко; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – 225 арк.

173. HYPERLINK "[http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=](http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%BA%D0%BE,%20%D0%96.%20%D0%92.)" Вивчення становища підростаючого покоління як пріоритет державної політики України стосовно дітей / Ж. В. Петрочко // Український соціум. – 2006. – № 2. – С. 97-106

174. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.

175. Піча В. М. Культура вільного часу (філософсько-соціальний аспект) / В. М. Піча. – Львів, 1990. – 29 с.

176. HYPERLINK "[http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9F%D1%96%D1%88%D1%83%D0%BD,%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B9%20%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87)" Пішун С. Г. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=" Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / С. Г. Пішун; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2005. – 19 с.

177. Платон. Собрание сочинений, в 4 т. / под общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль. 1990-1994. – Т. 1-4. (Серия «Философское наследие»).

178. Погосова Н. М. Погружение в сказку: коррекционно-развивающая программа для детей / Н. М. Погосова. – СПб, 2008. – 78 с.

179. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України / О. В. Пожидаєва // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка: збірник. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 11. – С. 92-101.

180. HYPERLINK "[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9F%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%94%D0%B2%D0%B0,%20%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%20%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0)"

Пожидаєва О. В. HYPERLINK "[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR="](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=)"

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / О. В. Пожидаєва; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 319 с.

181. Пожидаєва О. В. Критерії професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до консультаційної діяльності / О. В. Пожидаєва // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Ніжинський держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – 2009. – № 6, ч. 2. – С. 13-16

182. HYPERLINK "http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%89%D1%83%D0%BA,%20%D0%92.%20%D0%90."

Поліщук В. А. HYPERLINK "[http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR="](http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=)" Сценарії, ігри, вікторини, тести до літнього відпочинку молоді / В. А. Поліщук, Н. С. Матвійчук // Практична психологія та соціальна робота: науково-практичний та освітньо-методичний журнал. – 2002. – №5. – С. 4-12

183. Поліщук Ю. Й. Теорія самовиховання як фундаментальна основа соціально-педагогічної діяльності сучасних громадських молодіжних об'єднань / Ю. Й. Поліщук // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДПУ, 2004. – №1. – С.16-21.

184. Полукаров В. В. Клубна діяльність як модель організації шкільної та позашкільної середовища / В. В. Полукаров // HYPERLINK "[\o "Моделювання" Моделювання виховних систем: теорія-практика . – М, 1995. – 118 с.](http://ua-referat.com/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F)

185. Полукаров В. В. Подростковый клуб: самодеятельность, творчество самоопределение / В. В. Полукаров. – М., 1988. – 332 с.

186. Пономаренко О. В. Педагогічні умови формування професійно-етичної культури соціального педагога / О. В. Пономаренко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – К.-Запоріжжя, 2001. – Вип. 18. – С. 204-208.

187. HYPERLINK "[http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KAD&P21DBN=KAD&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=30&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR="](http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KAD&P21DBN=KAD&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=30&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%81,%20%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%20%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0)" Підготовка майбутніх соціальних педагогів до супроводу професійного самовизначення старшокласників [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / О. Л. Протас ; керівник роботи Г. Й. Михайлишин ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2012. –

270 с.

188. Пузирьова Н. В. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи студентів (на матеріалах університетів України XIX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. В. Пузирьова; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2002. – 19 с.

189. Разумный В. А. Клуб и культура общения / В. А. Разумный. – М., 1989. – 98 с.

190. HYPERLINK "http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%A0%D0%B8%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%20%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B0%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Рижанова А. О. HYPERLINK "[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR="](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=)" Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / А. О. Рижанова; Харківська держ. академія культури. – Х., 2004. – 447 с.

191. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. Т. II. / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – 328 с.

192. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. / О.Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.

193. Сисоева М. Є. Організація літнього відпочинку дітей: навч.-метод. посібник / М. Є. Сисоева. – М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 1999. – 105 с.

194. Скляр С. Ю. Соціокультурні трансформації дозвіллевого простору молоді в умовах суспільних перетворень в Україні / С. Ю. Скляр // Соціальні технології. – 2010. – № 10. – С. 206 – 214 с.

195. Скрипунова Е. Л., Морозов А.Л. О предпочтениях городской молодежи / Е. Л. Скрипунова, А. Л. Морозов // Социс. – М., 2002. – № 1. – С. 105-110.

196. Слостенин В. А. Педагогика: учебное пособие для HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82>" \o "Студент" студентов HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0>" \o "Педагогика" педагогических учебных заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1998. – 512 с.

197. Смирнов С.Д. Рецензия на книгу К. Двек "Я-теории, их роль в мотивации, становлении личности и развитии" / Вопросы психологии. № 6. 2001. С. 119 – 121.

198. Смирнова Є. В. Дозвілля XXI / Є. В. Смирнов // Клуб: журнал. – 2004. – № 6

199. Соколов Э. В. Феномен социально-культурной деятельности / Э. В. Соколов. – СПб.: СПбГУП, 2003. – 204 с.

200. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика / П. А. Сорокин. – М.: Астрель, 2006. – 176 с.

201. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога: навч. посібник. – К.: Кондор, 2005. – 198 с.

202. Социальная педагогика: курс лекций / под общей ред. М. А. Галагузовой. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.

- 220.Тарасов Л. В. Социокультурная анимация в XXI веке: концепция развития социально-поддерживающих гражданских инициатив в России: монография. – М.: Русаки, 2012. – 223 с.
- 221.Тематична зміна у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку: [метод. посіб.] / О. В. Биковська, Р. Г. Вайнола, Ж. В. Петрочко; за заг. ред. Ж. В. Петрочко. – К., 2010. – 324 с.
222. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=3&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0,%20%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0" Тернопільська В. І. HYPERLINK "http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_all/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=" Соціально-комунікативна культура школяра: шляхи сходження : монографія / В. І. Тернопільська; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир: [б.в.], 2008. – 300 с.
- 223.Титкова Т. В. Настольная книга вожатого в детском оздоровительном лагере / Т. В. Титкова. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 320 с.
- 224.Третьякова Т. Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме : учеб. пособие / Т. Н. Третьякова. – М.: Академия, 2008. – 208 с.
- 225.Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ...докт. пед. наук:13.00.04 / Г. В. Троцько. – К.: Інститут ППРО, 1997. – 54 с.
- 226.Туев В.В. Социально-культурная деятельность как понятие (включение в дискуссию) // Ученые записки / Под науч. ред. Т.Г. Киселевой, В.И. Черниченко, Н.Н. Ярошенко. – М.: МГУКИ, 2001. – Вып. 23. – С. 25-39.
- 227.Туев В. В. Феномен клуба: историко-педагогический анализ: дис. ...докт. пед. наук / В. В. Туев. – М., 1998. – 547 с.
- 228.Тютюнник О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики наркотичної залежності серед старшокласників: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.05 / О. В. Тютюнник; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 22 с.
- 229.Тюханова Е. Л. Театр и дети / Е. Л. Тюханова. – М., 2007. – 105 с.
- 230.Учебно-методический комплекс по дисциплинам «Социально-культурная деятельность» и «Теория и история социально-культурной деятельности» / сост. Г. Н. Тараносова. – Тольятти: Изд-во ПВГУС, 2012. – 116 с.
- 231.Ушаков А. Образ гуманної людини в аспекті виховання моральної особистості / А. Ушаков // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 16. – С. 238-239.
- 232.Ушинський, К. Д. К.Д.Ушинський про сімейне виховання / [Упоряд. та авт. вступ. ст. О.Т.Губко]. — К. : Рад. шк., 1974. — 148 с.
- 233.Фельдштейн Д. І. Психологія розвитку особистості в онтогенезі / Д. І. Фельдштейн. – М.: НПОП, 2002. – 232 с.
- 234.Фромм Э. Гуманистический психоанализ / [Сост. и общ. ред. В.М.Лейбина]. — СПб. и др. : ПИТЕР, 2002. — 543 с.

235.Хамідулліна Р. А. HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>" \o "Термінологія" Термінологічне поле проблеми розвитку естетичної культури / Р. А. Хамідулліна // Вісник Башкирського університету. – 2008. – Т.13, № 4. – С.118-120.

236.Харченко С. Я. Соціально–педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах : навчально-методичний посібник для фахівців та студентів-організаторів літнього відпочинку дітей і молоді / Харченко С. Я., Караман О. Л., Кратінова В. О., Ваховський Л. Ц., Песоцька О. П., Кратінов М.С., Белецька І. В., Сердюк Н. А., Ларіонова Н. Б., Моїсеєва О. О., Юрків Я. І. – Луганськ, 2009. – 285 с.

237.Хилько Н. Ф. Соціокультурне середовище як фактор розвитку творчої діяльності / Н. Ф. Хилько // HYPERLINK "http://ua-referat.com/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F" \o "Культурологічні дослідження" Культурологічні дослідження в Сибіру. – HYPERLINK "<http://ua-referat.com/%D0%9E%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA>" \o "Омськ" Омськ, 1999. – Вип.1. – С.452-457.

238.Цицерон М. Т. Три трактата об ораторском искусстве / М. Туллий. Цицерон; Пер. с латин. Ф.А.Петровского и др.; Под ред. М.Л.Гаспарова.— [Репринт. воспроиз. текста изд. 1972]. — М. : Науч.-изд. центр «Ладомир», 1994. — 470 с.

239.Чернищенко О. І. Робоча навчальна програма : Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля : напрям підготовки 6.010106 „Соціальна педагогіка” / М-во освіти і науки України, Київський ун-т ім.. Б.Грінченка. – К.: Знання України, 2013. – 39 с.

240.Чернищенко О. І. Соціокультурна анімація: міжнародний досвід, перспективи впровадження в Україні / О.І.Чернищенко // Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки.– Черкаси, 2008. – Вип. 123. – С.136 – 142

241. Чернищенко О.І. Соціокультурна діяльність соціального педагога: методичні рекомендації / за ред. Вайноли Р.Х. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013.– 270 с.

242. HYPERLINK "http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%83%D1%85%D0%B0,%20%D0%9D.%20%D0%9C" Чернуха Н. М. HYPERLINK "[http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR="](http://lib.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=)" Інтеграція виховних впливів у сучасному суспільстві / Н. М. Чернуха // Социальная педагогика: деловой журнал для социальных работников и педагогов. – 2006. – №2. – С. 31-44.

243.Чернуха Н. Н. Духовное развитие младших школьников средствами национального искусства : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. Н. Чернуха; Луганский гос. пед. ин-т им. Т. Г. Шевченко, Восточноукраинский гос. ун-т. – Луганск, 1997. – 250 с.

244.Чернуха Н. М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської молоді: дис.. д-ра пед. наук: 13.00.05 / Н. М. Чернуха; Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2007. – 427 с.

245. Чижиков В. М. Методическое обеспечение культурно-досуговой деятельности / В. М. Чижиков; Московский гос. ин-т культуры. – М.: МГИК, 2006. – 142 с.
246. Чубук Р. В. Формування якостей психолого-педагогічної компетентності соціального педагога / Р. В. Чубук // Інноваційні підходи до застосування технологій у соціально-педагогічній роботі: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції, 15-16 лютого 2009 р., м. Черкаси / Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. – Черкаси, 2003. – С. 218-219.
247. Шадриков В. Д. Психология деятельности и умения / В. Д. Шадриков. – М.: Логос, 2005. – 356 с.
248. Шептенко П. А. Методика и технология работы социального педагога: учеб. пособие для студ. высших пед. учебных заведений / П. А. Шептенко, Г. А. Воронина; за ред. В. А. Сластенина. – М.: Вид. центр "Академія", 2002. – 208 с.
249. Широкова О. П. Умови ефективного управління розвитком дитини в соціокультурному середовищі / О. П. Широкова // Додаткова освіта. – 2005. – № 8. – С. 31-33
250. Шклиникене Н. К. Теоретические основы планирования развития парка культуры и отдыха / Н. К. Шклиникене. – М., 1997. – 128 с.
251. Шкурин В. Молодежь: свободное время и клуб / В. Шкурин. – М., 1990. – 203 с.
252. Шульга И. И. Педагогическая анимация как социокультурный и психолого-педагогический феномен / И. И. Шульга // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 2. – С. 55-58.
253. Шульга И. Опыт педагогической анимации в практике социального воспитания за рубежом / И. Шульга // Социальная педагогика: деловой журн. для соц. работников и педагогов. – 2008. – № 4. – С. 90-93
254. Шульга И. И. Педагогическая анимация в практике социального воспитания за рубежом / И. И. Шульга // Школьные технологии. – 2008. – № 3. – С. 134-136.
255. Эльконин Д. Б. Психическое развитие в детских возрастах: избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – Издание 2-е, стереотипное. – Москва: Институт практической психологии; Воронеж: НПО МОДЭК, 1997. – 416 с.
256. Якса Н. В. Соціальна педагогіка: короткий курс лекцій / Н. В. Якса; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 296 с.
257. Ямницький В. М. Психологія життєтворчої активності особистості: монографія / В. М. Ямницький. – Одеса: СВД Каркасов М. П., Рівне: РДГУ, 2004. – 361 с.
258. Янсюкевич В. И. Репертуар для школьного театра: пособие для педагогов / В. И. Янсюкевич. – М.: Владос, 2001. – 240 с.
259. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: учеб. пособие. / Н. Н. Ярошенко. – М., 2000. – 167 с
260. Ярошенко Н. Н. Педагогические парадигмы социально-культурной деятельности: учеб. пособие / Н. Н. Ярошенко. – М., 2004. – 198 с.
261. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: учеб. пособие. – 2-е изд. / Н. Н. Ярошенко. – М., 2005. – 126 с.
262. Яценко Е. П. Современный международный туризм: тенденции и перспективы развития / Е. П. Яценко // Обсерватория культуры. — 2005. -№2. – С. 44

-49.

263. Berneult. R., Moulinieult P., Richard. E., Reino. E. Animation. / Les personnes handicapé es dans la socié té . Paradigm animation / Paris., IFUP, 1989. – 476 p.

264. Dumazedier J. Revolution culturelle du temps libre. 1968-1988. – P.: Meridiens Klincksieck, 1988. – P. 198.

265. Социально-культурная деятельность. / учебное пособие / [Электронный ресурс] HYPERLINK "http://knowledge.allbest.

ru/sociology/d3c0b65625b2ac78a4c53a88421316c27.html" <http://knowledge.allbest.ru/sociology/d3c0b65625b2ac78a4c53a88421316c27.html>

266. Опарина Е.А. Обогащение социального опыта старшеклассника в процессе туристической деятельности – одно из важнейших средств развития личности [Электронный ресурс] HYPERLINK "http://pedagog.pspu.

ru/conference/novoselova/digest/section-2/121-obogashchenie-sotsialnogo-opyta-starsheklassnika-v-protseste-turisticheskoy-deyatelnosti--odno-iz-vazhnejshikh-sredstv-razvitiya-lichnosti" <http://pedagog.pspu.ru/conference/novoselova/digest/section-2/121-obogashchenie-sotsialnogo-opyta-starsheklassnika-v-protseste-turisticheskoy-deyatelnosti--odno-iz-vazhnejshikh-sredstv-razvitiya-lichnosti>

267. Сутність вільного часу. [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://softacademy.lnpu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/part_1_2.html" http://softacademy.lnpu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/part_1_2.html

268. Наказ № 612 від 13.07. 2007 Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року. [Електронний ресурс] <http://www.nmu.edu.ua/bolon11.php>

269. Гребенкин А. Л. Театральная педагогика вчера и сегодня [Электронный ресурс] HYPERLINK "http://www.theater111.ru/science03.php" <http://www.theater111.ru/science03.php>

270. Психологічні основи професійного самовизначення старшокласників [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=30784&pg=6" <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=30784&pg=6>

271. Психологічні умови становлення ідентичності у підлітковому віці [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=57890" <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=57890>

272. Закон, Верховної Ради України N 375-VI, 04.09.2008, Про оздоровлення та відпочинок дітей [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://zakon.nau.ua/doc/?code=375-17" <http://zakon.nau.ua/doc/?code=375-17> HYPERLINK "http://zakon.nau.ua/doc/?code=422-2009-%EF" <http://zakon.nau.ua/doc/?code=422-2009-%EF>

273. Постанова, Положення, Кабінету Міністрів України N 422, 28.04.2009, Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1181-12" <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1181-12>

274. Лист, Рекомендації, Міністерства освіти і науки України N 1/9-384, 01.06. 2010, Про методичні рекомендації [Електронний ресурс] HYPERLINK "http://zakon.nau.ua/doc/?code=v-384290-10" <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v-384290-10>

275. Закон України Про освіту [Електронний ресурс] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

276.Постанова від 13 грудня 2006 р. № 1719 Київ Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. [Електронний ресурс] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF>

277.Постанова від 24 травня 1997 р. N 507 Київ Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. [Електронний ресурс] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF>

278.Labourie R. De quelques problemes de Г Animation et de la formation socio-educative // Cahiers de Г Animation. № 1. – 1972. – Р. 12.

279.Lawrence Baron: Theodor Lessing: Between Jewish Self-Hatred and Zionism, in: Year Book XXVI Leo Baeck Inst. 1981.

280.Leopold, Joan Culture in Comparative and Evolutionary Perspective: E. B. Tylor and the Making of Primitive Culture. – Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 1980.

281.Simonot M. Les animateurs socioculturels. Etude d'une aspiration a une activite sociale. – Rouen: PUF, 1974. – Р. 24.

282.Психологические факторы успешной учебы студентов вуза. [Электронный ресурс] <http://www.psy.msu.ru/science/public/smironov/students.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета

Шановний студенте!

Пропонуємо вам відповісти на питання нашої анкети для допомоги у науковому дослідженні

1. Ваше розуміння терміну соціокультурна анімація:

- А) сукупність форм і методів дозвіллевої діяльності.
- Б) діяльність соціального педагога спрямована на організацію дозвілля.
- В) організація вільного часу.
- Г) Свій варіант.

2. Чи є у вас досвід анімаційної діяльності?

- А) так. Який саме? _____
- Б) ні.

3. Які курси і навчальні предмети сприяли розвитку ваших вмінь та навичок організації змістовного дозвілля клієнтів, організації їх вільного часу тощо?

4. Які з організаційних форм навчально-виховного процесу сприяли вашій готовності до соціокультурної діяльності?

- А) лекції.
- Б) практичні.
- В) семінари.
- Г) лабораторні.
- Д) навчальні екскурсії.
- Е) практика, яка _____?
- Ж) свій варіант _____

5. З наведеного переліку якостей, притаманних соціальному педагогу, виберіть 10 найбільш важливих, на Вашу думку, для його анімаційної діяльності.

1. Адекватна самооцінка.
2. Відповідальність.
3. Гуманність.
4. Доброта.
5. Емоційна врівноваженість.
6. Емпатійність.
7. Зовнішня привабливість.
8. Комунікабельність.
9. Наполегливість.
10. Низька тривожність.
11. Оптимізм.
12. Послідовність в діях.
13. Професійна компетентність.
14. Самокритичність.
15. Скромність.
16. Справедливість.
17. Стриманість.
18. Тактовність.
19. Творче мислення.
20. Терпимість.

6. В яких напрямках діяльності соціального педагога, на вашу думку, можна використовувати соціокультурну анімацію?

Особисті дані

7. Ваш вік _____
8. В якому університеті ви навчаєтесь? _____
9. На якому курсі навчаєтесь? _____

10. Назва Вашого факульту, Інституту

11. Назва Вашої майбутньої спеціальності

12. Чи маєте ви попередню освіту?

А) Так. Яку? _____

Б) Ні

13. Чи працюєте Ви? Або, чи працювали раніше?

А) Так. За якою спеціальністю? _____

Б) Ні

*Дякуємо за співпрацю!
Хай Вам щастить!*

ДОДАТОК Б.

Методика «Вимірювання готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності»

Інструкція.

Шановні колеги!

Готовність до соціально-педагогічної діяльності може розглядатися на трьох рівнях: особистісна, теоретична і технологічна. Прояв цих рівнів у студентів вам і пропонується оцінити за 10-бальною шкалою. Біля кожної якості напишіть цифру від 0 до 10.

9-10 – наявність якості, уміння, знання у великій мірі;

6-8 – володіння необхідними якостями, але не достатньою мірою;

4-5 – якість виявляється слабо;

0-3 – відсутність якості, уміння, знання, не рахуєте необхідним їх розвивати.

Опитувальник.

І. Параметр «Особистісна готовність» – О («хоче» і «має для цього здібності»):

О1 Гуманістична спрямованість

О2 Рівень загальної культури, ерудиція

О3. Потреба працювати з дітьми, позитивна мотивація до професії

О4. Соціальна зрілість, активність, відповідальність

О5. Креативність

О6. Комунікативні здібності і якості

О7. Перцептивні здібності

О8. Рефлексивно-аналітичні якості

- O9. Організаторські здібності і якості
- O10. Стан психічного і фізичного здоров'я
- O11. Естетичний смак

II. Параметр «Теоретична готовність» – Т («знаю»):

T1 Знання основ філософії, культурології, соціології виховання, методологій дослідження

T2. Володіння системою знань про людину як сукупності біологічного, соціального, духовно-морального, про чинники, що впливають на розвиток і соціалізацію людини

T3. Знання загальної теорії виховання, сучасних концепцій виховання.

T4. Знання основ соціальної педагогіки, концепцій соціального виховання

T5. Володіння системою знань по психології розвитку особистості

T6. Знання педагогічної і соціальної психології

T7. Знання основ мотивації, програмування, цілепокладання та управління

T8. Знання методики організації виховного процесу, нових соціально-педагогічного технологій

T9. Знання особливостей сучасних сімей, методики роботи з ними

T10. Знання особливостей роботи з дітьми з девіантною поведінкою

T11 Знання основ соціальної політики держави і соціально-правового захисту дитинства, правових актів, регулюючих захист материнства і дитинства, охорону прав неповнолітніх, інвалідів

T12. Знання закону «Про освіту» і інших директивних, інструктивних матеріалів

III. Параметр «Операційно-діяльнісна (технологічна) готовність» – Д («умію»):

D1. Володіння технологіями реалізації діагностичної функції

D2. Володіння технологіями реалізації прогностичної функції

D3. Володіння технологіями реалізації організаторської функції

D4. Володіння технологіями реалізації комунікативної функції

D5. Володіння технологіями реалізації коректувальної функції

D6. Володіння технологіями реалізації охоронно-захисної функції

D7. Уміння реалізувати координаційну функцію

D8. Володіння технологіями реалізації психотерапевтичної функції

D9. Уміння реалізувати соціально-профілактичну функцію

D10. Уміння організувати взаємодію з батьками школярів

D11. Володіння технологіями особистісно-орієнтованої взаємодії

D12. Уміння проводити дослідницьку роботу

D13. Володіння технологіями побудова «дерева» цілей, адекватних виконуючої та управляючої програм

D14. Володіння механізмами переведення соціальної ситуації розвитку дитини в педагогічну

D15. Уміння впливати на мотиваційну сферу та сферу потреб особистості дитини з метою формування потреби у способі життя, гідному людині.

Велике спасибі за співпрацю!

Опрацювання даних

Підрахунок балів ведеться як середнє арифметичне за кожним компонентом окремо та як середнє арифметичне суми компонентів для встановлення загального рівня готовності.

9-10 балів – оптимальний рівень;

6-8 балів – допустимий рівень;

4-5 балів – критичний рівень;

0-3 бали – неприпустимий рівень.

ДОДАТОК В

Методика дослідження комунікативних і організаторських схильностей

Матеріал і устаткування: тест-опитувальник КОЗ, бланк для відповідей, ручка.

Процедура дослідження

Дослідження комунікативних і організаторських схильностей за допомогою тест-опитувальника КОС можна проводити і з одним випробовуваним і з групою. Випробовуваним роздаються тексти опитувальника, бланки для відповідей, і зачитується інструкція.

Інструкція: «Пропонований Вам тест містить 40 питань. Прочитайте їх і відповідайте на всі питання за допомогою бланка. На бланку надруковані номери питань. Якщо Ваша відповідь на питання позитивна, тобто Ви згодні з тим, про що питається в питанні, то на бланку відповідний номер обведіть кружечком. Якщо ж Ваша відповідь негативна, тобто Ви не згодні, то відповідний номер закреслюйте. Стежте, щоб номер питання і номер в бланку для відповідей співпадали. Майте на увазі, що питання носять загальний характер і не можуть містити всіх необхідних подробиць. Тому уявіть собі типові ситуації і не замислюйтеся над деталями. Не слід витрачати багато часу на обдумування, відповідайте швидко. Можливо, на деякі питання Вам буде важко відповісти. Тоді постарайтеся дати ту відповідь, яку Ви вважаєте переважуючою. При відповіді на будь-яке з цих питань звертайте увагу на його перші слова і погоджуйте свою відповідь з ними. Відповідаючи на питання, не прагніть справити явно приємне враження. Важлива щирість при відповіді».

Опитувальник

- * Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь?
- * Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?
- * Чи довго Вас турбує відчуття образи, заподіяне Вам кимось з Ваших товаришів?
- * Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що створилася?
- * Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?
- * Чи подобається Вам займатися суспільною роботою?
- * Чи вірно, що Вам приємніше і простіше проводити час з книгами або за якими-небудь іншими заняттями, ніж з людьми?
- * Якщо виникли які-небудь перешкоди в здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?
- * Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші Вас по віку?
- * Чи любите Ви придумувати і організовувати з своїми товаришами різні ігри і розваги?
- * Чи важко Вам включатися в нову для Вас компанію?

- * Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
- * Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
- * Чи прагнете Ви добитися, щоб Ваші товариші діяли відповідно до Вашої думки?
- * Чи важко Ви освоюєтесь в новому колективі?
- * Чи вірно, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обов'язків, зобов'язань?
- * Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
- * Чи часто в рішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
- * Чи дратують Вас навколишні люди і чи хочеться Вам побути одному?
- * Чи правда, що Ви звичайно погано орієнтуєтесь в незнайомій для Вас обстановці?
- * Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?
- * Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити почату справу?
- * Чи переживаєте Ви утруднення, відчуття незручності або скованості, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
- * Чи правда, що Ви стомлюєтесь від частого спілкування з товаришами?
- * Чи любите Ви брати участь в колективних іграх?
- * Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що зачіпають інтереси Ваших товаришів?
- * Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
- * Чи вірно, що Ви рідко прагнете доказу своєї правоти?
- * Чи вважаєте Ви, що Вам не важко внести пожвавлення в малознайому Вам компанію?
- * Чи приймали Ви участь в суспільній роботі в школі?
- * Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
- * Чи вірно, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийнято Вашими товаришами?
- * Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому Вам компанію?
- * Чи охоче Ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?
- * Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
- * Чи часто Ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?
- * Чи вірно, що у Вас багато друзів?
- * Чи часто Ви опиняєтесь в центрі уваги своїх товаришів?
- * Чи часто Ви збентежуєтесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?
- * Чи правда, що Ви не дуже упевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Бланк для відповідей є чотирма колонками з цифрами, що означають номери питань і пронумерованими від 1 до 40 в певному порядку, точно такому, як на зразку.

Якщо випробовуваних було декілька, то при необхідності бланки підписують на зворотному боці.

Обробка результатів

Мета обробки результатів – отримання індексів комунікативних і організаторських схильностей. Для цього відповіді випробовуваного зіставляють з дешифратором і підраховують кількість збігів окремо по комунікативних і організаторських схильностях. В дешифраторі враховується порядкове розташування номерів питань в бланку для відповідей.

Дешифратор

1	5	9	13	17	21	25	29	33	37
2	6	10	14	18	22	26	30	34	38
3	7	11	15	19	23	27	31	35	39
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40

Схильності	Відповіді	
	позитивні	негативні
Комунікативні	номери питань 1-го рядка	номери питань 3-го рядка
Організаторські	номери питань 2-го рядка	номери питань 4-го рядка

Щоб визначити рівень комунікативних і рівень організаторських схильностей, потрібно вирахувати їх коефіцієнти. Коефіцієнти є відношенням кількості співпадаючих відповідей тієї або іншої схильності до максимально можливого числа збігів, в даному випадку — до 20. Формули для підрахунку коефіцієнтів такі:

$$K_k = \frac{K_x}{20}; \quad K_o = \frac{O_x}{20}, \text{ де}$$

K_k — коефіцієнт комунікативних схильностей;

K_o — коефіцієнт організаторських схильностей;

K_x і O_x — кількість співпадаючих з дешифратором відповідей відповідно по комунікативних і організаторських схильностях.

Аналіз результатів

В ході аналізу результатів спочатку дають оцінку рівня комунікативних і організаторських схильностей випробовуваного. Для цього користуються шкалою оцінок.

Шкала оцінок комунікативних і організаторських схильностей

K_k	K_o	Шкала оцінки
0,10-0,45	0,2-0,55	1
0,46-0,55	0,56-0,65	2
0,56-0,65	0,66-0,70	3
0,66-0,75	0,71-0,80	4
0,75-1,00	0,81-1,00	5

Рівень розвитку комунікативних і організаторських схильностей характеризується за допомогою оцінок по шкалі таким чином.

Випробовувані, що отримали оцінку 1, — це люди з низьким рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей.

Випробовувані, що отримали оцінку 2, мають комунікативні і організаторські схильності нижче середнього рівня. Вони не прагнуть спілкування, відчувають себе скутими в новій компанії, колективі, вважають за краще проводити час віч-на-віч з собою, обмежують свої знайомства, зазнають труднощі у встановленні контактів з людьми і у виступі перед аудиторією, погано орієнтуються в незнайомій ситуації, не відстоюють свою думку, важко переживають образи. В багатьох справах вони вважають за краще уникати прояву самостійних рішень і ініціативи.

Для випробовуваних, що отримали оцінку 3, характерний середній рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони прагнуть контактів з людьми, не обмежують коло своїх знайомств, відстоюють свою думку, планують свою роботу, проте потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Ця група випробовуваних потребує подальшої серйозної і планомірної виховної роботи щодо формування і розвитку комунікативних і організаторських схильностей.

Випробовувані, що отримали оцінку 4, відносяться до групи з високим рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони не губляться в новій обстановці, швидко знаходять друзів, постійно прагнуть розширити коло своїх знайомих, займаються суспільною діяльністю, допомагають близьким, друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, із задоволенням беруть участь в організації суспільних заходів, здатні

приймати самостійне рішення у важкій ситуації. Все це вони роблять не з примусу, а згідно внутрішнім устремлінням.

Випробовувані, що отримали вищу оцінку 5, володіють дуже високим рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони випробовують потреба в комунікативній і

організаторській діяльності і активно прагнуть її, швидко орієнтуються у важких ситуаціях, невимушено поведуться в новому колективі, це ініціативні люди, які вважають за краще у важливій справі або в складній ситуації, що створилася, ухвалювати самостійні рішення, відстоюють свою думку і добиваються, щоб вона була прийнята іншими. Вони можуть внести пожвавлення в незнайому компанію, люблять організовувати різні ігри, заходи, настірні в діяльності, яка їх привертає, і самі шукають такі справи, які б задовольняли їх потребу в комунікації і організаторській діяльності.

ДОДАТОК Г

Тест «Професійна мотивація» (за А.А. Криловим)

Інструкція. Запропоноване опитування складається із тверджень, кожне з яких має три різні кінцівки. Необхідно з трьох варіантів кінцівки обрати найбільш вірну. Далі у бланку відповідей необхідно відшукати відповідь і відмітити її колом. Будьте уважні: для кожного твердження необхідно обрати тільки одну відповідь.

Мені подобається:

- а) виконувати будь – яку роботу, якщо я знаю, що мій труд не пропаде даром;
- б) вчитися всьому новому, для того щоб досягнути поставлених цілей;
- в) робити все якомога краще, тому що це допоможе мені у житті;

2. Я вважаю, що:

- а) необхідно робити все, що доручають, якомога краще, тому що це допоможе мені у житті;
- б) своєю роботою необхідно бути корисним оточуючим, тоді і вони будуть відповідати тим самим;
- в) можна займатися чим завгодно, якщо це наближує до досягнення поставлених цілей.

3. Я люблю:

- а) пізнавати щось нове, якщо мені це знадобиться у майбутньому;
- б) виконувати будь – яку роботу якомога краще, якщо це хтось помітить;
- в) робити будь – яку справу якомога краще, тому що це приносить задоволення оточуючим.

4. Я вважаю, що:

- а) головне у будь – якій роботі – це те, що вона приносить користь оточуючим;
- б) у житті необхідно спробувати все;
- в) у житті головне – це постійно вчитися новому.

5. Мені приємно:

- а) коли я роблю будь – яку роботу так добре, як я це можу;
- б) коли моя робота приносить задоволення оточуючим, тому що це головне у будь – якій роботі;
- в) виконувати будь – яку роботу, тому що працювати завжди приємно.

6. Мене приваблює:

- а) процес надбання нових знань і навичок;
- б) виконання будь – якої роботи на межі моїх можливостей;
- в) процес тієї роботи, який приносить дійсну користь оточуючим.

7. Я упевнений (а) у тому, що

- а) будь – яка робота цікава тоді, коли вона важлива і відповідальна;
- б) будь – яка робота цікава тоді, коли вона корисна для мене;
- в) будь – яка робота цікава тоді, коли я можу майстерно її виконати.

8. Мені подобається:

- а) бути майстром своєї справи;
- б) робити щось самому, без будь – чиєї допомоги;

в) постійно вчитися чомусь новому.

9. Мені цікаво:

а) вчитися;

б) робити все що помітно оточуючим;

в) працювати.

10. Я вважаю, що:

а) було б краще, якщо б результати моєї праці були б видні оточуючим;

б) у будь – якій роботі важливий результат;

в) необхідно скоріше оволодіти необхідними знаннями і навичками, щоб робити самому все, що хочеться.

11. Мені хочеться:

а) займатися тільки тим, що мені приємно;

б) робити будь – яку справу якомога краще, оскільки тільки таким чином можна зробити дійсно добре;

в) щоб моя робота приносила користь оточуючим, тому що це допоможе мені у майбутньому.

ДОДАТОК Д

Тест на визначення ціннісних орієнтацій М. Рокіча

Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості та є основою її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе, основу її світогляду та ядро мотивації життєдіяльності, основу життєвої концепції.

Найбільш розповсюдженою в теперішній час є методика вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча, що базується на прямому ранжуванні переліку цінностей. Остання обставина примушує багатьох авторів сумніватися в надійності методики, оскільки її результат помітно залежить від адекватності самооцінювання респондента.

Тому данні, що отримані за допомогою тесту М.Рокіча бажано підкріплювати даними інших методик.

М.Рокіч розрізняє два класи цінностей:

* термінальні – переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути;

* інструментальні – переконання в тому, що якийсь шлях дій чи властивість особистості є найкращими в будь-якій ситуації.

Цей розподіл відповідає традиційному поділу на цінності-цілі та цінності-засоби.

Кожному респонденту надаються два переліки цінностей (по 18 у кожному), розміщені алфавітному порядку. У цьому переліку респондент присвоює кожній цінності ранговий номер, а потім записує за порядком значущості. Остання форма подання матеріалу дає більш надійні результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім набір інструментальних цінностей.

Інструкція для респондентів: «Зараз Ви отримаєте набір із 18 карток з позначенням цінностей. Ваше завдання – розкласти їх у порядку значущості для Вас, виходячи із власних міркувань, при ранжуванні.

Уважно вивчіть таблицю й, обравши ту цінність, яка для Вас найбільш значуща, розташуйте її на першому місці. Потім оберіть другу за значущістю цінність та розташуйте її слідом за першою. Потім проробіть це ж саме з усіма цінностями, що залишилися. Найменш важлива залишиться останньою та займе 18 місце.

Працюйте не поспішаючи, вдумливо. Кінцевий результат повинен відображати Вашу справжню позицію».

Аналізуючи ієрархію цінностей, слід звернути увагу на їх групування респондентом у змістовні блоки за різним обґрунтуванням. Так, наприклад, виділяються «конкретні» та «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації та особистого життя тощо.

Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи, індивідуалістичні та конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження та цінності прийняття інших тощо. Це далеко не всі можливості суб'єктивного

структурування системи ціннісних орієнтацій. Педагог чи психолог повинен спробувати визначити індивідуальну закономірність. Якщо не вдається виявити жодної закономірності, можна припустити несформованість у респондента системи цінностей чи навіть недостовірність відповідей.

Перелік А (термінальні цінності):

- * активне життя (повнота та емоційна насиченість життя);
- * життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
- * здоров'я (фізичне та психічне);
- * цікава робота;
- * краса природи та мистецтва (переживання прекрасного в природі та в мистецтві);
- * кохання (духовна та фізична близькість із коханою людиною);
- * матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних утруднень);
- * наявність хороших і вірних друзів;
- * громадське покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
- * пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);
- * продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
- * розвиток (робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення);
- * розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);
- * свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);
- * щасливе сімейне життя;
- * щастя інших (добробут, розвиток та вдосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому);
- * творчість (можливість творчої діяльності);
- * упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Перелік Б

(інструментальні цінності):

- * акуратність (охайність), уміння втримувати в порядку речі, порядок у справах;
- * вихованість (гарні манери);
- * високі потреби (високі вимоги до життя та високі домагання);
- * життєрадісність (почуття гумору);
- * ретельність (дисциплінованість);
- * незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
- * непримиримість до недоліків у собі та інших;
- * освіченість (широта знань, висока загальна культура);
- * відповідальність (почуття обов'язку, уміння тримати своє слово);
- * раціоналізм (вміння розсудливо та логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення);
- * самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
- * сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;
- * тверда воля (вміння наполягти на своєму, не відступати перед перешкодами);
- * терпимість (до поглядів і думок інших, уміння пробачати іншим їхні помилки);
- * широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);
- * чесність (правдивість, щирість);
- * ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у праці);
- * чуйність (турботливість).

Ключ

Система цінностей	Список А Термінальні цінності						Список Б Інструментальні цінності					
	2а	3а	6а	12а	15а	18а	16	26	46	96	116	166
Особистісні	2а	3а	6а	12а	15а	18а	16	26	46	96	116	166
Суспільні	1а	5а	8а	13а	14а	16а	66	76	126	146	156	186

1	Професійні	4a	7a	9a	10a	11a	17a	36	56	86	106	136	176
(відображають самореалізацію суб'єкта)													
2	Самоствердження	2a	3a	9a	12a	16a	18a	36	66	86	116	126	166
	Спілкування	1a	5a	6a	8a	13a	15a	16	46	76	146	156	186
	Справи	4a	7a	10a	11a	14a	17a	26	56	96	106	136	176
(дані корелюють із вектором спрямованості)													
3	Індивідуалістичні	1a	3a	9a	12a	14a	17a	36	66	96	126	136	166
	Конформістські	4a	6a	7a	8a	13a	18a	26	46	56	86	116	176
	Альтруїстичні	2a	5a	10a	11a	15a	16a	16	76	106	146	156	186
(спрямованість в системі міжособистісних відносин)													

ДОДАТОК Е

Приклади Кейсів.

СИТУАЦІЯ

„Ви студент-соціальний педагог, ви їдете на педагогічну практику до дитячого оздоровчого табору. Коли приїдете на місце практики, виявляється, що ваш загін (25 дітей) – діти-інваліди з вадами опорно рухового апарату. Яким чином ви будете 12 днів організовувати їх змістовне дозвілля? Які форми роботи будете використовувати? Як будете трансформувати готові форми роботи, для того, щоб мати змогу застосувати їх при роботі з дітьми інвалідами?“

СИТУАЦІЯ

„Ви працівник ЦССМ в м. Києві. Вам потрібно провести ігротеку для учнів старших класів присвячену дню захисту дітей, які ігри ви використаєте для інформування дітей і одночасно зробите їх дозвілля цікавим?“

СИТУАЦІЯ

„Ви студент – майбутній соціальний педагог. Ви отримали завдання по позанавчальній роботі: допомогти скласти сценарій проведення випускного вечора для студентів 5 курсу Вашого Інституту. Які інтерактивні форми роботи на сцені ви запропонуєте провести з глядачами? Як для студентів, так і для їх батьків і викладачів.“

СИТУАЦІЯ

„Ви студент. Прийшли на практику в школу-інтернат для педагогічно занедбаних та важковиховуваних дітей, більшість з яких з не благополучних сімей. Які дозвіллі, інтерактивні, анімаційні форми роботи ви використаєте для знайомства з класом таких учнів (15-17 років)?“

СИТУАЦІЯ

„Ви студент 3 курсу. На практичному занятті вам необхідно описати дозвіллі значення таких суб'єктів соціокультурної діяльності, як сім'я, ЗМІ, музеї, театри, парки, кінотеатри, готелі. Які на вашу думку суб'єкти найбільше наповнені дозвіллівим змістом?“

СИТУАЦІЯ

„Ви працівник зоопарку (торгівельно-розважального комплексу, музею українського мистецтва, дитячого кафе, бібліотеки, парку розваг, творчої студії для дітей і дорослих), відповідальний за рекламний сектор. Вам потрібно підвищити кількість відвідувачів. Проведенням яких саме дозвіллівих заходів ви б запропонували підвищити кількість відвідувачів зоопарку.“

СИТУАЦІЯ

„Ви аніматор в зарубіжному готелі (музеї, домі творчості для дітей та юнацтва, школі, кінотеатрі, дитячому ігровому майданчику). Розробіть план анімаційної роботи з дітьми (15-17 років) протягом трьох днів залежно від розпорядку для установи.”

СИТУАЦІЯ

„Ви аніматор в клубі дитячого та молодіжного відпочинку. Складіть детальний план проведення з заходів для старшокласників.”

ДОДАТОК Ж

ШЬ !

СМОТРИ, ЧТО

рятує одне життя

рятує два

ТВОЕ ЖИТТЯ

20

30

40

50

60

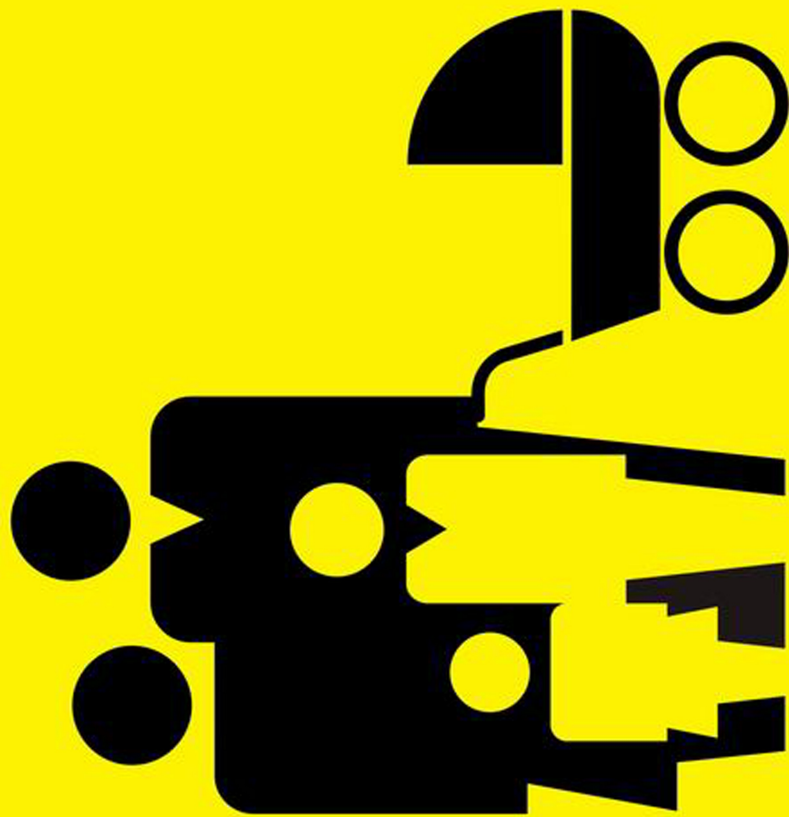
70

80

90

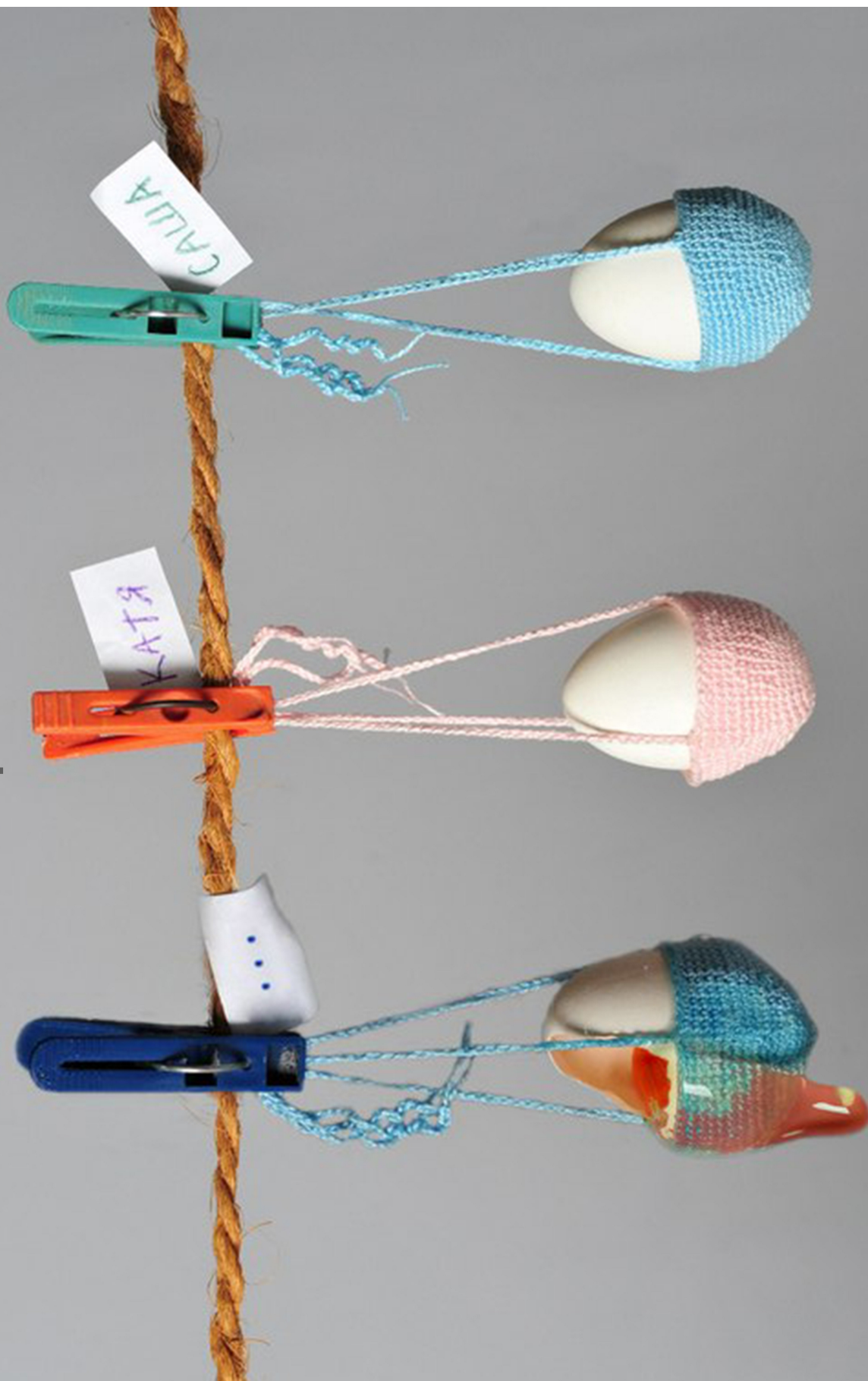
100

ТРИМАЙ ДИСТАНЦІЮ...

В МЕНЕ РОДІНА!

АБОРТ - розбите життя.

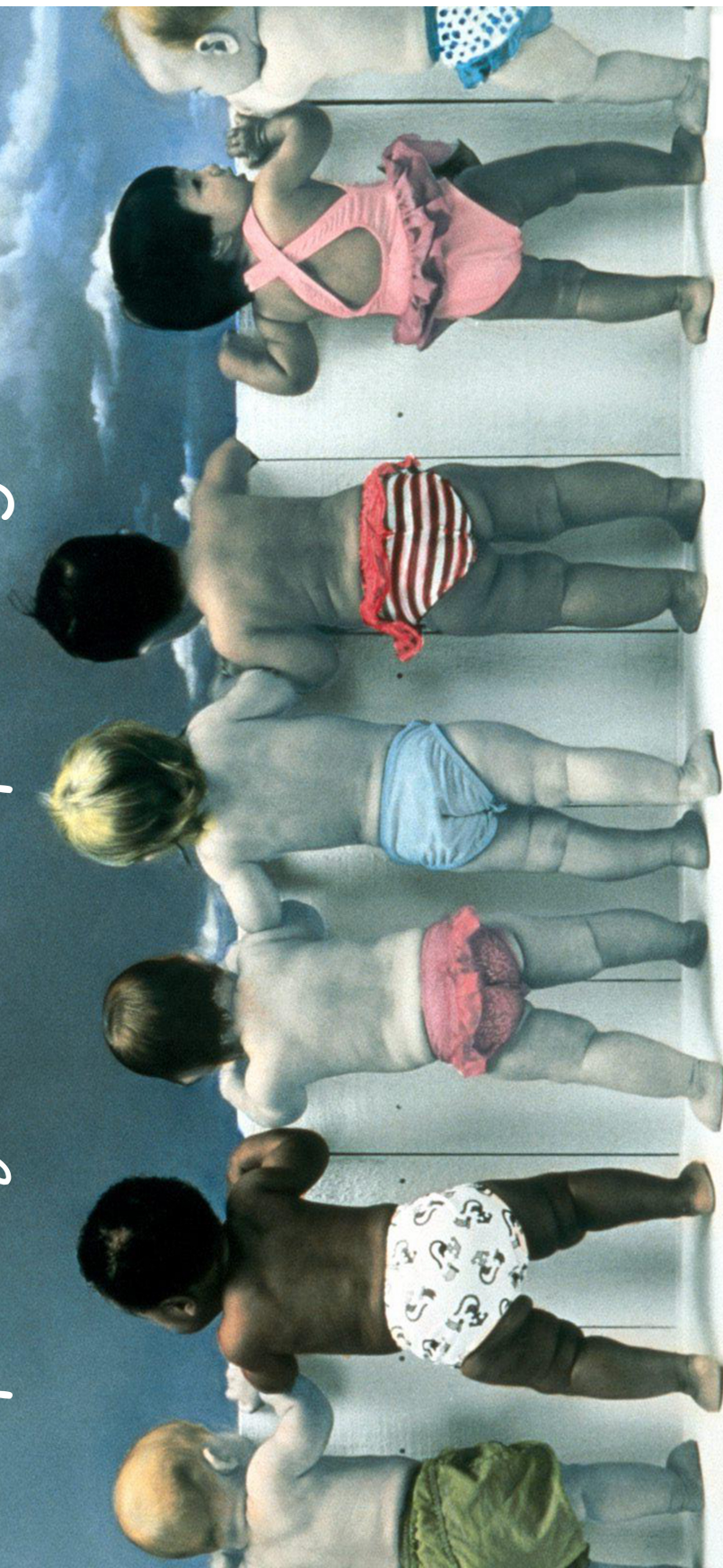
Чим натуральніше –
тим смачніше!

НАШ
СВІТ
ПОТРЕБУЄ
ЛЮБОВІ

Не мір'яй за кольором шкіри.

Мір'яй за кольором душі!

не сідай за кермо в нетверезому стані

ДОДАТОК 3

**Сценарій випускного вечора
„Вокзал прощання”**

Місце проведення: КУ ім. Б.Грінченка.

Час: 2,5 години.

Мета: актуалізувати спогади студентів про навчання в Університеті. Сприяти розвитку театральних і драматургічних здібностей студентів. Сприяти тому, щоб студенти задумались що було найкращим за роки навчання, хто, окрім них самих докладав зусилля для їхнього вдалого навчання, що чекай їх у майбутньому професійному житті.

Реквізит: прикраси для актової зали, для рядів зі стільцями, повітряні кульки, плакати, фото студентів-випускників, прикраси для сцени, аудіо, відео апаратура, костюми для концертних номерів, квіти, листівки для привітань.

Ведучий 1. Білокрилими птахами пролітають роки,
За світанками нові стають небокраї,
Відлітають у вирій випускники,
Вільним птахом у небо високе злітають.
Чи високо злетять? Тільки час їм суддя.
На світанку чекають їх нові дороги.
Зустрічай, Україно, нових громадян
Їм іти у життя на твої перелogi!

За кадром оголошення диспетчера вокзалу

*”Увага! Увага! До першої платформи Вокзалу прощання прибуває швидкий поїзд
_____ “Студентський експрес”. Нумерація вагонів з голови поїзда”*

Ведучий 1. Життя — вічний вокзал, де розлучаються, зустрічаються, плачуть і радіють.
І сьогодні ми з вами — на вокзалі прощання з студентськими роками в університеті. Час іде.
Потяг стоїть біля перону. А пасажери щось запізнюються..

Ведучий 2. Увага, Універ! Мить ця особлива!

“Останній дзвоник” – дійсно свято з свят.

Хвилюються випускники щасливі

Бо зараз починають свій парад!

Ведучий 1. Пишайся, Україно мила!

Їм вчитись й працювати залюбки
Щоб їм завжди в житті щастило –
Вистеляйте рушники!

Ведучий 1. Запрошуємо на наш Вокзал прощання випускників Інституту психології та соціальної педагогіки 2010 року з кураторами груп:

- * Група _____, куратор _____
- * Група _____, куратор _____
- * Група _____, куратор _____

Ведучий 2. Вітаємо вас на нашому Вокзалі прощання. Та не поспішайте сідати у вагони — у вас іще є час до світанку. Вечір такий теплий, зоряний, і музика.

Ведучий 1: Невже це дійсно сталося? Скільки мріялося про цей вечір, про завтрашню свободу, а тепер не віриться.

Ведучий 2: І так, чомусь, сумно.. і тривожно. Як складеться наше життя далі?

Ведучий 1. В університеті все було простіше — заняття, практики, екзамени і заповітна мрія – ДИПЛОМ.

Ведучий 2. А як хотілося б повернутись назад, і прожити ці роки знову із своїми друзями, улюбленими викладачами, хвилюватись під час екзаменів, писати шпаргалки, брати участь у змаганнях, акціях, концертах.

Виходить АСТРОЛОГ

А знаєте, в якості святкового подарунку, я можу здійснити ваше бажання і повернути поїзд до початкової точки на перший курс. Порядок небесних світил на небі дозволяє на перехресті часів заглянути в портал минулого. У вашому розпорядженні лише одна година. Згадайте найкращі моменти студентського життя. У вас є нагода сказати слова вдячності всім, хто розділив разом з Вами щасливі і сумні моменти. Пам'ятайте, лише година.

Пісня “Рябина алая”

За кадром оголошення диспетчера вокзалу

”Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ “Студентський експрес” прибув до першої платформи станції ПЕРШОКУРСНИК.”

Ведучий 1 Отже, перша станція – 1 курс. Стільки нових вражень: нові знайомства, нові викладачі, життя в гуртожитку, а для багатьох – взагалі нове місто.

Ведучий 2 Ага. І чотири пари щодня, навчання з 8-00, відробітки пропусків, підготовка до занять до самого ранку, конспекти на пам'ять.

Ведучий 1 Пусте. За те скільки оптимізму, фонтан ідей, реалізація найсміливіших проєктів, самоствердження.

Ведучий 2 Усе було за 5 років у Інституті

Підказки, жарти, спогади сумні –
Все вдаль сплило, і нині в дружнім колі
Згадаймо ті щасливі незабутні дні!

Ведучий 1. Директор — оберіг порядку вірний

Гарант, як кажуть всюди нині
Для неї Інститут, як хата рідна,
Вона у ній єдина господиня.

Ведучий 2. Хто кожен день, годину кожну, повсяк час,
Віддавшись нелегкій своїй роботі,
Живе лиш думкою і про нас,
Завжди за все і всіх в турботі?
Директор наша – _____.

Ведучий 1. Наших почуттів переповнену чашу,
І теплий подих весни,
Любов і визнання наше
Адресуєм директору ми

Квіти директору

*Директор _____ каже слова випускникам.
Зам. директора _____ проголошує наказ про закінчення навчання в Університеті
, перераховує список випускників. Проходить урочисте вручення дипломів.*

Ведучий 1
Це правда, що директору все видно,
Нічого не сховається від неї.
До того ж ще команда є солідна:
Заступники та зави усюди у неї.

Ведучий 2
Їм головне – порядок в закладі,
А все що інше – суєта,
Були б у кабінетах, коридорах
І дисципліна, й чистота.
То викладача на курси терміново,
То знову хтось заняття прогуляв,
Змінився розклад на сьогодні знову,
А ввечері в нас свято – повний зал!

Пісня “Желаю”

Ведучий 1. Найважчими мабуть в Університеті були перші кроки, перші заліки, перша сесія, перший курс. Нашими наставниками та надійними провідниками в світ Знань стали викладачі нашого рідного Інституту.

Ведучий 2. Саме вони прищеплювали нам любов до до майбутньої професії, розкривали нам глибини педагогічної творчості, захоплювали нас цікавими фактами зі свого професійного досвіду, знайомили нас з класиками науковцями в нашій професійній сфері, досліджували таємниці історичного минулого різних наук. Викладачі іноземних мов виховували повагу до мов інших народів.

Ведучий 1. Сердечно дякуємо Вам за кожну хвилину, витрачену на нас під час занять, тематичних вечорів, конкурсів, конференцій. Ваше душевне тепло і ласка здатні творити дива.

Ведучий 2. На ваші пари чудові приходили ми залюбки.
Викладачам свої довіряли думки.
Ви завжди нас розуміли і всі помилки вибачали.
І весь час так палко хотіли, щоб розумними ми стали.

Пісня “Незакончений роман”

Ведучий 1.

Вам доземно вклоняємось ми
За любов, за турботу, горіння!
Ми дорослими стали людьми,
Тож спасибі за ваше терпіння!

Ведучий 2. Пропонуємо Вашій увазі невеличку виставу, яка в 2005 році на конкурсі талантів першого курсу була визнана кращим номером художньої самодіяльності. Отже, сценка “Разборчивый жених”

Разборчивый жених

Не на небе – на земле
Жил один дурак в селе.
И, как в сказке говорится,
Вздумал наш Дурак жениться
А надумал, тут же вскоре
объявление на заборе приколот,
Где перечел:
Возраст, внешность, чин и пол,
Всю родню, размер лаптей,
Вес живой и цвет кудрей,
Рост, объем груди, оклад
Ну, короче, все подряд.
Не прошло и суток трое
Как домой к нему приходят
Препираясь мееж собой
Не одна, а сразу трое:
Шапочка Красная, Василиса Прекрасная
И Баба – Яга Костяная нога.
Видит наш дурак такое, говорит:

- Ага, вас трое
Значит, вообще так и быть,
Станем конкурс проводить.
Кто ж, не тратя лишних слов,
Первым выступить готов?

И с повадкой актрисы
Первой вышла Василиса

- Неужели, сокол ясный,
С Василисою Прекрасной
Не захочешь в ЗАГС пойти.
Сам увидишь по пути
Как заглядываться всюду
На меня мужчины будут.

А дурак в ответ:

- Вот то-то век прожил я без заботы
А с красивою женою дня не будет мне покоя
Анну как я в командировку...
И подумать то не ловко
Что тут дома может быть.
Нет, с лица воды не пить.

Василиса не здается,
Речь её рекою льётся:

- у меня, зато, в столице

Коммунальная светлица.
Станешь ты со мною лично
Дураком уже столичным.

А Яга- то дураку и шепчет:

- Будь ты дурень на чеку.
А что толку от столицы,
А тем паче от светлицы.
В ней не выдержишь и дня:
Там живёт её родня.

Красной Шапочки черёд

- Лично я не так красива,
Но зато, другим на диво,
Я могу обед сварить
И за бабушкой больною
Год ухаживаю я
Будет сытной жизнь твоя!

- Погоди,

Сказал дурак,

- Явно что – то здесь не так.
Стирка, мойка да обед,
А романтики – то нет.
Если деньги есть в кармане,
Я поем и в ресторане.
В ателье костюм сошьют
И бельишко принесут
Прямо на дом мне из стирки.
Ну а бабушка больная
Мне нужна как боль зубная.
Чтобы я возился с ней?
Поищи – ка подурний.

Тут воскликнула Яга:

- Речь мне Ета дорога!
Ай дурак, ай молодец,
Поумнел ты наконец.
Что тебе краса, забота,
Важно, что б ты не работал,
Веселиться чтоб ты мог.
А уж Ето, видит бог,
Я тебе, мой свет устрою.
Ну как? Вступишь в брак со мною?

Принял дурень умный вид
 И, подумав, говорит:
 - Ну, а что, права старушка,
 У старушки есть избушка,
 Ступа персональная,
 Книжка сберегальная.
 А знакомые какие: Водяные, Домовые.
 Ходит в гости Леший к ней.
 И она – сестра Кощея.
 Ну а то, что лет ей много,
 Это к лучшему, ей богу.
 Значит скоро без заминки
 Справлю бабке я поминки.
 И на весь сезон купальный
 Двину в ступе персональной
 Не куда – нибудь, а в Сочи
 (С Василисой, между прочим).
 А зимой семья Кощея
 Мне местечко потеплее,
 Где – нибудь устроит.
 Тут рискнуть, пожалуй стоит.
 Что ж, Яга, вопрос мне ясен.
 В ЗАГС с тобой идти согласен.
 Вот прошел денёк – другой.
 Сново встретились с Ягой:
 Шапочка Красная, Василиса Прекрасная
 То да сё, да так и сяк,
 Как, мол, жив супруг – дурак?
 А Яга – то им в ответ:
 - Жил да был, а нынче нет.
 - Как так нет? А в чем же дело?
 - Да я его милого съела.

***А мораль здесь такова:
 Не валяйте дурака.***

Оголошення диспетчера вокзалу

”Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ “Студентський експрес” прибув до першої платформи станції Точка відліку”

Ведучий 1 Наступна станція -2 курс. Він виявився не менш напруженим. Нові дисципліни, нові викладачі.

Ведучий 2 Так, так пам’ятаю, кількість стипендій у наших групах впала.

Ведучий 1 Все це справило на нас враження. А основне, що ми нарешті доторкнулися до змісту майбутньої професії, яка для багатьох стане справою життя.

Ведучий 2 Високий рівень педагогічної освіти передбачає вміння організувати навчання і виховання дітей, захист різних незахищених верств населення, організація дозвілля дітей, організація дітей в клубах і гуртках, проведення психологічних та педагогічних консультацій тощо. Цими знаннями ми завдячуємо викладачам нашого рідного Інститут психології та соціальної педагогіки.

Ведучий 1.

Ми всі здоров'я, щастя вам бажаєм,
 Бо стан душі не висловить словам.
 За все, чого навчилися і знаєм.
 Сьогодні ми завдячуємо вам!

Пісня “О любви”

Ведучий 2 Ми познайомились з викладачами “Спецдисциплін”, які стали для нас надійними провідниками в майбутню спеціальність. А як ці люди закохані в свою професію!

Ведучий 1. Тепер ми знаємо все про екологію, розуміємо різницю між БЖД і охороною праці, вивчили загальну та вікову психологію, соціально-педагогічну роботу в сфері дозвілля, психологію особистості, корекційну педагогіку і ще багато чого. Кожен викладач – яскрава творча особистість, що запалює в серцях студентів вогник жаги до знань.

Ведучий 2.

Були ви з нами поруч в кожній справі -
 Шановні, любі, щирі викладачі,
 Порадники суворі і ласкаві,
 Ви – честь і слава нашої землі!

Оголошення диспетчера вокзалу

”Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ “Студентський експрес” прибув до першої платформи станції Професійної Майстерності”

Ведучий 1. Отже, ми на станції – 3 курс. Найбільша кількість практичних занять з профільних дисциплін професійного спрямування, та довгоочікувана педагогічна практика в таборі. Перші самостійні кроки в професії. Перші успіхи і невдачі.

Ведучий 2. Мені теж найбільше сподобалась практика на морі в пансіонаті таборі "Зміна". Стільки нових незабутніх вражень, шкода, що про той прекрасний час нагадують тепер лише фотографії.

Ведучий 2. Так, але у нас зосталось не так багато часу, щоб сумувати за минулим. Година спливає і наш поїзд набирає ходу.

Пісня “За четыре моря”**Оголошення диспетчера вокзалу**

”Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ “Студентський експрес” прибув до першої платформи станції “Навчальна”

Ведучий 1 О, приїхали до 4 курсу!

Ведучий 2 Так швидко! Аж не віриться, певно наш експрес дійсно швидкий!

Ведучий 1 Ти пам'ятаєш, що було яскравого на 4 курсі?

Ведучий 2 Да, мені здається, що весь рік був яскравим! Команда нашого інституту виграла конкурс КВК серед всіх інститутів нашого Університету?

Ведучий 1 Так, я пам'ятаю цей веселий концерт! Давай нагадаємо нашим гостям кілька сценок нашої команди КВК.

«Сценка Самый-самый студент»

ВЕДУЩИЙ: Студенческие годы наполнены различными конкурсами: мистер вуза, мисс вуза, студенческая весна, КВН и многие-многие другие, где студенты могут продемонстрировать свои таланты и способности. Но мы решили дополнить список еще одним: «Самый-самый студент», где бы молодые люди демонстрировали свои таланты студенческой

жизни. Давайте посмотрим.

В РОЛЯХ: трое молодых людей.

На столе стоят шахматные часы. Молодые люди говорят свой аргумент и после Етого нажимают на них.

СТУДЕНТ 1: А я пельмени могу в чайнике сварить!

СТУДЕНТ 2: А я суп

СТУДЕНТ 3: А я в чайнике фуа-гра могу приготовить... (двое других вопросительно смотрят на него) ... наверное... Я еще не пробовал!

СТУДЕНТ 1: Я могу ни на одну лекцию не ходить и зачет сдать!

СТУДЕНТ 2: А я могу ни на одну лекцию не ходить и Экзамен сдать!

СТУДЕНТ 3: А я могу даже на Экзамен с зачетом не приходить и их сдать!

СТУДЕНТ 1: Конечно! Будь у меня дядя ректор, я бы тоже так мог.

СТУДЕНТ 3: Ну и играйте тут сами. А я пойду (уходит).

СТУДЕНТ 2: Ну что, остались мегатитаны! Я могу один чайный пакетик заварить 15 раз!

СТУДЕНТ 1: А я могу один доширак заварить 15 раз!

СТУДЕНТ 2: А я могу прожить на одну стипендию

СТУДЕНТ 1: (жмет руку) Сочувствую!.. А я могу на 100 рублей трех понравившихся девушек в клубе коктейлем угостить!

СТУДЕНТ 2: Да, твое вот Это фирменное: «Только каждая, чур, по глоточку» известно во всем универе!

Выходит **СТУДЕНТ 3:** А я могу печать ректора достать (показывает всем канцелярскую печать)

СТУДЕНТ 1: Да мы поняли! Крутой ты, крутой! (уходит 3) Я студенческий билет 100 раз терял. Для меня уже в секретариате стабильно заказывают новые бланки.

СТУДЕНТ 2: А я Экватор начал отмечать еще на аббитуре!

СТУДЕНТ 1: Да про мои похождения в общаге девушки уже книгу написали.

СТУДЕНТ 2: Ага, жалобную! А вот по моим похождениям Тинто Brass уже 4 фильма снял.

Выходит **СТУДЕНТ 3,** забирает часы, уходит.

СТУДЕНТ 1: Е-Е-Е! Куда?

СТУДЕНТ 2: А можно еще на часок продлить?

Сценка – «Бог студенчества»

ВЕДУЩИЙ: Мало кто знает, что на Олимпе помимо все иных богов, был еще и Бог Студенчества. Нелегка была его жизнь! Давайте посмотрим!

В РОЛЯХ: за столом трое богов (Зевс, Гермес, Апполон) в белых туника (простынях), далее появляется еще один (**БОГ СТУДЕНЧЕСТВА**). Апполона желательно играть человеку с наиболее неидеальной фигурой. На Етом потом можно построить визуальную шутку.

ЗЕВС: Так, Бог Студенчества входите!

Заходит Бог Студенчества. Туника в чернилах, одет слегка неряшливо.

ЗЕВС: Так, Стипендий. Ну, расскажите комиссии Олимпа про свое поведение!

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Во-первых, прошу не называть меня Стипендием. Учитывая размер стипендий – Ето издевательство.

ГЕРМЕС: А как тебя тогда называть? Халявий? Шпаргалкий? Вечноопоздалий?

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Ну ладно, ладно, называйте Стипендием.

ЗЕВС: Ну, расскажи нам, как прошли твои последние полгода ...

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: В трудах батюшка ...

ЗЕВС: Ето ты так родителям, когда домой приедешь, будешь рассказывать. Я-то знаю. Ты ни на одну мою лекцию на Олимп не пришел ...

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Я потом у Гефеста все лекции перекую ...

ГЕРМЕС: Ну-ну. Ладно бы только Ето, но на тебя и Бог Общежития, Коммендантий жалуется.

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Товарищ Гермес, Афина и Афродита вообще-то сами пришли... и вообще, стучаться надо прежде чем заходить! Так Коммендантию и передайте.

ГЕРМЕС: Да уж, ты-то теперь не сможешь передать. Выселили тебя.

АППОЛОН: Коллеги, а я считаю, что мы слишком строги к мальчику. Все мы, за исключением меня, не идеальны.

ГЕРМЕС:, то, что тебе по жребии досталась роль Апполона, еще ни о чем не говорит.

ЗЕВС: В общем, Стипендий. Будем тебя изгонять с Олимпа!

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Как?

ЗЕВС: Да. И твои товарищи: Коньякус и Конфетий думаю, уже не помогут.

ГЕРМЕС: Бог Военкоматус уже интересовался о тебе!

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Дайте мне шанс исправиться! Я не подведу!

ГЕРМЕС: Увы! Здесь такое не прокатит: у нас Олимп, а не сборная России по футболу.

АППОЛОН: Но есть хорошая новость (БОГ СТУДЕНЧЕСТВА приободряется) Ты можешь бесплатно со мной сфотографироваться!

БОГ СТУДЕНЧЕСТВА: Ладно, я уйду. Но, не потому что сдался, а что бы потом, студентам изучающим мифологию было учить на одного бога меньше!

Оголошення диспетчера вокзалу

"Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ "Студентський експрес" прибув до першої платформи станції "Рубіжна"

Ведучий 1 Отже, 5 курс.

Ведучий 2 Вже так багато позаду, а попереду найвідповідальніше – магістерська практика, державні екзамени, дипломні проекти.

Ведучий 1 Так, ще зовсім мало часу залишилось, а так багато ще потрібно зробити, щоб з гордістю отримати омріяний диплом як перепустку в доросле самостійне життя.

Ведучий 2 І, якби не прийшлося нам важко, ми все частіше замислюємось, що кожен прийдешній день наближає нас до розлуки з нашою Альма – матер, з людьми, які встигли стати за ці роки для нас близькими і рідними

Ведучий 1 І ось, нарешті, ми хочемо сказати слова вдячності викладачам Інституту психології та соціальної педагогіки. Молоді і завзяті, вони докладали значних зусиль, щоб ми добре вивчили соціальну педагогіку, психологію, фізіологію та історію, філософію та педагогіку.

Ведучий 1. Вам, любі наші педагоги,

Хай стелять квітами дороги

Спасибі вам, завзяті, щирі

Творіть в добрі, у щасті, в мирі.

Квіти викладачам

Пісня

Ведучий 1. А зараз ми хочемо звернутися до тих, хто поруч з нами був щодня і ділив з нами радість і смуток, перемоги та поразки, гордість та розчарування. Як ви вже здогадалися –

це наші куратори груп.

Ведучий 2.

Ну а наші класні мами і сьогодні поруч з нами.

Більш не будуть говорити, що не хочемо ми вчити,

Що не так ми говорили, що не те ми утворили,

На перервах що курили, і вікно знову розбили.

Не забудемо ніколи мудрих Ваших ми порад.

Хоч прощаємося скоро, та згадаємо стократ.

Квіти кураторам груп

На фоні музики

Ведучий 1. Шановні наші педагоги, завтра ми залишимо стіни Університету, але хочеться, щоб у Вас щось залишилось про нас на згадку. То ж прийміть ці скромні сувеніри на пам'ять про випуск Інституту психології та соціальної педагогіки 2010 року

На фоні музики

Ведучий 1. Ну що ж мабуть усе? Чекайте, мабуть, ні.

Бо непомітно нас вели у люди не лише дорогі викладачі,

А й ті, без кого ладу тут не буде.

Це – працівники бібліотеки –

люди, що багато читають,

Студентам книгами допомагають.

Ведучий 2. Вахтери, що завжди нас посмішкою

привітно зустрічали й проводжали

А ще – працівники води й відра,

Що стільки сил у чистоту вкладали.

Дякуємо всім, хто працює в цім храмі науки

Бажаємо Вам щастя, любові, добра,

І щоб від праці не боліли руки.

Пісня Верки Сердючки “Тук – тук” (костюмована сценка)

Квіти вахтерам, бібліотекарям, прибиральницям.

Ведучий 1. Хвилюючий сьогодні день не лише у наших випускників. Не менше хвилюються і їхні батьки. Так шалено б'ється серце, а то зовсім десь зникає його стукіт.. І тато, і мама ще пам'ятають себе такими ж юними, свій випускний. А тут така несподіванка: красуня-донька на високих підборах або ж серйозний син, вищий за тата.

Ведучий 2. Якщо є щось на землі святе, то це перш за все мама й батько.

І батьківська хата, і мамине слово, і стежки, по яких ви ходили.

Уже зміцніли ваші крила, щоб літати,

Та не забудьте про рідних маму й тата.

І встигни добре слово їм сказати,
Допоки ти живеш у рідній хаті.

Пісня “Мамо”

Квіти батькам

Ведучий 1. Усі мовчать – щось мати каже,
Цвітуть притишено слова.
Вони із веселкових вражень,
З любові, що в душі жива.
Зійшлися діти всі до школи,
Де хліб, як доля, на столі...
Усі мовчать – говорить мати
Вустами неба і землі!

(виступ батьків)

ФОН “ОЙ ЗЕЛЕНЕ ЖИТО”

Матері (посівають студентів):

- 1.СИПЕМО НА ВАС ЖИТО, ЩОБ ДОБРЕ БУЛО ВАМ ЖИТИ
- 2.СИПЕМО ЩЕ Й ОВЕС, ЩОБ ВАМИ ПИШАВСЯ РІД НАШ УВЕСЬ
- 3.ЩЕ Й ХМІЛЬ І КВІТИ, ЩОБ БУЛИ ВИ ЩАСЛИВІ,НАШІ ДІТИ
- 4.БУДЬТЕ Ж БАГАТІ. ЯК ЗЕМЛЯ. А ЩАСЛИВІ. ЯК ВЕСНА
- 5.ЧАСТІШЕ ПРИЛІТАЙТЕ ДО БАТЬКІВСЬКОГО ГНІЗДА
- 6.З УСЬОГО ВАМ ЩАСТИ: ІЗ РОСИ. ІЗ ВОДИ
- 7.ЩОБ З ТОЛКОМ ТА ДО ПУТТЯ ВИ ПРОЖИЛИ УСЕ СВОЄ ЖИТТЯ

Батьки дарують випускникам коровай

Ведучий 1.

Проведи мене, мамо, будь ласка,
Проведи до воріт.
Хай простелиться доля, мов казка,
Мені, рідна, услід.
Відгородить вона мене всюди
Від нещастя і біди.
Проведи, мене мамо, між люди
В білий світ проведи.
Рідна мамо, подай мені руку,
Я у танці тебе поведу.
Попрощаємось разом з дитинством,
Вдячним серцем до ніг припаду.

Ведучий 2. А зараз наші випускники запрошують до вальсу своїх батьків

Випускники танцюють прощальний вальс «ВАЛЬС ВИПУСКНИКІВ»

На сцену піднімаються старости груп

* Від імені старост груп Соціальних педагогів і Психологів
Ми вас вітаєм із гарним святом.
Здоров'я бажаєм і щастя багато

* Щоб ви у вузи поступили,
Роботу щоб усі знайшли,
І мали хату чи квартиру,
В достатку й радості жили.

* Щоб мали ви город і дачу,
Щодня щоб їли мармелад,
Щоб ви придбали іномарку,
І щоб в сім'ї був тільки лад.

* Щоб люди лиш приємні й щирі,
І добрі щоб були навкруг,
І щоб у кожного був вірний,
Надійний і найкращий друг.

* Хай радість вам життя дарує,
Щоб посміхались ви весь час.
Хай задумана збудеться мрія,
Щоб ми раділи всі за вас.

Пісня у подарунок від молодшого курсу

Ведучий 1

А час летить від вечора до рання —
В минуле вже немає вороття.
Наш поїзд мчить з республіки «Навчання»
В республіку «Дорослого життя».

Ведучий 2. І все таки хочеться заглянути хоч на мить в наше майбутнє і отримати відповідь на питання: Що з нами станеться далі, як реалізуємо себе в професії, як складеться доля кожного з нас.

Ведучий 1. Здається ти маєш кому задати ці питання
Чути мелодію циганської пісні. На сцену виходить циганка- ворожка.

Циганка. *Ей, красавица, позолоти ручку, всю правду скажу, ничего не утаю. Что было, что будет, чем сердце успокоится. (бере гроші)*

Тебе скоро очень богатым быть.
Миллионером по всей округе слыть!
Потому что отныне и впредь
Будешь лишь работой любимой гореть!

Путей и дел на свете много,
Но будь всегда сама собой!
Тогда широкая дорога
Не станет узкою тропой!

Ты будешь благородный рыцарь,
Красивый, сильный и простой.
Умей за слабых заступиться,
За справедливость твердо стой.
И за любовь к прекрасной даме
борись, Прося ее руки.
Знай, что любовь приносит счастье,
А не тугие кошельки.

Дом ваш будет полной чашей,
В нем всегда наплыв гостей,
А жена твоя всех краше,
Будет семеро детей.

Я вот здесь болтала, шутила...
Все же кому-то не угодила
Вижу, чьи-то грустные глазки.
Что ж, будут вам и пляски..

Арабський танець

Оголошення диспетчера вокзалу

***"Увага! Увага! Швидкий поїзд _____ відправляється від станції "Університет"
прохання до всіх пасажирів зайняти місця відповідно до придбаних квитків. Всім
проводжаючим покинути вагони".***

ФІНАЛ

* Наша мрія нам зіркою світить,
Кличуть вдаль нас дороги твої.
Україно, ми всі твої діти!
Тож прийми нас в обійми свої

* Ми повернемося, ми завжди повертаєм
На незабутній юності поріг,
Своє студентське життя пригадаєм
І припадемо пам'яті до ніг!

* Життя – наче потяг. Зупинка "Університет".
А потім чекає на нас невідомий маршрут.
Прощання щемке і розчулені очі довкола.
Ми – линемо далі. А ви – залишаєтесь тут.

* А тихий перон пам'ятає про голос юначий.
Шляхи – як стрічки, що сплелися в дівочій косі.
А серце учителя знову сміється і плаче,
Бо частку його ми з собою забрали усі!

* Ви стрінете інших. Таких – вже не буде ніколи,
Ви душі ліпили і нам дарували знання.
Якими смішними колись ми з'явилися на пари!

Якими прекрасними йдемо сьогодні в життя!

* Дороги в майбутнє. Колись і вони завертають..
Відчиняться двері – і рідний побачимо клас.
Тут нас зрозуміють, розрадіть, тут завжди чекають,
Бо вчитель ніколи не зможе забути про нас

Фінальна пісня

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра соціальної педагогіки та колекційної освіти

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ЛІТНЬОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХРВНОЇ ПРАКТИКИ**

**Напрямок підготовки 6.010106 „Соціальна педагогіка”
(освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр”)**

Київ 2008

Вступ

Нині в практиці соціально-виховної роботи спостерігається суттєве підвищення інтересу культурно-дозвілєвої діяльності з дітьми та молоддю як дієвого профілактичного та

рекреаційного засобу.

Змістовне, повноцінне дозвілля розглядається як джерело, що стимулює соціально-економічний розвиток держави на всіх її рівнях, як фактор, що зумовлює та забезпечує нову якість життя, як засіб зміцнення національного руху. Рациональне використання дозвілля сприяє формуванню високої духовності, фізичної досконалості, задоволенню інтересів і потреб молодої людини у спілкуванні, творчому розвитку; правильна організація дозвілля може пом'якшити соціальне напруження, навіть перевести його у більш безпечне русло.

В українському суспільстві тенденція вивчення теоретичних положень та упровадження технологій соціокультурної діяльності в соціально-педагогічній роботі зі старшокласниками загальноосвітніх навчальних закладів актуалізується цілим рядом причин, серед яких необхідно визначити такі: зміна духовно-світоглядних засад організації соціокультурної діяльності з дітьми та молоддю; переорієнтація змісту та форм соціокультурної діяльності на різноманітний спектр реальних потреб дітей та молоді; удосконалення системи підготовки фахівців, готових до здійснення соціокультурної діяльності зі старшокласниками.

Актуальною є проблема підготовки кваліфікованих кадрів — організаторів дозвілдової діяльності, і серед них найважливіше місце посідає соціальний педагог, який спрямовує свої зусилля на здійснення виховного впливу на особистість, сім'ю, окремі соціальні групи, що потребують особливої уваги та допомоги, передовсім на молодь.

Педагогічний компонент проходження організаційно-дозвілдової практики включає в себе рішення проблем підвищення ефективності виховання та організації соціально-значущої діяльності дітей в умовах літнього оздоровчого табору.

Студенти закріплюються за викладачами кафедри і базами практик. Керівники практики повинні контролювати етапи проходження практики. Кожен студент отримує копію завдання по практиці.

Цілі і завдання практики

Мета практики – організація соціально-значущої діяльності дітей в умовах літнього оздоровчого табору.

Задачі практики:

1. Сприяти формуванню у студентів майбутніх соціальних педагогів уміння та навички самостійної роботи з тимчасовим дитячим і юнацьким колективом в умовах канікул.
2. Допомогти оволодінню різними формами й методами індивідуальної та групової соціокультурної діяльності в умовах закладу оздоровлення та відпочинку на основі аналізу психолого-педагогічних характеристик кожної дитини.
3. Допомогти оволодіти технологією організації та проведення творчого дозвілля дітей.
4. Сприяти набуттю вмінь створювати творчу атмосферу діяльності дитячого колективу та дружні міжособистісні взаємини в ньому.
5. Допомогти оволодіти навичками індивідуальної виховної роботи з дітьми та підлітками, які мають проблеми міжособистісного спілкування, навичками соціального навчання.
6. Розвивати відповідальне та творче ставлення до реалізації різних форм соціокультурної діяльності з дітьми й підлітками.
7. Сприяти формуванню професійно-етичних відносин з колегами.
8. Створити умови для удосконалення комунікативних, діагностичних, організаторських і аналітичних умінь та професійно значущих якостей.

Індивідуальні завдання

Завдання	Види діяльності	Форми звітності
1	2	3

Підготовчий етап		
Ознайомитися з програмою практики, розподілом по об'єктах, зі своїми груповими керівниками	Участь у роботі настановчої конференції	Оформити в щоденнику практики: 2. мету і завдання практики; 3. зміст завдань
Робочий етап		
1. Розробити приблизний план роботи загону	Виконати організаційно-педагогічну роботу <u>до виїзду до табору:</u> <ul style="list-style-type: none"> • ознайомитися з умовами роботи, правилами внутрішнього розпорядку, традиціями табору; • перевірити ступінь готовності до виїзду до табору; • провести бесіду з батьками; <u>після приїзду до табору:</u> <ol style="list-style-type: none"> 5. ознайомитися зі складом загону; 6. виявити інтереси та захоплення дітей, рівень їхніх умінь та навичок в організації спільної діяльності; 7. сформувати органи дитячого самоуправління й організувати роботу з ними 	Навести у щоденнику: <ul style="list-style-type: none"> • загальні відомості про табір, його структуру, основні напрями діяльності, педагогічні кадри, їх функціональні обов'язки; • список дітей з такими основними відомостями: П.І.Б., рік народження, відомості про батьків, освітні установи, де дитина навчається, інтереси, захворювання, проблеми дитини; • план роботи загону на зміну
2. Вивчити специфіку прояву вікових та індивідуальних особливостей дітей, стану здоров'я, умов життя і виховання	Провести діагностику особистості кожної дитини і дитячого колективу	Відбити у щоденнику хід психолого-педагогічного дослідження дитини та його результати за такими напрямками: <ol style="list-style-type: none"> 10. особливості протікання пізнавальних процесів; 11. соціальний статус і соціальні ролі в системі міжособистісних відносин; 12. спрямованість особистості; 13. особливості емоційної та вольової

		сфери; 14. здібності та нахили; прояв властивостей нервової системи і темпераменту
3. Організувати трудова діяльність дітей	Навчити дітей різним формам трудової діяльності: чергування в їдальні, чергування по табору, благоустрій території, допомога молодшим дітям, навчання навичкам самообслуговування та гігієни	Навести в щоденнику результати спостережень за процесом засвоєння дитиною основних трудових навичок та навичок самообслуговування
4. Організувати ігрову діяльність дітей	Підготувати і провести з дітьми різноманітні ігри: пізнавальні, розвиваючі, музикальні, імітаційні, ділові, ігри-вправи, атракціонні	Навести в щоденнику типологію ігор, описати зміст проведених ігор і зворотну реакцію дітей, їхню поведінку під час гри
5. Організувати соціокультурну діяльність дітей в загоні та гурткову діяльність у таборі	Підготувати і провести з дітьми концерти, смотри, конкурси, дискотеки. Допомогти дитині вибрати гурток або секцію у відповідності з її можливостями та інтересами	Навести в щоденнику перелік гуртків і визначити ефективність гурткової роботи для дітей свого загону
6. Організувати оздоровчо-спортивну діяльність дітей	Розробити і провести спортивні ігри та естафети в таборі, на місцевості, під час купання. В залежності від проблем дітей підібрати і провести психокорегуючі ігри та вправи. Навчити дітей елементарним засобам відновлювально-оздоровчої діяльності, прийомам виживання в екстремальній ситуації	Проаналізувати сформованість у дітей навичок і вмій з надання допомоги своєму організму, зняття напруги, стресових ситуацій. Проаналізувати сформованість у дітей знання про алкоголізм, токсикоманію, паління
7. Провести індивідуальну виховну роботу з дітьми і підлітками, які мають проблеми	Визначити ступінь необхідної соціально- педагогічної допомоги дитини з проблемами на основі аналізу:	Проаналізувати результати роботи з дітьми групи соціального ризиків. Перерахувати необхідні соціальні

міжособистісного спілкування в колективі	<p>3. індивідуальних психолого-педагогічних особливостей дитини;</p> <p>4. ставлення до дитини в колективі;</p> <p>5. відхилення від норм поведінки у запропонованих дитині видах діяльності</p>	знання, соціальні вміння й навички, які дозволяють дитині оволодіти соціальною роллю „член колективу”
8. Вивчити етичну сторону взаємовідносин членів педагогічного колективу	<p>Спостерігаючи за взаємовідносинами між членами педагогічного колективу табору з'ясувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • характер взаємовідносин, ступінь взаємоповаги і довіри, взаємодопомоги; • характер міжособистісних конфліктів і способи їх розв'язання 	Навести в щоденнику коротку характеристику етичних проблем взаємовідносин у колективі. Сформувати основні етичні правила взаємовідносин між членами педагогічного колективу
9. Підвести підсумки організації діяльності тимчасового дитячого колективу	<p>Проаналізувати виконання завдань, поставлених творчою програмою роботи табору.</p> <p>Проаналізувати досягнутий рівень розвитку колективу, досягнення у розвитку кожної дитини, ефективність обраних форм і методів соціально-педагогічної роботи</p>	Визначити та оформити у щоденнику практики структуру і зміст діяльності соціального педагога в умовах літнього відпочинку дітей і підлітків
Заключний етап		
1. Узагальнити отримані під час практики результати		Написати звіт з практики
2. Підготувати й провести на підсумковій конференції тематичний виступ		Відзив групового керівника та оцінка з практики

4.Форми та методи контролю

Студенти повинні вести щоденник з практики встановленого зразку, в якому висвітлюються етапи роботи та їх зміст і який додається до звіту з практики.

Перелік документів, які необхідно здати керівнику практики, після проходження організаційно-дозвілєвої практики

- Характеристика педагогічної діяльності студента-практиканта.
- Творчий звіт студента-практиканта щодо проходження організаційно-дозвілєвої практики.
- Оцінювальний лист.
- Щоденник практики.
- Психолого-педагогічна характеристика особистості дитини (хлопчик, дівчинка).
- Психолого-педагогічна характеристика тимчасового дитячого колективу.
- Опитувальник.
- Сценарій форми соціокультурного заходу.

ДОДАТОК Л

Перелік завдань для проходження стажерської практики.

- розробити план-проспект однієї масової форми соціокультурної роботи: Новорічний карнавал, Випускний бал, День Святого Валентина, День матері тощо;

- розробити проект проведення анімаційної ігрової програми: „Маски...маски...маски”, „Королівські ігри”, „Різдвяні ігри”, дня Валентина „Так ніхто не кохав”, „Ігри нашого двору”, тощо;
- розробити та провести одну організаційну форму роботи соціокультурного спрямування;
- здійснити аналіз проведення однієї соціокультурної форми роботи студента-практиканта;
- скласти соціальний паспорт мікрорайону школи з позначенням соціокультурних об'єктів;
- розробити тематику екскурсій зі старшокласниками;
- розробити маршрут та перелік і опис об'єктів до однієї з екскурсій;
- презентувати зміст та об'єкти однієї екскурсії;
- розробити презентацію одного соціокультурного об'єкта вашого міста (селища).
- розробити 3 ігротеки для різного віку школярів (молодші школярі 1-4 класи, середня школа 5-9 класи, старшокласники 10-11 класи).
- розробити та провести одне тренінгове заняття на тему організації дозвілля старшокласників;
- розробити план роботи шкільного гуртка соціокультурного спрямування на 1 рік.